



BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

3 / 2021



PUBLICAȚIE ȘTIINȚIFICĂ CU PRESTIGIU RECUNOSCUT DIN DOMENIUL „ȘTIINȚE MILITARE, INFORMAȚII ȘI ORDINE PUBLICĂ” AL CONSILIULUI NAȚIONAL DE ATESTARE A TITLURILOR, DIPLOMELOR ȘI CERTIFICATELOR UNIVERSITARE, INDEXATĂ ÎN BAZELE DE DATE INTERNAȚIONALE CEEOL, GOOGLE SCHOLAR, INDEX COPERNICUS.

PUBLICAȚIE FONDATĂ ÎN ANUL 1937

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI, 2021

Coperta: Andreea GÎRTONEA

© Sunt autorizate orice reproduceri fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării sursei.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor revine în totalitate autorilor.

Articolele revistei sunt supuse verificării procentului de similitudine prin sistemantiplagiat.ro.

Articolele publicate în Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, ISSN 1584-1928, se regăsesc în integralitate – titlu, autor, abstract, conținut, bibliografie – și în varianta în limba engleză a revistei, ISSN 2284-936X
L 2284-936X





COLECTIVUL EDITORIAL

1. CONSILIUL ONORIFIC

Gl.bg. Dorin-Corneliu PLEȘCAN	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Dr. Georgeta GAVRILĂ	Ministerul Apărării Naționale
Gl. bg. prof. univ. Constantin Iulian VIZITIU	Academia Tehnică Militară
Gl. bg. prof.univ.dr. Ghiță BÎRSAN	Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”
Cdor.conf.univ.dr.ing. Alecu TOMA	Academia Navală „Mircea cel Bătrân”
Cdor.conf.univ.dr. Marius ȘERBESZKI	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.conf.univ.dr. Marius-Victor ROȘCA	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.prof.univ.dr. Valentin DRAGOMIRESCU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col. prof.univ.dr. Ioana ENACHE	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.conf.univ.dr. Cosmin-Florin OLARIU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.prof.univ.dr. Doina MUREȘAN	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.lect. univ.dr. Florin CÎRCIUMARU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col. prof.univ.dr. Marinel-Dorel BUȘE	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.conf.univ.dr. Ștefan-Antonio DAN ȘUTEU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.conf.univ.dr. Daniel ROMAN	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Mr.conf.univ.dr. Marinel-Adi MUSTAȚĂ	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Lect.univ.dr. Florian BICHIR	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.prof.univ.dr. Cezar VASILESCU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Inspector Carol Teodor PETERFY (Laureat al Premiului Nobel pentru Pace în 2013)	Organizația pentru Interzicerea Armelor Chimice – OPCW

2. CONSILIUL ȘTIINȚIFIC

Conf.univ.dr. Iulian CHIFU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Daniel DUMITRU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Gheorghe MINCULETE	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Teodor FRUNZETI	Universitatea „Titu Maiorescu”
Prof.univ.dr. Sorin TOPOR	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Marian NĂSTASE	Academia de Studii Economice din București
CS II dr. Alexandra SARCINSCHI	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
CS II dr. Cristina BOGZEANU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Dr. Pavel OTRISAL	Universitatea de Apărare, Brno, Republica Cehă



Conf.univ.dr. Elena ȘUȘNEA	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Dr. Elitsa PETROVA	Universitatea Națională Militară ”Vasil Levski”, Veliko Tarnovo, Bulgaria
Dr. Jaromir MAREȘ	Universitatea de Apărare, Brno, Republica Cehă
Lect.univ.dr. Cris MATEI	Centrul pentru relațiile Civili-Militar, SUA
Dr.conf.univ. Tengiz PKHALADZE	Institutul Georgian de Afaceri Publice, Georgia
Cercetător Richard WARNES	RAND Europe
Dr. Piotr GAWLICZEK	Universitatea ”Cuiavian” din Wloclawek, Polonia
Conf.univ. dr. Piotr GROCHMALSKI	Universitatea ”Nicolaus Copernicus” din Torun, Polonia
Dr. Marcel HAKAKAL	Academia Forțelor Armate ”General Milan Rastislav Štefánik”, Liptovský Mikuláš, Republica Slovacă
Dr. Lucian DUMITRESCU	Academia Română
Prof.univ.dr. Anton MIHAIL	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Constantin IORDACHE	Universitatea „Spiru Haret”
Prof.univ.dr. Gheorghe ORZAN	Academia de Studii Economice din București
Prof.univ.dr. Gheorghe HURDUZEU	Academia de Studii Economice din București
CS II Mihai-Ștefan DINU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Conf.univ.dr. Maria-Magdalena POPESCU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
CS III Sorin CRISTESCU	Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară
Nicoleta CRISTACHE	Universitatea „Dunărea de Jos” Galați
Conf.univ.dr. Alba Iulia Catrinel POPESCU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

3. REFERENȚI

Col.prof.univ.dr. Marilena MOROȘAN
Col.prof.univ.dr. Cristian-Octavian STANCIU
Col.prof.univ.dr. Andrei ION
Col.prof.univ.dr. Dănuț TURCU
Cdor.prof.univ.dr. Florin NISTOR
Col.dr. Eduard VITALIS
Lt.col.lect.univ.dr. Cristian ICHIMESCU
Conf.univ.dr. Mădălina SCIPANOV
Conf.univ.dr. Daniela COMAN

CUPRINS

- 7** **Motivație și satisfacție în mediul de securitate națională**
Irina IOANA
Constantin-Edmond CRACSNER
-
- 25** **Efectele pandemiei de COVID-19 asupra implementării obiectivelor dezvoltării durabile în organizația militară**
Lt.col.drd. Daniela-Elena HRAB
-
- 35** **Evaluarea diplomației digitale ca formă de proiecție a puterii persuasive în misiunile PSAC ale UE**
Victor Adrian VEVERA
-
- 41** **Avantajele utilizării pentatlonului militar în pregătirea pentru luptă a militarilor**
Lt.col.instr.sup.dr. George-Florin BĂIȚAN
-
- 49** **Posibile soluții de modernizare și informatizare a controlului financiar preventiv propriu în Ministerul Apărării Naționale în contextul pandemiei de Coronavirus**
Col.drd. Marian JIANU
-
- 58** **Impactul Regulamentului (CE) nr. 1907/2006 asupra produselor din înzestrarea Armatei României**
Teodora ZECHERU
-
- 63** **Studiu privind posibilitățile de extindere a aplicării Standardelor Internaționale pentru Sectorul Public (IPSAS) în contabilitatea publică din România și din Ministerul Apărării Naționale**
Col.drd. Nicu-Elinor BEȘTELIU
-
- 78** **Managementul spectrului radio în acțiunile militare moderne**
Daniel DOICARIU
-
- 87** **Analiza conceptelor de amenințare la adresa apărării și securității naționale**
Lt.col.drd. Sorina Ana MANEA



93 Aspecte privind operația de apărare a Brigăzii Mecanizate (infanterie) în context întrunit
Mr.drd. Cristian ȚECU

100 Amenajarea genistică a Brigăzii Mecanizate în operația ofensivă
Mr.drd. Cristian ȚECU

106 Analiza predictivă a datelor în STRATCOM în scopul anticipării planurilor strategice
Conf.univ.dr. Maria Magdalena POPESCU

114 Impactul tehnologiei asupra procesului de planificare și luare a deciziei
Lt.col. Silviu-Iulian GIMIGA

124 Analiza comparativă a doctrinelor ISR în anumite state membre ale NATO
Lt.col.drd. Valeriu-Adrian JIANU

130 Managementul activității personalului din Armata României participant la operațiile multinaționale
Mr.drd. Alice-Claudîța MANDEȘ

134 Posibilități de evaluare a performanțelor auditului de regularitate/conformitate cu ajutorul metodei Balanced Scorecard (BSC)
Col.drd. Vasile TIMOFTE

147 Aspecte privind strategia maritimă a României – trecut și prezent
Lt. comandor Lavinia Elena TĂNASE (MĂXINEANU)

156 Asigurarea securității juridice în contextul evoluției amenințărilor cibernetice
Lt.col.drd. Sorina Ana MANEA

MERIDIANE GEOPOLITICE

162 Somalia – studiu de caz privind fragmentarea unui stat omogen etnic și confesional
Conf.univ.dr. Alba Iulia Catrinel POPESCU



MOTIVAȚIE ȘI SATISFACȚIE ÎN MEDIUL DE SECURITATE NAȚIONALĂ

MOTIVATION AND SATISFACTION IN THE NATIONAL SECURITY ENVIRONMENT

Irina IOANA*
Constantin-Edmond CRACSNER**

Prin prezenta cercetare, s-a studiat relația dintre motivație și satisfacție profesională într-o organizație din domeniul securității naționale. A fost utilizat, ca instrument de evaluare, câte un chestionar pentru motivație, respectiv satisfacție profesională. Lotul de cercetare a fost constituit din 80 de militari, reprezentând grupul de cercetare, respectiv 80 de subiecți civili, reprezentând grupul de control. Au fost studiate mai multe tipuri de relații, considerate relevante pentru obiectivele studiului, precum: relația dintre motivația în muncă și gradul de satisfacție față de management și relațiile interpersonale din colectiv, respectiv față de organizarea muncii și comunicarea funcțională; relația dintre motivația de realizare prin muncă și gradul de satisfacție față de salarizare, recompensele și oportunitățile de avansare în carieră; relația dintre nivelurile satisfacției generale și motivației de realizare prin muncă; relația dintre nivelurile superioare ale satisfacției față de organizarea muncii și comunicarea funcțională, respectiv față de conducere și relațiile interpersonale ale grupului militar, comparativ cu grupul de control, format din angajați în mediul civil. Rezultatele acestei cercetări prezintă certe valențe practice, avansând posibilitatea ca unele concluzii să poată fi asimilate în politicile de resurse umane ale instituțiilor din domeniul securității naționale, în vederea optimizării motivării personalului și maximizării performanței.

This research has studied the relation between motivation and job satisfaction in a national security organization. Two questionnaires for motivation and professional satisfaction were used as assessment tools. The research group consisted of 80 militaries, respectively 80 civilian subjects representing the control group. Several types of relations were studied, considered relevant for the study objectives, such as: the relation between work motivation and management satisfaction and interpersonal relationships within the team, with respect to work organization and functional communication; the relation between the motivation for accomplishment through work and the degree of salary satisfaction, rewards and career advancement opportunities; the relation between the levels of general satisfaction and the motivation for accomplishment through work; the relation between the higher levels of satisfaction with work organization and functional communication, respectively with management and interpersonal relationships of the military group, compared to the control group of civilian employees. The results of this research have some practical value, advancing the possibility that some conclusions can be assimilated in the human resources policies of national security institutions, in order to optimize staff motivation and maximize performance.

Cuvinte-cheie dominante motivaționale; satisfacție profesională; resurse umane; securitate națională.
Keywords: motivational dominants; professional satisfaction; human resources; national security.

Studiul teoretic global al relației dintre motivația și satisfacția profesională nu reprezintă, în acest stadiu al cunoașterii, o problemă de noutate. Ceea ce ne-am propus, prin acest studiu, este însă evidențierea modului în care funcționează concret relația motivație-satisfacție în una dintre structurile

sistemului de securitate națională, în scopul eficientizării procesului de instruire și pregătire profesională.

Înțelegerea clară a tuturor demersurilor de cercetare prezentate în acest studiu presupune, în primul rând, o problemă generală de delimitare conceptuală cu privire la motivație și satisfacție în profesia militară și, în al doilea rând, o problemă de metodologie, care să evidențieze specificul și particularitățile raporturilor dintre motivație și satisfacție în activitatea din sistemul securității naționale.

*Academia Națională de Informații
„Mihai Viteazul”

e-mail: ioana.irina@animv.eu

**Universitatea Ecologică din București

e-mail: edmond.cracsner@gmail.com



Teoriile clasice referitoare la motivație sunt bazate pe analiza nevoilor personale^{1,2,3,4}, pe teoria echității⁵, pe teoria așteptărilor⁶, pe teoriile interacționiste, respectiv teoria câmpurilor de forțe⁷ și teoria relațională individ-mediu^{8,9}.

Într-o definiție foarte generală, motivația este o „mare categorie de determinări interne ale comportamentelor, activităților psihologice și stărilor subiective, care explică și justifică acțiunea unei persoane” (larousse.fr/dictionnaire/).

Din perspectiva teoriei nevoilor umane, ierarhizate piramidal (fiziologice, de securitate, sociale, de stimă și de autorealizare), aceste nevoi constituie surse de motivare prin faptul că impun să fie satisfăcute, iar în momentul în care o nevoie a fost satisfăcută, nevoia de nivel superior va deveni o nouă sursă de motivare^{10,11,12}. Criticată^{13,14,15} sau revizuită^{16,17,18,19}, teoria nevoilor umane rămâne un reper în explicarea relației, dintre motivație, satisfacție și performanță în muncă. În același sens, se apreciază că există o constelație de factori determinanți ai satisfacției, dintre care unii țin, în mare măsură, de activitatea profesională (carieră, promovare, conținutul muncii, responsabilitate, performanță, sentimentul de putere etc.) și sunt considerați ca fiind factori motori sau intrinseci, iar alții care țin de mediul de muncă (politica de personal, condițiile de muncă, securitatea muncii, relațiile interpersonale, salariu și recompense, avantaje sociale etc.) sunt considerați factori de igienă²⁰. De-a lungul timpului, au fost realizate studii care fie au infirmat²¹, fie au confirmat^{22,23} aserțiunile lui Herzberg. Într-o altă abordare, se consideră că principalii agenți de motivare sunt reprezentați de: nevoia de împlinire de sine prin reușită și de autodepășire; nevoia de putere prin realizarea dorinței de a-i influența pe ceilalți și de a-i conduce; nevoia de afiliere sau asociere prin stabilirea, menținerea și consolidarea unei relații afective pozitive cu alții²⁴. Într-un studiu ulterior, se demonstrează importanța motivației, a valorii stimulentei și a probabilității de succes pentru prezicerea realizării performanței și a frecvenței cu care sunt efectuate actele de afiliere. Atât teoria, cât și cercetarea conduc la următoarele concluzii: forța motivației, în special în raport cu forța altor factori personali, este determinantul mai important al frecvenței actului operant; valoarea stimulentei este determinantul mai important al alegerilor bazate cognitiv; forța motrică și probabilitatea de

succes se combină multiplicativ pentru a prezice forța sau probabilitatea răspunsului; toți factorii determinanți și interacțiunea evidențiată reprezintă împreună peste 75% din variația operatorilor, cum ar fi frecvența actelor afiliate. Restul variației este ușor atribuibil oportunităților de mediu²⁵. Prin comprimarea sistemului nevoilor²⁶, sunt identificate nevoi de existență (nevoi materiale și fiziologice), nevoi relaționale (nevoi de stimă și apartenență) și nevoi de dezvoltare sau de creștere (împlinire de sine, realizare de sine, asumare a responsabilității), exprimate sintetic prin acronimul ERG. Un studiu aplicat al acestei teorii a evidențiat relația cauzală dintre satisfacerea nevoii umane, performanța la locul de muncă și diferențele individuale de personalitate (stima de sine) atât pentru manageri, cât și pentru angajați²⁷. Un alt studiu, realizat în mediul militar, a propus trei concepte noi care să fie incluse în categoria relaționare (respectul din partea organizației, respectul pentru supervisor, nevoia de libertate personală). În acest scop, a fost realizat și administrat unui număr de 630 de militari, din 11 tipuri de structuri organizaționale din forțele navale ale SUA, un chestionar cu privire la conceptele de necesități existente și propuse. Rezultatele au fost supuse analizei factoriale și analizei de regresie care au confirmat atât validitatea empirică, cât și puterea predictivă a conceptului de respect organizațional. În același timp, analiza statistică a rezultatelor a respins celelalte două concepte propuse, dar a oferit un suport neașteptat pentru luarea în discuție a două noi concepte de relaționare²⁸. Literatura de specialitate oferă numeroase alte studii referitoare la evidențierea relației dintre componentele reflectate de teoria ERG^{29,30,31}.

Din perspectiva teoriei echității, se afirmă că, întotdeauna, oamenii compară eforturile depuse și recompensele obținute la locul de muncă cu eforturile și rezultatele unei alte persoane sau ale unui grup relevant. Comparația evidențiază calitatea realizării schimbului, plecând de la premisa că dovada corectitudinii contribuie la satisfacția în muncă, în timp ce incorectitudinea este percepută ca inechitate, care generează insatisfacția în muncă^{32,33,34,35}.

Din perspectiva teoriei așteptărilor, se consideră că orice comportament motivat este produsul unor variabile cheie, cum ar fi: expectația sau așteptarea unui rezultat previzibil, ca urmare a unei acțiuni; instrumentalitatea sau capabilitatea de soluționare; valența sau atractivitatea și importanța individuală

a muncii³⁶. Studiile ulterioare au relevat importanța comportamentului motivat și a factorilor săi determinanți^{37,38,39,40,41,42}.

Perspectivile descrise (teoria nevoilor, teoria așteptărilor, teoria echității) au un punct comun, care este axat, în principal, asupra individului.

În literatura de specialitate, se întâlnesc și alte perspective, centrate pe ideea că motivarea se naște la întâlnirea individului cu mediul său. O perspectivă este oferită de teoria câmpului, care consideră că motivarea individului este generată de atracțiile sau barierele prezente în mediul în care își desfășoară activitatea⁴³. Ideea fundamentală este că această teorie poate fi un instrument de integrare a diverselor aspecte divergente fiziologice, psihologice și sociologice, pe o bază interdependentă care să explice comportamentul social ca fiind o rezultată a interacțiunii dintre o structură a unei situații totale și distribuția tuturor forțelor prezente în câmpul său⁴⁴. Teoria câmpului de forțe și-a găsit o largă aplicabilitate în diverse domenii de cercetare, precum cel organizațional, economic, educațional, sociologic, psihologic etc.^{45,46,47,48} O altă perspectivă apreciază că unitatea de bază care trebuie studiată nu este nici individul, și nici mediul, ci interacțiunea dintre individ și mediu, care generează adevăratele motivații⁴⁹. Modelul conceptual al motivației umane este prezentat în termeni comportamentali, interacționali și relaționali, unde motivația este rezultatul prelucrării cognitive, în planuri de acțiune comportamentale, a dinamicilor sau nevoilor individuale⁵⁰. Acest model al comportamentului dinamic, realizat în trei faze interacționale (motivație, planificare, acțiune), a suscitat un interes deosebit pentru discipline, ca sociologie, educație, drept, economie, psihiatrie, psihologie clinică, medicină, filozofie, sport și altele^{51,52,53}.

Având în vedere aceste teorii referitoare la interacțiunea dintre motivație, satisfacție și performanță, cu avantajele și limitele lor inerente, ne propunem să studiem modul în care pot fi aplicate, în esența lor, la specificul mediului organizațional militar.

Obiective

Scopul prezentei cercetări constă în investigarea relației dintre dimensiunile motivației și satisfacției profesionale în structurile de tip militar, specifice sistemului securității naționale⁵⁴.

Obiectivele cercetării se circumscriu unor preocupări evidente față de trei arealuri de interes profesional și științific, respectiv teoretic, metodologic și practic-aplicativ⁵⁵.

Obiectivul teoretic a urmărit testarea unor ipoteze rezultate din postulatele privind relația dintre motivație și satisfacție, avansate de unele dintre teoriile specifice domeniului.

Obiectivul metodologic a vizat demersul concret, presupus de o investigație empirică de psihologie organizațională, printre care randomizarea loturilor de subiecți, alegerea și aplicarea unor instrumente de cercetare consacrate din literatura română de specialitate, realizarea instructajului și experimentarea contactului direct cu subiecții pe teren, conceperea unui design de cercetare adecvat și prelucrarea statistică.

Obiectivul practic-aplicativ a avansat posibilitatea ca unele dintre concluziile cercetării să poată fi transmise și utilizate în politicile de resurse umane ale organizațiilor din sistemul de securitate națională, în vederea creșterii nivelului de motivare și satisfacție profesională a personalului și, implicit, a performanței.

Metodă

Ipoteze

Cercetarea a urmărit testarea pe două loturi – un grup de cercetare (militari) și un grup de control (civili) – a asumpțiilor de bază ale literaturii de specialitate privind relația dintre motivație și satisfacție, fiind formulate următoarele ipoteze:

- H_1 – Cu cât sunt mai mulțumiți de conducere și de relațiile interpersonale din colectiv, respectiv de organizarea muncii și de comunicarea funcțională, militarii au o motivație mai ridicată de realizare prin muncă.
- H_2 – Militarii cu un nivel ridicat de satisfacție față de salarizare, de recompense și de oportunitățile de avansare în carieră prezintă un nivel ridicat, direct proporțional, al motivației de realizare prin muncă.
- H_3 – Militarii cu un nivel ridicat de satisfacție generală prezintă un nivel ridicat, direct proporțional, al motivației de realizare prin muncă;
- H_4 – Militarii prezintă niveluri superioare ale satisfacției față de organizarea muncii și comunicarea funcțională, respectiv față de conducerea și relațiile interpersonale din colectiv, comparativ cu angajații din organizațiile civile.



Participanți

Lotul investigat a cuprins 160 de subiecți, grupați în două subploturi egale numeric, primul reprezentând grupul de cercetare format din militari (G_1), iar al doilea, grupul de control format din civili (G_2). Pentru stabilirea subiecților, am folosit o selecție aleatorie (convenience sample), astfel că cele două grupuri asupra cărora am aplicat instrumentele de cercetare nu pot fi considerate reprezentative, iar rezultatele nu pot fi generalizate nici pentru personalul din mediul de securitate națională, nici pentru populația civilă.

Pentru G_1 , format din $N = 80$ de subiecți, aparținând unei structuri militare, analiza statistică a indicatorilor tendinței centrale a evidențiat următoarele rezultate: vârsta medie de 38,07 ani (min. = 25, max. = 50, deviația standard = 6,26); 75 de bărbați (93,8%) și 5 femei (6,2 %); 53 (66,3%) dintre subiecți sunt absolvenți de liceu, unul (1,3%) a absolvit cursuri postliceale, iar 26 (32,5%) dețin diplome universitare, dar care nu ocupă posturi sau funcții la nivelul licenței obținute, formând un strat socioprofesional semnificativ, de militari supracalificați, în raport cu munca pe care o desfășoară în mod curent. Dintre subiecții G_1 , 54 (67,5%) ocupă funcții și poziții la nivelul studiilor absolvite.

Grupul G_2 a inclus 80 de subiecți civili, iar din analiza statistică a indicatorilor tendinței centrale, a rezultat că: vârsta medie a fost de 41,08 ani (min. = 25, max. = 58, deviația standard = 7,74); 47 (58,8%) bărbați și 33 (41,3%) femei; 22 (27,5%) dintre subiecți sunt absolvenți de liceu, 12 (15%) au absolvit cursuri postliceale, iar 46 (57,5%) dețin diplome universitare. În grupul G_2 , 43,8% dintre subiecți ocupă posturi și poziții inferioare nivelului de instruire atestat de diplomele obținute, 1,2% declară ocupația cu mult sub nivelul de instruire, 52,5% ocupă poziții conforme cu nivelul pregătirii, iar 2,5% declară un status socioprofesional superior pregătirii.

Instrumente

Pentru realizarea demersului empiric de culegere a datelor necesare testării ipotezelor de cercetare, am ales două instrumente standardizate, utilizate la evaluările organizaționale din firme și instituții: chestionarul „Dominante motivaționale” – DM și chestionarul „Satisfacție profesională” – SP⁵⁶.

Chestionarul DM cuprinde 32 de itemi cu scorare directă, reprezentând enunțuri privind diverse

emoții, sentimente, atitudini și comportamente organizaționale, corelative motivației profesionale, grupate din perspectiva a patru factori: conducere, expertiză, relaționare și subzistență⁵⁷. Referitor la validitatea instrumentului, autorul precizează că, pe un lot de 320 de subiecți, s-a obținut o consistență internă $\alpha = 0,941$ la nivelul chestionarului, ca întreg, și următoarele consistențe interne pe factori: $\alpha = 0,881$ (conducere), $\alpha = 0,902$ (expertiză), $\alpha = 0,906$ (relaționare) și $\alpha = 0,802$ (subzistență).

Chestionarul SP cuprinde 32 de itemi, dintre care 18 cu scorare directă și 14 cu scorare inversă, reprezentând enunțuri privind diverse emoții, sentimente, atitudini și comportamente organizaționale, corelative satisfacției profesionale, grupate din perspectiva a trei factori specifici și a unui factor cumulativ, calculat pe baza mediei acestora, reprezentând satisfacția generală: remunerare și promovare, conducere și relații interpersonale, organizare și comunicare, respectiv satisfacția generală (Constantin, 2004, p. 285). Autorul precizează că, în urma validării pe lotul de 320 de subiecți, s-a obținut o consistență internă $\alpha = 0,872$ pe întreg chestionarul și următoarele consistențe interne pe factori: $\alpha = 0,820$ (remunerare și promovare), $\alpha = 0,760$ (conducere și relații interpersonale) și $\alpha = 0,738$ (organizare și comunicare).

Pentru cele două instrumente, s-au colectat date demografice, precum vârstă, sex, studii și profesie sau ocupație. Deoarece cele două instrumente aveau scale diferite de măsură, chestionarul DM fiind prevăzut cu o scală în șapte trepte, iar chestionarul SP, cu o scală în șase trepte, s-a optat pentru unificarea metodei de cuantificare a răspunsurilor, prin adoptarea unei scale comune de tip Lickert în cinci trepte, cu următoarele semnificații: 1 – Niciodată de acord, 2 – Foarte rar de acord, 3 – Uneori de acord, 4 – Foarte des de acord, 5 – Întotdeauna de acord.

Procedură

Cercetarea a fost proiectată ca un studiu cantitativ, de tip corelațional și diferențial, urmărind testarea ipotezelor enunțate anterior.

Prin designul de cercetare, s-au definit trei clase de variabile, astfel: variabile motivaționale, variabile ale satisfacției muncii și variabile sociodemografice. Totodată, acestea au fost grupate în alte două categorii: variabile dependente (motivaționale și ale satisfacției muncii) și variabile

independente (sociodemografice). Instrumentele de cercetare au fost selectate astfel încât variabilele implicate de ipoteze să se regăsească în factorii furnizați de chestionare. Prin urmare, variabilele motivaționale au fost evaluate cu chestionarul DM, iar variabilele satisfacției muncii au fost evaluate cu chestionarul SP.

În acord cu instrucțiunile chestionarului DM, s-au definit variabilele motivaționale, respectiv factorii motivaționali, astfel:

- **trebuințe de putere:** dorința de a-i influența pe ceilalți, propensiunea spre funcții de conducere și independență decizională – factorul conducere (M_con);

- **trebuințe de realizare prin muncă:** dorința de a excela în activitățile profesionale, de a fi considerat un bun profesionist – factorul expertiză (M_exp);

- **trebuințe de afiliere:** dorința de a stabili și de a cultiva relații de prietenie în colectiv, de a lucra cu plăcere într-un mediu stenic și suportiv, propensiunea spre relații armonioase – factorul relaționare (M_rel);

- **trebuințe bazale de existență:** preocuparea pentru nevoile fundamentale ale existenței, cum ar fi odihna, stabilitatea, banii, hrana, securitatea – factorul subzistență (M_sub).

În mod similar, au fost definite și variabilele satisfacției muncii, respectiv factorii satisfacției profesionale, în acord cu instrucțiunile chestionarului SP, astfel:

- **satisfacția față de salarizare, de recompense și de oportunitățile de avansare în carieră:** gradul de mulțumire a personalului privind recompensarea muncii prestate prin salarizare, premieri sau alte stimulente financiare, posibilități de promovare sau de recunoaștere a meritelor – factorul remunerare și promovare (Sat_rp);

- **satisfacția față de conducere și relațiile interpersonale din colectiv:** gradul de mulțumire a personalului față de un climat psihosocial optim, precum și față de relațiile de muncă armonioase cu colegii și șefii – factorul comunicare și relații interpersonale (Sat_cr);

- **satisfacția față de organizarea muncii și comunicarea funcțională:** gradul de satisfacție a personalului privind modul de organizare și realizare a muncii prin definirea sarcinilor, eficientizarea efortului, comunicarea eficientă, feedback – factorul organizare și comunicare (Sat_oc);

- **satisfacția generală:** gradul de mulțumire a personalului față de munca realizată, sub aspectul

modului de organizare a muncii, existenței și nivelului recompenselor, calității climatului psihosocial la locul de muncă – factorul satisfacție generală (Sat_ge).

Cu privire la variabilele demografice, specificăm că vârsta a fost introdusă în baza de date ca valoare absolută, iar celelalte variabile au fost codate în expresii numerice, în vederea prelucrării statistice, după cum urmează:

- a. **sexul/genul** a fost transformat într-o variabilă binară, având codul 1 pentru bărbați, respectiv codul 2 pentru femei;

- b. **nivelului de instruire** i-au fost alocate următoarele coduri: 1 - studii elementare, 2 - studii gimnaziale, 3 - studii liceale, 4 - studii postliceale și 5 - studii universitare;

- c. **adecvarea ocupației la nivelul de instrucție** a fost codificată cu -2 - mult sub nivelul de instrucție, -1 - sub nivelul studiilor, 0 - la nivelul studiilor, 1 - peste nivelul studiilor și 2 - mult peste nivelul studiilor.

Administrarea chestionarelor s-a efectuat cu asigurarea anonimatului subiecților și cu garantarea confidențialității atât cu privire la răspunsuri, cât și la datele demografice și socioprofesionale.

Rezultate

Analiza descriptivă a variabilelor motivaționale

În Tabelul nr. 1 se prezintă statistica descriptivă a variabilelor motivaționale, pentru cele două grupuri supuse cercetării.

Se evidențiază că militarii din G_1 prezintă medii mai mari și o mai mare omogenitate a răspunsurilor (deviații standard mai mici) față de civilii din G_2 , cu excepția factorului subzistență, respectiv motivația pentru subzistență (M_sub), unde situația se prezintă invers.

În grupul G_1 , diferența dintre factorul motivațional cu media cea mai mare, adică factorul expertiză, reprezentat de trebuințele de realizare prin muncă (M_exp = 4,60), și factorul motivațional cu media cea mai mică, adică factorul subzistență, centrat pe trebuințele bazale de existență (M_sub = 4,34) este de $\Delta_1 = 0,26$.

În grupul G_2 , diferența dintre factorul motivațional cu media cea mai mare, reprezentat de trebuințele de afiliere (M_rel = 4,46), și factorul motivațional cu media cea mai mică, reprezentat de trebuințele de putere (M_con = 3,93), este de $\Delta_2 = 0,53$.



Tabelul nr. 1
STATISTICA DESCRIPTIVĂ A VARIABILELOR MOTIVAȚIONALE
PE CELE DOUĂ GRUPURI

Group			M_con	M_exp	M_rel	M_sub
G ₁	N	Valid	80	80	80	80
		Missing	0	0	0	0
	Mean		4.3526	4.6022	4.5080	4.3419
	Std. Deviation		.56400	.50524	.54868	.55221
G ₂	N	Valid	80	80	80	80
		Missing	0	0	0	0
	Mean		3.9306	4.4319	4.4613	4.4098
	Std. Deviation		.69876	.52004	.57205	.51496

(Concepția autorului)

În grupul G₁, cea mai mare omogenitate motivațională se înregistrează la nivelul factorului expertiză, al trebuințelor de realizare prin muncă, unde deviația standard este SD = 0,50, iar cea mai mare eterogenitate se înregistrează la nivelul factorului conducere, al trebuințelor de putere unde deviația standard este SD = 0,56.

În același timp, în grupul G₂, cea mai mare omogenitate se înregistrează la nivelul factorului subzistență, al trebuințelor de subzistență, unde deviația standard este SD = 0,51, iar cea mai mare eterogenitate se identifică la factorul conducere,

omogenitate a acestuia pentru grupul G₁ (militari), în raport cu grupul G₂ (civili).

Analiza descriptivă a variabilelor satisfacției muncii

În Tabelul nr. 2 se prezintă statistica descriptivă a variabilelor satisfacției muncii, pentru cele două grupuri supuse studiului.

Se evidențiază că subiecții din grupul G₁ prezintă medii mai mari față de subiecții din grupul G₂, atât la nivelul factorului satisfacție generală, Sat_ge_G₁ (M = 3,72) față de Sat_ge_G₂ (M = 3,46),

Tabelul nr. 2
STATISTICA DESCRIPTIVĂ A VARIABILELOR SATISFACȚIEI
MUNCII PE CELE DOUĂ GRUPURI

Group			Sat_rp	Sat_cr	Sat_oc	Sat_ge
G ₁	N	Valid	80	80	80	80
		Missing	0	0	0	0
	Mean		3.1895	4.0406	3.9538	3.7258
	Std. Deviation		.51036	.66761	.70799	.55214
G ₂	N	Valid	80	80	80	80
		Missing	0	0	0	0
	Mean		2.9387	3.7870	3.6988	3.4680
	Std. Deviation		.48791	.63231	.62955	.49709

(Concepția autorului)

al trebuințelor de putere, unde deviația standard este SD = 0,69. Privind comparativ rezultatele factorului conducere, se poate constata o mai mare

cât și la nivelul fiecărei surse de satisfacție în parte, astfel: media factorului remunerare și promovare al G₁ este mai mare decât media factorului

remunerare și promovare al G_2 , unde $Sat_{rp_G_1}$ ($M=3,18$) > $Sat_{rp_G_2}$ ($M=2,93$); media factorului comunicare și relații interpersonale al G_1 este mai mare decât media factorului comunicare și relații interpersonale al G_2 , unde $Sat_{cr_G_1}$ ($M=4,04$) > $Sat_{cr_G_2}$ ($M=3,78$); media factorului organizare și comunicare al G_1 este mai mare decât media factorului organizare și comunicare al G_2 , unde $Sat_{oc_G_1}$ ($M=3,95$) > $Sat_{oc_G_2}$ ($M=3,69$).

Concomitent, se evidențiază că, la nivelul grupului G_1 , există o mai mare eterogenitate, obiectivată prin deviații standard mai mari, la nivelul tuturor variabilelor satisfacției muncii.

În grupul G_1 , sursa de satisfacție cu media cea mai ridicată pentru militari este dată de factorul comunicare și relații interpersonale, adică de satisfacția față de conducere și relațiile interpersonale din colectiv ($Sat_{cr}=4,04$), iar sursa de satisfacție cu cea mai mică medie este dată de factorul remunerare și promovare, adică de satisfacția față de salarizare, recompense și oportunități de avansare în carieră ($Sat_{rp}=3,18$). Diferența dintre mediile celor doi factori este de $\Delta_3 = 0,86$.

În grupul G_2 , factorul satisfacție cu media cea mai mare este reprezentat de satisfacția față de conducere și relațiile interpersonale din colectiv ($Sat_{cr}=3,78$), iar factorul satisfacție cu media cea mai mică este dat de satisfacția față de salarizare, recompense și oportunități de avansare în carieră ($Sat_{rp}=2,93$), diferența dintre ele fiind $\Delta_4 = 0,85$.

În grupul G_1 , cea mai mare omogenitate se înregistrează la nivelul satisfacției față de salarizare, recompense și oportunități de avansare în carieră,

unde deviația standard este $SD = 0,51$, iar cea mai mare eterogenitate se află la nivelul satisfacției față de organizarea muncii și comunicarea funcțională, unde deviația standard este $SD = 0,70$.

În grupul G_2 , cea mai mare omogenitate se înregistrează la nivelul satisfacției față de salarizare, recompense și oportunități de avansare în carieră, unde deviația standard este $SD = 0,48$, iar cea mai mare eterogenitate se află la nivelul satisfacției față de conducere și relațiile interpersonale din colectiv, unde deviația standard este $SD = 0,63$.

Analiza corelațională a variabilelor motivaționale și ale satisfacției muncii

În Tabelul nr. 3 se prezintă matricea de corelații între variabilele satisfacției muncii și variabilele motivaționale, pentru cele două grupuri, unde se evidențiază următoarele rezultate:

a. Pentru G_1 (militari)

- satisfacția față de salarizare, recompense și oportunități de avansare în carieră Sat_{rp} corelează semnificativ ($r = 0,238$; $p < .03$) doar cu trebuințele de putere M_{con} ;

- satisfacția față de conducere și de relațiile interpersonale din colectiv Sat_{cr} corelează semnificativ cu toate variabilele motivaționale, astfel cu: trebuințele de putere M_{con} ($r = 0,327$; $p < .003$), trebuințele de realizare prin muncă M_{exp} ($r = 0,460$; $p < .001$), trebuințele de afiliere M_{rel} ($r = 0,318$; $p < .004$) și trebuințele bazale de existență M_{sub} ($r = 0,316$; $p < .004$);

Tabelul nr. 3

MATRICEA DE CORELAȚII ÎNTRE VARIABILELE SATISFACȚIEI MUNCII ȘI VARIABILELE MOTIVAȚIONALE

Group	M_{con}	M_{exp}	M_{rel}	M_{sub}
G_1	Sat_{rp}	.238*		
	Sat_{cr}	.327**	.460**	.318**
	Sat_{oc}	.373**	.472**	.329**
	Sat_{ge}	.364**	.437**	.324**
G_2	Sat_{rp}	.258*		
	Sat_{cr}	.301**	.412**	.362**
	Sat_{oc}	.410**	.548**	.501**
	Sat_{ge}	.378**	.459**	.413**
**	Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).			
*	Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).			

(Concepția autorului)



• satisfacția față de organizarea muncii și comunicarea funcțională Sat_oc corelează semnificativ cu toate variabilele motivaționale, astfel cu: trebuințele de putere M_con ($r = 0,364$; $p < .001$), trebuințele de realizare prin muncă M_exp ($r = 0,472$; $p < .001$), trebuințele de afiliere M_rel ($r = 0,329$; $p < .003$) și trebuințele bazale de existență M_Sub ($r = 0,313$; $p < .005$);

• satisfacția generală corelează semnificativ cu toate variabilele motivaționale, astfel cu: trebuințele de putere M_cond ($r = 0,364$; $p < .001$), trebuințele de realizare prin muncă M_exp ($r = 0,437$; $p < .001$), trebuințele de afiliere M_rel ($r = 0,324$; $p < .003$) și trebuințele bazale de existență M_sub ($r = 0,319$; $p < .004$);

• toate variabilele satisfacției muncii corelează semnificativ între ele și, fiecare în parte, cu satisfacția generală.

b. Pentru G_2 (civili)

• satisfacția față de salarizare, recompense și oportunități de avansare în carieră Sat_rp corelează semnificativ ($r = 0,258$; $p < .021$) doar cu trebuințele de putere M_con;

semnificativ cu toate variabilele motivaționale, astfel cu: trebuințele de putere M_con ($r = 0,410$; $p < .001$), trebuințele de realizare prin muncă M_exp ($r = 0,548$; $p < .001$), trebuințele de afiliere M_rel ($r = 0,501$; $p < .001$) și trebuințele bazale de existență M_sub ($r = 0,232$; $p < .038$);

• satisfacția generală Sat_ge corelează semnificativ cu trebuințele de putere M_con ($r = 0,378$; $p < .001$), cu trebuințele de realizare prin muncă M_exp ($r = 0,459$; $p < .001$), cu trebuințele de afiliere M_rel ($r = 0,413$; $p < .001$), dar nu și cu trebuințele bazale de existență M_sub;

• la fel ca în grupul experimental G_1 (militari), la grupul G_2 (civili) toate variabilele satisfacției muncii corelează semnificativ între ele și, fiecare în parte, cu satisfacția generală.

În Tabelul nr. 4 se prezintă matricea de corelații între variabilele satisfacției muncii și variabilele demografice pentru cele două grupuri, respectiv grupul G_1 (militari) și grupul G_2 (civili), unde se evidențiază următoarele rezultate:

• în timp ce la G_1 nu se înregistrează corelații semnificative statistic între satisfacția muncii și nici una dintre variabilele demografice, la G_2 se constată

Tabelul nr. 4

MATRICEA DE CORELAȚII ÎNTRE VARIABILELE SATISFACȚIEI MUNCII ȘI VARIABILELE DEMOGRAFICE

Group	Var	Vârsta	Gen	Educ	Adecv
G ₁	Educ	-.410**			
	Adecv	.411**		-.993**	
G ₂	Educ	-.298**	-.236*		
	Adecv	.321**		-.493**	
	Sat_rp				.255*
	Sat_cr		.238*		
	Sat_oc		.396**		
	Sat_ge		.285*		.239*

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

(Concepția autorului)

• satisfacția față de conducere și de relațiile interpersonale din colectiv Sat_cr corelează semnificativ cu trebuințele de putere M_con ($r = 0,301$; $p < .007$), cu trebuințele de realizare prin muncă M_exp ($r = 0,412$; $p < .001$), cu trebuințele de afiliere M_rel ($r = 0,362$; $p < .001$), dar nu și cu trebuințele bazale de existență M_sub;

• satisfacția față de organizarea muncii și de comunicarea funcțională Sat_oc corelează

că adecvarea ocupației la nivelul de instrucție – Adecv – corelează semnificativ cu satisfacția față de salarizare, recompense și oportunități de avansare în carieră Sat_rp ($r = 0,255$; $p < .022$), și cu satisfacția generală Sat_ge ($r = 0,239$; $p < .032$), variabila gen înregistrează o corelație semnificativă statistic cu satisfacția față de conducere și față de relațiile interpersonale din colectiv Sat_cr ($r = 0,238$; $p < .033$), cu satisfacția față de organizarea muncii

și comunicarea funcțională Sat_oc ($r = 0,396$; $p < .001$) și cu satisfacția generală Sat_ge ($r = 0,285$; $p < .010$);

• în grupul G_1 se observă că vârsta corelează semnificativ statistic negativ cu educația – Educ ($r = -0,410$, $p < .001$) – și pozitiv cu adecvarea ocupației la nivelul de instruire – Adecv ($r = 0,411$, $p < .001$) –, iar educația corelează semnificativ statistic și negativ cu adecvarea ocupației la nivelul de instruire – Adecv ($r = -0,993$, $p < .001$);

Analiza diferenței dintre mediile celor două grupuri

În Tabelul nr. 6 se regăsesc mediile variabilelor pentru cele două grupuri care au stat la baza calculului semnificației diferenței de medii.

A fost analizată semnificația diferenței dintre mediile subiecților din cele două grupuri, pentru

Tabelul nr. 5
MATRICEA DE CORELAȚII ÎNTRE VARIABILELE
MOTIVAȚIONALE ȘI VARIABILELE DEMOGRAFICE

Group	Variabile	Vârsta	Adecv
G1	M_con	-.352**	
	M_exp	-.315**	
G2	M_con		.369**
	M_rel		.230*

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

(Concepția autorului)

• în grupul G_2 se observă corelații semnificative statistic între diversele variabile demografice, astfel: vârsta înregistrează o corelație inversă cu nivelul de instruire – Educ ($r = -0,298$; $p < .007$) –, și o corelație directă cu adecvarea ocupației la nivelul de instruire – Adecv ($r = 0,321$; $p < .004$) –, iar nivelul de instruire – Educ – prezintă o corelație inversă cu adecvarea ocupației la nivelul de instruire – Adecv ($r = -0,493$; $p < .001$).

În Tabelul nr. 5 se prezintă matricea de corelații între variabilele motivaționale și variabilele demografice în cele două grupuri, respectiv grupul G_1 (militari) și grupul G_2 (civili), unde se evidențiază următoarele rezultate:

• pentru grupul G_1 , există corelații semnificative negative între vârstă și trebuințele de putere M_con ($r = -0,352$; $p < .001$), precum și între vârstă și trebuințele de realizare prin muncă M_exp ($r = -0,315$; $p < .004$);

• pentru grupul G_2 , există corelații semnificative pozitive între adecvarea ocupației la nivelul de instruire – Adecv – și trebuințele de putere M_con ($r = 0,369$; $p < .001$), precum și între adecvarea ocupației la nivelul de instruire – Adecv

variabilele motivației și satisfacției, în funcție de gen, nivel de instruire și apartenență la grupul G_1 (militari) sau grupul G_2 (civili).

În Tabelul nr. 7 se prezintă rezultatele statistice specifice stabilirii diferențelor semnificative dintre grupurile analizate.

Prin aplicarea testului t pentru stabilirea semnificației diferențelor dintre medii, în funcție de gen și nivel de instruire, nu s-au identificat diferențe semnificative. De asemenea, nu au fost observate diferențe semnificative între cele două grupuri nici pentru trebuințele de afiliere sau factorul relațional (M_rel), și nici pentru trebuințele bazale de existență sau factorul de subzistență (M_sub).

În schimb, așa după cum se prezintă în Tabelul nr. 7, au fost constatate diferențe semnificative între grupul G_1 (militari) și grupul G_2 (civili), pentru celelalte variabile ale motivației și satisfacției, după cum urmează:

• trebuințele de putere sau factorul conducere (M_cond): $F = 11,913$, sig. = .001, $t = 4.13$, $p < .001$, CI 95% (.21450, .60080);

• trebuințele de realizare prin muncă sau factorul expertixă (M_exp): $F = 1,542$, sig. = .216, $t = 2.101$, $p < .037$, CI 95% (.01024, .33046);



Tabelul nr. 6
MEDIILE VARIABILELOR MOTIVAȚIEI ȘI SATISFAȚIEI
PENTRU GRUPURILE EXPERIMENTALE ȘI DE CONTROL

Variabile	Group	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
M_con	G ₁	80	4.3526	.56400	.06306
	G ₂	80	3.9306	.69876	.07812
M_exp	G ₁	80	4.6022	.50524	.05649
	G ₂	80	4.4319	.52004	.05814
M_rel	G ₁	80	4.5080	.54868	.06134
	G ₂	80	4.4612	.57205	.06396
M_sub	G ₁	80	4.3419	.55221	.06174
	G ₂	80	4.4097	.51496	.05757
Sat_rp	G ₁	80	3.1895	.51036	.05706
	G ₂	80	2.9388	.48791	.05455
Sat_cr	G ₁	80	4.0406	.66761	.07464
	G ₂	80	3.7870	.63231	.07069
Sat_oc	G ₁	80	3.9537	.70799	.07916
	G ₂	80	3.6988	.62955	.07039
Gat_ge	G ₁	80	3.7258	.55214	.06173
	G ₂	80	3.4680	.49709	.05558

(Concepția autorului)

Tabelul nr. 7
TESTUL *t* PENTRU STABILIREA DIFERENȚELOR SEMNIFICATIVE
DINTRE GRUPURILE G₁ (MILITARI) ȘI G₂ (CIVILI)

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower		Upper
M_con	Equal variances assumed	11.913	.001	4.130	158	.000	.41125	.09957	.21458	.60792
	Equal variances not assumed			4.130	149.988	.000	.41125	.09957	.21450	.60800
M_exp	Equal variances assumed	1.542	.216	2.101	158	.037	.17035	.08106	.01024	.33046
	Equal variances not assumed			2.101	157.868	.037	.17035	.08106	.01024	.33046
Sat_rp	Equal variances assumed	.012	.914	3.176	158	.002	.25075	.07894	.09484	.40666
	Equal variances not assumed			3.176	157.681	.002	.25075	.07894	.09483	.40667
Sat_cr	Equal variances assumed	.308	.580	2.467	158	.015	.25363	.10281	.05057	.45668

(Concepția autorului)

- satisfacția față de salarizare, recompense și oportunități de avansare în carieră sau factorul remunerare și promovare (Sat_rp): $F = .012$, sig. = .914, $t = 3.176$, $p < .002$, CI 95% (.09884, .4666);

- satisfacția față de conducere și relații interpersonale sau factorul comunicare și relații interpersonale (Sat_cr): $F = .308$, sig. = .580, $t = 2.467$, $p < .017$, CI 95% (.04579, .46421);

- satisfacția față de organizarea muncii și comunicare sau factorul organizare și comunicare (Sat_oc): $F = .308$, sig. = .397, $t = 2.407$, $p < .017$, CI 95% (.05057, .45668);

- satisfacția generală (Sat_ge): $F = 1,393$, sig. = .240, $t = 3,103$, $p < .002$, CI 95% (.09369, .42181).

Discuții

Interpretarea rezultatelor a parcurs două etape: prima etapă a vizat raportarea datelor obținute la ipotezele de cercetare cu privire la relația dintre motivația și satisfacția profesională în rândul militarilor din grupul G_1 , iar a doua etapă a constat în analiza tuturor rezultatelor valide statistic și extragerea tuturor inferențelor relevante pentru tematica cercetării.

Pentru prima etapă de analiză, au fost reținute următoarele informații:

- În grupul G_1 (militari), au fost îndeplinite concomitent condițiile în care satisfacția față de conducerea și relațiile interpersonale a militarilor Sat_cr corelează semnificativ cu trebuințele de realizare prin muncă M_exp ($r = 0,460$; $p < .001$), iar satisfacția față de organizarea muncii și comunicarea funcțională a militarilor S_oc corelează semnificativ cu trebuințele de realizare prin muncă M_exp ($r = 0,472$; $p < .001$). Prin urmare, se susține ipoteza H_1 , conform căreia cu cât sunt mai mulțumiți de conducere și de relațiile interpersonale din colectiv, respectiv de organizarea muncii și de comunicarea funcțională, cu atât militarii au o motivație mai ridicată de realizare prin muncă.

- În grupul G_1 (militari), nu s-a obținut o corelație semnificativă ($r = 0,163$) între satisfacția față de salarizare, recompense și oportunități de avansare în carieră S_rp și trebuințele de realizare prin muncă M_exp . În consecință, se respinge ipoteza H_2 , conform căreia militarii cu un nivel ridicat de satisfacție față de salarizare, recompense și oportunități de avansare în carieră prezintă un nivel ridicat, direct proporțional, al motivației lor de realizare prin muncă M_exp .

- În grupul G_1 (militari), s-a obținut o corelație semnificativă ($r = 0,437$; $p < .001$) între satisfacția generală S_ge și trebuințele de realizare prin muncă M_exp . Ca urmare, se susține ipoteza H_3 , conform căreia militarii cu un nivel ridicat de satisfacție generală prezintă un nivel ridicat, direct proporțional, al motivației de realizare prin muncă.

- Au fost îndeplinite concomitent condițiile în care, pe de o parte, satisfacția față de organizarea muncii și comunicarea militarilor $S_oc_G_1$ ($m = 3,9537$) este superioară celei a civililor $S_oc_G_2$ ($m = 3,6988$), iar diferența dintre mediile celor două grupuri este semnificativă statistic ($t(158) = 2,407$, $p < .017$), și, pe de altă parte, satisfacția față de conducere și de relațiile interpersonale a militarilor $S_rp_G_1$ ($m = 4.0406$) este superioară celei a civililor $S_rp_G_2$ ($m = 3,7870$), iar diferența dintre mediile celor două grupuri este semnificativă statistic ($t(158) = 2,467$, $p < .015$). În acest mod, se susține ipoteza H_4 , conform căreia militarii prezintă niveluri superioare ale satisfacției față de organizarea muncii și comunicarea funcțională, respectiv față de conducerea și relațiile interpersonale din colectiv, comparativ cu angajații din organizațiile civile.

Pentru cea de a doua etapă, au fost analizate toate rezultatele valide statistic și au fost extrase inferențele relevante. Acest demers secundar de interpretare a condus la o serie de observații, care sunt prezentate în continuare.

În calitate de angajați ai unei organizații militare, subiecții din grupul G_1 (militari) prezintă o satisfacție profesională superioară față de subiecții din grupul G_2 (civili), angajați în organizațiile civile. Observația este remarcată atât în ceea ce privește nivelul general de satisfacție S_ge ($m = 3,7258$ vs. $m = 3,4680$; $t(158) = 3,103$, $p < .002$), cât și în raport cu fiecare componentă, precum satisfacția față de salarizare, recompense și oportunități de avansare în carieră S_rp ($m = 3,1895$ vs. $m = 2,9388$; $t(158) = 3,176$, $p < .002$), satisfacția față de conducere și relații interpersonale S_cr ($m = 4.0406$ vs. $m = 3,7870$; $t(158) = 2,467$, $p < .015$), respectiv satisfacția față de organizarea muncii și comunicare S_oc ($m = 3,9537$ vs. $m = 3,6988$; $t(158) = 2,407$, $p < .017$). Diferențele dintre cele două grupuri sunt semnificative statistic.

În calitate de membri ai unei organizații puternic structurate ierarhic, militarii prezintă un nivel superior al trebuințelor de putere/conducere



M_cond ($m = 4,3526$ vs. $m = 3,9306$; $t(158) = 4,130$, $p < .001$) și al trebuințelor de realizare prin muncă M_exp ($m = 4,6022$ vs. $m = 4,4319$; $t(158) = 2,101$, $p < .037$) față de nivelul angajaților din organizațiile civile. Diferențele dintre cele două grupuri sunt semnificative statistic.

Referitor la trebuințele de afiliere M_rel , precum și la trebuințele bazale de existență M_sub , nivelul de motivare a celor două categorii de subiecți este similar.

Deși superioară civililor ($m = 3,1895$ vs. $m = 2,9388$), satisfacția față de salarizare, recompense și oportunități de avansare în carieră a militarilor S_rp se prezintă totuși la un nivel relativ scăzut, fiind semnificativ statistic mai mică decât satisfacția resimțită față de celelalte surse de satisfacție din organizația lor, respectiv satisfacția față de conducere și relații interpersonale S_cr ($m = 4,0406$), satisfacția față de organizarea muncii și comunicarea funcțională S_oc ($m = 3,9538$), precum și față de satisfacția generală S_ge ($m = 3,7258$).

Militarii care sunt satisfăcuți de salarizare, recompense și oportunități de avansare în carieră sunt motivați de trebuințele de putere, manifestând tendințe spre ascensiune ierarhică și funcții de conducere. Observația este susținută de faptul că, în grupul G_1 , satisfacția față de salarizare, recompense și oportunități de avansare în carieră S_rp corelează semnificativ cu trebuințele de putere M_cond ($r = 0,238$; $p < .033$).

Militarii care sunt satisfăcuți deopotrivă de modul în care sunt conduși de superiorii lor și de relațiile interpersonale din colectivele cărora le aparțin dezvoltă o motivație complexă, puternică pentru muncă, prin activarea trebuințelor lor de putere/conducere, de relaționare și de subzistență. Această observație este susținută de faptul că, în grupul G_1 , satisfacția față de conducere și față de relațiile interpersonale S_cr din colectiv corelează semnificativ nu doar cu trebuințele de realizare prin muncă M_exp , în conformitate cu Ipoteza 1, care a fost confirmată, ci și cu trebuințele de putere M_cond ($r = 0,327$; $p < .003$), cu trebuințele de afiliere M_rel ($r = 0,318$; $p < .004$) și cu trebuințele bazale de existență M_sub ($r = 0,316$; $p < .004$). De asemenea, aceeași motivație complexă și puternică pentru muncă este activată și susținută la militari de către satisfacția resimțită față de organizarea muncii și comunicarea funcțională din unitate.

Și această observație este susținută de faptul că, în grupul G_1 , satisfacția față de organizarea muncii și comunicarea funcțională S_oc corelează semnificativ nu doar cu trebuințele de realizare prin muncă M_exp , în conformitate cu Ipoteza 1, ci și cu trebuințele de putere M_cond ($r = 0,373$; $p < .001$), cu trebuințele de afiliere M_rel ($r = 0,329$; $p < .003$) și cu trebuințele bazale de existență M_sub ($r = 0,313$; $p < .005$).

La militari, spre deosebire de angajații din mediul civil, satisfacția muncii nu este influențată de vârstă, sex, nivel de instrucție sau adecvare a postului/funcției la nivelul de instrucție, deoarece, în grupul G_1 , nici una dintre variabilele demografice nu corelează cu vreuna din variabilele satisfacției muncii. În comparație, de exemplu, se observă că civilii din grupul G_2 sunt cu atât mai satisfăcuți de salarizare, recompense și oportunități de avansare în carieră S_rp cu cât ocupă poziții mai adecvate sau superioare nivelului de instrucție M_cond ($r = 0,255$; $p < .022$), iar femeile sunt mulțumite într-o măsură semnificativ mai mare decât bărbații față de organizarea muncii și comunicarea funcțională S_oc ($r = -0,271$; $p < .05$).

În calitate de membri ai unei organizații relativ închise, cu o cultură organizațională omogenă, care nivelează uneori atitudinile și opiniile individuale, militarii prezintă o mai mare omogenitate a motivației (deviații standard mai mici) decât subiecții civili, singura excepție fiind reprezentată de trebuințele bazale de existență, unde situația se prezintă invers.

Militarii sunt mai ambițioși, mai motivați pentru performanță, mai dornici pentru realizări încă de la vârste mai tinere ($m = 38,07$; $SD = 6,26$), față de civili ($m = 41,08$; $SD = 7,74$). Această observație este susținută și de faptul că, în grupul G_1 , vârsta corelează invers cu trebuințele de putere M_cond ($r = -0,352$; $p < .001$) și cu trebuințele de realizare prin muncă M_exp ($r = -0,315$; $p < .004$).

Ca și în mediul civil, și la militari se constată că unii dintre aceștia au un nivel de instrucție mai ridicat, dar și că ocupă de cele mai multe ori poziții inferioare pregătirii. Afirmatia se susține prin faptul că, în ambele grupuri, se înregistrează corelații negative semnificative între vârstă și nivelul de educație ($r = -0,410$; $p < .001$ la militari, respectiv $r = -0,298$; $p < .007$ la civili) și corelații pozitive semnificative între vârstă și adecvarea ocupației la nivelul de educație ($r = 0,411$; $p < .001$ la militari, respectiv $r = 0,321$; $p < .004$ la civili).

Concluzii

Această cercetare a vizat studierea relației dintre motivație și satisfacție profesională la personalul care activează într-o organizație militară din sistemul de apărare, ordine publică și siguranță națională.

În primul rând, se confirmă și în cazul personalului din organizațiile militare că, dacă angajații sunt mulțumiți de mediul și de condițiile de muncă, atunci aceștia vor fi și motivați să muncească pe măsură^{58,59,60}. De aici, decurg o serie de implicații, precum: necesitatea unei organizări raționale a activității militare; definirea clară a sarcinilor; asigurarea unor condiții optime de pregătire și de muncă; realizarea unui mediu psihosocial stenic și suportiv; menținerea unor relații interpersonale armonioase; construirea unui leadership modern și competent^{61,62}.

În al doilea rând, și în cazul personalului din organizațiile militare, se poate constata că satisfacția generală resimțită de angajați conduce la întărirea sentimentului de competență și auto-eficiență personală, care, la rândul său, determină creșterea pe măsură a motivației pentru muncă și a performanței^{63,64,65,66}. Satisfacția îndeplinirii cu succes a misiunii este principala mulțumire a unui militar, deoarece aceasta îi permite identificarea sa cu scopurile, valorile și cutumele organizației, fapt ce garantează acceptarea și integrarea sa în colectiv. Această satisfacție specială generează o interdependență între individ și organizația militară, care contribuie la activarea unei motivații superioare pentru îndeplinirea cu succes a misiunilor, iar, ulterior, performanțele vor conduce la creșterea în continuare a prestigiului personal^{67,68,69,70}.

În al treilea rând, personalul militar, spre deosebire de personalul organizațiilor din mediul civil, își menține o motivație ridicată pentru performanță chiar și în perioadele marcate de dezechilibre economice, iar nivelul de satisfacție se extrage din percepția adecvată a modului de organizare și comunicare, din coerența conducerii și intensitatea relațiilor interpersonale sau din experiența militară care poate fi valoroasă în viitor^{71,72}. De asemenea, gradul de motivație al militarilor, implicit nivelul de satisfacție emerg și din mai marea stabilitate a locului de muncă, garantarea unor venituri relativ sigure, dar și din existența unor multiple posibilități de avansare în cariera profesională^{73,74,75,76}.

În al patrulea rând, se constată că, pentru militari, în comparație cu civilii, nu există o relație directă între nivelul de satisfacție și atractivitatea recompenselor, iar acestea nu influențează direct valența și atractivitatea recompenselor^{77,78}. În organizațiile militare, deși este importantă, satisfacția materială nu este cea mai determinantă în economia intimă a fenomenului de motivare la nivel individual. Sursele de mulțumire a militarilor, ca pârgii motivaționale, par să fie legate mai curând de specificul aparte al modului în care este exercitat actul managerial, al mediului psihosocial, al culturii organizaționale, precum și al sistemului de valori și norme instituționale^{79,80,81}.

În al cincilea rând, se poate constata ușor relevanța studiului pentru proiectarea politicilor de resurse umane și a strategiilor manageriale specifice organizației militare^{82,83,84}.

În final, apreciem că prezentul studiu, cu toate limitările sale legate de eșantionare, reprezentativitate, dimensiuni analizate etc., conține în sine germenii potențiali ai unor noi direcții de cercetare în mediul de securitate națională, care să ofere resorturi psihologice multiple pentru managementul personalului militar.

NOTE:

- 1 A.H. Maslow, "A theory of human motivation", *Psychological Review*, July 1943, pp. 370-396.
- 2 F. Herzberg, B. Mausner & B.B. Snyderman, *The motivation to work*, John Wiley & Sons, New York, 1959.
- 3 D.C. McClelland, *The achieving society*, Van Nostrand, Princeton, New York, 1961.
- 4 C.P. Alderfer, "An empirical test of a new theory of human needs", *Organizational Behavior and Human Performance*, 4(2), 1969, pp. 142-175.
- 5 J.S. Adams, *Inequity in social exchange*, apud L. Berkowitz (ed.), *Advances in experimental social psychology*, Academic Press, New York, 1965.
- 6 V.H. Vroom, *Work and Motivation*, John Wiley & Sons, New York, 1964.
- 7 K. Lewin, *The conceptual representation and the measurement of psychological Forces*, Duke University Press, Durham, N.C., 1938.
- 8 J. Nuttin, *Théorie de la motivation humaine*, PUF, Paris, 1980.
- 9 J. Nuttin, *Motivation, planning, and action: A relational theory of behavior dynamics*, R.P. Lorion & J.E. Dumas, Trans., Lawrence Erlbaum Associates, Inc; Leuven University Press, 1984.
- 10 A.H. Maslow, "A theory of human motivation", *Psychological Review*, July 1943, pp. 370-396.
- 11 A.H. Maslow, *Motivation and Personality*, Harper, New York, 1954.



- 12 A.H. Maslow, *Motivație și personalitate*, Editura Trei, București, 2009.
- 13 R.L. Berl, N.C. Williamson, T. Powell, "Industrial Salesforce Motivation: A Critique and Test of Maslow's Hierarchy of Need", *Journal of Personal Selling & Sales Management*, 4:1, 1984, pp. 32-39.
- 14 M. Daniels, "The development of the concept of self-actualization in the writings of Abraham Maslow", *Current Psychological Reviews*, 2, 1982, pp. 61-75.
- 15 A. Neher, "Maslow's Theory of Motivation: A Critic", *Journal of Humanistic Psychology*, Volume: 31, issue: 3, 1991, pp. 89-112.
- 16 D.T. Kenrick, V. Giskevicius, S.L. Neuberg, M. Schaller, "Renovating the Pyramid of Needs: Contemporary Extensions Built Upon Ancient Foundations", *PubMed*, 2010.
- 17 M.K. Koltko-Rivera, "Rediscovering the Later Version of Maslow's Hierarchy of Needs: Self-Transcendence and Opportunities for Theory, Research, and Unification", *The Review of General Psychology*, 10(4), 2006.
- 18 R.J. Taormina, J.H. Gao, "Maslow and the motivation hierarchy: Measuring satisfaction of the needs", *The American Journal of Psychology*, 126(2), 2013.
- 19 M.A. Wahba, L.G. Bridwell, "Maslow reconsidered: A review of research on the need hierarchy theory", *Organizational Behavior and Human Performance*, Volume 15, Issue 2, 1976, pp. 212-240.
- 20 F. Herzberg, B. Mausner & B.B. Snyderman, *The motivation to work*, John Wiley & Sons, New York, 1959.
- 21 R.B. Ewen, P.C. Smith & C.L. Hulin, "An empirical test of the Herzberg two-factor theory", *Journal of Applied Psychology*, 50(6), 1966, pp. 544-550.
- 22 G.B. Graen, "Addendum to an empirical test of the Herzberg two-factor theory", *Journal of Applied Psychology*, 50(6), 1966, pp. 551-555.
- 23 V.V.D.P. Kotni, V. Karumuri, "Application of Herzberg Two-Factor Theory Model for Motivating Retail Salesforce", *IUP Journal of Organizational Behavior*, Hyderabad, Vol. 17., Iss. 1., 2018, pp. 24-42.
- 24 D.C. McClelland, "How motives, skills, and values determine what people do", *American Psychologist*, 40(7), 1985, pp. 812-825.
- 25 *Ibidem*.
- 26 C.P. Alderfer, *op.cit.*, pp. 142-175.
- 27 C.A. Arnolds, Ch. Boshoff, "Compensation, esteem valence and job performance: an empirical assessment of Alderfer's ERG theory", *The International Journal of Human Resource Management*, 13:4, 2002, pp. 697-719.
- 28 G.L. Wilcove, "The ERG model: Expansion and application to Navy personnel", *Journal of Vocational Behavior*, 13(3), 1978, pp. 305-316.
- 29 J.R. Caulton, "The Development and Use of the Theory of ERG: A Literature Review", *Regent University Emerging Leadership Journeys*, Vol. 5 (1), 2012, pp. 2- 8.
- 30 T.S. Kian, WFW Yusoff, S. Rajah, "Job satisfaction and motivation: What is the difference among these two", *European Journal of Business and Social Sciences*, Vol. 3, No. 2, 2014, pp. 94-102, <http://www.ejbss.com/recent.aspx>, accesat la 10.08.2021.
- 31 A. Majid, M.B. Fajri, E. Assadam, D. Febrianti, "The Moderating Effect of Job Satisfaction to Work Motivation and Employees' Performance", *International Journal of Science, Technology & Management*, 2(3), 2021, pp. 550-560.
- 32 J.S. Adams, S. Freedman, "Equity Theory Revisited: Comments and Annotated Bibliography in Berkowitz", Walster, L.E. (eds). *Advances in Experimental Social Psychology*, Volume 9, Academic Press, 1976, pp. 43-90.
- 33 M.R. Carrell, J.E. Dittrich, "Equity Theory: The Recent Literature, Methodological Considerations, and New Directions", *Academy of Management Review*, Vol. 3 (2), 1978.
- 34 R.C. Huseman, J.D. Hatfield, E.W. Miles, "A New Perspective on Equity Theory: The Equity Sensitivity Construct", *Academy of Management Review*, Vol. 12 (2), 1987.
- 35 H. Inegbedion, E. Inegbedion, A. Peter, L. Harry, "Perception of workload balance and employee job satisfaction in work organisations", *Heliyon*, Volume 6, Issue 1, 2020.
- 36 V.H. Vroom, *op.cit.*
- 37 V. Barba-Sánchez, C. Atienza-Sahuquillo, "Entrepreneurial motivation and self-employment: evidence from expectancy theory", *Int Entrep Manag J* 13, 2017, pp. 1097-1115.
- 38 R. Isaac, W. Zerbe & D. Pitt, "Leadership And Motivation: The Effective Application Of Expectancy Theory", *Journal of Managerial Issues*, 13(2), 2001, pp. 212-226.
- 39 H.G. Heneman & D.P. Schwab, "Evaluation of research on expectancy theory predictions of employee performance", *Psychological Bulletin*, 78(1), 1972, pp. 1-9.
- 40 R. Lloyd, D. Mertens, "Expecting More Out of Expectancy Theory: History Urges Inclusion of the Social Context", *International Management Review*, Vol. 14 (1), 2018, pp. 28-43, <http://americanscholarspress.us/>, accesat la 10.08.2021.
- 41 M. Renko, K.G. Kroeck & A. Bullough, "Expectancy theory and nascent entrepreneurship", *Small Bus Econ* 39, 2021, pp. 667-684.
- 42 M. Wahba, R.J. House, "Expectancy Theory in Work and Motivation: Some Logical and Methodological", *Issues. Human Relations*, Volume 27, issue 2, 1974. pp. 121-147.
- 43 K. Lewin, *Field theory in social science: selected theoretical papers*, Harpers and Row, New York, 1951.
- 44 K. Lewin, "Field Theory and Experiment in Social Psychology: Concepts and Methods", *American Journal of Sociology*, 44(6), 1939, pp. 868-896., <http://www.jstor.org/stable/2769418>, accesat la 05.08.2021.
- 45 B. Burnes, B. Cooke, "Kurt Lewin's Field Theory: A Review and Re-evaluation", *International Journal of Management Reviews*, Volume 15 (4), 2012. pp. 408-425.
- 46 A.W. Kruglanski, J.J. Bélanger, X. Chen, C. Köpetz, A. Pierro & L. Mannetti, "The energetics of motivated cognition: A force-field analysis", *Psychological Review*, 119(1), 2012, pp. 1-20.
- 47 F.C. Lunenburg, "Forces for and Resistance to Organizational Change", *National Forum of Educational Administration and Supervision Journal*, vol. 27(4), Houston State University, 2010.
- 48 D. Rosenbaum, E. More, P. Steane, "Planned organisational change management: Forward to the past? An exploratory literature reviews", *Journal of Organizational Change Management*, Vol. 31, No. 2, 2018. pp. 286-303.
- 49 J. Nuttin, *Théorie de la motivation humaine*, PUF, Paris, 1980.



- 50 J. Nuttin, *Motivation, planning, and action: A relational theory of behavior dynamics*, R.P. Lorion & J.E. Dumas, Trans., Lawrence Erlbaum Associates, Inc; Leuven University Press, 1984.
- 51 R. Kanfer, M. Frese & R.E. Johnson, "Motivation related to work: A century of progress", *Journal of Applied Psychology*, 102 (3), 2017, pp. 338-355.
- 52 R.B. Miller, S.J. Brickman, "A Model of Future-Oriented Motivation and Self-Regulation", *Educational Psychology Review*, 16, 2004, pp. 9-33.
- 53 J. Simons, M. Vansteenkiste, W. Lens *et al.*, "Placing Motivation and Future Time Perspective Theory in a Temporal Perspective", *Educational Psychology Review*, 16, 2004, pp. 121-139.
- 54 M. Popa, *Psihologie militară*, Editura Polirom, Iași, 2012.
- 55 C.E. Cracsner, *Elemente de psihologie militară*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2004.
- 56 T. Constantin, *Evaluarea psihologică a personalului*, Editura Polirom, Iași, 2004, pp. 276 - 285.
- 57 *Ibidem*.
- 58 A. Furnham, A. Eracleous, T. Chamorro-Premuzic, "Personality, motivation, and job satisfaction: Herzberg meets the Big Five", *Journal of Managerial Psychology*, Vol. 24, No. 8, 2009, pp. 765-779.
- 59 J. Nuttin, *Théorie de la motivation humaine*, PUF, Paris, 1980.
- 60 J.P. Meyer, C. Kam, I. Goldenberg, N.L. Bremner, "Organizational Commitment in the Military: Application of a Profile Approach", *Military Psychology*, 25:4., 2013, pp. 381-401.
- 61 D. Katz, "The motivational basis of organizational behaviour", *Behavioral Science*, Vol. 9 (2), 1964, pp. 131-146.
- 62 T.R. Tyler, P.E. Callahan, J. Frost, "Armed, and Dangerous (?): Motivating Rule Adherence Among Agents of Social Control", *Law and Society Review*, Vol. 41(2), 2007, pp. 457-492.
- 63 O. Boe, R. Säfvenbom, R.B. Johansen, R. Buch, "The Relationships Between Self-Concept, Self-Efficacy, and Military Skills and Abilities", *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 14, 2018, pp. 18-42.
- 64 M.J. Chambel, F. Castanheira, F. Oliveira-Cruz, S. Lopes, "Work Context Support and Portuguese Soldiers' Well-Being: The Mediating Role of Autonomous Motivation", *Military Psychology*, Vol. 27, Issue 5, 2015, pp. 297-310.
- 65 M. Gagné, E.L. Deci, "Self-determination theory and work motivation", *Journal of Organizational Behavior*, Vol. 26 (4), 2005, pp. 331-362.
- 66 A.D. Stajkovic & F. Luthans, "Self-efficacy and work-related performance: A meta-analysis", *Psychological Bulletin*, 124(2), 1998, pp. 240-261.
- 67 A. Alvinus, E. Johansson, G. Larsson, "Job satisfaction as a form of organizational commitment at the military strategic level: A grounded theory study", *International Journal of Organizational Analysis*, Vol. 25, No. 2, 2017, pp. 312-326.
- 68 P. Jakobsen, J. Ringsmose & H. Saxi, "Prestige-seeking small states: Danish and Norwegian military contributions to US-led operations", *European Journal of International Security*, 3(2), 2018, pp. 256-277.
- 69 J.L. Thomas, M.W. Dickson, P.D. Bliese, "Values predicting leader performance in the U.S. Army Reserve Officer Training Corps Assessment Center: evidence for a personality-mediated model", *The Leadership Quarterly*, Volume 12, Issue 2, 2001, pp. 181-196.
- 70 T.D. Woodruff, "Who Should the Military Recruit? The Effects of Institutional, Occupational, and Self-Enhancement Enlistment Motives on Soldier Identification and Behavior", *Armed Forces and Society*, 43 (4), 2017, pp. 579-607.
- 71 J. Fredland, R. Little, "Job satisfaction determinants: differences between servicemen and civilians", *Journal of Political & Military Sociology*, 11(2), 1983, pp. 265-280, <http://www.jstor.org/stable/45293388>, accesat la 10.08.2021.
- 72 R.P. Sanchez, R.M. Bray, A.A. Vincus, C.M. Bann, "Predictors of Job Satisfaction Among Active Duty and Reserve/Guard Personnel in the U.S. Military", *Military Psychology*, 16:1, 2004, pp. 19-35.
- 73 T.A. Judge, R.F. Piccolo, N.P. Podsakoff, J.C. Shaw, B.L. Rich, "The relationship between pay and job satisfaction: A meta-analysis of the literature", *Journal of Vocational Behavior*, Volume 77, Issue 2, 2010, pp. 157-167.
- 74 M. London, "Toward a Theory of Career Motivation", *Academy of Management Review*, Vol. 8 (4), 1983.
- 75 J. Österberg, L. Rydstedt, "Job satisfaction among Swedish soldiers: Applying the Job Characteristics Model to newly recruited military personnel", *Military Psychology*, 30:4, 2018, pp. 302-310.
- 76 P. Warr, I. Inceoglu, "Job engagement, job satisfaction, and contrasting associations with person – job fit", *Journal of Occupational Health Psychology*, 17(2), 2012, pp. 129-138.
- 77 D.M. Cable, T.A. Judge, "Pay preferences and job search decisions: A person-organization fit perspective", *Personnel psychology*, Volume 47 (2), 1994, pp. 317-348.
- 78 C. Stringer, J. Didham, P. Theivananthampillai, "Motivation, pay satisfaction, and job satisfaction of front-line employees", *Qualitative Research in Accounting & Management*, Vol. 8, No. 2, 2011, pp. 161-179.
- 79 F. Castanheira, M.J. Chambel, S. Lopes, F. Oliveira-Cruz, "Relational Job Characteristics and Work Engagement: Mediation by Prosocial Motivation", *Military Psychology*, Vol. 28, Issue 4, 2016, pp. 226-240.
- 80 M. Fors Brandebo, J. Österberg & A.K. Berglund, "The Impact of Constructive and Destructive Leadership on Soldier's Job Satisfaction", *Psychological reports*, 122(3), 2019, pp. 1068-1086.
- 81 T. Constantin, *Evaluarea psihologică a personalului*, Editura Polirom, Iași, 2004, pp. 276 - 285.
- 82 F. Hattke, R. Vogel, J. Znanewitz, "Satisfied with red tape? Leadership, civic duty, and career intention in the military", *Public Management Review*, 20:4., 2018, pp. 563-586.
- 83 G. Liggins, P.A. Attoh, T. Gong, T. Chase, M.B. Russell, P.W. Clark, "Military Veterans in Federal Agencies: Organizational Inclusion, Human Resource Practices, and Trust in Leadership as Predictors of Organizational Commitment", *Public Personnel Management*, 2019.



84 J.D. Winkler, T. Marler, M.N. Posard, R.S. Cohen, M.L. Smith, *Reflections on the Future of Warfare and Implications for Personnel Policies of the U.S. Department of Defense*, Defense Technical Information Center, Rand National Defense Research Inst Santa Monica CA., 2019, <https://apps.dtic.mil/sti/citations/AD108394>, accesat la 10.08.2021.

BIBLIOGRAFIE

Adams J.S., S. Freedman, "Equity Theory Revisited: Comments and Annotated Bibliography in Berkowitz", Walster, L.E. (eds). *Advances in Experimental Social Psychology*, Volume 9, Academic Press, 1976.

Alderfer C.P., "An empirical test of a new theory of human needs", *Organizational Behavior and Human Performance*, 4(2), 1969.

Alvinius A., E. Johansson, G. Larsson, "Job satisfaction as a form of organizational commitment at the military strategic level: A grounded theory study", *International Journal of Organizational Analysis*, Vol. 25, No. 2, 2017.

Arnolds C.A., Ch. Boshoff, "Compensation, esteem valence and job performance: an empirical assessment of Alderfer's ERG theory", *The International Journal of Human Resource Management*, 13:4, 2002.

Barba-Sánchez V., C. Atienza-Sahuquillo, "Entrepreneurial motivation and self-employment: evidence from expectancy theory", *Int Entrep Manag J* 13, 2017.

Berl R.L., N.C. Williamson, T. Powell, "Industrial Salesforce Motivation: A Critique and Test of Maslow's Hierarchy of Need", *Journal of Personal Selling & Sales Management*, 4:1, 1984.

Berkowitz L. (ed.), *Advances in experimental social psychology*, Academic Press, New York, 1965.

Boe O., R. Säfvenbom, R.B. Johansen, R. Buch, "The Relationships Between Self-Concept, Self-Efficacy, and Military Skills and Abilities", *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 14, 2018.

Burnes B., B. Cooke, "Kurt Lewin's Field Theory: A Review and Re-evaluation", *International Journal of Management Reviews*, Volume 15 (4), 2012.

Cable D.M., T.A. Judge, "Pay preferences and job search decisions: A person-organization fit perspective", *Personnel psychology*, Volume 47 (2), 1994.

Carrell M.R., J.E. Ditttrich, "Equity Theory: The Recent Literature, Methodological Considerations, and New Directions", *Academy of Management Review*, Vol. 3 (2), 1978.

Castanheira F., M.J. Chambel, S. Lopes, F. Oliveira-Cruz, "Relational Job Characteristics and Work Engagement: Mediation by Prosocial Motivation", *Military Psychology*, Vol. 28, Issue 4, 2016.

Caulton J.R., "The Development and Use of the Theory of ERG: A Literature Review", *Regent University Emerging Leadership Journeys*, Vol. 5 (1), 2012.

Chambel M.J., F. Castanheira, F. Oliveira-Cruz, S. Lopes, "Work Context Support and Portuguese Soldiers' Well-Being: The Mediating Role of Autonomous Motivation", *Military Psychology*, Vol. 27, Issue 5, 2015.

Constantin T., *Evaluarea psihologică a personalului*, Editura Polirom, Iași, 2004.

Cracsner C.E., *Elemente de psihologie militară*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2004.

Daniels M., "The development of the concept of self-actualization in the writings of Abraham Maslow", *Current Psychological Reviews*, 2, 1982.

Ewen R.B., P.C. Smith & C.L. Hulin, "An empirical test of the Herzberg two-factor theory", *Journal of Applied Psychology*, 50(6), 1966.

Fors Brandebo M., J. Österberg & A.K. Berglund, "The Impact of Constructive and Destructive Leadership on Soldier's Job Satisfaction", *Psychological reports*, 122(3), 2019.

Fredland J., R. Little, "Job satisfaction determinants: differences between servicemen and civilians", *Journal of Political & Military Sociology*, 11(2), 1983, <http://www.jstor.org/stable/45293388>

Furnham A., A. Eracleous, T. Chamorro-Premuzic, "Personality, motivation, and job satisfaction: Herzberg meets the Big Five", *Journal of Managerial Psychology*, Vol. 24, No. 8, 2009.

Gagné M., E.L. Deci, "Self-determination theory and work motivation", *Journal of Organizational Behavior*, Vol. 26 (4), 2005.

Graen G.B., "Addendum to an empirical test of the Herzberg two-factor theory", *Journal of Applied Psychology*, 50(6), 1966.

Hattke F., R. Vogel, J. Znanewitz, "Satisfied with red tape? Leadership, civic duty, and career

intention in the military”, *Public Management Review*, 20:4., 2018.

Heneman H.G. & D.P. Schwab, ”Evaluation of research on expectancy theory predictions of employee performance”, *Psychological Bulletin*, 78(1), 1972.

Herzberg F., B. Mausner & B.B. Snyderman, *The motivation to work*, John Wiley & Sons, New York, 1959.

Huseman R.C., J.D. Hatfield, E.W. Miles, ”A New Perspective on Equity Theory: The Equity Sensitivity Construct”, *Academy of Management Review*, Vol. 12 (2), 1987.

Inegbedion H., E. Inegbedion, A. Peter, L. Harry, ”Perception of workload balance and employee job satisfaction in work organisations”, *Heliyon*, Volume 6, Issue 1, 2020.

Isaac R., W. Zerbe & D. Pitt, ”Leadership And Motivation: The Effective Application Of Expectancy Theory”, *Journal of Managerial Issues*, 13(2), 2001.

Jakobsen P., J. Ringsmose & H. Saxi, ”Prestige-seeking small states: Danish and Norwegian military contributions to US-led operations”, *European Journal of International Security*, 3(2), 2018.

Judge T.A., R.F. Piccolo, N.P. Podsakoff, J.C. Shaw, B.L. Rich, ”The relationship between pay and job satisfaction: A meta-analysis of the literature”, *Journal of Vocational Behavior*, Volume 77, Issue 2, 2010.

Kanfer R., M. Frese & R.E. Johnson, ”Motivation related to work: A century of progress”, *Journal of Applied Psychology*, 102 (3), 2017.

Katz D., ”The motivational basis of organizational behaviour”, *Behavioral Science*, Vol. 9 (2), 1964.

Kenrick D.T., V. Griskevicius, S.L. Neuberg, M. Schaller, ”Renovating the Pyramid of Needs: Contemporary Extensions Built Upon Ancient Foundations”, *PubMed*, 2010.

Kian T.S., WFW Yusoff, S. Rajah, ”Job satisfaction and motivation: What is the difference among these two”, *European Journal of Business and Social Sciences*, Vol. 3, No. 2, 2014, <http://www.ejbss.com/recent.aspx>

Koltko-Rivera M.K., ”Rediscovering the Later Version of Maslow’s Hierarchy of Needs: Self-Transcendence and Opportunities for Theory, Research, and Unification”, *The Review of General Psychology*, 10(4), 2006.

Kotni V.V.D.P., V. Karumuri, ”Application of Herzberg Two-Factor Theory Model for Motivating Retail Salesforce”, *IUP Journal of Organizational Behavior*, Hyderabad, Vol. 17., Iss. 1., 2018.

Kruglanski A.W., J.J. Bélanger, X. Chen, C. Köpetz, A. Pierro & L. Mannetti, ”The energetics of motivated cognition: A force-field analysis”, *Psychological Review*, 119(1), 2012.

Lewin K., ”Field Theory and Experiment in Social Psychology: Concepts and Methods”, *American Journal of Sociology*, 44(6), 1939, <http://www.jstor.org/stable/2769418>

Lewin K., *The conceptual representation and the measurement of psychological Forces*, Duke University Press, Durham, N.C., 1938.

Lewin K., *Field theory in social science: selected theoretical papers*, Harpers and Row, New York, 1951.

Liggans G., P.A. Attoh, T. Gong, T. Chase, M.B. Russell, P.W. Clark, ”Military Veterans in Federal Agencies: Organizational Inclusion, Human Resource Practices, and Trust in Leadership as Predictors of Organizational Commitment”, *Public Personnel Management*, 2019.

Lloyd R., D. Mertens, ”Expecting More Out of Expectancy Theory: History Urges Inclusion of the Social Context”, *International Management Review*, Vol. 14 (1), 2018, <http://americanscholarspress.us/>

London M., ”Toward a Theory of Career Motivation”, *Academy of Management Review*, Vol. 8 (4), 1983.

Lunenburg F.C., ”Forces for and Resistance to Organizational Change”, *National Forum of Educational Administration and Supervision Journal*, vol. 27(4), Houston State University, 2010.

Majid A., M.B. Fajri, E. Assadam, D. Febrianti, ”The Moderating Effect of Job Satisfaction to Work Motivation and Employees’ Performance”, *International Journal of Science, Technology & Management*, 2(3), 2021.

Maslow A.H., ”A theory of human motivation”, *Psychological Review*, July 1943.

Maslow A.H., *Motivation and Personality*, Harper, New York, 1954.

Maslow A.H., *Motivație și personalitate*, Editura Trei, București, 2009.

McClelland D.C., *The achieving society*, Van Nostrand, Princeton, New York, 1961.

McClelland D.C., ”How motives, skills, and values determine what people do”, *American Psychologist*, 40(7), 1985.



- Meyer J.P., C. Kam, I. Goldenberg, N.L. Bremner, "Organizational Commitment in the Military: Application of a Profile Approach", *Military Psychology*, 25:4., 2013.
- Miller R.B., S.J. Brickman, "A Model of Future-Oriented Motivation and Self-Regulation", *Educational Psychology Review*, 16, 2004.
- Neher A., "Maslow's Theory of Motivation: A Critic", *Journal of Humanistic Psychology*, Volume: 31 issue: 3, 1991.
- Nuttin J., *Théorie de la motivation humaine*, PUF, Paris, 1980.
- Nuttin J., *Motivation, planning, and action: A relational theory of behavior dynamics*, R.P. Lorion & J.E. Dumas, Trans., Lawrence Erlbaum Associates, Inc; Leuven University Press, 1984.
- Österberg J., L. Rydstedt, "Job satisfaction among Swedish soldiers: Applying the Job Characteristics Model to newly recruited military personnel", *Military Psychology*, 30:4, 2018.
- Popa M., *Psihologie militară*, Editura Polirom, Iași, 2012.
- Renko M., K.G. Kroeck & A. Bullough, "Expectancy theory and nascent entrepreneurship", *Small Bus Econ* 39, 2021.
- Rosenbaum D., E. More, P. Steane, "Planned organisational change management: Forward to the past? An exploratory literature reviews", *Journal of Organizational Change Management*, Vol. 31, No. 2, 2018.
- Sanchez R.P., R.M. Bray, A.A. Vincus, C.M. Bann, "Predictors of Job Satisfaction Among Active Duty and Reserve/Guard Personnel in the U.S. Military", *Military Psychology*, 16:1, 2004.
- Simons J., M. Vansteenkiste, W. Lens *et al.*, "Placing Motivation and Future Time Perspective Theory in a Temporal Perspective", *Educational Psychology Review*, 16, 2004.
- Stajkovic A.D. & F. Luthans, "Self-efficacy and work-related performance: A meta-analysis", *Psychological Bulletin*, 124(2), 1998.
- Stringer C., J. Didham, P. Theivananthampillai, "Motivation, pay satisfaction, and job satisfaction of front-line employees", *Qualitative Research in Accounting & Management*, Vol. 8, No. 2, 2011.
- Taormina R.J., J.H. Gao, "Maslow and the motivation hierarchy: Measuring satisfaction of the needs", *The American Journal of Psychology*, 126(2), 2013.
- Thomas J.L., M.W. Dickson, P.D. Bliese, "Values predicting leader performance in the U.S. Army Reserve Officer Training Corps Assessment Center: evidence for a personality-mediated model", *The Leadership Quarterly*, Volume 12, Issue 2, 2001.
- Tyler T.R., P.E. Callahan, J. Frost, "Armed, and Dangerous (?): Motivating Rule Adherence Among Agents of Social Control", *Law and Society Review*, Vol. 41(2), 2007.
- Vroom V.H., *Work and Motivation*, John Wiley & Sons, New York, 1964.
- Wabba M., R.J. House, "Expectancy Theory in Work and Motivation: Some Logical and Methodological", *Issues. Human Relations*, Volume 27, Issue 2, 1974.
- Wahba M.A., L.G. Bridwell, "Maslow reconsidered: A review of research on the need hierarchy theory", *Organizational Behavior and Human Performance*. Volume 15, Issue 2, 1976.
- Warr P., I. Inceoglu, "Job engagement, job satisfaction, and contrasting associations with person – job fit", *Journal of Occupational Health Psychology*, 17(2), 2012.
- Wilcove G.L., "The ERG model: Expansion and application to Navy personnel", *Journal of Vocational Behavior*, 13(3), 1978.
- Winkler J.D., T. Marler, M.N. Posard, R.S. Cohen, M.L. Smith, *Reflections on the Future of Warfare and Implications for Personnel Policies of the U.S. Department of Defense*, Defence Technical Information Center, Rand National Defense Research Inst Santa Monica CA, 2019, <https://apps.dtic.mil/sti/citations/AD108394>
- Woodruff T.D., "Who Should the Military Recruit? The Effects of Institutional, Occupational, and Self-Enhancement Enlistment Motives on Soldier Identification and Behavior", *Armed Forces and Society*, 43 (4), 2017.



EFECTELE PANDEMIEI DE COVID-19 ASUPRA IMPLEMENTĂRII OBIECTIVELOR DEZVOLTĂRII DURABILE ÎN ORGANIZAȚIA MILITARĂ

THE EFFECTS OF COVID-19 PANDEMIC ON THE IMPLEMENTATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS IN THE MILITARY ORGANIZATION

Lt.col.drd. Daniela-Elena HRAB*

Prezentul articol realizează o scurtă analiză a obiectivelor dezvoltării durabile cu aplicabilitate în organizația militară și identifică, prin metoda analizei documentelor, principalele modalități în care organizația militară a fost afectată de pandemia de COVID-19, cu accent pe evoluția cheltuielilor militare. Scopul final este stabilirea modului în care pandemia a influențat implementarea obiectivelor dezvoltării durabile în organizația militară, pentru a oferi managementului strategic recomandări în sensul sporirii rezilienței și sustenabilității organizației militare. Principala concluzie a prezentului demers de cercetare este că pandemia nu a avut un impact semnificativ pe termen scurt, însă pe termen mediu și lung, situația se poate schimba, fapt ce îndeamnă la adaptare, cooperare, coordonare și prudență în configurarea cheltuielilor de apărare. Drept concluzie secundară, se poate considera că pandemia poate avea un efect accelerator asupra politicilor de dezvoltare durabilă, organizația militară fiind chemată să beneficieze de lecțiile identificate și de oportunitățile ivite, în scopul sporirii capacității de reacție.

This article makes a brief analysis of the sustainable development goals that are applicable in the military organization and identifies, through the literature-review method, the main ways in which the military organization was affected by the COVID-19 pandemic, focusing on the evolution of military spending. The ultimate goal is to establish how the pandemic has influenced the implementation of sustainable development goals in the military organization, in order to provide strategic management with recommendations to increase the resilience and sustainability of the military organization. The main conclusion of this research is that the pandemic did not have a significant impact in the short term, but in the medium and long term the situation may change, which calls for adaptation, cooperation, coordination and caution in the configuration of defense spending. As a secondary conclusion, it can be considered that the pandemic can have an accelerating effect on sustainable development policies, the military organization being called to benefit from the identified lessons and new opportunities, in order to increase the response capacity.

Cuvinte-cheie: COVID-19; cheltuieli; obiective; efect; dezvoltare durabilă; organizația militară.

Keywords: COVID-19; expenditures; goals; effect; durable development; military organization.

Sfârșitul anului 2019 este asociat cu apariția primelor cazuri de infecții respiratorii, cauzate de virusul SARS-CoV-2, și, din acel moment, omenirea a cunoscut o nouă pandemie, a cărei evoluție a fost și este încă imprevizibilă. Înregistrând o răspândire globală și perioade în care intensitatea și acalmia s-au succedat, pandemia a determinat autoritățile din fiecare țară să întreprindă măsuri restrictive, menite să limiteze răspândirea virusului. Cele mai multe măsuri au avut impact asupra continuării de către națiuni a trendului reprezentat de creșterea

economică, condiție primordială a îndeplinirii obiectivelor dezvoltării durabile, dezvoltare care urmărește obținerea de efecte pozitive pe termen lung în plan economic, social și de mediu și accesul generațiilor viitoare la resursele limitate.

Făcând parte din societate și asigurând un mediu de securitate propice creșterii economice și dezvoltării durabile, organizația militară trebuie să se adapteze permanent nevoilor societății și să urmeze aceleași linii directoare, pentru a nu se transforma într-o oază de regres și pentru a nu se afla în imposibilitatea de a-și îndeplini misiunile. Cu alte cuvinte, organizația militară trebuie să se transforme într-o organizație durabilă, capabilă să-și îndeplinească misiunile cu eficiență.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: daniela_talpa@yahoo.com



Dificultatea obținerii acestui deziderat este însă subliniată de caracteristicile actualului context de securitate, marcat de imprevizibilitate, de încercări de reconfigurare a polilor de putere, de conflicte reactivate, de stări conflictuale pe plan local, de știri false și de amenințări hibride. Multe dintre acestea au fost generate sau acutizate de izbucnirea pandemiei de COVID-19, o amenințare hibridă în sine, care poate determina oricând crize economice, sociale și militare, în contextul din ce în ce mai complicat al fenomenelor meteorologice extreme. Drept urmare, orientarea spre reziliență, spre minimizarea și chiar înlăturarea rapidă a efectelor negative este preconizată a asigura continuarea parcursului de dezvoltare durabilă a societății, care, în ansamblu, se poate realiza doar prin prisma progreselor înregistrate în fiecare arie de activitate, deci, implicit, și în cea care revine organizației militare.

Având în vedere cele expuse anterior, un prim obiectiv al acestui articol este analiza modului în care pandemia de COVID-19 a afectat organizația militară, cu accent pe principalele modalități prin care această organizație s-a implicat în limitarea și stoparea răspândirii virusului și pe cheltuielile aferente. Această analiză va sta la baza îndeplinirii celui de-al doilea obiectiv, și anume, identificarea efectelor pandemiei de COVID-19 asupra implementării obiectivelor dezvoltării durabile în organizația militară.

Motivația care stă la baza prezentului demers este legată de faptul că, până în prezent, au fost elaborate o serie de scrieri și studii care au în atenție efectele pandemiei de COVID-19 asupra domeniilor sănătate, educație, economie, însă cele dedicate dezvoltării durabile a organizației militare sunt puține și nu abordează latura financiară și posibilele efecte pe termen scurt, mediu și lung.

Pentru îndeplinirea obiectivelor propuse, am utilizat metoda analizei critice a documentelor relevante, disponibile on-line, raționamentul aplicat preponderent fiind cel deductiv. Limitările sunt date de caracterul clasificat al altor surse de informații, care nu au fost utilizate pentru realizarea acestui articol, dar care ar fi sporit caracterul de specificitate al tematicii abordate.

Problematika prezentată în acest articol este organizată pe trei secțiuni. Prima secțiune conține o scurtă analiză a principalelor obiective ale dezvoltării durabile, care își pot găsi aplicabilitatea

în organizația militară, subliniind necesitatea direcționării unor fonduri în acest sens. Cea de-a doua secțiune analizează efectele pandemiei asupra cheltuielilor militare, iar cea de-a treia secțiune este dedicată analizării impactului pandemiei de COVID-19 asupra dezvoltării durabile a organizației militare. Articolul se încheie cu prezentarea concluziilor, cu accent pe recomandări adresate managementului strategic pentru sporirea rezilienței și sustenabilității organizației militare.

Aplicabilitatea obiectivelor dezvoltării durabile în organizația militară

Dezvoltarea durabilă vizează implementarea unor politici economice, sociale și de mediu, până în anul 2030, prin îndeplinirea concertată a șaptesprezece obiective¹. O trecere rapidă în revistă a obiectivelor dezvoltării durabile (ODD) permite concluzionarea că acestea și-ar putea găsi aplicabilitatea în organizația militară, pentru a asigura adaptarea acesteia la evoluția societății. Iată câteva exemple de obiective specifice dezvoltării durabile, care ar putea fi implementate în organizația militară:

- *obiectivul nr. 3 – sănătate și bunăstare*² – ar putea viza luarea unor măsuri pentru îmbunătățirea serviciilor medicale acordate personalului militar și a infrastructurii medicale militare;

- *obiectivul nr. 4 – educație de calitate*³ – ar putea viza modernizarea învățământului militar;

- *obiectivul nr. 5 – egalitate de gen*⁴ – este deja o problematică înscrisă într-un trend ireversibil, care suportă încă îmbunătățiri, în orice domeniu de activitate;

- *obiectivul nr. 8 – muncă decentă și creștere economică*⁵ – și *obiectivul nr. 9 – industrie, inovație, infrastructură*⁶ – ar putea fi corelate și analizate în vederea revitalizării industriei de apărare, modernizării infrastructurii pentru apărare și impulsivității activităților de cercetare, dezvoltare, inovare;

- *obiectivul nr. 11 – orașe și comunități durabile*⁷ – s-ar putea traduce în organizație militară durabilă, dată fiind apartenența instalațiilor militare la unitățile teritoriale în care funcționează și influența care poate fi generată asupra procesului de transformare durabilă a comunităților;

- *obiectivul nr. 16 – pace, justiție, instituții eficiente*⁸ – ar putea fi strâns legat de managementul eficientizat al activităților și misiunilor ce revin organizațiilor militare;

• *obiectivul nr. 17 – parteneriate pentru realizarea obiectivelor*⁹ – subliniază importanța menținerii alianțelor militare și a efortului concentrat spre realizarea unui mediu de securitate stabil, favorabil creșterii economice și dezvoltării durabile.

Desigur, este nevoie de cercetare amănunțită și de propuneri coerente care să conducă la implementarea acestor obiective, dar și a altora din sfera dezvoltării durabile (cele referitoare la protecția mediului, la consumul responsabil, la eficientizarea energetică), mai ales dacă efectul financiar nu este de neglijat.

Cerința emisă de NATO, referitoare la alocarea de către statele membre a cel puțin 2% din PIB pentru apărare, asociată cu alocarea a 20% și 2% din bugetul apărării pentru înzestrarea cu tehnică de luptă modernă, respectiv pentru cercetare, dezvoltare, inovare¹⁰, pune presiune pe factorii decidenți, aflați în situația de a alege între finanțarea unui sistem neproductiv, dar totuși util, și alte sisteme, fără de care întreaga societate nu s-ar putea dezvolta.

În acest context, provocarea adresată liderilor militari este de a găsi factorul comun care favorizează planificarea și derularea unor programe de înzestrare și de modernizare, benefice pentru dezvoltarea durabilă a organizației militare, pe de-o parte, și alinierea la evoluția societății apărute, pe de altă parte, bugetul apărării fiind direct influențat de creșterea economică și de prioritățile societății civile.

Efectele pandemiei de COVID-19 asupra cheltuielilor militare

Fie că vorbim despre structurile militare naționale sau despre cele din alte state, este de așteptat ca pandemia de COVID-19 să fi generat efecte atât negative, cât și pozitive. Cert este că aceste două categorii de efecte au avut ca element comun nevoia de răspuns, în principal, pe parte medicală, și au atras cheltuieli neprevăzute, distrăgând, la prima vedere, atenția de la îndeplinirea obiectivelor stabilite inițial și generând reorientarea bruscă a eforturilor financiare.

Din perspectiva obiectivului acestui demers de cercetare, efectele negative sunt reprezentate, în principal, de suplimentarea sau reconfigurarea naturii cheltuielilor. Pentru a răspunde nevoii de protecție a personalului militar, dar și pentru a sprijini autoritățile civile, managerii militari au luat o serie de măsuri mai mult sau mai puțin

costisitoare, cu potențial efect asupra cheltuielilor militare curente și de investiții, asupra creșterii economice și dezvoltării durabile.

Abordând prin analiză retrospectivă această problematică, un studiu elaborat la nivelul armatei elvețiene, în aprilie 2020, arată că managementul logistic al situației create de pandemie în interiorul unei instituții militare de instruire a recruților este foarte solicitant, reliefând importanța măsurilor drastice, luate de timpuriu¹¹, pentru evitarea răspândirii virusului. De asemenea, studiul menționează dificultatea implementării măsurilor de igienă și de distanțare socială în interiorul unei asemenea facilități militare, unde au fost efectuate eforturi pentru amenajarea ingenioasă, în interiorul unei săli de sport, a unor corturi cu capacitate de cazare redusă, precum și pentru asigurarea serviciului de hrănire¹², eforturi care însă nu au fost transpuse în cifre, studiul axându-se mai mult pe latura clinică a cercetării. Însă cel mai important aspect arătat în acest studiu se referă la incidența redusă a cazurilor de COVID-19 în rândul tinerilor recruți, cei afectați având simptome ușoare, care nu au necesitat spitalizare. Având în vedere acest aspect și faptul că, în general, personalul militar în activitate se află sub vârsta de 60 de ani, deci cu vulnerabilitate scăzută la infecția cu SARS-CoV-2¹³, opinez că spitalizarea militarilor infectați nu a generat cheltuieli semnificative, însă acest aspect necesită cercetare amănunțită.

Printre măsurile generatoare de cheltuieli, observate la nivelul majorității structurilor militare, se pot enumera: asigurarea echipamentului de protecție în unitățile medicale, dar și în fiecare unitate militară, dotarea cu echipamente de măsurare a temperaturii, asigurarea materialelor de igienă și dezinfecție, constituirea de stocuri la produsele alimentare cu termen lung de conservare, ca măsură de protecție împotriva întreruperilor în lanțurile regionale tradiționale de aprovizionare și de adaptare la trecerea la cele digitale¹⁴, asigurarea recipientelor de unică folosință pentru servirea hranei. În afară de acestea, acțiunile intens mediatizate referitoare la dislocarea spitalelor mobile de campanie au fost, cu siguranță, generatoare de cheltuieli, scoțând în evidență și necesitatea realizării, pe viitor, a unor investiții pentru suplimentarea disponibilului de astfel de echipamente și pentru modernizarea celor existente, astfel încât acestea să corespundă amenințărilor de tip infecționist¹⁵.



Măsurile de limitare a consecințelor infectării cu noul virus au fost luate și în afara cazărmilor militare, care au constat fie în acțiuni de amploare, menite să sprijine instituirea restricțiilor impuse de autorități, sprijinul efectiv al populației civile, fie în demersuri întreprinse, în timp ce militarii se aflau în misiuni în afara unităților militare.

Pentru sprijinirea impunerii măsurilor restrictive impuse de autorități, spre exemplu, la nivel național, militarii au fost detașați să stabilească disciplina medicală în interiorul spitalelor, transformate în focare de infecție, ca urmare a managementului civil ineficient, și au dislocat tehnică pentru dezinfecția spațiilor și mijloacelor auto. De asemenea, echipe formate din medici militari au fost trimise în misiuni în afara teritoriului, pentru augmentarea sprijinului medical din alte țări.

Un alt aspect care poate fi generator de cheltuieli este reprezentat de angrenarea militarilor disponibili în activități care au presupus lucrul peste program, precum exerciții sau paza unor obiective care, în mod normal, nu intrau în aria de activitate a acestora, și care, împreună cu alocarea greoaie a zilelor de recuperare convenite, se poate transforma în cheltuieli suplimentare.

Odată cu apariția și punerea pe piață a vaccinurilor, forțele militare și tehnica din dotare au fost implicate pe linia efectuării transporturilor aeriene și terestre, fapt ce a reprezentat un factor decisiv pentru distribuția vaccinurilor și derularea campaniei de vaccinare la nivel național și local.

Cuantumul cheltuielilor rezultat în urma acestor acțiuni, precum și analiza modului în care acestea au influențat bugetele de apărare sunt aspecte care, cel puțin pentru moment, nu au fost publicate.

Deși controversate uneori, acțiunile de sprijin al societății civile se înscriu atât în limita misiunilor trasate forțelor armate, cât și în trendul înregistrat la nivelul NATO. Un exemplu de măsuri mai puțin costisitoare, în opinia mea, sunt cele întreprinse de armata Poloniei, care a reușit, cu sprijinul cadeților de la academiile militare, să contribuie semnificativ la sprijinul populației civile. Dintre acțiunile generatoare de cheltuieli minime, se pot menționa: colectarea și recondiționarea de tehnică de calcul folosită, pentru a fi donată copiilor nevoiași care urmau cursurile on-line; donarea de alimente de bază, de produse de igienă personală și de medicamente persoanelor defavorizate

și veteranilor; confecționarea, cu ajutorul imprimantelor 3D, avizierelor necesare personalului medical; producerea unor dezinfectanți; asamblarea măștilor de protecție și donarea de sânge¹⁶. Această din urmă inițiativă s-a întâlnit și în cazul militarilor din alte state, nevoia de sânge și produse derivate fiind ridicată în perioadele de apogeu pandemic.

O modalitate concretă în care NATO a intervenit, în spiritul limitării efectelor COVID-19, este reprezentată de proiectul de cercetare științifică, demarat în 2020, pe linia creării unor dispozitive pentru testarea COVID-19, ale cărui rezultate ar trebui să fie finalizate în 2022. Exceptând implicarea în dezvoltarea acestor elemente, NATO, prin intermediul programului „Știință pentru pace și securitate” (Science for Peace and Security/SPS), urmărește și dezvoltarea altor echipamente pentru telemedicină, coordonarea răspunsului la urgențe și detecția amenințărilor biologice¹⁷.

De fapt, este de așteptat ca acest nou tip de amenințare să reorienteze semnificativ atenția factorilor politico-militari și a organizațiilor de la nivel mondial, regional și național și, pe cale de consecință, să atragă efectuarea de cheltuieli, pe seama sporirii sau redirecționării celor previzionate, iar aceste măsuri ar trebui, în opinia mea, să se bazeze pe analize de risc cuprinzătoare. Spre exemplu, la nivel național, *Strategia militară a României*, adoptată în acest an, stabilește „înlăturarea efectelor pandemiei de COVID-19 și reziliența națională întărită”¹⁸ drept prim obiectiv militar național pentru perioada 2021-2024.

O categorie aparte de acțiuni desfășurate pentru limitarea răspândirii virusului sunt reprezentate de operații militare, precum Operation Kill the Virus, desfășurată de militarii americani în Coreea de Sud, după tiparul operațiilor de tip combat. Aceștia s-au raportat la virus ca la un adversar nevăzut, elaborând cel mai probabil și cel mai periculos curs de acțiune al acestuia, cooperând deschis cu autoritățile, implicându-se în formularea politicilor de prevenție și implementând 8 principii specifice rigorii militare, care și-au dovedit eficiența, reducând numărul cazurilor la 24, la nivelul întregii peninsule¹⁹.

Un alt exemplu de operație militară, inițiată în urma apariției virusului SARS-CoV-2, este Operation Warp Speed, desfășurată de armata SUA, în cooperare cu autoritățile civile naționale, pentru dezvoltarea și distribuția rapidă a vaccinurilor,

având la bază cercetarea din domeniul medicinei militare și instrumentele de contractare rapidă. Din punctul de vedere al cheltuielilor, această operație a avut ca efect alocarea de fonduri pentru companiile farmaceutice, în vederea susținerii dezvoltării vaccinurilor, însă valoarea acestora nu a fost publicată²⁰.

Exemplele de implicare a structurilor militare, enunțate anterior, relevă o mare participare a instrumentului militar pe linia soluționării crizei generate de pandemia de COVID-19. Un aspect comun tuturor cazurilor enunțate este indisponibilitatea datelor referitoare la cuantumul cheltuielilor militare generate. Pe de altă parte, reducerea deplasărilor, axarea pe organizarea de adunări și întâlniri în regim de videoconferință, precum și anularea unor exerciții de amploare, care ar fi trebuit să se desfășoare în anul 2020 (Defender-Europe 20)²¹, ar putea reprezenta măsuri de răspuns la pandemie, care au diminuat cheltuielile militare. Cel puțin la nivel european, pentru anul 2020, cheltuielile legate de mobilitatea forțelor militare au fost reconsiderate la 1,5 miliarde de euro, cu 4,4 miliarde de euro mai puțin decât se estimase inițial²².

La o primă vedere, volumul cheltuielilor militare, în urma implicării pe linie pandemică, nu a depășit considerabil cheltuielile militare care ar fi fost efectuate, dacă pandemia nu ar fi existat. Datele disponibile arată însă o creștere semnificativă a cheltuielilor de apărare ale anumitor națiuni, în contextul COVID-19. Astfel, potrivit datelor publicate de Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), la nivelul NATO, în anul 2020 s-a înregistrat o creștere de 2,6% față de anul 2019, 12 țări NATO, printre care și România, depășind pragul de 2%, impus de Alianță²³. Această creștere este explicată prin prisma eforturilor de a ține pandemia sub control, ponderea medie a cheltuielilor militare în cuantumul PIB crescând de la 2,2%, în anul 2019, la 2,4%, în anul 2020, cea mai mare pondere înregistrată de la criza economică din 2009²⁴.

Totuși, aceste date înregistrate și interpretate la nivelul Alianței nu sunt justificate în mod similar la nivelul fiecărei națiuni, politicile promovate de fiecare guvern pentru combaterea pandemiei fiind diferite. Spre exemplu, datele publicate de același institut arată că sporirea cheltuielilor militare, ca urmare a pandemiei, a fost explicit realizată

în Chile și Coreea de Sud, la polul opus aflându-se Brazilia și Rusia, care au avut un nivel real al cheltuielilor militare mai mic decât cel previzionat pentru anul 2020²⁵. Per ansamblu, cercetătorii SIPRI au concluzionat că pandemia nu a afectat semnificativ cheltuielile militare, manifestându-și interesul pentru observarea menținerii acestui trend înregistrat și în anul 2021, cel de-al doilea an al pandemiei²⁶. În legătură cu acest aspect, viziunea NATO este că, în anul 2021, „două treimi din țările membre nu își vor putea atinge ținta de cheltuieli de 2% pentru apărare din produsul intern brut (PIB)”²⁷.

În ceea ce privește evoluția pe termen mediu a pandemiei, previziunile nu sunt chiar încurajatoare, estimându-se că, la nivel european, bugetele de apărare vor înregistra reduceri de până la 20% în anul 2025, care nu ar fi fost operate, dacă pandemia nu ar fi existat²⁸, fapt lesne de înțeles, având în vedere constrângerile economice care ar putea fi amplificate în acest interval, în cazul în care pandemia va continua. Așadar, urgentarea măsurilor și unificarea eforturilor pentru stoparea pandemiei s-ar putea traduce într-o finanțare mai bună a apărării și o continuare a eforturilor de menținere a capacității de reacție la nivel ridicat.

Impactul pandemiei de COVID-19 asupra dezvoltării durabile a organizației militare

În mod evident, cheltuielile militare înregistrate în primul an de pandemie, chiar dacă nu au avut o creștere semnificativă, ca urmare a apariției virusului SARS-CoV-2, au avut o oarecare influență asupra creșterii economice globale, cuantumul suplimentar fiind redirecționat către apărare, în detrimentul altor sectoare economice, apreciate ca având un rol major în dezvoltarea durabilă (industrie, educație, sănătate etc.). Cu toate acestea, se pierde din vedere două aspecte. Primul se referă la implicarea organizației militare în completarea eforturilor făcute pe linie medicală. Cu alte cuvinte, acolo unde au existat creșteri de cheltuieli militare a căror fundamentare are legătură cu pandemia, se poate considera că aceste alocări de fonduri au fost tot de natură medicală, în sprijinul întregii societăți. Cel de-al doilea aspect se referă la faptul că instrumentul militar contribuie decisiv la realizarea creșterii economice, care nu ar fi posibilă într-un mediu de securitate instabil, grav afectat de conflicte. Din aceste considerente, în opinia mea, creșterea nesemnificativă a cheltuielilor militare



globale nu a afectat încă dezvoltarea durabilă per ansamblu, existând posibilitatea ca anumite națiuni să fi fost totuși afectate.

Legat de dezvoltarea durabilă, în general, au existat câteva inițiative, menite să evalueze impactul COVID-19 asupra implementării obiectivelor specifice. Prin intermediul unui studiu, elaborat cu contribuția United Nations Development Programme (UNDP) și a Universității din Denver, a fost analizat impactul pandemiei asupra aspectelor care țin de calitatea vieții oamenilor, și anume: nivelul de sărăcie, de înfometare, de sănătate, de educare și egalitate de șanse²⁹.

Analizând patru scenarii care iau progresiv în calcul influența pandemiei de-a lungul următorului deceniu (inexistența COVID-19, existența COVID-19 fără impact major, existența COVID-19 cu impact major și intensificarea măsurilor de implementare a ODD), studiul menționat utilizează, ca instrument principal, sistemul de previziune ”International Futures/IFs”³⁰. Dincolo de faptul că rezultatele semnalează necesitatea prelungirii până în anul 2050 a perioadei rezervate implementării unei părți din obiectivele analizate, concluzia principală la care s-a ajuns este că „44 de milioane de oameni ar putea experimenta sărăcia extremă până în anul 2030, ca urmare a efectelor COVID-19”³¹.

În acest context, efectuarea unui set de investiții pe linia programelor de protecție socială, de bună guvernare, de digitalizare și economie verde nu ar reprezenta doar soluția care ar anula efectele pandemiei, ci ar contribui la scoaterea accelerată din sărăcie a 146 de milioane de oameni, mai ales a celor afectați de conflicte³². Dintre acestea, digitalizarea ar putea contribui decisiv la eficientizarea organizației militare și, pe cale de consecință, la implementarea obiectivului nr. 16 al dezvoltării durabile a acesteia, cu posibile efecte pozitive și asupra implementării celorlalte obiective.

Referitor la cum pot fi afectate progresele înregistrate pe calea implementării ODD, cazul statului Myanmar arată clar faptul că efectul generat de pandemie, tradus în creșterea cu 5% a ratei sărăciei, este mult mai mic decât impactul generat de situația conflictuală, iscată de lovitură de stat, estimat a dubla procentajul celor nevoiași³³, subliniind importanța utilizării corecte a instrumentului militar pentru dezvoltarea pe termen

lung în plan economic, social și de mediu. Pe cale de consecință, dezvoltarea durabilă a organizației militare poate contribui decisiv la dezvoltarea durabilă a națiunilor.

Din punctul meu de vedere, dezvoltarea durabilă a organizației militare se explică prin existența și creșterea neîntreruptă, pe termen lung, a capacității de reacție la diferite amenințări. Această capacitate de reacție trebuie susținută prin menținerea și chiar îmbunătățirea politicilor de finanțare a organizației militare, deci are la bază o bună cooperare cu autoritățile civile, astfel încât armata să se poată înzestra și pregăti în conformitate cu cerințele din ce în ce mai diverse ale mediului de securitate, mai ales în condițiile resurselor limitate, problemelor de mediu, amenințării biologice și emergenței noilor tehnologii și inteligenței artificiale, adevărați vectori de competitivitate.

Dincolo de cheltuielile suplimentare, generate de izbucnirea pandemiei de COVID-19, organizația militară în sine a fost influențată pozitiv. Menținerea ascendentă a finanțării acestui domeniu este un prim semnal care arată că factorul politic conștientizează necesitatea unei capacități de reacție, adecvată amenințărilor, și apreciază implicarea armatei în lupta împotriva pandemiei.

Analizând documentele publicate până la data prezentului articol, nu am identificat existența unor situații în care programele militare de înzestrare să fi fost anulate din considerente ce țin de pandemie. În mod similar, se poate considera că programele de recrutare au continuat în manieră adaptată, astfel încât organizația să își poată asigura accesul pe termen lung la resursa umană. Mai mult decât atât, pregătirea profesională și psihică a militarilor a avut de câștigat, pandemia constituindu-se într-un veritabil scenariu, în care o amenințare biologică, neluată prea mult în considerare până la acest moment, generează o criză reală, care trebuie abordată cuprinzător.

O analiză amănunțită a modului în care pandemia de COVID-19 a afectat aspectele care țin de securitate și apărare la nivelul Uniunii Europene, care are la bază documente relevante, interviuri cu lideri cheie din cadrul instituțiilor europene și rezultatele unor grupuri de lucru cu experți, arată că deficiențele care se înregistrau deja pe latura capabilităților comune de apărare au fost accentuate pe timpul soluționării crizei pandemice. Astfel, capabilități din sfera transportului strategic

aerian, siguranței comunicațiilor și comenzii și controlului rămân pe lista de înzestrare a forțelor militare europene³⁴. În plus, s-a resimțit puternic nevoia efectuării unor investiții în sfera informațiilor medicale („health intelligence”), a securității tehnologiei informațiilor, a capacităților cibernetice și a managementului riscurilor biologice, cauzate de tehnologiile cu utilizare duală³⁵.

Luând în considerare cooperarea structurilor militare cu autoritățile civile pentru limitarea răspândirii virusului, precum și modelele de cooperare civili–militari, adoptate în țări precum Finlanda (ministrul apărării organizează un comitet lunar pe linie de securitate, aducând la masa discuțiilor secretari de stat, șefi ai poliției, serviciilor de informații, poliției de frontieră și reprezentanți ai mediului de afaceri) și Letonia (promovarea cooperării strânse pe linie de securitate)³⁶, părerea mea este că pandemia a oferit ocazia conștientizării necesității abordării preventive și unirii eforturilor întregii societăți pentru obținerea rezilienței. De fapt, obiectivul numărul 17 al dezvoltării durabile urmărește realizarea de parteneriate pentru îndeplinirea scopurilor comune, pandemia aducând rezultate pozitive în ceea ce privește îndeplinirea acestuia. Drept urmare, colaborarea pe linie de protecție civilă și cooperarea dintre organizații, precum UN, NATO și UE, nu au mai fost vreodată la acest nivel, asigurându-se cadrul propice dezvoltării durabile a organizației militare, a cărei vizibilitate a crescut considerabil.

Un alt aspect scos în evidență de contextul pandemic se referă la necesitatea ca statele membre ale Uniunii Europene să investească în „autonomia strategică”³⁷. Acest aspect încurajează și mai mult parcursul durabil al organizațiilor militare, care, în primul rând la nivel de stat, trebuie să fie capabile să desfășoare operații și misiuni fără sprijin din partea altor state. Implicațiile țin de un sprijin logistic performant, bazat pe o industrie de apărare puternică și pe capacități de contractare rapide (facilitarea implementării obiectivelor nr. 8 și nr. 9), care să alimenteze forțele luptătoare/direct implicate în soluționarea crizelor cu bunurile și serviciile necesare, în timp oportun și volum complet (facilitarea îndeplinirii obiectivului nr. 16).

În ceea ce privește domeniul educației, pandemia a scos la iveală necesitatea îmbunătățirii platformelor on-line și a programei școlare gestionate de instituțiile militare, pentru asigurarea

continuității activităților didactice și adaptării lor la noul context. De asemenea, a fost semnalată necesitatea dezvoltării competențelor digitale ale cadrelor didactice din toate instituțiile de învățământ, dar și adaptarea programelor școlare, în sensul îmbunătățirii competențelor digitale ale elevilor și studenților³⁸, aspect ce va favoriza implementarea obiectivului nr. 4 în învățământul militar.

În plus, exercițiile decisive pentru pregătirea completă a forțelor militare au fost deja reluate cu organizare adaptată, pentru a asigura condițiile de prevenție, mai ales pe fondul creșterii numărului de militari vaccinați (Defender-Europe 20 s-a desfășurat în anul 2021³⁹). Pe viitor, acestea ar trebui să ia în calcul multitudinea de lecții identificate în contextul acțiunilor de limitare a efectelor pandemiei, printre care se numără și organizarea de exerciții bazate pe scenariul unui atac biologic, inițiat de actori nonstatali, conduse în sistem întrunit atât de NATO, cât și de UE⁴⁰.

Pe linia cooperării, susținerii și coordonării eforturilor financiare aferente contracarării efectelor pandemiei, UE a instituit mecanismul inovator de redresare și reziliență, menit să „accelereze implementarea reformelor sustenabile și a investițiilor publice conexe în statele membre”⁴¹. Acesta se constituie în unicul instrument disponibil la acest moment, prin care 37% și 20% din alocarea totală a Planului național de redresare și reziliență (PNRR) reprezintă fonduri destinate cheltuielilor care țin de tranziția verde, respectiv transformarea digitală⁴². În acest context, întrucât planul are un termen mediu de implementare, respectiv 31 august 2026⁴³, este de așteptat ca statele membre să se înscrie în parcursul redresării și să beneficieze de alocarea acestor fonduri, fapt ce poate ridica tensiunea care s-ar pune pe cheltuielile militare, în absența acestui sprijin. Dincolo de acest aspect, organizația militară poate beneficia de programele derulate în cadrul acestui plan, sporindu-și astfel reziliența și accelerându-și trendul dezvoltării durabile.

Concluzii

Cu siguranță, pandemia de COVID-19 a sporit așteptările societății civile față de sprijinul care poate fi acordat acesteia de către organizația militară, iar implicarea acesteia în limitarea efectelor pandemiei a generat cheltuieli care



trebuie atent analizate. Este însă prematur a concluziona că impactul pandemiei de COVID-19 asupra dezvoltării durabile, în general, și asupra dezvoltării durabile a organizației militare, în special, a fost unul negativ. Lecțiile identificate, deficiențele constatate și măsurile de redresare pot avea influență pozitivă asupra transformării sustenabile a organizației militare. Este nevoie de studii amănunțite de impact, efectuate pe baza unor informații detaliate, pe care structurile militare să le publice, în vederea înlesnirii cooperării cu mediul civil, pentru stabilirea măsurilor de reziliență, lipsa acestor date reprezentând cea mai mare limitare a prezentului demers de cercetare.

Pe termen scurt, pandemia de COVID-19 nu a afectat capacitatea de reacție a structurilor militare, însă pe termen mediu și lung, este posibil ca guvernele să nu poată menține trendul cheltuielilor neschimbat, în condițiile în care pandemia se va prelungi, acestea fiind nevoite să reducă finanțarea apărării, fapt ce s-ar constitui într-un adevărat risc la adresa securității, dar și într-un regres pe linia dezvoltării durabile a organizației militare.

La nivel național, prin intermediul PNRR, managementul militar strategic ar trebui să adopte, în regim accelerat (cu orizont de implementare la data de 31 august 2026), următoarele direcții de acțiune, menite să faciliteze disponibilitatea capabilităților ”dual-use”⁴⁴, pe de-o parte, și dezvoltarea durabilă, pe de altă parte:

- efectuarea de investiții considerabile în industria națională de apărare, astfel încât aceasta să poată oferi societății civile și organizației militare produsele comune, destinate contracarării amenințărilor pandemice, de mediu și de altă natură;

- constituirea de stocuri de produse destinate consumului civil și militar și reabilitarea și/sau construirea spațiilor de depozitare adecvate, care să permită păstrarea în condiții optime a produselor și preschimbarea prin darea în consum către domeniile militare și civile, care au rulaș constant pe timp de pace;

- reorganizarea organizației militare și stabilirea cadrului legislativ adecvat implementării unor instrumente de contractare rapidă, care să permită adaptarea, efectuarea unor achiziții on-line și accesul la lanțul scurt de aprovizionare;

- impulsionearea activităților de cercetare-dezvoltare și de cooperare cu mediul civil, pentru reconfigurarea programelor de înzestrare, astfel încât,

până la îndeplinirea termenului de implementare a PNRR, să poată fi planificate și alocate sumele necesare achiziționării echipamentelor necesare, în primul rând, domeniilor medicină și educație militară, prin atragerea de fonduri europene nerambursabile, care ar contribui la autonomia strategică a organizației militare și la o mai mare deschidere a acesteia către societatea civilă;

- elaborarea unor programe multinaționale de perfecționare a specialiștilor militari din domeniile logistică, achiziții, medicină, învățământ, tehnologia informației și resurse umane, în scopul conectării acestora la evoluția și cerințele societății civile și la posibilitățile de atragere a fondurilor comunitare;

- digitalizarea organizației militare și conectarea acesteia la platformele altor instituții din sectorul de apărare, ordine publică și siguranță națională și ale organismelor civile din domeniile de interes comun (educație, recrutare, medicină, industrie etc.).

Dincolo de cele expuse anterior, părerea mea este că prezentul demers de cercetare și-a atins obiectivele propuse. În plus, perspectiva prelungirii orizontului de timp alocat dezvoltării durabile va atrage după sine noi posibilități de implementare a ODD în organizația militară, aspect ce se poate constitui într-o viitoare direcție de cercetare.

NOTE:

1 [Organizația Națiunilor Unite], *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, New York, 2015, pp. 14-28, <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>, accesat la 31.07.2021.

2 [Departamentul pentru dezvoltare durabilă], *Strategia Națională pentru Dezvoltarea Durabilă a României 2030*, București, 2018, p. 31, <https://www.edu.ro/sites/default/files/Strategia-nationala-pentrudezvoltareadurabila-a-Rom%C3%A2niei-2030.pdf>, accesat la 31.07.2021.

3 *Ibidem*, p. 37.

4 *Ibidem*, p. 43.

5 *Ibidem*, p. 56.

6 *Ibidem*, p. 61.

7 *Ibidem*, p. 70.

8 *Ibidem*, p. 97.

9 *Ibidem*, p. 103.

10 [Ministerul Apărării Naționale], *Strategia militară a României – 2021*, București, p. 13, <https://sg.mapn.ro/app/webroot/files/project/Strategia%20militara%20a%20Romaniei%202021.pdf>, accesat la 31.07.2021.

11 Sascha J. Baetting, Parini A. Cardona et. al., ”Case series of coronavirus (SARS-CoV-2) în a military recruit



- school: clinical, sanitary and logistic implications”, *BMJ Military Health*, Vol. 167, nr. 4, 16 aprilie 2020, p. 1, <https://militaryhealth.bmj.com/content/jramc/167/4/251.full.pdf>, accesat la 31.07.2021.
- 12 *Ibidem*, p. 2.
- 13 https://www.cdc.gov/aging/covid19/covid19-older-adults.html?CDC_AA_refVal=https%3A%2F%2Fwww.cdc.gov%2Fcoronavirus%2F2019-ncov%2Fneed-extra-precautions%2Folder-adults.html, accesat la 29.07.2021.
- 14 Gheorghe Minculete, „Considerații privind adaptarea funcționării lanțurilor de aprovizionare-livrare, în condițiile efectelor nefaste ale COVID-19 în România”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 2, 2020, p. 28, <https://revista.unap.ro/index.php/revista/article/view/860/826>, accesat la 31.07.2021.
- 15 <https://www.biziday.ro/spitalul-militar-de-campanie-rol-2-din-otopeni-a-fost-redeschis-pentru-internarea-pacientilor-covid-in-urma-lucrarilor-de-modernizare-si-extindere-are-acum-167-de-paturi-a-fost-pus-in-functiune-s/>, accesat la 29.07.2021.
- 16 Anna Borucka, Eliza Lagowska, ”The Role of Polish Armed Forces in the Fight Against Epidemiological Threats (SARS-CoV-2)”, *European Research Studies Journal*, Vol. XXIII, Numărul special 3, 2020, pp. 33-46, <https://www.connectedpapers.com/main/ff925b6404b8a87c98f84b4452be6fc15eb470eb/The-Role-of-Polish-Armed-Forces-in-the-Fight-Against-Epidemiological-Threats-SARSCov2/graph>, accesat la 31.07.2021.
- 17 https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_175619.htm, accesat la 29.07.2021.
- 18 [Ministerul Apărării Naționale], *Strategia militară a României – 2021*, București, p. 12, <https://sg.mapn.ro/app/webroot/files/project/Strategia%20militara%20a%20Romaniei%202.pdf>, accesat 31.07.2021.
- 19 Sharon Kim, Kenny Lee, Jason Tussey, Eric Dougherty, Stephen Williams, Robert Abrams, Clinton Murray, ”Responding to COVID-19 Among U.S. Military Units in South Korea: The U.S. Forces Korea’s Operation Kill the Virus”, *Military Medicine*, 2 februarie 2021, p. 1, <https://academic.oup.com/milmed/advance-article/doi/10.1093/milmed/usab013/6126418?searchresult=1>, accesat la 31.07.2021.
- 20 Adam Saxton, Mark Cancian, ”COVID-19 and the Military: Maintaining Operations While Supporting Civil Society”, *Defense 360*, Center for Strategic and International Studies, Washington, 2021, p. 4, <https://www.csis.org/analysis/covid-19-and-military-maintaining-operations-while-supporting-civil-society>, accesat la 31.07.2021.
- 21 <https://shape.nato.int/defender-europe/defender-newsroom/exercise-defendereurope-20-announcement-covid19-implications>, accesat la 31.07.2021.
- 22 [Policy Department, Directorate-General for External Policies, European Parliament], *In-Depth Analysis: How the COVID-19 Crisis Has Affected Security and Defence-Related Aspects of the EU*, ianuarie 2021, p. 20, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2021/653623/EXPO_IDA\(2021\)653623_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2021/653623/EXPO_IDA(2021)653623_EN.pdf), accesat la 31.07.2021.
- 23 <https://www.sipri.org/media/press-release/2021/world-military-spending-rises-almost-2-trillion-2020>, accesat la 29.07.2021.
- 24 *Ibidem*.
- 25 *Ibidem*.
- 26 *Ibidem*.
- 27 [Policy Department, Directorate-General for External Policies, European Parliament], *In-Depth Analysis: How the COVID-19 Crisis Has Affected Security and Defence-Related Aspects of the EU*, ianuarie 2021, p. 20, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2021/653623/EXPO_IDA\(2021\)653623_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2021/653623/EXPO_IDA(2021)653623_EN.pdf), accesat la 31.07.2021.
- 28 *Ibidem*, p. 19.
- 29 [United Nations Development Programme, Frederick S. Pardee Center for International Futures/ University of Denver], *Impact of COVID-19 on the Sustainable Development Goals: Pursuing the Sustainable Development Goals (SDGs) in a World Reshaped by COVID-19*, 2 decembrie 2020, p. 4, https://sdgintegration.undp.org/sites/default/files/Impact_of_COVID-19_on_the_SDGs.pdf, accesat la 31.07.2021.
- 30 *Ibidem*, p. 5.
- 31 *Ibidem*, p. 3.
- 32 *Ibidem*.
- 33 [United Nations Development Programme], *COVID-19, Coup d’État and Poverty*, aprilie 2021, p. 3, <https://www.google.com/search?q=COVID-19%2C+Coup+d%E2%80%99Etat+and+Poverty&oq=COVID-19%2C+Coup+d%E2%80%99Etat+and+Poverty&aqs=chrome..69i57.1400j0j15&sourceid=chrome&ie=UTF-8>, accesat la 31.07.2021.
- 34 [Policy Department, Directorate-General for External Policies, European Parliament], *In-Depth Analysis: How the COVID-19 Crisis Has Affected Security and Defence-Related Aspects of the EU*, ianuarie 2021, p. 2, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2021/653623/EXPO_IDA\(2021\)653623_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2021/653623/EXPO_IDA(2021)653623_EN.pdf), accesat la 31.07.2021.
- 35 *Ibidem*.
- 36 *Ibidem*, p. 14.
- 37 *Ibidem*, p. 16.
- 38 [Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene], *Planul Național de Redresare și Reziliență*, aprilie 2021, p. 55, <https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/04/ffdbdf26d6fc01f009a8059cfd94b0dd.pdf>, accesat 31.07.2021.
- 39 <https://www.defensenews.com/news/your-army/2020/07/10/as-defender-2020-winds-down-army-planning-for-2021-underway/>, accesat la 31.07.2021.
- 40 [Policy Department, Directorate-General for External Policies, European Parliament], *In-Depth Analysis: How the COVID-19 Crisis Has Affected Security and Defence-Related Aspects of the EU*, ianuarie 2021, p. 34.
- 41 [Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene], *Planul Național de Redresare și Reziliență*, aprilie 2021, p. 4, <https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/04/ffdbdf26d6fc01f009a8059cfd94b0dd.pdf>, accesat 31.07.2021.
- 42 *Ibidem*, p. 6.
- 43 *Ibidem*, p. 7.
- 44 Apărare națională și sprijin autorității civile.



BIBLIOGRAFIE

[Ministerul Apărării Naționale], *Strategia militară a României – 2021*, București, <https://sg.mapn.ro/app/webroot/files/project/Strategia%20militara%20a%20Romaniei%202.pdf>

[Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene], *Planul Național de Redresare și Reziliență*, aprilie 2021, <https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/04/ffdbdf26d6fc01f009a8059cfd94b0dd.pdf>

[Departamentul pentru dezvoltare durabilă], *Strategia Națională pentru Dezvoltarea Durabilă a României 2030*, București, 2018, <https://www.edu.ro/sites/default/files/Strategia-nationala-pentru-dezvoltare-durabila-a-Rom%C3%A2niei-2030.pdf>

[Policy Department, Directorate-General for External Policies, European Parliament], *In-Depth Analysis: How the COVID-19 Crisis Has Affected Security and Defence-Related Aspects of the EU*, ianuarie 2021, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2021/653623/EXPO_IDA\(2021\)653623_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2021/653623/EXPO_IDA(2021)653623_EN.pdf)

[United Nations Development Programme], *COVID-19, Coup d'État and Poverty*, aprilie 2021, <https://www.google.com/search?q=COVID-19%2C+Coup+d%E2%80%99Etat+and+Poverty&oq=COVID-19%2C+Coup+d%E2%80%99Etat+and+Poverty&aqs=chrome..69i57.1400j0j15&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

[United Nations Development Programme, Frederick S. Pardee Center for International Futures/University of Denver], *Impact of COVID-19 on the Sustainable Development Goals: Pursuing the Sustainable Development Goals (SDGs) in a World Reshaped by COVID-19*, 2 decembrie 2020, https://sdgintegration.undp.org/sites/default/files/Impact_of_COVID-19_on_the_SDGs.pdf

[Organizația Națiunilor Unite], *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, New York, 2015, <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>

Baetting Sascha J., Cardona Parini A., et al., "Case series of coronavirus (SARS-CoV-2) in a military recruit school: clinical, sanitary and logistic implications", *BMJ Military Health*, vol. 167, nr. 4, 16 aprilie 2020, <https://militaryhealth.bmj.com/content/jramc/167/4/251.full.pdf>

Borucka Anna, Lagowska Eliza, "The Role of Polish Armed Forces in the Fight Against Epidemiological Threats (SARS-CoV-2)", *European Research Studies Journal*, Volumul XXIII, Numărul special 3, 2020, <https://www.connectedpapers.com/main/ff925b6404b8a87c98f84b4452be6fc15eb470eb/The-Role-of-Polish-Armed-Forces-in-the-Fight-Against-Epidemiological-Threats-SARSCov2/graph>

Kim Sharon, Lee Kenny, Tussey Jason, Dougherty Eric, Williams Stephen, Abrams Robert, Murray Clinton, "Responding to COVID-19 Among U.S. Military Units in South Korea: The U.S. Forces Korea's Operation Kill the Virus", *Military Medicine*, 2 februarie 2021, <https://academic.oup.com/milmed/advance-article/doi/10.1093/milmed/usab013/6126418?searchresult=1>

Minculete Gheorghe, „Considerații privind adaptarea funcționării lanțurilor de aprovizionare-livrare, în condițiile efectelor nefaste ale COVID-19 în România”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”*, nr. 2, 2020, <https://revista.unap.ro/index.php/revista/article/view/860/826>

Saxton Adam, Cancian Mark, „COVID-19 and the Military: Maintaining Operations While Supporting Civil Society”, *Defense 360*, Center for Strategic and International Studies, Washington, 2021, <https://www.csis.org/analysis/covid-19-and-military-maintaining-operations-while-supporting-civil-society>

https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_175619.htm

<https://shape.nato.int/defender-europe/defender/newsroom/exercise-defendereurope-20-announcement-covid19-implications>

<https://www.sipri.org/media/press-release/2021/world-military-spending-rises-almost-2-trillion-2020>

<https://www.defensenews.com/news/your-army/2020/07/10/as-defender-2020-winds-down-army-planning-for-2021-underway/>

https://www.cdc.gov/aging/covid19/covid19-olderadults.html?CDC_AA_refVal=https%3A%2F%2Fwww.cdc.gov%2Fcoronavirus%2F2019ncov%2Fneed-extra-precautions%2Felder-adults.html

<https://www.biziday.ro/spitalul-militar-de-campanie-rol-2-din-otopeni-a-fost-redeschis-pentru-internarea-pacientilor-covid-in-urmalucrarilor-de-modernizare-si-extindere-are-acum-167-de-paturi-a-fost-pus-in-functiune-s/>

EVALUAREA DIPLOMAȚIEI DIGITALE CA FORMĂ DE PROIECȚIE A PUTERII PERSUASIVE ÎN MISIUNILE PSAC ALE UE

EVALUATION OF DIGITAL DIPLOMACY AS A FORM OF SOFT POWER PROJECTION IN EUROPEAN UNION CSDP MISSIONS

Victor Adrian VEVERA*

În acest articol, ne propunem să analizăm diplomația digitală a Uniunii Europene din perspectiva modului în care aceasta se poate transforma într-un instrument de putere. Analiza va fi realizată prin teoria practicii internaționale, astfel încât să poată fi identificate modalitățile de proiecție a puterii soft în misiunile PSAC (Politica de Securitate și Apărare Comună) pentru gestionarea unui mediu internațional afectat de crize și conflicte.

In this article, we aim to analyze the digital diplomacy of the European Union from the perspective of how it can become a tool of power. The analysis will be made from the perspective of international practice theory, so that the ways of projecting soft power in The Common Security and Defense Policy (CSDP) missions to manage an international environment affected by crises and conflicts can be identified.

Cuvinte-cheie: diplomație digitală; relații internaționale; teoria practicii internaționale; PSAC.

Keywords: digital diplomacy; international relations; international practice theory; CSDP.

Studiul diplomației digitale, ca formă modernă a diplomației, nu se realizează *per se*, ci se subsumează unui obiectiv foarte clar, respectiv delimitarea aplicațiilor practice ale diplomației digitale prin identificarea modalităților prin care aceasta se poate transforma și operaționaliza ca practicii internaționale, cu studierea concomitentă a posibilităților de proiectare ale puterii soft a actorilor statali prin intermediul diplomației digitale. Având ca premisă ideea că diplomația digitală poate fi conceptualizată ca strategie de politică externă, vom arăta că, pentru a operaționaliza



Figura 1 Diplomația digitală ca instrument de putere în misiunile și operațiile PSAC
(Concepția autorului)

instrument al puterii soft¹ care poate fi utilizat ca atare într-un mediu internațional afectat de turbulențe.

În cele ce urmează, vom încerca să atingem acest obiectiv, invocând, în analiza noastră, teoria

diplomația digitală, aceasta trebuie echivalată cu un mecanism de gestionare a schimbărilor din mediul internațional.

Prin urmare, acest articol ar trebui să ne răspundă următoarelor întrebări:

- Poate fi diplomația digitală un instrument de proiectare a puterii soft?
- Cum poate fi proiectată puterea soft a Uniunii Europene în gestionarea schimbărilor mediului internațional?

* **Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare în Informatică – ICI București**
e-mail: victor.vevera@ici.ro



• Care sunt practicile UE de diplomație digitală reprezentative pentru statutul acesteia de mecanism de proiectare a puterii soft în gestionarea crizelor din mediul internațional?

Interpretarea diplomației digitale din perspectiva teoriei practicii internaționale permite o analiză detaliată a cutumelor diplomatice pentru a identifica practicile diplomatice discrete utile pentru intervenția în mediul internațional. Teoria practicii internaționale a fost conceptualizată prin extrapolarea unor concepte specifice psihologiei sociale, fiind analizate condițiile care determină turbulențe la nivelul mediului internațional. Concluziile rezultate vor fi aplicate specificului diplomației digitale, pentru a fi evidențiate condițiile în care diplomația poate fi folosită eficient în gestionarea schimbărilor la nivel macropolitic.

Interpretarea diplomației digitale, din perspectiva teoriei practicii internaționale, ca mecanism de producere de cunoaștere în mediul internațional

În mod tradițional, studiul diplomației s-a realizat prin raportare la teoriile structural tradiționale ale relațiilor internaționale, iar acest cadru teoretic a îngustat cercetarea la dinamica diplomației în distribuția puterii, privită ca distribuție a capabilităților². Deși nu era considerată un element al puterii, diplomația statelor era puternic dependentă de puterea exercitată de acestea. Faptul că, în studiul diplomației, s-au implicat mai ales practicieni ai diplomației sau istorici ai practicii diplomatice, și mai puțin teoreticieni de profesie, a fost un motiv important pentru care studiul domeniului diplomatic a stagnat din punct de vedere teoretic³.

Antagonismul dintre SUA și URSS în perioada Războiului Rece urmărea preponderent dobândirea unei poziții de putere superioare, în special din punctul de vedere al capabilităților militare, deoarece dobândirea acestei poziții ar fi condiționat modul de purtare a negocierilor. Și totuși, în epocă, diplomația nu era considerată decât o anticameră a puterii, nefiind luată în considerare realmente atunci când situația cerea rezolvarea unor probleme semnificative. Acest aspect, asociat cu faptul că domeniul relațiilor internaționale nu a reușit să prevadă finalul Războiului Rece au determinat orientarea studiului diplomației spre alte teorii, în ciuda faptului că teoriile structurale, reinterpretate

din perspectivă neorealistă, neoliberalistă și constructivistă⁴, au continuat să fie folosite.

Înțelegând cât de eronat a fost să analizeze exclusiv factori structurali, precum diminuarea capacităților militare sau performanțele economice, pentru a anticipa modul de evoluție a situației internaționale, analiștii s-au orientat și către studiul practicilor care au însoțit schimbarea. Astfel, a rezultat că au existat o serie de semnale, neincluse în analizele de specialitate, care ar fi putut să prefigureze cele ce au urmat, dacă ar fi fost luate în considerare la timp. Faptul că Mihail Gorbaciov se întâlnea cu Ronald Reagan și cu George Bush a demonstrat că schimbarea unor practici internaționale ar trebui să fie printre primele elemente analizate în scopul înțelegerii sistemului internațional⁵.

Astfel, a fost fundamentată și justificată teoretizarea diplomației cu ajutorul teoriei practicii internaționale, respectiv interpretarea situațiilor sociale și a obișnuințelor existente, teorie apărută din interpretarea cutumelor, cu ajutorul căreia s-a încercat medierea multora dintre pozițiile dualiste, specific relațiilor internaționale.

În spiritul acestei teorii, practicile internaționale sunt înțelese ca obișnuințe performate la nivel de indivizi sau grupuri de indivizi⁶, cu evidențierea factorilor care intervin în structurarea mediului în care se produc. Practicile pot fi atât instituționale, cât și structurale, și intervin în ideile pe care individul sau grupul le are despre lume⁷.

Implicarea teoriei practicii internaționale în teoria diplomației determină mai multe reevaluări, deoarece diplomația este înțeleasă ca fenomen în slujba politicii de putere, cu efecte bine evidențiate în sistemul internațional.

Cea mai substanțială modificare produsă de acest mod de înțelegere se referă la schimbarea de abordare a diplomației, care nu mai este privită ca o materializare a puterii, ci ca o practică discretă, capabilă să modifice mediul înconjurător prin ea însăși.

O modificare substanțială a abordărilor anterioare, produsă de teoria practicii internaționale, constă în raportarea la efectele produse de mediu asupra funcționării individului și grupurilor. Odată cu dezvoltarea neuroștiințelor, au fost examinate cutumele la locurile de muncă din cadrul sistemului internațional și tipul de coerență internă pe care îl prezintă, un articol reper în acest nou domeniu

aparținându-i lui Ted Hopf (*The Logic of Habit in International Relations*⁸). Păreră susținută de Hopf, pe baza elementelor de psihologie socială, aduse ca argument, este că mare parte din viața individului și grupurilor este automată, inconștientă și bazată pe rutină. Aceste obișnuințe ne ghidează viața în mai mare măsură decât logica, iar tendința se regăsește la nivelul tuturor grupurilor, inclusiv în locurile de muncă din sistemul internațional. Desigur că o astfel de abordare nu este doar greu de acceptat, ci vine și în contradicție cu teoriile anterioare, care priveau relațiile internaționale ca fiind procese guvernate de raționalitate, logică, conștientă și reguli⁹. Mai mult decât atât, în cadrul întâlnirilor diplomatice, acolo unde diplomații se întâlnesc față în față, manifestarea acestor tendințe specific umane poate conduce la devalorarea inconștientă a unor informații importante. Todd Hall¹⁰ și Keren Yarhi-Milo¹¹ s-au referit extensiv la modul în care sunt gestionate emoțiile în cadrul relațiilor interpersonale, arătând că, în absența utilizării extensive a cunoașterii specifice psihologiei sociale și cognitive, manifestările specifice diplomației vor fi imposibil de înțeles. Îndrăznim să afirmăm că orice domeniu în care o pondere importantă este deținută de relațiile interpersonale este imposibil de înțeles, dacă nu este analizat corect specificul relaționării interpersonale. Prin urmare, investigarea practicilor internaționale pe baza metodologiilor specifice psihologiei sociale trebuie să devină un instrument comun al analizei diplomatice.

Având în vedere funcțiile de producere și de gestionare a cunoașterii în sistemul internațional, diplomația poate fi cu atât mai mult interpretată ca o practică discretă în sistemul internațional, cu efecte observabile și măsurabile. Mai mult decât alte tipuri de diplomație, cea digitală permite analize mai sofisticate cu instrumente specifice tehnologiei informației. Cele mai importante rețele de socializare sunt utilizate în diplomația digitală cu rezultate remarcabile, la care potențiala adăugare a unor instrumente specifice Big Data, data mining, generării computerizate de scenarii și simulări ar multiplica exponențial potențialul acesteia.

Atingerea unor scopuri pe termen lung cu ajutorul unor strategii diplomatice impune dezvoltarea unor instrumente inovative, inclusiv pe dimensiunea diplomației digitale, care să faciliteze rezolvarea crizelor și conflictelor specifice mediului internațional, dar și identificarea de parteneriate

potențiale. Uniunea Europeană ar putea să profite de potențialul pe care îl are diplomația digitală, ca practică internațională discretă, capabilă să faciliteze atingerea intereselor sale în mediul internațional.

Diplomația digitală are, prin urmare, două statusuri importante și distincte în mediul internațional: atât mecanism de creare de cunoaștere, cât și mecanism de gestionare a cunoașterii. Îmbinarea celor două mecanisme și accentul acordat fiecăruia pot să fie diferite, în funcție de teoriile invocate pentru analiză: din perspectivă raționalistă și structuralistă, diplomația este un joc cu sumă zero, în care un actor internațional poate să câștige doar dacă altul pierde; din perspectiva practicii internaționale, diplomația este conceptualizată într-o viziune mai largă, umanistă.

Teoreticienii domeniului consideră că practica diplomatică contemporană presupune crearea de cunoaștere prin colectarea, prelucrarea, diseminarea informațiilor și transformarea cunoașterii într-o resursă instituțională specifică¹². Studiul rolului tehnologiei în domeniul diplomatic a evidențiat, la rândul său, importanța diseminării informației și modalitățile de realizare a acesteia astfel încât obiectivele diplomației să fie atinse cu celeritate. Contează, în acest context, atât cum sunt transmise informațiile, cât și care informații sunt împărtășite publicului. Funcția de control strategic al informațiilor este mai pregnant evidențiată în cadrul acestei practici, suplimentând-o pe cea de colectare, prelucrare și analiză a datelor. Diplomația contemporană se află în situația de a gestiona un volum uriaș de date, activitate posibilă doar cu ajutorul tehnologiei informației. Modul în care sunt produse, identificate, diseminate sau gestionate informațiile în mediul internațional beneficiază de suportul tehnologiilor web astfel încât interesul superior al statului să fie atins.

Concluzionând, rolul diplomației digitale devine mai proeminent în condițiile utilizării tehnologiilor digitale, iar statele au datoria de a conștientiza potențialul pe care îl are acest domeniu. Diplomația digitală presupune deci diseminarea informațiilor prin utilizarea tehnologiilor digitale în vederea managementului schimbărilor în sistemul internațional. De altfel, prin funcția de gestionare a schimbărilor, diplomația digitală extinde sfera diplomației publice.



Rolul diplomației digitale în managementul crizelor și schimbărilor mediului internațional

Depășind cadrul restrictiv al teoriilor structurale ale relațiilor internaționale, teoria practicii internaționale oferă un cadru de analiză inovator și mult mai generos, analizând obiceiurile indivizilor și grupurilor, prin raport cu modul de producere a schimbării. Rutinele facilitează viața socială prin simplificare și conduc la constanță și predictibilitate. Deși pare un concept aflat în opoziție cu stabilitatea, schimbarea este, la rândul său, parte intrinsecă a mediului internațional, iar înțelegerea corectă a funcționării vieții sociale pe toate dimensiunile sale este o premisă corectă pentru a determina ritmul și direcția schimbării. Este interesant că derularea activităților aflate în aria de competență poate conduce, în același timp, la consolidarea sistemului internațional sau la schimbarea acestuia¹¹. În ambele situații, beneficiind de suportul tehnologiilor digitale, diplomația digitală se află în poziția de a interveni mai eficient în gestionarea acestora. Atuul concurențial de care dispune diplomația digitală, spre deosebire de alte forme ale acesteia, constă în capacitatea de analiză a unor seturi de date însemnate, în posibilitatea de a disemina cunoașterea instantaneu, la distanțe mari, de a simula, cu ajutorul tehnologiei, anumite evenimente. Din aceste considerente, diplomația digitală este indicat a fi încorporată în strategia de politică externă, care o poate operaționaliza ca practică discretă de punere în aplicare a modalităților de consolidare a intereselor naționale, fiind urmărită fiecare dintre dimensiunile politice, militare, economice, sociale, de infrastructură și informații.

Prin încorporarea nivelurilor tactic, operațional și strategic, a fost conceptualizat modelul analitic DIME/PMESII/ASCOPE/ICR. DIME este acronimul principalelor elemente ale puterii – diplomatică, informațională, militară și economică. PMESII are în vedere sistemele politic, militar, economic, social, informațional și de infrastructură. ASCOPE se referă la Arie, Structuri, Capacități, Organizații, Oameni și Evenimente, iar ICR se referă la necesarul de informații civile pe timpul unei campanii de colectare a informațiilor – *Intelligence Collection Requirements*.

Analizarea sistemică a unei situații pe baza acestor modele permite identificarea adversarilor și aliaților și descifrează comportamentul

acestora, evidențiind punctele tari, slabe, factorii critici, reziliența actorilor implicați. Importanța utilizării unor modele multidimensionale rezidă în complexitatea situațiilor conflictuale în mediul internațional, fiecare criză având un fundal istoric, social, cultural, economic. Fiecare factor trebuie identificat, analizat, pe cât posibil măsurat și gestionat¹⁴.

În misiunile PSAC ale Uniunii Europene, diplomația digitală poate fi foarte utilă ca instrument de putere. Prin funcția sa de producere de cunoaștere, diplomația digitală contribuie la funcționarea unor mecanisme subtile, care pot influența și gestiona schimbările produse în mediul internațional: practici, precum difuzia normelor sociale, controlului discursului și a informațiilor, sunt doar câteva astfel de exemple care pot contribui la atingerea obiectivelor stabilite.

Dintre modelele amintite anterior, cel mai frecvent folosit este DIME, care analizează puterea diplomatică, informațională, militară și economică. Uneori, DIME devine DIMEL (se adaugă dimensiunea legală), DIMEFIL (financiară, intelligence și respectarea legii). În esență, acestea sunt pârgھیile de putere pe care le are un stat, iar diplomația se evidențiază ca resursă esențială pentru atingerea obiectivelor strategice ale actorului respectiv.

Urmărind teoretizarea lui Nye, continuumul de putere este configurat cu cele două forme ale puterii (putere coercitivă și putere persuasivă) la extremități¹⁵. Steven B. Rothman redenumeste puterea hard ca putere de comandă, iar puterea soft este reetichetată ca putere cooptantă. Între cele două capete ale acestui continuum de putere, se regăsesc infinite combinații ale celor două tipuri de putere, care se manifestă prin instrumente și comportamente specifice.

Din această perspectivă, conceptul de putere dobândește o perspectivă dinamică, iar comportamentul actorilor internaționali devine comparabil din perspectiva formei/formelor de putere pe care le exercită în relațiile internaționale. Dacă principala formă de manifestare a puterii hard este în plan fizic, adesea însoțit de constrângere, puterea soft este evaluată în funcție de atractivitatea pe care o exercită, cel mai adesea prin intermediul normelor, ideologiei, cunoașterii.

Modelul continuumului de putere, propus de Steven B. Rothman, este însă mai puțin specific în zona de mijloc a caracteristicilor puterii, care nu sunt nici soft, nici hard, dar în care se regăsesc



- 7 *Ibidem*, p. 14.
- 8 T. Hopf, "The Logic of Habit in International Relations", *European Journal of International Relations* 16(4), 2010, pp. 539-561, <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1354066110363502>, accesat la 29.06.2020.
- 9 D. Kahneman, *Thinking, Fast and Slow*, Farrar, Straus & Giroux, New York, 2011, pp. 58-63.
- 10 K. Yarhi-Milo, "In the Eye of the Beholder: How Leaders and Intelligence Communities Assess the Intentions of Adversaries", *International Security* 38(1), 2013, pp. 7-51, https://www.mitpressjournals.org/doi/pdfplus/10.1162/ISEC_a_00128, accesat la 29.06.2020.
- 11 T. Hall, K. Yarhi-Milo, "The Personal Touch: Leaders' Impressions, Costly Signaling, and assessments of Sincerity in International Affairs", *International Studies Quarterly* 56(3), 2012, pp. 560-573, https://scholar.princeton.edu/sites/default/files/ISQ-KerenYarhiMilo%26ToddHall-Sept2012_0.pdf, accesat la 29.06.2020.
- 12 J. Kurbalija, *Knowledge and Diplomacy*, Msida, DiploProjects, Malta, 1999, <https://www.diplomacy.edu/resources/general/knowledge-management-and-diplomacy>, accesat la 29.06.2020.
- 13 R. Duvall, A. Chowdhury, "Practices of Theory", *International Practices*, edited by Emanuel Adler and Vincent Pouliot, Cambridge University Press, 2011, p. 349.
- 14 M. Abdollahian, J. Kugler, B. Nicholson, H. Oh, "Politics and power", apud A. Kott & G. Citrenbaum (Eds.), *Estimating impact*, Springer, New York, 2010, pp. 69-79, https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-51935-7_4, accesat la 23.11.2020; C. Lofdahl, "Governance and society", apud A. Kott & G. Citrenbaum (Eds.), *Estimating impact*, Springer, New York, 2010, pp. 179-204, <https://ui.adsabs.harvard.edu/abs/2010esim.book.179L/abstract>, accesat la 23.11.2020.
- 15 B.R. Rothman, *op.cit.*, p. 51.
- 16 G. Goertz, *Social science concepts: a user's guide*, NJ: Princeton University Press, Princeton, 2005, cap. 2.
- Goertz G., *Social science concepts: a user's guide*, NJ: Princeton University Press, Princeton, 2005.
- Hall T., K. Yarhi-Milo, "The Personal Touch: Leaders' Impressions, Costly Signaling, and assessments of Sincerity in International Affairs", *International Studies Quarterly* 56(3), 2012, pp. 560-573, https://scholar.princeton.edu/sites/default/files/ISQ-KerenYarhiMilo%26ToddHall-Sept2012_0.pdf
- Hopf T., "The Logic of Habit in International Relations", *European Journal of International Relations* 16(4), 2010, <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1354066110363502>
- Jönsson C., Hall M., *Essence of Diplomacy (Studies in Diplomacy and International Relations)*, Palgrave Macmillan, UK, 2005.
- Kahneman D., *Thinking, Fast and Slow*, Farrar, Straus & Giroux, New York, 2011.
- Kott A. & Citrenbaum G. (Eds.), *Estimating impact*, Springer, New York, 2010, https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-51935-7_4
- Kurbalija J., *Knowledge and Diplomacy*, Msida, DiploProjects, Malta, 1999, <https://www.diplomacy.edu/resources/general/knowledge-management-and-diplomacy>
- Nye S.J., "Soft Power and Public Diplomacy Revisited", *The Hague Journal of Diplomacy*, Issue 14, 2019, <https://www.hks.harvard.edu/publications/soft-power-and-public-diplomacy-revisited>
- Nye J.S., "Soft power: the means to success in world politics", 1st ed., *Public Affairs*, New York, 2004.
- Rothman B.R., "Revising the soft power concept: what are the means and mechanisms of soft power?", *Journal of Political Power*, 4:1, 2011, <http://dx.doi.org/10.1080/2158379X.2011.556346>
- Waltz K.N., *Theory of International Politics*, McGraw-Hill, New York, 1979.
- Yarhi-Milo K., "In the Eye of the Beholder: How Leaders and Intelligence Communities Assess the Intentions of Adversaries", *International Security* 38(1), 2013, https://www.mitpressjournals.org/doi/pdfplus/10.1162/ISEC_a_00128

BIBLIOGRAFIE

- Adler E., Pouliot V., *International Practices*, Cambridge University Press, Cambridge, 2011, <https://1lib.eu/book/2352768/637506>
- Cornago N., *Plural Diplomacies: Normative Predicaments and Functional Imperatives*, Brill, Boston, 2013, <https://1lib.eu/book/2342279/d7719c>
- Duvall R., Chowdhury A., "Practices of Theory", *International Practices*, editat de Emanuel Adler și Vincent Pouliot, Cambridge University Press, 2011.

- Nye J.S., "Soft power: the means to success in world politics", 1st ed., *Public Affairs*, New York, 2004.
- Rothman B.R., "Revising the soft power concept: what are the means and mechanisms of soft power?", *Journal of Political Power*, 4:1, 2011, <http://dx.doi.org/10.1080/2158379X.2011.556346>
- Waltz K.N., *Theory of International Politics*, McGraw-Hill, New York, 1979.
- Yarhi-Milo K., "In the Eye of the Beholder: How Leaders and Intelligence Communities Assess the Intentions of Adversaries", *International Security* 38(1), 2013, https://www.mitpressjournals.org/doi/pdfplus/10.1162/ISEC_a_00128



AVANTAJELE UTILIZĂRII PENTATLONULUI MILITAR ÎN PREGĂTIREA PENTRU LUPTĂ A MILITARILOR

THE ADVANTAGES OF USING THE MILITARY PENTATHLON IN PREPARATION FOR MILITARY COMBAT

Lt.col.instr.sup.dr. George-Florin BĂIȚAN*

Mediul operațional contemporan în care militarii își desfășoară acțiunile militare este unul complex și, prin urmare, necesită parcurgerea unui program de instruire eficient, un proces de educare continuă a calităților fizice și a deprinderilor motrice indispensabile luptătorilor. Prin urmare, utilizarea mijloacelor specifice și asociate ale antrenamentului sportiv, particularizate potrivit conținutului specific al pentatlonului militar, devine extrem de utilă, deoarece are rolul de a îmbunătăți abilitățile militarilor și de a obține, prin intermediul lor, randamentul maxim. Încă de la începuturile sale, pentatlonul militar a fost conceput pentru a contribui la creșterea nivelului de pregătire fizică a militarilor și pentru a pune în valoare capacitatea de performanță a acestora, competiție care era în mod specific legată de abilitățile fizice, psihice, intelectuale, practice, creative și de conducere, necesare militarului pe câmpul de luptă.

The contemporary operational environment in which the military carries out its military actions is a complex one and, therefore, requires the completion of an effective training program, a process of continuous education of the physical qualities and motor skills indispensable to the fighters. Therefore, the use of specific and associated means of sports training, customized according to the specific content of the military pentathlon, becomes extremely useful, because it has the role of improving the skills of the military and achieving maximum performance through them. Since its inception, the military pentathlon has been designed to help increase the level of physical training of the military and to capitalize on their ability to perform, a competition that was specifically related to physical, mental, intellectual, practical, creative abilities and leadership required of the military on the battlefield.

Cuvinte-cheie: pentatlon militar; pregătire fizică; pregătire pentru luptă; comportamente emoționale; educație fizică militară; CISM.

Keywords: military pentathlon; physical training; combat training; emotional behaviors; military physical education; CISM.

În anul 1946, căpitanul francez Henri Debrus¹ a conceput și a promovat ideea organizării unei competiții sportive rezervate exclusiv armatei. Sursa de inspirație a reprezentat-o momentul în care a studiat un program de pregătire fizică practicat de militarii forțelor aeriene olandeze, care cuprindea mijloace de acționare pentru îmbunătățirea capacităților motrice specifice unor activități militare, precum: săritura cu parașuta, deplasarea în marș cu subunitatea, parcurgerea obstacolelor din cadrul unei piste și efectuarea operațiunilor pentru tragerea cu armamentul din dotare sau pentru aruncarea grenadelor de mână. Luând ca model metoda olandeză, căpitanul Debrus a eliminat saltul cu parașuta și a modificat

celelalte componente, formând astfel un sistem de antrenament fizic desăvârșit (pentru acele vremuri), conceput să promoveze atât condiția fizică specifică, cât și cea generală.

Pentru a valorifica deprinderile motrice acumulate de militari în urma parcurgerii acestui program de antrenament specific, Debrus a organizat, anul următor, o primă competiție care s-a desfășurat în cadrul Centrului militar de pregătire fizică din Freiburg (Germania), la care au participat echipe ale armatelor belgiene, franceze și olandeze. Reglementările îmbunătățite, rezultate în urma concursului, au fost aprobate de autoritățile militare franceze, iar probele incluse în competiție au fost adoptate pe scară largă de către toate forțele armate franceze sub numele de *pentatlon militar*². De atunci, cele cinci probe din cadrul pentatlonului militar (o disciplină aplicativ-militară complexă) au fost:

*Academia Tehnică Militară „Ferdinand I”
e-mail: baitan_george_florin@yahoo.com



- *proba de tir*, care constă în tragerea cu armamentul individual din dotare la distanța de 200 de metri, din poziția culcat nerezemat, asupra unei ținte cu cercuri (cercul cel mai mare având diametrul de 50 cm). Se vor executa două trageri, astfel: 10 cartușe, timp de 10 minute (*Slow Fire*) și 10 cartușe, timp de 1 minut (*Rapid Fire*), cu pauză între trageri, de 1 minut. Pentru a simula condițiile zonei de luptă, proba se va desfășura cu militarii echipați în ținuta combat, iar punctajul maxim care se poate obține la tragere este de 200 de puncte;

- *proba de alergare cu obstacole*, care constă în parcurgerea unei traseu/piste cu lungimea de 500 de metri, pe care sunt dispuse, într-o anumită ordine, un număr de 20 de obstacole standardizate (pentru militarii de sex masculin), respectiv 16 obstacole (pentru militarii de sex feminin). Trebuie remarcat faptul că fiecare obstacol poate fi legat de o abilitate specifică de luptă necesară în teatrul operațional. Această probă, executată contratimp în ținută sportivă (la unele întreceri locale este folosită și ținuta combat), este singurul și cel mai important instrument de dezvoltare a abilităților pentru manevra de pe câmpul de luptă;

- *proba de înot cu obstacole*, care constă în parcurgerea printr-un procedeu/stil de înot la alegere a distanței de 50 de metri, în bazin fiind montate, într-o anumită ordine, un număr de 4 obstacole standardizate. Această probă poate fi văzută ca o abilitate esențială pentru supraviețuire, iar ea trebuie realizată în costum de baie, conform reglementărilor stabilite, dar poate fi efectuată, în anumite situații, și în ținută combat (dar fără bocanci în picioare);

- *proba de aruncare*, care constă în aruncarea contratimp a unor grenade de mână standardizate, la precizie (timp de 3 minute trebuie aruncate 16 grenade asupra a 4 cercuri, fiecare având câte două zone concentrice și centrul dispus la distanțele de 20 de metri, 25 de metri, 30 de metri și 35 de metri față de aliniamentul de aruncare) și la distanță (3 grenade, timp de 2 minute). Aruncările la precizie se vor executa într-o ordine clar reglementată: câte patru grenade pentru fiecare cerc, în ordine, de la cel mai apropiat la cel mai depărtat, iar pentru militarii de sex feminin, distanțele de dispunere a cercurilor față de aliniamentul de aruncare vor fi reduse fiecare cu câte 5 metri. Pentru a simula condițiile zonei de luptă, proba se va desfășura cu militarii echipați în ținută combat, iar punctajul

maxim care se poate obține la aruncarea de precizie este de 136 de puncte;

- *proba de alergare în teren variat*, care constă în parcurgerea unui traseu cu lungimea de 8 km (pentru militarii de sex masculin), respectiv de 4 km (pentru militarii de sex feminin), se va efectua în ținută sportivă (la unele întreceri locale, este folosită și ținuta combat).

Începând cu anul 1995, a fost introdusă o nouă competiție militară suplimentară, derivată din pentatlonul militar. Este vorba despre *ștafeta cu obstacole*, o întrecere organizată în sistem eliminatoriu și desfășurată simultan între două echipe. Aceasta constă în parcurgerea unei piste cu obstacole (construită astfel încât să poată evolua doi concurenți în același timp) de către două echipe, formate fiecare din 4 militari de sex masculin (respectiv, 3 de sex feminin), ai căror concurenți străbat succesiv distanța repartizată (fiecare câte cinci obstacole), cu obligația de a transmite ștafeta următorului coechipier.

Consiliul Internațional al Sportului Militar (cunoscut sub acronimul CISM) a devenit interesat de acest proiect și a început să promoveze această competiție prin organizarea anuală a unui campionat internațional. După un început modest, în anul 1950, când doar trei națiuni s-au înscris în competiție, pentatlonul militar s-a extins ca număr de participanți și s-a transformat (mai ales în ultimii 20 de ani) într-una dintre cele mai importante competiții militare organizate de CISM. Cu toate acestea, pentatlonul militar nu este doar una dintre cele mai remarcabile întreceri sportive care se desfășoară în sistemul militar, ci are relații și cu lumea sportului civil. În mai multe țări, în special în țările nordice și în cele din Europa Centrală, organizațiile sportive civile au adoptat pentatlonul militar, organizând competiții și cu participarea sportivilor din afara sistemului militar.

Caracteristicile pentatlonului militar

Încă de la început, pentatlonul militar a fost conceput pentru a ajuta la pregătirea militarilor, bazându-se pe concurența dintre aceștia și pe lupta împotriva elementelor nefavorabile din mediul înconjurător, însușind astfel spiritul competitiv. Mai târziu, s-a trecut la o participare competițională între țări pentru a încuraja cooperarea și prietenia dintre națiuni și pentru a evalua nivelurile de competență. Pentatlonul militar își propune să formeze sau să

perfecționeze abilități fizice (condiționate: viteza, forța, rezistența, flexibilitatea; sau de coordonare: reacția, ritmul, echilibrul, orientarea, adaptarea, diferențierea, sincronizarea), psihologice (rezistența mentală, perseverența, încrederea) și de conducere (leadershipul, luarea deciziilor, disciplina).

militar este cel care va excela atât pe plan sportiv, cât și pe câmpul de luptă, prezicând versatilitatea militarului din viitor.

În proba de tir, sunt simulate condițiile câmpului de luptă prin executarea tragerilor de precizie și de rapiditate, testând astfel abilitățile



Figura 1 Aspecte din timpul celor cinci probe ale pentatlonului militar, competiții organizate la nivel internațional în anii '50³

Pentatlonul militar își are originea în pregătirea militară, iar prioritatea, pentru specialiștii din domeniul educației fizice, o reprezintă provocarea de a produce luptători militari eficienți, folosind noi metode de antrenament. Completările și modificările aduse regulamentului, îmbunătățirile instalațiilor și echipamentelor sportive care sunt folosite la antrenamente sau în competiții au dus la crearea unui sport care nu este cu nimic mai prejos față de o întrecere sportivă civilă. Având în vedere solicitările psihofizice complexe la care sunt supuși concurenții, pentatlonul militar se numără, fără îndoială, printre competițiile poliatletice combinate, putând fi folosit la pregătirea militarilor din întreaga lume.

Caracteristicile pentatlonului militar sunt în strânsă legătură cu rolul militarilor și cu sarcinile esențiale întreprinse de forțele armate, fiind o combinație între abilitatea de concentrare, rezistența fizică și provocările psihologice. Cel care stăpânește toate probele din cadrul pentatlonului

militarului privind cunoașterea și mânuirea armamentului din dotare. Proba de alergare cu obstacole testează capacitatea militarului de a executa o deplasare organizată și rapidă pe câmpul de operații, traversând 20 de obstacole care redau în condiții cât mai asemănătoare factorii care împiedică sau îngreunează realizarea unei acțiuni pe câmpul de luptă. Pe de altă parte, proba de înot cu obstacole testează abilitățile de supraviețuire în apă ale militarului, determinându-l să parcurgă înot o distanță de 50 de metri (un curs de apă) și să treacă de anumite obstacole, folosind orice stil de înot și orice tehnică de trecere. Proba de aruncare a grenadelor de mână (la precizie și la distanță) stabilește nivelul de consolidare a unei deprinderi motrice importante pentru militari, iar proba de alergare în teren variat determină capacitatea de efort aerob a militarilor, aceasta fiind necesară în situația susținerii unor eforturi prelungite și intense, care pot apărea în timpul unui conflict militar.



Având în vedere aptitudinile pe care trebuie să le aibă militarii pentru a efectua activitățile fizice, pentatlonului militar îi pot fi atribuite următoarele caracteristici:

- capacitatea de concentrare în situații stresante este necesară pe timpul tragerii cu armamentul individual din dotare (mai ales în timpul rundei a doua, atunci când trebuie trase 10 cartușe, timp de 1 minut);

- capacitatea de concentrare totală asupra gestului motric specific biomecanicii aruncării la precizie și asupra puterii explozive pe care o dezvoltă militarul în momentul aruncării la distanță a grenadelor de mână;

- capacitatea de a tolera unele probleme gastrointestinale (se estimează că 30 - 50% dintre alergătorii de duranță au probleme digestive, cu manifestări apărute în urma efortului depus⁴), asociată cu capacitatea de a dezvolta o acțiune motrică în cel mai scurt timp, fără apariția oboselii, îndemânarea, curajul și dorința de a risca, din timpul probei de alergare cu obstacole;

- capacitatea aerobă de efort la un nivel ridicat și o putere a voinței peste medie în timpul probei de alergare în teren variat, lucruri care impun mari solicitări privind rezistența (ca și calitate motrică), concentrarea și moralul militarilor.

În ceea ce privește dezvoltarea capacității de performanță a militarilor, cele mai bune rezultate realizate în cele cinci probe sunt îmbunătățite continuu, recordurile de timp sau de punctaj fiind doborâte în fiecare an. Cu toate acestea, câștigătorul unei competiții de pentatlon militar nu va fi un specialist în una sau două probe, ci mai degrabă un militar polisportiv, cu o pregătire poliatletică și cu o pregătire tehnică polivalentă, care va atinge cele mai înalte performanțe posibile în toate cele cinci probe.

Avantajele practicării pentatlonului militar

Explicarea importanței pentatlonului militar în pregătirea pentru luptă a unei armate este cel mai bine redată de afirmațiile colonelului brazilian Paulo Roberto Ribas, care spunea că luptătorul modern, precum și sportivul de elită depind de o pregătire psihologică adecvată, care le va permite să evolueze sub presiune, să îndure durerea, să se concentreze asupra sarcinilor și să fie persistenți. Aceștia vor participa la misiuni sau în competiții, afișând o atitudine pozitivă și transmițând calm

și siguranță. În acest mod, trebuie să vedem în sportul competitiv militar de înaltă performanță o soluție economică pentru antrenarea militarilor, comparabilă cu realitățile dure ale luptei, întrucât ambele presupun pregătire emoțională, psihologică și fizică. Sportivii militari pot fi instruiți pentru a atinge anumite obiective, folosind la maximum bazele sportive, bazinele de înot, terenurile de sport sau pistele cu obstacole, iar comportamentul emoțional poate fi antrenat și evaluat prin participarea la sporturi competitive.⁵

De asemenea, înțelegerea modului în care se succed activitățile în cadrul programului de pregătire a militarilor este extrem de importantă, pentru a ne asigura că are loc o instruire eficientă. De obicei, orice misiune militară este planificată și desfășurată în trei mari faze (premiune, misiune propriu-zisă și postmisiune), iar programele de pregătire fizică generală, specifică și specializată trebuie să fie concepute în concordanță cu cerințele esențiale ale misiunii care urmează a fi îndeplinite. Cuprinzând majoritatea deprinderilor utilitar-aplicative, probele din cadrul pentatlonului militar reprezintă un admirabil mod de a continua dezvoltarea fizică a militarilor în timpul tuturor fazelor misiunii.

Pregătirea înainte de misiune (premiune) presupune formarea și menținerea deprinderilor, aspect care face din pentatlonul militar o excelentă modalitate de antrenament, deoarece militarul își consolidează abilitățile într-un mediu competitiv, ridicându-și astfel și nivelul de pregătire fizică. Pe de altă parte, pregătirea după misiune (postmisiune) va fi utilizată pentru a menține/îmbunătăți deprinderile și nivelul de pregătire fizică. În timpul misiunii, deprinderile motrice implicate în diferite situații ale luptei (și care se regăsesc în cadrul probelor pentatlonului militar) pot fi utilizate pentru a crea automatisme și pentru a dezvolta capacitatea de efort fizic și calitățile motrice specifice.

Structurând etapele de pregătire fizică a militarilor, care vizează evenimente/acțiuni specifice pe trei mezocicluri de antrenament, și suprapunându-le pe cele trei faze ale misiunii, mezocicluri, care, la rândul lor, să fie formate orientativ dintr-o serie de microcicluri diferite sau de același tip (pregătirea, reglarea sarcinii/rolului specific, executarea exercițiului/misiunii în teren, recuperarea), se creează o oportunitate deosebită pentru ca pentatlonul militar să fie folosit ca

multiplicator de forță în pregătirea pentru luptă a militarilor.

Din cercetările făcute de unii specialiști în domeniu⁶, reiese clar faptul că diferitele probe ale pentatlonului militar pot contribui la instruirea militarilor, după cum urmează:

- *Tragerea* – această abilitate este esențială pentru militari, deoarece, pe timpul misiunilor, aceștia au în dotare armament individual cu care trebuie să execute rapid și eficient trageri, pentru a face față câmpului de luptă integrat sau formelor și procedeele de luptă neconvenționale ale inamicului. Tragerea de precizie este esențială pentru supraviețuire și pentru a preveni apariția inutilă a accidentărilor, în special în medii aflate mereu într-o continuă schimbare (de exemplu, operații militare într-un mediu urban aglomerat);

- *Alergarea cu obstacole* – acest procedeu de deplasare este unul excelent pentru a pregăti militarii pentru zonele mai dificile pe care, uneori, va trebui să le parcurgă pentru a ajunge la destinație. De asemenea, va îmbunătăți capacitățile de efort aerob și anaerob, rezistența musculară, forța musculară și agilitatea. Toate procedeele tehnice de trecere a obstacolelor sunt asimilate de o anumită abilitate specifică întâlnită pe câmpul de luptă și trebuie executate pe fondul unui consum minim de energie și cu un grad înalt de concentrare;

- *Înotul cu obstacole* – un procedeu de deplasare foarte important, care permite militarilor să dobândească abilitățile de bază de supraviețuire în apă (învățarea unor procedee tehnice de înot) și de traversare a anumitor obstacole pe care s-ar putea să le întâlnească pe traseu în timpul înotului. De asemenea, acest lucru îmbunătățește capacitatea aerobă de efort, rezistența musculară (capacitatea mușchiului de a se activa repetat într-o perioadă de timp, la o performanță sub-maximală) și capacitatea pulmonară (factor de predicție pentru sănătate și longevitate), și cel mai important lucru pentru militari este faptul că aceștia își înving acvafobia (frica de apă);

- *Aruncarea* – abilitate care îmbunătățește percepțiile spațio-temporale și care dezvoltă considerabil coordonarea generală a mișcărilor, musculatura centurii scapulare și a brațelor, viteza de execuție și de reacție și „simțul muscular”, deoarece militarul trebuie să aprecieze distanța la care se află ținta, mărimea și forma acesteia. Abilitatea de aruncare nu se aplică numai aruncării

grenadelor, ci și în cazul altor materiale (precum: frânghii, truse de prim ajutor, echipamente de protecție etc.) care trebuie manevrate într-o zonă sigură și uscată, iar aceasta este esențială atunci când militarii operează într-o localitate și trebuie să identifice țintele pentru aviație sau să pătrundă/să neutralizeze anumite zone nesigure (prin folosirea bombelor fumigene);

- *Alergarea în teren variat* este foarte utilă pentru militari, deoarece formează o serie de deprinderi specifice alergării pe terenuri diferite ca structură, consistență sau grade de dificultate. În afară de beneficiile pentru sănătate, alergarea în teren variat poate spori încrederea în forțele proprii, poate reduce stresul și elimina depresia. Ea va îmbunătăți capacitatea de efort aerob, constituind baza pe care pot fi dezvoltate toate calitățile motrice. Motivul pentru care alergarea în teren variat este mai bună pentru militari decât alergarea pe asfalt este acela că îmbunătățește propriocepția⁷, pregătind corpul pentru contactul cu suprafețe neuniforme. În timpul alergării în teren variat, militarul nu are niciodată un ritm constant, fapt pentru care această formă de deplasare este mai dură decât o alergare pe o suprafață plată, dar pentru militari, este perfect, deoarece se vor antrena pe terenuri similare cu mediul în care vor acționa. În același timp, militarii vor deveni mai puternici, li se va dezvolta rezistența (fizică și mentală) și li se va îmbunătăți foarte mult fitnessul cardiovascular.

Având în vedere efectul psihologic pe care îl are o activitate precum pentatlonul asupra militarilor, s-a stabilit că există o corelație între comportamentul emoțional al atleților care practică sport și cel al militarilor care participă la operații militare⁸. Pentatlonul poate contribui atât la pregătirea sportivilor, cât și la instruirea militarilor prin introducerea conceptelor moderne de psihologie sportivă, simulând deprinderi motrice specifice, necesare desfășurării cu succes a operațiilor militare. Se va pune mult accent pe intervențiile cognitiv-comportamentale, care pot fi definite ca fiind niște programe psihologice care utilizează diferite tehnici pentru a oferi învățare, instruire, consiliere și dezvoltare psihofiziologică.

Este important ca toate activitățile fizice să fie planificate și să se desfășoare în strânsă legătură cu elementele de luptă, pentru a dezvolta deprinderile de luptător ale militarilor. Unele comportamente emoționale întâlnite în timpul desfășurării unui



concurs de pentatlon militar ar putea fi dezvoltate și corelate cu mediul de luptă al militarilor. Acestea au fost identificate și structurate în patru mari categorii, astfel: *pregătirea psihologică, importanța motivației, stările/reacțiile emoționale și eficiența conducerii*⁹.

Pregătirea psihologică se referă atât la cultivarea capacităților psihice, a abilităților mentale și de concentrare (îmbunătățind tehnicile de leadership, de concentrare, de focusare, de dezvoltare a atenției și a abilităților motorii), cât și la antrenarea autocontrolului (îmbunătățind echilibrul emoțional, motivația, încrederea și controlul stresului), toate fiind abilități esențiale pentru supraviețuirea militarului pe câmpul de luptă. Prin intermediul sistemului cognitiv care promovează capacitatea umană de adaptare la mediu (executarea tragerii, alergarea sau înotul printre obstacole, aruncarea grenadelor), militarul va învăța să se organizeze și să-și controleze comportamentul în situații incerte și nesigure. Prin urmare, în sport, răspunsul militarului la un anumit stimul este influențat puternic de comportamentul emoțional și de analiza subiectivă a situației respective, iar, de acest aspect, poate să beneficieze în mod direct militarul, când se găsește pe câmpul de luptă.

Importanța motivației se referă la faptul că pentatlonul militar poate contribui prin natura mijloacelor sale competitive, la creșterea intensității efortului depus de militari, în sensul că sportivii care sunt dedicați și motivați formează, de obicei, echipe care câștigă. Motivația este un proces activ, intenționat, axat pe un scop specific și care satisface nevoi psihologice interne (de autonomie, de competență și de relaționare) și/sau depinde de surse externe (recompense concrete sau intangibile).

Anumite cercetări s-au axat pe *stările/reacțiile emoționale* pozitive care sunt prezente în rândul pentatloniștilor militari de succes, pe timpul participării la o întrecere sportivă, identificând două comportamente caracteristice¹⁰ în rândul acestora:

- o stare mentală pozitivă, care presupune faptul de a fi complet absorbit, concentrat și implicat în activitățile fizice desfășurate într-un anumit moment al timpului, precum și obținerea plăcerii de a fi angajat în acea activitate ("flow-feeling"). S-a remarcat că această stare apare atunci când desfășori o activitate fizică pentru a te bucura pur și

simplic de ea (de plăcere și pentru distracție). Acest lucru ajută la obținerea succesului și subliniază faptul următor: concurența repetată și de plăcere va duce la dobândirea unor abilități de bază de care militarul va avea nevoie;

- o atitudine mentală de învingător care îți conferă curajul și puterea de a nu renunța atunci când ți-ai propus un lucru și întâmpini obstacole. Caracteristicile acestei atitudini (puterea personală, încrederea, curajul, inteligența, munca și perseverența) pot fi legate direct de cea a militarului pe câmpul de luptă.

Conducerea este definită ca fiind capacitatea de a acționa asupra unei persoane sau asupra unui grup pentru a atinge un scop în orice împrejurare. *Eficiența conducerii* în îndeplinirea sarcinilor se referă la faptul că un lider de echipă trebuie să dețină câteva trăsături esențiale (competență, motivație, comunicare și empatie), care sunt puse în practică într-o competiție de pentatlon militar și care pot face parte din pregătirea integrată pentru luptă. Competența liderului formal trebuie să fie recunoscută de către liderul informal al echipei, deoarece acesta este cel care are recunoașterea, cu ajutorul căreia capătă influență asupra acțiunilor militarilor din echipa sa. Motivația personală a liderului îi va influența și îi va inspira pe membrii echipei, iar aceștia vor adopta comportamentele dorite și vor depune eforturi pentru atingerea scopului la un nivel superior. Comunicarea dintre lider și echipă trebuie să reprezinte o informare reciprocă eficientă și accesibilă tuturor. Din nevoia de a îmbunătăți performanța, liderul trebuie să demonstreze empatie, o înțelegere mai profundă a fiecărui membru al echipei, iar conducerea ei trebuie să se bazeze pe încredere și respect reciproc.

Strategia psihologică pentru dobândirea controlului emoțional pe timpul desfășurării unui concurs de pentatlon militar (întrecerea sportivilor cu abilități multiple) va necesita:

- efectuarea eficientă a pregătirilor fizice, tehnice și tactice pentru a funcționa în mod optim și cu maximum de randament în condițiile delimitate de regulamentul competițional;
- obținerea de informații detaliate despre adversar (evitând astfel frica de necunoscut);
- utilizarea strategiilor psihologice (de autoreglare emoțională, de relaxare, de motivație sau de gestionare a stresului) pentru a crește încrederea în sine a militarilor.



Pe timpul efectuării antrenamentelor fizice, tehnice sau tactice, în vederea perfecționării deprinderilor motrice necesare în probele din cadrul pentatlonului militar, toate aspectele descrise anterior pot fi utilizate pentru a face diferența dintre un învingător și un combatant înfrânt. Cele mai bune echipe de pentatlon militar utilizează în prezent strategii care se concentrează asupra antrenamentului mental, iar membrii lor se folosesc de puterea mentală pentru a-și mări potențialul și pentru a fi mereu cu un pas înaintea oponentilor. Aceste tehnici pregătesc militarii să facă față provocărilor cu determinare, curaj și calm și să îmbunătățească procesul de formare a abilităților de luptă.

Concluzii

În concluzie, este important să reținem faptul că, fără nicio îndoială, toate componentele pentatlonului militar ar putea să fie utilizate în întregime pentru a măsura nivelul de competență al militarilor din armată. Încă de pe vremea când sportul era considerat o formă de educație fizică, realizată prin intermediul întrecerii (treptat, acesta delimitându-se ca o formă de activitate motrică aparte), s-a constatat faptul că sportivii se antrenează mult mai ușor atunci când repetă, când se bucură de ceea ce fac și când concurează unul împotriva celuilalt, în cadrul unei competiții.

Astfel, performanța fizică ridicată a combatanților din timpul unei operații militare este, cu siguranță, rezultatul de integrare a mai multor metode de instruire, cuprinzând toate tipurile de pregătire a militarilor (fizică, tehnică, tactică, psihologică, teoretică) și de realizare a unor progrese științifice relevante, care implică efectele fiziologice și biochimice apărute în organism, în urma practicării exercițiilor fizice specifice, incluse în programele de antrenament ale pentatlonului militar.

Utilizarea pentatlonului militar ca multiplicator de forță în pregătirea pentru luptă a militarilor va garanta faptul că, în cadrul forțelor armate, militarii își vor dezvolta abilitatea de a acționa, indiferent de starea lor emoțională (autodisciplină), își vor perfecționa abilitățile motrice de bază și vor fi antrenați pentru a lupta împotriva unui inamic difuz, care acționează prin surprindere și care folosește mijloace și proceduri asimetrice.

NOTE:

1 Avansat, ulterior, la gradul de colonel și ales președinte al Consiliului Internațional al Sportului Militar (CISM).

2 <https://www.military-pentathlon.info/cms/military-pentathlon.html>, accesat la 09.06.2021.

3 <https://www.military-pentathlon.org>, accesat la 13.06.2021.

4 <https://nutritionist.info.ro/2021/06/01/dieta-fodmap-solutia-problemelor-digestive-la-sportivi>, accesat la 13.06.2021.

5 P.R. Ribas, *Cognitive Interventions in High Performance Sportive: Can Sport Simulate Combat?*, Brazil Armed Forces, 2004, p. 10.

6 <https://sciendo.com/article/10.2478/bsaft-2019-0019>, accesat la 14.06.2021.

7 Orientarea corpului și a mișcărilor în spațiu (capacitatea mușchilor de a se contracta și de a se relaxa pentru a stabiliza corpul, în funcție de situație).

8 P.R. Ribas, *op.cit.*, p. 15.

9 <https://www.military-pentathlon.org/Download/Military%20Pentathlon%20Training%20Aid%20RSA.pdf>, accesat la 18.06.2021.

10 <https://www.milspport.one/medias/fdvprfiles.php?d=ZmljaGllcnM=&f=UkVWSVNUQV9TWU1QT1NJVU1fMjAxOV9RVUIUT19FQ1VBRE9SXzEucGRm&s=13ae325ce2a696d8c3158cc02ac139ca>, accesat la 19.06.2021.

BIBLIOGRAFIE

*** *Military Pentathlon Regulations*, International Military Sports Council, 2019.

*** *Regulamentul educației fizice militare*, Editura Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2013.

*** *Training Guide for Military Pentathlon*, "Obstacle course", Vienna, 2000.

Băițan G.F., *Pregătirea fizică a militarilor din Armata României în contextul integrării în NATO*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2019.

Ciapa G.C., *Pregătirea fizică a militarilor din Armata României în conflictele moderne*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2018.

Gdonteli K., "Investigation of the obstacle course performance at the Hellenic Military Academy", *Journal of Physical Education & Sport*, 15(2), 2015.

Pelmuș A.D., *Dezvoltarea capacității motrice a personalului militar*, Editura Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2021.

Ribas P.R., *Cognitive Interventions in High Performance Sportive: Can Sport Simulate Combat?*, Brazil Armed Forces, 2004.



Sopa I.S., Pomohaci M., ”Research regarding physical testing in the military pentathlon at the 50 m race with obstacles”, *Land Forces Academy Review*, Vol. XXIV, No 1(93), Sibiu, 2019.

<https://www.military-pentathlon.org>

<https://nutritionist.info.ro/2021/06/01/dieta-fodmap-solutia-problemelor-digestive-la-sportivi>
<https://sciendo.com/article/10.2478/bsaft-2019-0019>

<https://www.milспорт.one/medias/>



POSIBILE SOLUȚII DE MODERNIZARE ȘI INFORMATIZARE A CONTROLULUI FINANCIAR PREVENTIV PROPRIU ÎN MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI DE CORONAVIRUS

POSSIBLE SOLUTIONS FOR MODERNIZATION AND COMPUTERIZATION OF OWN PREVENTIVE FINANCIAL CONTROL IN THE MINISTRY OF NATIONAL DEFENSE IN THE CONTEXT OF THE CORONAVIRUS PANDEMIC

Col.drd. Marian JIANU*

Controlul financiar preventiv propriu se derulează și în entități ale Ministerului Apărării Naționale, pe baza unui cadru normativ particularizat, plecând de la cel stabilit pentru toate instituțiile publice. Acest cadru normativ care se aplică în armată trebuie actualizat cu noile acte normative, adoptate la nivel național (avem în vedere OMFP nr. 103/2019, Legea nr. 133/2021 și OMF nr. 555/2021), care aduc importante elemente de noutate, mai ales în ceea ce privește integritatea persoanei desemnate să exercite activitatea de control financiar preventiv și efectuarea controlului financiar preventiv propriu în formă electronică. Exercițarea controlului financiar preventiv în formă electronică a fost introdusă din acest an printr-un act normativ distinct (OMF nr. 555/2021), ca urmare a pandemiei de Coronavirus, declanșată în anul 2020 (care continuă și în 2021), și obligă instituțiile publice să adopte norme metodologice specifice de aplicare, pe lângă cadrul general configurat de această reglementare. Pentru a veni în sprijinul acestor prevederi, au fost expuse în acest articol anumite soluții care pot fi avute în vedere de entitățile din armată în procesul de configurare a unor proceduri proprii, pentru derularea controlului financiar preventiv în formă electronică.

The own preventive financial control is also carried out in entities of the Ministry of National Defence based on a customized normative framework, starting from the one established for all public institutions. This normative framework that applies in the army must be updated with the new normative acts adopted at national level (we have in mind OMPF no. 103/2019, Law no. 133/2021 and OMF no. 555/2021), which bring important elements of novelty, especially regarding the integrity of the person designated to exercise the activity of preventive financial control and the performance of the own preventive financial control in electronic form. The exercise of preventive financial control in electronic form was introduced this year by a separate normative act (OMF no. 555/2021), following the Coronavirus pandemic triggered in 2020 (which continues in 2021) and obliges public institutions to adopt specific methodological rules for application, in addition to the general framework configured by this regulation. In order to support these provisions, we have set out in this article certain solutions that can be considered by military entities in the process of setting up the own procedures for conducting preventive financial control in electronic form.

Cuvinte-cheie: control; controlul financiar preventiv propriu; controlul financiar preventiv în formă electronică; ghid de evaluare a sistemului de control intern în entitățile publice; proiect; sistem expert; DMS (Document Management System).

Keywords: control; own preventive financial control; preventive financial control in electronic form; guide for evaluating the internal control system in public entities; project; expert system; DMS (Document Management System).

Elemente definitorii privind organizarea și exercitarea controlului financiar preventiv propriu în entități ale Ministerului Apărării Naționale și noi cerințe de actualizare

Organizarea controlului financiar preventiv propriu în entități ale Ministerului Apărării Naționale

este nu numai o misiune foarte importantă și vitală pentru protecția resurselor materiale și financiare care se alocă și care se utilizează de aceste structuri, dar și o obligație legală, configurată prin acte normative specifice.

Actele normative, generale și specifice, care reglementează această activitate în unitățile armatei sunt OMFP nr. 923/2014¹ pentru aprobarea Normelor metodologice generale referitoare la exercitarea

*Corpul de Control și Inspecție MApN
e-mail: jianumarian09@yahoo.com



controlului financiar preventiv și a Codului specific de norme profesionale pentru persoanele care desfășoară activitatea de control financiar preventiv propriu, OMFP nr. 103/2019² privind modificarea și completarea Ordinului ministrului finanțelor publice nr. 923/2014 și OMApN nr. M 19/03.02.2018³ pentru modificarea Ordinului M 120/19.11.2014 pentru aprobarea Normelor metodologice specifice privind organizarea și exercitarea controlului financiar preventiv propriu în Ministerul Apărării Naționale.

Un alt act normativ care a fost adoptat recent și care se referă și la controlul financiar preventiv este Legea nr. 133/2021⁴. Modificările și completările importante privind controlul financiar preventiv propriu, aduse de acest act normativ se referă la două aspecte: integritatea persoanei desemnate să exercite activitatea de control financiar preventiv; exercitarea controlului financiar preventiv propriu în formă electronică.

În aceeași perioadă, o altă reglementare recentă care schimbă fundamental filozofia controlului financiar preventiv propriu este Ordinul ministrului finanțelor (OMF) nr. 555/2021⁵, reglementare care are legătură direct cu problematica prezentului articol.

Prevederile acestui ordin se referă la: a) exercitarea controlului financiar preventiv propriu în formă electronică; b) posibilitatea aplicării vizei de control financiar preventiv propriu pe toate exemplarele operațiunii; c) completarea Registrului privind operațiunile prezentate la viza de control financiar preventiv în formă integral olografă, integral electronică sau combinată și arhivarea/păstrarea pe o perioadă de 10 ani; d) stabilirea circuitului electronic de semnare, avizare, certificare, aprobare și arhivare, aprobat printr-o procedură internă, care să permită oricând efectuarea de auditări/verificări/controlare și care să conțină cel puțin: modalitățile de transmitere, circuitul propriu-zis al documentelor, precizarea exactă a canalului electronic de comunicare etc.

Revenind la actul normativ actual din armată (OMApN nr. M 19/03.02.2018) referitor la controlul financiar preventiv propriu, în acesta găsim inserate următoarele aspecte fundamentale ale acestei activități: 1) cadrul specific al operațiunilor supuse controlului financiar preventiv propriu în Ministerul Apărării Naționale; 2) procedura operațională privind graficul de circulație a

documentelor supuse controlului financiar preventiv⁶; 3) modelul documentului utilizat pentru stabilirea compartimentelor de specialitate în care se inițiază și se derulează operațiunile supuse controlului financiar preventiv propriu; 4) modelul documentului utilizat pentru stabilirea persoanelor cu atribuții și responsabilități în inițierea și derularea operațiunilor supuse controlului financiar preventiv propriu⁷; 5) procedura de numire a persoanelor care exercită, prin viză, controlul financiar preventiv propriu la nivelul ordonatorilor terțiari, secundari și principali de credite; 6) normele metodologice specifice pentru constituirea bazei de date centrale a persoanelor numite să exercite controlul financiar preventiv propriu în Ministerul Apărării Naționale; 7) normele metodologice specifice pentru suspendarea, schimbarea sau destituirea persoanelor care exercită, prin viză, controlul financiar preventiv propriu la nivelul ordonatorilor terțiari, secundari sau principali de credite; 8) normele metodologice specifice pentru actualizarea bazei de date centrale a persoanelor numite să exercite controlul financiar preventiv propriu în Ministerul Apărării Naționale; 9) normele metodologice generale referitoare la exercitarea controlului financiar preventiv și a Codului specific de norme profesionale pentru persoanele care desfășoară activitatea de control financiar preventiv propriu; 10) normele metodologice specifice pentru „Fișa de evidență a sigiliilor personale pentru controlul financiar preventiv propriu”; 11) normele metodologice specifice referitoare la registrul privind operațiunile prezentate la viza de control financiar preventiv propriu; 12) normele metodologice care se actualizează de Direcția general financiar-contabilă, cu avizul Ministerului Finanțelor Publice pentru exercitarea vizei de control financiar preventiv propriu în sistem electronic; 13) procedura de parcurgere a listei de verificare specifică operațiunilor primite la viză; 14) modul de soluționare a situațiilor de refuz de viză; 15) evaluarea activității persoanelor care exercită controlul financiar preventiv propriu.

Pentru evaluarea activității persoanelor care exercită controlul financiar preventiv propriu la nivelul ordonatorului principal de credite, Direcția generală financiar-contabilă transmite Ministerului Finanțelor Publice – Unitatea Centrală de Armonizare a Sistemelor de Management Financiar și Control (UCSMFC)⁸ –, în vederea emiterii acordului, următoarele documente: a) propunerea

ordonatorului principal de credite cu privire la evaluarea persoanei desemnate cu exercitarea controlului financiar preventiv propriu pe anul respectiv; b) copie a raportului/fișei de evaluare a performanțelor profesionale individuale pentru fiecare persoană pentru care se solicită acordul, pe anul respectiv, din care să rezulte obiectivele și indicatorii de performanță specifici pentru activitatea de control financiar preventiv propriu; c) numărul de operațiuni verificate și valoarea acestora; d) extrase din rapoartele auditului public intern și ale Curții de Conturi, unde este cazul, privind activitatea de control financiar preventiv propriu⁹.

Curtea de Conturi a României dispune, la rândul său, de un ghid de evaluare a sistemului de control intern în entitățile publice¹⁰, în care un loc important îl ocupă și controlul financiar preventiv

propriu. În acest sens acest organism suprem de audit, atunci când evaluează controlul financiar preventiv propriu, utilizează o listă de verificare privind organizarea și funcționarea controlului financiar preventiv propriu (CFPP), pe care o prezentăm în Tabelul nr. 1.

Foarte important în acest act normativ este sistemul de raportări privind controlul financiar preventiv propriu. Toți ordonatorii de credite au obligația întocmirii rapoartelor trimestriale cu privire la activitatea de control financiar preventiv propriu, care cuprind situația statistică a operațiunilor supuse controlului financiar preventiv și sinteza motivațiilor pe care s-au întemeiat refuzurile de viză, în perioada raportată, completate conform machetei cuprinse într-o anexă distinctă la normele metodologice specifice.

Tabelul nr. 1**LISTĂ DE VERIFICARE PRIVIND ORGANIZAREA ȘI FUNCȚIONAREA CFPP**

LISTA DE VERIFICARE privind organizarea și funcționarea CFPP

Nr. crt.	Întrebări	DA	NU	Observații
1.	A fost emis de către conducerea entității publice actul de decizie/ordinul prin care sunt nominalizate persoanele care exercită CFPP?			
2.	Redactarea ordinului s-a realizat în conformitate cu anexa nr. 2 din OMFP nr. 522/2003?			
3.	Desemnarea, schimbarea sau destituirea persoanelor însărcinate cu exercitarea CFPP s-a efectuat cu acordul instituției ierarhic superioare?			
4.	Evaluarea activității persoanei care exercită CFPP s-a realizat cu acordul entității publice care a avizat numirea?			
5.	În cazul entităților publice prevăzute la pct. 22 din OMFP nr. 522/2003, au fost elaborate norme specifice de CFPP?			
6.	Aceste norme au fost avizate de MFP?			
7.	S-au confecționat sigilii personale pentru persoanele împuternicite să exercite CFPP?			
8.	Există Registrul privind operațiunile prezentate la viza CFPP ?			
9.	Proiectele operațiunilor prezentate la viza CFPP sunt însoțite de documente justificative corespunzătoare întocmite de către compartimentele de specialitate din cadrul entității?			
10.	Aceste documente sunt certificate în privința realității, regularității și legalității de către conducătorii compartimentelor de specialitate emitente?			
11.	Există un grafic al circuitului documentelor?			
12.	Toate proiectele de operațiuni cărora li s-a acordat viza de CFPP au fost evidențiate în "Registrul privind operațiunile prezentate la viza CFPP"?			
13.	Au fost întocmite și transmise la organul ierarhic superior/MFP rapoartele trimestriale privind activitatea de CFPP, în conformitate cu pct. 12.4 și 12.5 din OMFP nr. 522/2003?			
14.	Au fost elaborate liste de verificare în care sunt detaliate obiectivele verificării, pentru fiecare operațiune cuprinsă în cadrul specific al entității?			

Sursa: Ghid de evaluare a sistemului de control intern în entitățile publice, Curtea de Conturi, București, 2011, p. 50.



Direcția generală financiar-contabilă din Ministerul Apărării Naționale întocmește rapoarte pentru activitatea proprie și centralizează rapoartele primite de la ordonatorii secundari și terțiari de credite din finanțarea nemijlocită.

Rapoartele se transmit la Ministerul Finanțelor Publice – Unitatea Centrală de Armonizare a Sistemelor de Management Financiar și Control (UCASMFC) la termenele fixate de acesta pentru situațiile financiare trimestriale și anuale prevăzute de lege.

Din analiza comparativă dintre OMApN nr. M 19/03.02.2018 și ultimile acte normative adoptate la paliere superioare acestui ordin în domeniul controlului financiar preventiv propriu (avem în vedere OMFP nr. 103/2019, Legea nr. 133/2021 și OMF nr. 555/2021), rezultă că reglementarea specifică pentru armată, enumerată anterior, nu este actualizată și nu cuprinde modificările aduse de cele trei acte normative, fapt ce trebuie rezolvat în perioada următoare, cât mai repede cu putință.

Din întreaga problematică actuală a controlului financiar preventiv propriu din armată, în partea a doua a acestui articol atenția a fost focalizată doar pe indicarea unor posibile soluții de implementare și în entitățile din armată a unui sistem de control financiar preventiv în sistem electronic, conform cerințelor OMF nr. 555/2021.

Posibile soluții de efectuare a controlului financiar preventiv propriu în sistem electronic în Ministerul Apărării Naționale în contextul noilor reglementări, adoptate ca urmare a pandemiei de Coronavirus

Din cele prezentate mai sus despre modul de organizare a controlului financiar preventiv propriu în Ministerul Apărării Naționale și din strategia dezvoltării controlului financiar public intern, configurate de reglementările recente în vigoare, am desprins, ca o posibilă acțiune ce trebuie configurată în viitor, pe aceea de realizare a unui sistem informatic integrat pentru exercitarea controlului intern/managerial și a controlului financiar preventiv propriu în sistem electronic, sistem care să se poată regăsi în procedurile interne pe care trebuie să și le stabilească și entitățile din armată.

Vom prezenta niște aspecte esențiale pe care informaticienii care s-ar implica în realizarea unui astfel de sistem informatic integrat ar trebui să le ia în calcul atunci când proiectează un astfel de

sistem. Ne vom referi la propunerile pe care ar trebui să le ia în considerare un informatician atunci când proiectează un sistem informatic integrat, doar pentru controlul financiar preventiv propriu.

Sistemul expert care ar trebui introdus pentru gestionarea documentelor necesare în procesul de control financiar preventiv propriu este unul tradițional, putând fi bazat pe normele interne ale instituției militare, care stabilește reguli precise pentru orice situație apărută.

Pentru realizarea unui asemenea sistem informatic integrat, trebuie organizat un concurs de proiecte și trebuie realizate documentația tehnică, specificațiile și concursul de selecție propriu-zis.

Sistemul informatic propus trebuie realizat într-o concepție modulară, care să permită integrarea treptată a tuturor sistemelor informatice ce vor fi realizate pe parcurs, utilizând o unică bază de date, iar modulele componente vor fi create la nivelul activităților esențiale din unitățile Ministerului Apărării Naționale implicate în activitatea de control financiar preventiv.

Sistemele informatice pentru management sunt folosite pe scară din ce în ce mai largă și în cadrul companiilor românești. Necesitatea introducerii unui astfel de sistem în unitățile Ministerului Apărării Naționale, unde se efectuează control financiar preventiv, este motivată de faptul că informațiile trebuie să fie corecte și să fie furnizate la timp atât conducerii, cât și nivelurilor operaționale, în vederea creșterii eficienței activității de control financiar intern. În lumea contemporană, caracterizată prin dinamism, acest lucru nu este posibil decât utilizând tehnica de calcul.

După definitivarea concursului de soluții, se poate trece efectiv la etapa de proiectare. Proiectul va căuta să ridice capacitatea Ministerului Apărării Naționale pe două niveluri: 1) implementarea unei soluții inovative, cu o interfață prietenoasă care să furnizeze aplicații pentru activitățile zilnice ale tuturor unităților implicate în activitatea de control financiar preventiv; 2) instruirea adecvată a utilizatorilor.

Proiectul ar putea fi compus din două părți: infrastructura de telecomunicații (stații de lucru, servere, rețea locală și teritorială fixă și virtuală, Intranet, Internet) și aplicațiile: sistemul de management al documentelor.

Elementul de bază al sistemului preconizat de gestionare a documentelor este documentul

sub forma hârtiei, care nu permite o monitorizare atentă și nici nu oferă utilizatorilor posibilitatea să acceseze on-line aceste documente.

Această aplicație ar trebui proiectată să înlocuiască hârtia, introducând un nou element de bază e-Documentul. Sistemul poate lucra cu diferite tipuri de documente, rezultate din diferite surse și având diferite formate. DMS (Document Management System – Sistemul de Management al Documentului) permite structurilor Ministerului Apărării Naționale implicate în organizarea și desfășurarea controlului financiar preventiv să își definească un ciclu de lucru intern optim și să monitorizeze fiecare document pe ruta sa către un ciclu de lucru specific.

Arhiva electronică va permite fiecărui utilizator să acceseze, via Internet sau Intranet, toate documentele la care are acces.

DMS (Document Management System) poate fi o aplicație cu interfață web, construită pe platforma IBM Lotus Notes/Domino sau pe alte tipuri de platforme potrivite pentru o asemenea aplicație. Folosind un server intern de e-mail, aplicația poate coordona orice activitate specifică Ministerului Apărării Naționale prin gestionarea tuturor documentelor. Sistemul trebuie să includă și un modul de arhivare electronică ce stochează și coordonează problemele legate de forma și structura documentelor decizionale.

Utilizatorii vor avea acces, prin Internet sau Intranet, la documentele stocate în această arhivă electronică, conform nivelului de securitate avizat și dreptului de a accesa anumite documente.

Trebuie utilizată experiența acumulată în alte aplicații implementate în Ministerul Apărării Naționale, cum este cea folosită pentru misiuni internaționale, la care armata țării noastre a luat și va mai lua parte în viitor¹¹.

Un motiv în plus pentru conceperea și introducerea unei astfel de aplicații este dat de problemele generate de pandemia de Coronavirus, declanșată în anul 2020 (care continuă și în 2021), care a determinat distanțarea spațială între colegii de muncă și folosirea pe scară largă a lucrului de acasă sau în mediul on-line, pentru a evita pe cât este posibil contactul direct în activitățile de muncă din instituții publice și mediul privat. Această nouă situație a determinat legiuitorul român să adopte OMF nr. 555/2021.

Este cunoscut faptul că, până acum, activitatea de control financiar preventiv (propriu și delegat)

presupune deplasarea cu documente asupra lor a celor care solicită vize de CFP la persoanele autorizate să acorde astfel de vize, împrejurări care determină un contact direct între cele două părți care interacționează în astfel de activități.

Pentru a asigura folosirea acestei aplicații la parametri optimi, se vor organiza prezentări generale, traininguri practice și specializate, mese rotunde pentru întrebări și comentarii, suport on-line pentru probleme operaționale și de actualizare.

Planul de implementare trebuie să parcurgă cinci etape:

1) *Realizarea planului de activitate*, etapă în care: se stabilesc cerințele de sistem și structura arhitecturală a acestuia; se creează specificațiile tehnice și funcționale pentru Aplicația de Management de Documente pentru controlul financiar preventiv; se pun bazele planului de instruire, în funcție de cerințele celor implicați; se stabilește metodologia de testare și se furnizează modulul de extragere a informațiilor din vechiul sistem de stocare a documentelor;

2) *Personalizarea aplicațiilor și finalizarea infrastructurii de rețea*, etapă în care: se personalizează aplicațiile conform standardelor și cerințelor legislative din domeniul controlului financiar preventiv și cerințelor particulare de structură și funcționare ale Ministerului Apărării Naționale; se finalizează rețeaua locală și virtuală prin instalarea stațiilor de lucru, a serverelor și a conexiunii la Internet și Intranet; se realizează testarea propriu-zisă, conform standardelor din domeniul controlului financiar preventiv;

3) *Implementarea, instruirea și testarea*, etapă în care: pentru DMS, se efectuează implementarea pilot în departamentele și structurile de la eşaloanele superioare și din unitățile în care se solicită efectuarea controlului financiar preventiv; se furnizează suport și asistență în utilizare; se testează rezultatele utilizării, conform caietului de sarcini întocmit pentru achiziționarea firmei care conține și implementează o astfel de aplicație;

4) *Finalizarea implementării, integrarea sistemului și instruirea*, etapă în care: se efectuează extinderea DMS în toate structurile Ministerului Apărării Naționale implicate în organizarea și desfășurarea controlului financiar preventiv; se integrează prin interoperabilitate toate aplicațiile furnizate la toate structurile implicate; se execută instruirea finală pentru toți utilizatorii;



5) *Monitorizarea sistemului și garanția oferită de firma furnizoare*, etapă în care se efectuează supravegherea sistemului în perioada de garanție oferită de firma de soft producătoare.

6) *Tipurile de documente implicate în aplicația pentru controlul financiar preventiv* ar fi următoarele: A) documente contabile și bugetare; B) documente de achiziții publice; C) documente de ordonanțare a cheltuielilor; D) documente de concesiunea, închirierea, transmiterea, vânzarea și schimbul bunurilor din patrimoniul unităților militare; E) documente ale altor operațiuni supuse controlului financiar preventiv propriu; F) documente juridice; G) funcții deținute de persoanele care sunt implicate în solicitarea și acordarea vizei de control financiar preventiv; H) compartimentele de specialitate în care se inițiază și se derulează operațiunile supuse controlului financiar preventiv propriu; I) funcții deținute de persoanele care sunt implicate în soluționarea cazurilor de refuz de acordare a vizei de control financiar preventiv.

A) Documente contabile și bugetare, actualizate permanent, conform OMF nr. 555/2021 și Normelor metodologice specifice din Ordinul ministrului apărării naționale nr. M19/03.02.2018 – documentele menționate în operațiuni și liste de verificare (cum sunt: bugete, cereri pentru deschidere de credite bugetare, dispoziții bugetare, documente pentru modificarea repartizării pe trimestre a creditelor bugetare, documente pentru efectuarea virărilor de credite, dispoziții bugetare privind retragerea creditelor bugetare, formate documente contabile – facturi; chitanțe; dispoziții de încasare/plată; ordine de plată; state de salarii etc.; documente contabile de gestiune: bon de consum; aviz de expediție; notă de recepție și constatare de diferențe etc.; documente contabile de sinteză: registre contabile – registru jurnal; registru inventar; cartea mare; balanțe lunare de verificare; bilanț; registru de casă; jurnale de bancă etc.);

B) Documente de achiziții publice, actualizate permanent, conform OMF nr. 555/2021 și Normelor metodologice specifice din OMApN nr. M19/03.02.2018 – documentele menționate în operațiuni și liste de verificare (cum sunt: contracte de achiziții publice; strategia anuală de achiziții publice; programe anuale de achiziții publice; programul achizițiilor publice la nivel de proiect – în cazul proiectelor finanțate din fonduri

nerambursabile și/sau proiecte de cercetare-dezvoltare; documentația de atribuire completă, așa cum a fost publicată în SEAP, clarificări la documentația de atribuire; ofertele desemnate câștigătoare și clarificările aferente ofertelor, dacă este cazul; Contract/Decizie/Ordin de finanțare; cererea de finanțare; contract de finanțare; acord de parteneriat etc.);

C) Documente de ordonanțare a cheltuielilor, actualizate permanent, conform OMF nr. 555/2021 și Normelor metodologice specifice din OMApN nr. M19/03.02.2018 – documentele menționate în operațiuni și liste de verificare (cum sunt: ordonanțări de plată privind achiziția publică, concesiunea de lucrări sau servicii; contractul/contractul subsecvent de achiziție publică, sau comanda, contractul de concesiune de lucrări sau servicii; documentul de constituire a garanției de bună execuție; documentul de constituire a comisiei de recepție; documentele privind recepția etc.; ordonanțare de plată pentru avansuri acordate în cadrul contractului de achiziție publică/deconcesiune de lucrări sau servicii etc.);

D) Documente privind concesiunea, închirierea, transmiterea, vânzarea și schimbul bunurilor din patrimoniul unităților militare, actualizate permanent, conform OMF nr. 555/2021 și Normelor metodologice specifice din OMApN nr. M19/03.02.2018 – documentele menționate în operațiuni și liste de verificare (cum sunt: contract de concesiune de bunuri proprietate publică – unitatea militară este concedent, cu documentele justificative aferente; contract de închiriere a bunurilor proprietate publică – unitatea militară este titular al dreptului de proprietate/administrare, cu documentele justificative aferente; contract de concesiune de lucrări sau servicii – unitatea militară este concedent, cu documentele justificative aferente etc.);

E) Documente ale altor operațiuni supuse controlului financiar preventiv propriu, actualizate permanent, conform OMF nr. 555/2021 și Normelor metodologice specifice din OMApN nr. M19/03.02.2018 – documentele menționate în operațiuni și liste de verificare (cum sunt: strategie de contractare pentru achiziția publică, cu documentele justificative aferente; strategie de contractare pentru concesiunea de lucrări sau servicii, cu documentele justificative aferente; model de acord-cadru de achiziție publică, inclus

în documentația de atribuire, cu documentele justificative aferente etc.);

F) Documente juridice, conform OMF nr. 555/2021 și Normelor metodologice specifice din OMApN nr. M19/03.02.2018 – cele din Lista actelor normative cuprinse în coloana a doua din Cadrul specific al operațiunilor supuse controlului financiar preventiv propriu, care trebuie actualizate permanent;

G) Funcții deținute de persoanele, care sunt implicate în solicitarea și acordarea vizei de control financiar preventiv: ordonatorii principali, secundari și terțiari de credite din Ministerul Apărării Naționale; conducătorii/șefii compartimentelor de specialitate de la toate unitățile și eşaloanele în care se inițiază și se derulează operațiunile supuse controlului financiar preventiv propriu, precum și personalul din subordine, cu atribuții în administrarea bunurilor materiale sau altor valori; Șeful Direcției generale financiar-contabile din Ministerul Apărării Naționale; conducătorii compartimentelor financiar-contabile de la categorii de forțe, structuri centrale, mari unități și unități; persoane desemnate să exercite controlul financiar preventiv (care îndeplinesc cerințele exprese din Codul specific de norme profesionale pentru persoanele care desfășoară activitatea de control financiar preventiv propriu); administratorii și contabilii șefi ai operatorilor economici din coordonarea Ministerului Apărării Naționale; șefii compartimentelor juridice/similare, pentru operațiunile care se avizează, potrivit legii, de compartimentele juridice, financiar, înainte de a fi supuse controlului preventiv propriu.

Am configurat în Figura 1 mecanismul acordării vizei de control financiar preventiv în entități ale Ministerului Apărării Naționale în sistem electronic.

H) Compartimentele de specialitate în care se inițiază și se derulează operațiunile supuse controlului financiar preventiv propriu: a) microstructurile din compunerea unității militare – compartimente, birouri, secții, servicii sau alte structuri cu atribuții în inițierea și derularea operațiunilor supuse controlului financiar preventiv propriu; b) microstructurile din unitățile militare asigurate financiar de unitatea militară la nivelul căreia se organizează controlul financiar preventiv propriu; c) microstructurile din unitățile militare cu atribuții în inițierea și derularea unor operațiuni,

care, potrivit legii, se aprobă de ordonatorii de credite ierarhic superiori și sunt supuse controlului financiar preventiv propriu la nivelul acestora.

I) Funcții deținute de persoanele care sunt implicate în soluționarea cazurilor de refuz de acordare a vizei de control financiar preventiv: persoanele desemnate să acorde viza de control financiar preventiv care au refuzat acordarea vizei; ordonatorul de credite unde a apărut cazul de refuz de acordare a vizei de control financiar preventiv; Secția de audit public intern în responsabilitatea

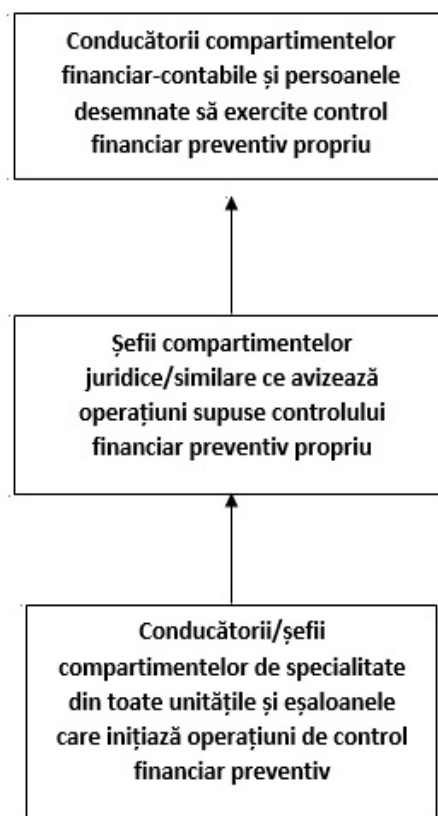


Figura 1 Mecanismul acordării vizei de control financiar preventiv

Sursa: Realizare proprie după Normele metodologice specifice ale Ordinului ministrului apărării naționale nr. M 19/03.02.2018 și OMF nr. 555/2021

căreia intră unitatea militară unde a apărut cazul de refuz de viză; controlorul delegat al Ministerului Finanțelor Publice care are în responsabilitate Ministerul Apărării Naționale; Curtea de Conturi a României.

Am configurat în Figura 2 modul de soluționare a refuzului de viză, conform OMF nr. 555/2021 și OMApN nr. M19/03.02.2018.

Desigur că acestea sunt o parte din opiniile exprimate de noi, din postura de profesioniști în

domeniul financiar-contabil, care va trebui să efectuăm și control financiar preventiv în sistem electronic, fără a avea pretenția că am epuizat întreaga problematică și numeroasele situații

În urma unei analize de conținut a actului normativ în vigoare pentru entitățile armatei (OMApN nr. M 19/03.02.2018) și a ultimelor în vigoare pentru toate instituțiile publice din țara

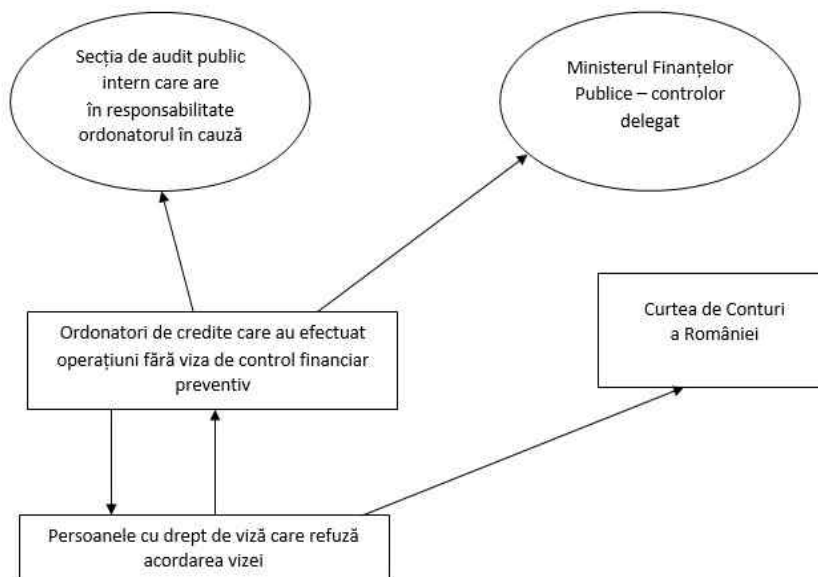


Figura 2 Soluționarea refuzului de viză

Sursa: Realizare proprie după *Normele metodologice specifice ale Ordinului ministrului apărării naționale nr. M 19/03.02.2018 și OMF nr. 555/2021*

particulare care pot apărea în practica exercitării acestei activități de mare responsabilitate în unități ale Ministerului Apărării Naționale, în noul sistem impus de pandemia de CORONAVIRUS prin OMF nr. 555/2021.

Concluzii

Controlul financiar preventiv propriu se derulează și în entități ale Ministerului Apărării Naționale pe baza unui cadru normativ particularizat, plecând de la cel stabilit pentru toate instituțiile publice, și cuprinde un set de metode de efectuare a acestuia.

Acest set de metode reunește într-o manieră logică, coerentă cadrul specific al operațiunilor supuse controlului financiar preventiv propriu, continuând cu graficul de circulație al documentelor care se verifică în acest control, compartimentele/entitățile organizaționale de specialitate în care se inițiază și se derulează operațiunile supuse acestui control, și se finalizează cu persoanele cu atribuții și responsabilități în derularea și certificarea operațiunilor supuse controlului financiar preventiv propriu.

noastră (OMFP nr. 103/2019, Legea nr. 133/2021 și OMF nr. 555/2021), am desprins concluzia că cel specific armatei trebuie actualizat rapid cu elementele de noutate incluse în aceste acte normative, adoptate în 2019 și 2021, mai ales în ceea ce privește acordarea vizei de control financiar propriu în sistem electronic.

Pandemia de Coronavirus, declanșată în anul 2020 (care continuă și în anul 2021), a determinat legiuitorul român (Ministerul Finanțelor Publice) să adopte o reglementare specială pentru acordarea vizei de control financiar preventiv în sistem electronic, iar noi am sugerat anumite idei de derulare a unui asemenea sistem, care pot fi preluate în procedurile proprii pe care trebuie să le adopte instituțiile publice, conform acestei noi reglementări adoptate de ministrul de finanțe.

NOTE:

1 *** *Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 28/15.01.2016.

2 *** *Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 87/04.02.2019.

3 *** *Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 214 bis/09.03.2018.



4 Se referă la modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 119/1999 privind controlul intern/managerial și controlul financiar preventiv, publicată în *Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 501/13.05.2021.

5 Se referă la modificarea și completarea Anexei nr. 1 la O.M.F.P. nr. 923/2014 pentru aprobarea Normelor metodologice generale referitoare la exercitarea controlului financiar preventiv și a Codului specific de norme profesionale pentru persoanele care desfășoară activitatea de control financiar preventiv propriu, *Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 515, din 18.05.2021.

6 *Normele metodologice specifice ale Ordinului ministrului apărării naționale nr. M 19/03.02.2018*, subcapitolul 5.2. – „Graficul de circulație a documentelor”, Capitolul B – „Organizarea controlului financiar preventiv propriu”.

7 *Normele metodologice specifice ale Ordinului ministrului apărării naționale nr. M 19/03.02.2018*, Subcapitolul 5.4. – „Persoanele cu atribuții și responsabilități în inițierea și derularea operațiunilor supuse controlului financiar preventiv propriu”, Capitolul B – „Organizarea controlului financiar preventiv propriu”.

8 Această structură funcționează la nivel de direcție generală în subordinea secretarului general al ministerului.

9 *Normele metodologice specifice ale Ordinului ministrului apărării naționale nr. M 19/03.02.2018*, Capitolul D – „Evaluarea activității persoanei care exercită controlul financiar preventiv propriu”.

10 www.curteadeconturi.ro, accesat la 25.06.2021.

11 Col.conf.univ. ec.dr.ing Popa N. Vasile N., „Realizarea unui sistem informatic integrat pentru gestionarea documentelor unităților ministerului apărării implicate în misiuni internaționale”, Sesiune de comunicări științifice *Managementul integrat al resurselor de apărare. Necesitate, actualitate, perspective*, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Brașov, 14 decembrie 2007.

BIBLIOGRAFIE

*** *Legea nr. 133/2021 privind modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 119/1999 privind controlul intern/managerial și controlul financiar preventiv*, *Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 501/13.05.2021.

*** *OMF nr. 555/2021 modificarea și completarea Anexei nr. 1 la O.M.F.P. nr. 923/2014 pentru aprobarea Normelor metodologice*

generale referitoare la exercitarea controlului financiar preventiv și a Codului specific de norme profesionale pentru persoanele care desfășoară activitatea de control financiar preventiv propriu, *Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 515, din 18.05.2021.

*** *OMFP nr. 103/2019 privind modificarea și completarea Ordinului ministrului finanțelor publice nr. 923/2014 pentru aprobarea Normelor metodologice generale referitoare la exercitarea controlului financiar preventiv și a Codului specific de norme profesionale pentru persoanele care desfășoară activitatea de control financiar preventiv propriu*, *Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 87/04.02.2019.

*** *Ordinul ministrului apărării naționale nr. M 19/03.02.2018 pentru modificarea Ordinului M 120/19.11.2014 pentru aprobarea Normelor metodologice specifice privind organizarea și exercitarea controlului financiar preventiv propriu în Ministerul Apărării Naționale*, *Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 214 bis/09.03.2018.

*** *OMFP nr. 923/2014 pentru aprobarea Normelor metodologice generale referitoare la exercitarea controlului financiar preventiv și a Codului specific de norme profesionale pentru persoanele care desfășoară activitatea de control financiar preventiv propriu*, *Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 28/15.01.2016.

*** *Ghid de evaluare a sistemului de control intern în entitățile publice*, Curtea de Conturi a României, București, 2011, www.curteadeconturi.ro

Col.conf.univ. ec.dr.ing. Popa N. Vasile N., „Realizarea unui sistem informatic integrat pentru gestionarea documentelor unităților Ministerului Apărării implicate în misiuni internaționale”, Sesiune de comunicări științifice *Managementul integrat al resurselor de apărare. Necesitate, actualitate, perspective*, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Brașov, 14 decembrie 2007.



IMPACTUL REGULAMENTULUI (CE) NR. 1907/2006 ASUPRA PRODUSELOR DIN ÎNZESTRAREA ARMATEI ROMÂNIEI

IMPACT OF REGULATION (EC) NO. 1.907/2006 ON PRODUCTS FROM THE ROMANIAN ARMED FORCES ENDOWMENT

Teodora ZECHERU*

Uniunea Europeană își propune să reducă presiunea pe resursele naturale și să creeze o creștere economică reală, în același timp prevenind pierderile în ecosistem și atingând țintele de neutralitate climatică până în anul 2050. În domeniul militar, lucrătorii sunt expuși constant unei mari varietăți de substanțe chimice, iar impactul total al acestei expunerii continue nu este cunoscut. În urma unei analize extinse a impactului Regulamentului REACH asupra domeniului apărării în țara noastră, se poate afirma că majoritatea munițiilor, echipamentelor și vehiculelor militare pentru toate categoriile de forțe necesită o reevaluare, în vederea îndeplinirii obligațiilor asumate de țara noastră la nivel european, proces amplu, care presupune atât înțelegerea fenomenelor și impactului acestora pe termen mediu și lung, stabilirea unui plan de acțiune pe tipuri de produse militare, cât și un efort financiar considerabil.

The European Union aims to reduce the pressure on the natural resources, to create real economic growth, while preventing losses in the ecosystem, and to achieve climate neutrality targets by 2050. In the military field, workers are constantly exposed to a wide variety of chemicals, and the full impact of this continued exposure is unknown. Following an extensive analysis of the impact of the REACH Regulation on the field of defence in our country, it can be stated that most ammunition, equipment and military vehicles for all categories of forces need a reassessment in order to fulfil our country's obligations at European level. Such a process is extensive, requiring both the understanding of the phenomena and their medium- and long-term impact, the establishment of an action plan on types of military products, and a considerable financial effort.

Cuvinte-cheie: REACH; Pactul Verde European; produse militare; substanțe chimice; substanțe periculoase.

Keywords: REACH; European Green Deal; military products; chemicals; hazardous substances.

În luna martie 2020, Comisia Europeană a adoptat un nou plan de acțiune în domeniul economiei circulare¹, ca parte integrantă a Pactului Verde European de creștere sustenabilă², al Strategiei pentru promovarea sustenabilității în domeniul substanțelor chimice³ și al Planului de acțiune privind materiile prime critice⁴. Ceea ce Uniunea Europeană își propune prin astfel de demersuri este reducerea presiunii pe resursele naturale și crearea unei creșteri economice reale, în același timp prevenind pierderile în ecosistem și atingând țintele de neutralitate climatică până în anul 2050. În acest sens, se va interveni pe întregul ciclu de viață al produselor din punctul de

vedere al proiectării, al fluxurilor și consumurilor tehnologice, luându-se în considerare un management mult mai strict al deșeurilor, inclusiv din perspectiva reutilizării materiilor prime, acolo unde este posibil. În vederea îndeplinirii acestor deziderate, sunt necesare măsuri suplimentare legislative și tehnice în toate domeniile de interes.

Unul dintre primele astfel de domenii îl reprezintă mediul, iar legislația europeană conexasă devine din ce în ce mai restrictivă atât din punctul de vedere al cerințelor pe care trebuie să le îndeplinească materiile prime, cât și din cel al utilizării acestora pe tot ciclul lor de viață, de la folosirea până la gestionarea reziduurilor și tratarea deșeurilor.

Din perspectiva substanțelor chimice, Regulamentul (CE) 1907/2006 (Regulamentul REACH)^{5,6} prevede un sistem european de înregistrare, autorizare și restricționare din ce în

**Direcția generală pentru armamente, București*
e-mail: teodora.zecheru@gmail.com

ce mai rigid, în vederea menținerii și îmbunătățirii condițiilor de mediu și protejării sănătății lucrătorilor împotriva riscurilor pe care le pot induce substanțele chimice. De asemenea, Regulamentul REACH promovează metode alternative pentru evaluarea riscurilor substanțelor, asigură libera circulație a substanțelor pe piața internă a Uniunii Europene și susține consolidarea competitivității industriei chimice a Uniunii Europene, ca sector-cheie pentru economia comunitară.

Având în vedere faptul că industria de apărare se bazează pe un număr foarte mare de substanțe chimice vitale pentru obținerea de capacități militare superioare, este deosebit de important a fi subliniate atât implicațiile Regulamentului REACH în acest domeniu, în general, cât și implicațiile specifice asupra țării noastre.

Utilizarea substanțelor ca atare, în amestec(uri) și/sau în articole, privite din perspectiva Regulamentului REACH, are consecințe importante pentru toți actorii de pe lanțul de producție și utilizare în ceea ce privește obligațiile lor legale. Astfel, în temeiul Regulamentului REACH, conceptul se aplică munițiilor, echipamentelor și vehiculelor pe care industria de apărare le produce, le importă, le introduce pe piață sau le utilizează, dar și materiilor prime aferente acestora.

În domeniul militar, lucrătorii sunt expuși constant unei mari varietăți de substanțe chimice, iar impactul total al acestei expunerii continue nu este cunoscut. Cu toate acestea, devenim din ce în ce mai conștienți de potențialul toxic al produselor militare și de riscurile la care sunt supuși militarii, nu doar din punctul de vedere al siguranței, cât și al sănătății.

În urma unei analize extinse a impactului Regulamentului REACH asupra domeniului apărării în țara noastră⁷, se poate afirma că majoritatea produselor militare necesită o reevaluare, în vederea îndeplinirii obligațiilor asumate de țara noastră la nivel european. În continuare, se vor prezenta pe scurt doar câteva dintre substanțele cele mai relevante în domeniul apărării, împreună cu discuțiile privind modul de abordare a problematicii în prezent și în viitor din punctul de vedere al Regulamentului REACH.

Muniții și materiale energetice

Munițiile includ în compoziția lor diverse materiale energetice: substanțe pirotehnice,

propergoli, explozive primare și explozive secundare. Dintre acestea, substanțele pirotehnice sunt în cantități foarte mici, acestea, în țara noastră, nefăcând obiectul prevederilor Regulamentului REACH, cu excepția coloranților care conțin crom și plumb și care sunt nominalizați pe lista Anexei XIV. În schimb, toate celelalte categorii menționate conțin substanțe cu obligații de conformare.

Astfel, propergolii/pulberile sunt substanțe în amestec, formate din oxidanți, din carburanți, dar și din diverse tipuri de aditivi și solvenți organici, care se adaugă pentru stabilizare, liere și/sau modelarea performanțelor tehnice necesare. De exemplu, în ceea ce privește o pulbere cu bază dublă, aceasta este constituită, în principal, dintr-un amestec de nitroceluloză și nitroglicerina, dar poate conține și dibutilftalat, dinitrotoluen, difenilamină, etilcentralită etc. Spre deosebire de cazul primelor două substanțe, situația stabilizatorilor este diferită, având în vedere că unii dintre aceștia au caracteristici care le încadrează ca substanțe care prezintă o îngrijorare deosebită din punctul de vedere al sănătății lucrătorilor și/sau al impactului asupra mediului înconjurător, fiind nominalizate pe listele anexelor XIV sau XVII, ceea ce conduce la necesitatea ca aceste substanțe să fie autorizate pentru utilizare, odată cu depășirea a 0,1% masic în compoziție. În plus, manipularea polimerilor⁸ impune operatorilor economici să îndeplinească anumite obligații legale, adesea diferite de cele pentru alte substanțe. Regulamentul REACH exceptează polimerii de la aplicarea prevederilor sale privind înregistrarea și evaluarea, dar nu pentru autorizare și restricționare, ceea ce impune atât studierea ca atare a Regulamentului, cât și a tehnologiei de fabricație pentru verificarea materiilor prime necesare obținerii substanțelor respective, în majoritatea cazurilor impunându-se înregistrarea substanțelor care depășesc anual cantitatea de 1 tonă.

Se poate menționa aici și hidrazina, aditiv deosebit de important în carburanții de rachetă utilizați de forțele aeriene, substanță care se regăsește, alături de derivații săi, pe listele Anexei XVII, ca substanță foarte toxică, ce necesită condiții speciale de manipulare⁹.

În ceea ce privește explozivele primare și secundare, acestea nu se regăsesc nominalizate în Regulamentul REACH, obligația utilizatorilor din aval fiind legată numai de înregistrarea substanțelor



care depășesc anual 1 tonă. În cazul explozivelor plastice însă, situația este diferită, acestea conținând în compoziție diverși aditivi (ftalați, fenoli etc.) și solvenți (clorură de metilen etc.), nominalizați pe lista Anexei XIV, deci cu obligații privind autorizarea utilizării.

Diizocianații sunt componente principale în obținerea a diverse pelicule de protecție sau ca lianți în diverse compoziții energetice. Și aceștia sunt nominalizați a fi restricționați, începând cu anul 2023, pentru utilizare ca atare sau ca elemente componente pentru alte substanțe, în amestec, pentru utilizare industrială și profesională.

Elemente de muniție, echipamente și vehicule militare

Dacă, în cazul materialelor energetice din muniții, se face referire la substanțele chimice necesare îndeplinirii obiectivelor de performanță și se impune cunoașterea compoziției chimice a amestecurilor utilizate pentru îndeplinirea cerințelor Regulamentului REACH, din perspectiva îndeplinirii obiectivelor de stabilitate în timp și în condiții de mediu extreme, este necesar, printre altele, a fi luate în considerare substanțele utilizate pentru acoperiri anticorozive, pasivizare/tratamente de suprafață ale elementelor de muniții, ale subansamblelor și carcaselor de vehicule terestre, aeriene și navale. Această proprietate a materialelor este deosebit de importantă, având în vedere, pe de o parte, necesitatea garanției munițiilor în depozitare pe o perioadă de minimum 10 ani, iar, pe de altă parte, utilizarea de echipamente și vehicule militare, în condiții de mediu precare (de temperatură, umiditate, salinitate, depuneri biologice, vânt și presiune).

Dintre substanțele cu cele mai bune rezultate de-a lungul anilor din punctul de vedere al acestor deziderate, diverși cromați și dicromați și derivați s-au dovedit a îndeplini cerințele de performanță, în condiții de îmbătrânire. Din păcate, substanțe cum ar fi anhidrida cromică (acidul cromic), acidul dicromic și sărurile acestora (mai cunoscute în domeniu sub denumirea generală de substanțe care conțin Cr(VI)) se regăsesc nominalizate pe listele Anexei XIV a Regulamentului REACH, cu obligații de autorizare pentru utilizare, odată cu depășirea a 0,1% masic în compoziția utilizată.

În ceea ce privește echipamentele de resort CBRN, substanțele care conțin Cr(VI) nu pot fi,

deocamdată, înlocuite în filtre și în materialele costumelor de protecție, acestea ajungând până la 10% masic în compoziția de impregnare sau a materialului.

Substanțe utilizate în sisteme pentru stins incendiile

În domeniul militar, la nivelul tuturor categoriilor de forțe ale armatei, se aplică de foarte mulți ani, cu rezultate foarte bune, diverse sisteme de stins incendiile pe bază de fluor, mai precis poli- și perfluoroalchilați (PFAS), un grup de substanțe utilizat pe scară largă încă din anii '50, substanțe deosebit de persistente, care, în prezent, se regăsesc în mediul înconjurător la nivel mondial. De notat, aici, că fluorotelomerii, clasă de substanțe utilizată, inițial, în spume apoase împotriva incendiilor (AFFF¹⁰), se întâlnesc, în prezent, și în materiale textile, cu rol de protecție la penetrare, ignifugare și antipătare, dar și în diverși lubrifianți compatibili cu oxigenul lichid, utilizați de forțele aeriene.

Persistența PFAS în mediu este nedefinită pe parcursul întregului ciclu de viață al produselor, iar cea mai mare îngrijorare din punctul de vedere al autorităților de mediu o reprezintă cvasi-ireversibilitatea contaminării resurselor naturale. Aceste tipuri de substanțe sunt considerate, în prezent, în urma unor studii extinse, „substanțe care epuizează stratul de ozon”¹¹, iar la nivel global, cercetătorii se concentrează pe un plan de eliminare treptată a producției și consumului de substanțe care diminuează ozonul. Cea mai recentă intervenție este reducerea treptată a hidrofluorocarburilor (HFC), din cauza efectelor de seră. Acestea au fost utilizate, inițial, ca substituent pentru substanțele care epuizează ozonul, eliminate prin Protocolul original de la Montréal, ca exemplu a ceea ce este adesea menționat ca substituție regretabilă. Fără cercetări suplimentare, există riscuri semnificative ale unei restricționări nejustificabile din punct de vedere științific a tuturor PFAS, deoarece o restricție pe scară largă care nu se bazează pe studii solide poate duce la consecințe grave. Este necesar a fi colectate informații despre o serie de utilizări și condiții/restricții, iar aplicarea acestui concept unei clase atât de mari de substanțe chimice pentru prima dată este o sarcină foarte ambițioasă, care nu exclude posibilitatea încheierii cu eșec a cercetărilor și imposibilitatea aplicării viabile în domeniul militar.

Excepții de la aplicarea prevederilor Regulamentului REACH

La momentul intrării în vigoare a Regulamentului REACH, a fost, de asemenea, luată în considerare imposibilitatea ca anumite produse militare să fie conforme în totalitate, tocmai de aceea fiind stipulată în art. 2, alin. (3), posibilitatea ca statele membre ale Uniunii Europene să poată acorda excepții, în situații specifice, pentru anumite substanțe, în interesul apărării.

Acordarea excepțiilor în interesul apărării este, în primul rând, o responsabilitate națională, dar este necesară consecvență și coordonare pentru o abordare unitară a statelor membre, în caz contrar, prin divergență și inconsistență, putând rezulta un impact negativ asupra bazei industriale și tehnologice a apărării europene (EDTIB), neuniformități la nivel de producție, de achiziții în domeniul apărării, precum și în ceea ce privește circulația substanțelor pe teritoriul Uniunii Europene.

Scopul principal al excepțiilor de la aplicarea prevederilor Regulamentului REACH este de a menține: operabilitatea și interoperabilitatea neîngrădite a forțelor armate europene; o EDTIB bazată pe capabilitate, competență și competitivitate; cele mai înalte standarde de siguranță și trasabilitate posibile.

Este important de notat, aici, că, începând cu 5 ianuarie 2021, operatorii economici au datoriat de a notifica, de asemenea, toate articolele pe care le introduc pe piața europeană, care conțin substanțe foarte îngrijorătoare în concentrații de peste 0,1% masic, din perspectiva gestionării deșeurilor periculoase, iar Ministerul Apărării Naționale nu este exceptat de la îndeplinirea acestei obligații, dar poate apela la prevederile Regulamentului REACH, prin care să obțină excepție. Această situație poate apărea, în cazul achizițiilor de muniție, armament, echipamente din afara spațiului european (SUA, Israel, Marea Britanie etc.), deoarece aceste state nu au obligația de a se supune prevederilor legislației europene. Pe de altă parte, prin notificare, se poate sublinia modul în care produsele militare și substanțele aferente pot contribui la economia circulară, fiind vorba de un domeniu mai degrabă închis, față de alte industrii și economii.

Concluzii

Scopul general al Regulamentului REACH este ca substanțele periculoase să fie utilizate numai

în situația în care riscurile utilizării sunt adecvat controlate și/sau beneficiile pentru societate depășesc aceste riscuri. Astfel, în majoritatea situațiilor, este necesară o analiză socioeconomică, prin care să fie comparate costurile și beneficiile unei substanțe chimice care face obiectul autorizării sau restricționării. Aceste evaluări doresc să traducă, de fapt, alegerile fundamentale morale și etice în cifre la scară economică, categoria de riscuri acceptabile și căror tipuri de industrii li se adresează.

Obsolescența este o preocupare majoră și continuă la nivelul înzestrării în domeniul apărării¹², dar cu o viziune limitată față de substanțele chimice și procesele tehnologice din amonte în lanțurile complexe de aprovizionare. Se poate menționa că industria de apărare a fost deja afectată semnificativ de obsolescența legată de Regulamentul REACH, din cauza indisponibilității sau imposibilității aprovizionării cu substanțe ca atare, în amestec(uri) și/sau în articole de la furnizori din amonte, atât din spațiul european, cât și extracomunitar. Iar tranziția utilizării de noi substanțe de la rezultate satisfăcătoare, obținute pe parcursul cercetărilor pentru substituție, până la implementare/introducerea în înzestrare poate depăși 10 ani. Astfel, este necesar a se aplica, în domeniul militar, conceptul de utilizare esențială procesului de restricționare a diverselor substanțe, întrucât o restricționare sau chiar eliminare bruscă este prematură și poate crea un precedent și consecințe negative, imposibil de cuantificat în prezent.

Acesta este motivul pentru care discuțiile referitoare la restricționarea utilizării unor substanțe în interesul apărării se concentrează, în prezent, pe importanța substanței în domeniul atribuit, pe utilizarea sa neesențială, substituibilă sau esențială.

În ceea ce privește substanțele utilizate în domeniul militar, menționate anterior, se poate enunța că:

- anumite utilizări ale substanțelor sunt considerate vitale și fără alternativă;
- nu este nici fezabil și nici rezonabil să se evalueze esențialitatea tuturor utilizărilor substanțelor dintr-odată pentru aplicații diferite;
- eliminarea treptată a unor substanțe este posibilă, deoarece există alternative funcționale, dar acest lucru are implicații de ordin financiar și de timp;



•esențialitatea, așa după cum este ea considerată, conform standardelor tehnice de performanță, nu trebuie privită ca fiind permanentă, ci presupune efortul constant de a căuta variante cu nivel de toxicitate mai scăzut și mai prietenoase cu mediul înconjurător.

Chiar dacă domeniul apărării poate fi, în prezent, exceptat de la aplicarea prevederilor Regulamentului REACH, acest lucru nu presupune că nu trebuie luate măsuri pentru îndepărtarea graduală a riscurilor privind sănătatea militarilor și contaminarea mediului înconjurător. Putem, în acest sens, să adoptăm modelul statelor nordice, care au început să înlocuiască AFFF la instrucție în bazele militare, sau al Franței, care a conceput un amplu program de înlocuire a munițiilor care conțin substanțe periculoase.

Bineînțeles, un astfel de proces este amplu, necesită atât înțelegerea fenomenelor și a impactului acestora pe termen mediu și lung, stabilirea unui plan de acțiune pe tipuri de produse militare, cât și un efort financiar.

În consecință, este necesară o analiză actualizată a acestor costuri, care să includă și dezvoltarea unui contra-scenariu pentru o evaluare exhaustivă costuri – beneficii, care să ia în considerare riscurile legate de achiziția de produse militare în configurația actuală, limitarea posibilităților de achiziție la spațiul european, riscul de a intra în proceduri de infringement, din cauza nerespectării regulamentelor și directivelor europene de mediu și sănătate ocupațională, dar și nevoile de cercetare, dezvoltare și inovare pentru determinarea și promovarea de substanțe chimice sigure și sustenabile din punctul de vedere al toxicității.

NOTE:

- 1 *** *New Circular Economy Action Plan (CEAP)*.
- 2 https://ec.europa.eu/environment/strategy/circular-economy-action-plan_en, accesat la 12.07.2021.
- 3 https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0201_RO.html, accesat la 01.07.2021.
- 4 <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/42849>, accesat la 01.08.2021.
- 5 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02006R1907-20210705&qid=1627976926854>, accesat la 20.07.2021.
- 6 *Regulamentul (CE) nr. 1907/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 18 decembrie 2006 privind*

înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (REACH), de înființare a Agenției Europene pentru Produse Chimice, de modificare a Directivei 1999/45/CE și de abrogare a Regulamentului (CEE) nr. 793/93 al Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 1488/94 al Comisiei, precum și a Directivei 76/769/CEE a Consiliului și a Directivelor 91/155/CEE, 93/67/CEE, 93/105/CE și 2000/21/CE ale Comisiei.

7 R. Petre, T. Rotariu, T. Zecheru, N. Petrea, S. Băjenaru, "Environmental long term impact on a Romanian military testing range", *Central European Journal of Energetic Materials*, 2016, pp. 3-4.

8 T. Zecheru, *Biopolymers for military use: opportunities and environment implications – a review*, invited book chapter in *Biopolymers*, Editura Sciyo, 2010, p. 597.

9 <https://theaviationist.com/2019/05/19/hydrazine-a-significant-hazard-each-time-an-f-16-crashes-or-fires-up-the-emergency-power-unit/>, accesat la 02.08.2021.

10 AFFF = aqueous firefighting foams.

11 <https://www.unep.org/ozonaction/who-we-are/about-montreal-protocol>, accesat la 01.08.2021.

12 T. Zecheru, T. Rotariu, L. Haller, F. Dîrloman, "Lead obsolescence in ammunition", *23rd International Seminar „New Trends in Research of Energetic Materials”*, Cehia, 2020.

BIBLIOGRAFIE

Petre R., Rotariu T., Zecheru T., Petrea N., Băjenaru S., "Environmental long term impact on a Romanian military testing range", *Central European Journal of Energetic Materials*, 2016.

Zecheru T., *Biopolymers for military use: opportunities and environment implications – a review*, invited book chapter in *Biopolymers*, Editura Sciyo, 2010.

Zecheru T., Rotariu T., Haller L., Dîrloman F., "Lead obsolescence in ammunition", *23rd International Seminar „New Trends in Research of Energetic Materials”*, Cehia, 2020.

<https://ec.europa.eu/docsroom/documents/42849>

https://ec.europa.eu/environment/strategy/circular-economy-action-plan_en

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02006R1907-20210705&qid=1627976926854>

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0201_RO.html

<https://theaviationist.com/2019/05/19/hydrazine-a-significant-hazard-each-time-an-f-16-crashes-or-fires-up-the-emergency-power-unit/>

<https://www.unep.org/ozonaction/who-we-are/about-montreal-protocol>



STUDIU PRIVIND POSIBILITĂȚILE DE EXTINDERE A APLICĂRII STANDARDELOR INTERNAȚIONALE PENTRU SECTORUL PUBLIC (IPSAS) ÎN CONTABILITATEA PUBLICĂ DIN ROMÂNIA ȘI DIN MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE

STUDY ON THE POSSIBILITIES OF EXTENDING THE APPLICATION OF INTERNATIONAL STANDARDS FOR THE PUBLIC SECTOR (IPSAS) IN PUBLIC ACCOUNTING IN ROMANIA AND IN THE MINISTRY OF NATIONAL DEFENCE

Col.drd. Nicu-Elinor BEȘTELIU *

Conectarea legislației naționale contabile din sectorul public la standardele internaționale de profil (IPSAS) este un efort care, în țara noastră, a demarat înainte de 2005 și care continuă și în prezent. Acest demers se înscrie în preocupările specialiștilor și din alte state, de a realiza această conectare la acest referențial contabil mondial. În țara noastră, acest demers a fost realizat de diferite grupuri de specialiști din ministerul de resort, din universități și de la firme de audit sau consultanță, demers care a configurat noua formă a legislației contabile, continuu supusă efortului de conectare la IPSAS. În acest sens, am inițiat și noi un studiu, bazat pe aplicarea unui chestionar în rândul profesioniștilor contabili din armată, ale cărui concluzii le-am prezentat în acest articol.

Connecting the national public sector accounting legislation to international profile standards (IPSAS) is an effort that started in our country before 2005 and continues today. This approach is part of the concerns of specialists in other countries to make this connection to this global accounting framework. In our country, this approach was carried out by various groups of specialists from the relevant ministry, from universities and from audit or consulting companies, which configured the new form of accounting legislation, continuously subject to the effort of connecting to IPSAS. In this regard, we also initiated a study, based on the application of a questionnaire among the professional accountants in the army, the conclusions of which we presented in this article.

Cuvinte-cheie: Standarde Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public (IPSAS); sector public; situații financiare; imobilizări corporale; stocuri; fluxuri de trezorerie.

Keywords: International Public Sector Accounting Standards (IPSAS); public sector; financial situations; tangible assets; inventories; cash flows.

Abordări ale diferiților specialiști privind implementarea extinsă a IPSAS în contabilitatea publică din România

În privința posibilităților de aplicare a Standardelor Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public (IPSAS), în contabilitatea de profil din România au existat preocupări și s-au efectuat cercetări cu ani în urmă sau mai recent, din partea unor specialiști din ministerul de finanțe, a unor firme

de consultanță de profil sau a unor cadre didactice universitare, pentru a identifica posibilitățile de implementare a acestor standarde și în activitatea contabilă din instituțiile publice din țara noastră, rezultat care s-a soldat cu implementarea treptată a unora dintre aceste standarde, aspect reflectat în reglementările contabile de profil adoptate după 2005.

Pentru început, aducem în atenție opiniile a două specialiste din Ministerul Finanțelor Publice, care au lucrat, într-o anumită etapă, chiar la implementarea IPSAS în contabilitatea publică din România. Această cercetare, realizată de cele două specialiste, se regăsește în articolul *Convergența contabilității instituțiilor publice cu Standardele*

* *Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare Medico-Militară „Cantacuzino”*
e-mail: besteliu@gmail.com



*Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public (IPSAS)*¹.

Cercetarea a fost astfel orientată încât a permis autoarelor să reliefeze omisiunile de la IPSAS implementate, să formuleze propuneri de adoptare și a altor standarde, să propună câteva condiții de îndeplinit pe care acestea le consideră a fi absolut necesare.

În vederea realizării acestor deziderate, s-au analizat situațiile financiare guvernamentale ale anului 2009², conformitatea acestora cu normele contabile naționale pentru sectorul public³, precum și convergența normelor naționale cu Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public (IPSAS)⁴.

În sectorul public, standardul IPSAS 1 – „Prezentarea situațiilor financiare” – include următoarea cerință: „Situațiile financiare nu trebuie declarate ca fiind conforme cu IPSAS decât dacă ele sunt conforme cu toate cerințele fiecăruia dintre IPSAS-uri”.

În aceste condiții, în România putem vorbi mai degrabă despre o convergență a normelor naționale cu Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public, decât despre o armonizare sau conformitate cu acestea. Unele state în curs de dezvoltare (de exemplu, Slovacia) au optat pentru metoda directă de implementare a IPSAS, respectiv au implementat IPSAS în forma originală, cu unele mici amendamente sau chiar fără niciun amendament. Alte state au optat pentru metoda directă de adoptare a IPSAS pentru a atinge cel mai ridicat nivel de credibilitate (de exemplu, Elveția)⁵.

Implementarea IPSAS în România a avut un caracter eclectic, și anume au fost selectate o serie de cerințe dintr-un număr limitat de standarde. România a optat pentru *metoda indirectă* de implementare a IPSAS, respectiv standardele naționale de contabilitate (așa-zisele norme) care sunt elaborate în baza prevederilor IPSAS. Una dintre consecințele opțiunii României pentru metoda indirectă de implementare a IPSAS este faptul că foarte puține persoane au studiat standardele IPSAS, chiar dacă acestea au fost traduse în limba română.

În continuare, vom prezenta numai opiniile primei specialiste (Alecă Georgeta) dintre cele două enumerate anterior, care, într-un alt articol, a aprofundat problematica convergenței contabilității publice din România cu IPSAS⁶.

În urma analizei efectuate de această specialistă, s-a constatat că, deși s-a realizat convergența cu cele mai importante IPSAS-uri prin selectarea unor cerințe din acestea, există totuși omisiuni importante, care au impact asupra calității informațiilor prezentate în situațiile financiare.

În continuare, prezentăm aceste omisiuni semnalate de autoarea analizei:

- *IPSAS 1*: Situația performanței financiare se întocmește numai la nivel de instituție publică, cuprinzând gruparea veniturilor și cheltuielilor după natură, nu și pe funcții ale Guvernului. De asemenea, informațiile, exprimând performanța financiară la nivel de instituție publică, nu sunt agregate la nivelul Guvernului.

- *IPSAS 2*: Situația fluxurilor de trezorerie, întocmită de instituțiile publice române, în baza metodei directe, este, de fapt, o situație a soldurilor conturilor de disponibilități și servește la reconcilierea cu conturile bancare și de trezorerie. Nu se respectă cerința din standard, potrivit căreia fluxurile de trezorerie exclud mișcările dintre elemente care constituie numerar sau echivalent de numerar, deoarece aceste componente fac parte din gestiunea numerarului unei entități, și nu din activitățile de exploatare, investiție și finanțare. Aceasta conduce la o prezentare supraevaluată a încasărilor și plăților. În ceea ce privește *metoda indirectă*, aceasta nu a fost preluată până în prezent (la momentul analizei făcute de această specialistă – n.a.) de normele naționale.

- *IPSAS 17*: Reevaluarea se efectuează potrivit standardului, pentru întreaga clasă din care *face parte activul* care a fost reevaluat. Normele naționale nu impun reevaluarea tuturor elementelor dintr-o clasă în același timp, ci reevaluarea se efectuează de la caz, la caz, atunci când valoarea contabilă a activului diferă semnificativ de valoarea justă a acestuia, ceea ce are ca implicații prezentarea activelor în bilanț la valori diferite (cost de achiziție, cost de producție, valoare justă).

- Pentru activele fixe neamortizabile nu se aplică tratamentul prevăzut de standard, ci atât creșterile, cât și scăderile de valoare majorează sau diminuează valoarea capitalurilor proprii (fonduri ale bunurilor din domeniul public sau privat al statului sau al unităților administrativ-teritoriale). Legislația națională scutește de la calculul amortizării o serie de active, și anume: bunurile care aparțin domeniului public al statului sau al unităților

administrativ-teritoriale, terenurile, bunurile din patrimoniul cultural național, bunurile de natura armamentului și tehnicii de luptă etc. Pentru aceste bunuri, costul/cheltuiala este recunoscut/ă integral la momentul achiziției (dacă au fost cumpărate) sau recepției (dacă au fost construite).

• *IPSAS 12*: Versiunea standardului de la momentul analizei face referire la costul producției agricole recoltate de la activele biologice. În acord cu standardele contabile internaționale referitoare la agricultură, stocurile reprezintă producția agricolă pe care o entitate a recoltat-o de la activele sale biologice, care poate fi măsurată, inițial, la valoarea justă, mai puțin costurile estimate cu vânzarea la momentul recoltării. În plus, Standardul face precizări referitoare la distribuirea bunurilor fără contravaloare percepută sau la un preț nominal (când o entitate din sectorul public poate deține stocuri, ale căror beneficii economice viitoare sau al căror potențial de servicii nu sunt direct legate de abilitatea lor de a genera intrări de fluxuri nete de trezorerie).

• *IPSAS 19*: Normele naționale nu au preluat unele concepte pe care standardul le definește: obligație implicită, activ contingent, datorie contingentă, obligație legală, contract oneros, restructurare.

• *IPSAS 14*: Normele naționale nu definesc evenimentele ulterioare datei de raportare și nici nu prezintă evenimentele care conduc la ajustarea situațiilor financiare, precum și evenimentele care nu conduc la ajustarea situațiilor financiare.

• *IPSAS 5*: Normele nu fac referire în mod explicit la tratamentul contabil al costurilor împrumuturilor contractate, care trebuie să evidențieze dacă respectivele costuri sunt înregistrate imediat drept cheltuieli sau dacă sunt capitalizate atunci când costurile de contractare a creditelor pot fi atribuite direct achiziției, construcției sau producției unui activ. Se aplică totuși tratamentul contabil de bază, potrivit căruia costurile sunt înregistrate imediat drept cheltuieli.

În ciuda faptului că Guvernul României elaborează toate situațiile financiare primare cerute de IPSAS-uri, acestea nu reprezintă un set cuprinzător de situații financiare, întrucât prezintă unele discordanțe de conținut.

Aceste discordanțe au fost constatate de specialistă la adresa situațiilor financiare din anul 2009 și se refereau la următoarele aspecte: informațiile prezentate în bilanț nu sunt corelate

cu informațiile din anexe referitoare la numerar, împrumuturi, reevaluarea activelor, surplusul sau deficitul în baze accrual; atât politicile contabile, cât și majoritatea notelor explicative lipsesc din situațiile financiare guvernamentale; transferurile dintre instituțiile guvernamentale nu sunt eliminate; întreprinderile de stat nu sunt incluse în situațiile Guvernului, nici pe o bază consolidată, nici în notele explicative; nu sunt înregistrate datoriile pentru pensii; situațiile financiare guvernamentale sunt doar agregate, și nu consolidate.

Adevărata problemă o reprezintă însă punctele slabe și amenințările care rezultă din introducerea IPSAS-urilor în instituțiile publice din România.

Pentru a evita aceste neajunsuri și pentru ca introducerea IPSAS-urilor în instituțiile publice din România să-și atingă scopul propus, ar fi util să fie luate următoarele măsuri⁴:

• *înființarea unui comitet interdepartamental de organizare pentru implementarea IPSAS-urilor sau a unei instituții independente* care să fie responsabilă pentru pregătirea managerilor economici în vederea înțelegerii obiectivelor și procesului de tranziție către IPSAS-uri și pentru obținerea unui sprijin larg din partea celor mai importante ministere;

• *creșterea numărului de personal din cadrul Direcției generale de metodologie contabilă instituții publice din cadrul Ministerului Finanțelor Publice și creșterea numărului de personal din cadrul direcțiilor de contabilitate ale ministerelor de linie;*

• *dezvoltarea bazei materiale* prin punerea la dispoziția instituțiilor publice de către Ministerul Finanțelor Publice a unor programe informatice standard;

• *derularea unor programe de asistență tehnică și prin folosirea expertizei din sectorul privat în domeniul IFRS, având în vedere că IPSAS-urile sunt foarte asemănătoare cu IFRS;*

• *implicarea Curții de Conturi a României în implementarea IPSAS-urilor și organizarea unui program complex de pregătire profesională în domeniul IPSAS-urilor pentru specialiștii acestei instituții;*

• *comunicarea necesității de adoptare a IPSAS-urilor către un public mai larg, prin intermediul tuturor mijloacelor de comunicare disponibile (seminarii, cursuri de pregătire, articole publicate în reviste de specialitate etc.).*



Un studiu foarte serios și sistematic a fost realizat, acum câțiva ani în urmă, de o echipă mixtă de cadre didactice universitare din Academia de Studii Economice din București și de specialiști din cadrul firmei de audit financiar și consultanță KPMG, la ale cărei concluzii ne vom referi în continuare.

Studiul realizat s-a referit la îmbunătățirea transparenței raportărilor în sectorul public din România⁸.

În mod specific, specialiștii au căutat să răspundă la următoarele întrebări:

- Cât de transparenți sunt factorii decizionali și procesele de raportare în primăriile de municipiu și oraș din România?

- Care este nivelul de pregătire și înțelegere a IPSAS-urilor de către personalul primăriilor de municipiu și oraș din România și cum este atins acest nivel?

- Care sunt posibilele beneficii și provocări ale aplicării IPSAS-urilor în primăriile de municipiu și oraș din România?

- Care sunt implicațiile unei posibile aplicări a IPSAS-urilor în primăriile de municipiu și oraș din România?

Principalele rezultate ale studiului acestor specialiști au fost regrupate astfel:

- 95% dintre entități consideră ca important sau foarte important să consulte cetățenii în privința acțiunilor lor;

- doar 50% din personalul primăriilor de municipiu și oraș din România este bine sau foarte bine pregătit în ceea ce privește IPSAS-urile;

- 84% dintre respondenți consideră că IPSAS-urile îmbunătățesc încrederea și transparența raportării publice și, totodată, și responsabilitatea și comparabilitatea privind raportarea efectuată de aceste entități în ceea ce privește costurile și performanțele lor financiare;

- 74% dintre respondenți consideră că aplicarea IPSAS-urilor va duce la creșterea relevanței și transparenței raportării instituțiilor lor.

În urma cercetării desfășurate în cadrul acestui studiu, autorii au desprins o serie de concluzii remarcabile, din care le punctăm pe următoarele:

- există un sprijin puternic pentru creșterea transparenței în cadrul primăriilor de municipiu și oraș din România;

- există un sprijin puternic în primăriile de municipiu și oraș din România cu privire la aplicarea IPSAS-urilor;

- majoritatea respondenților sunt dispuși să participe la astfel de programe și să apeleze la consultanță și materiale în acest demers;

- au fost identificate o serie de beneficii și provocări legate de aplicarea Standardelor Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public în țara noastră.

Respondenții studiului consideră că o posibilă aplicare a IPSAS-urilor va duce (în această ordine) la creșterea încrederii și transparenței raportărilor entităților publice, la sporirea responsabilității legate de costuri și de performanța financiară a instituțiilor respective și va crește nivelul de comparabilitate a raportărilor entităților respective.

Ca principale provocări, au fost menționate (în această ordine) dificultățile în înțelegerea și aplicarea anumitor concepte din cadrul IPSAS-urilor, selectarea tratamentelor IPSAS-urilor adecvate pentru reflectarea anumitor tranzacții și evenimente, diferențele existente între IPSAS-uri și reglementările naționale și costurile de formare.

În final, autorii studiului prezintă principalele concluzii și direcții de cercetare.

Printre avantajele aplicării IPSAS-urilor, se consideră că acestea conferă o viziune economică și financiară entităților publice guvernamentale și locale, asigură calitate și consecvență rapoartelor financiare publice, reflectă transparența și eficacitatea entităților publice, fiind orientate către o cultură a performanței⁹, sau îmbunătățesc funcționarea controlului intern și a transparenței în sectorul public, asigură furnizarea de informații complete și mai coerente privind cheltuielile și veniturile și prezentarea unor situații financiare mai coerente și comparabile în timp și între diferite entități.

Totuși, costurile generate de adoptarea IPSAS-urilor, respectiv, costurile cu formarea profesională, costurile privind consultanța sau investițiile în sistemele informaționale limitează aplicarea acestora de către entități¹⁰.

Din perspectiva României, avantajele adoptării IPSAS sunt următoarele: îmbunătățirea continuă a calității situațiilor financiare ale instituțiilor publice pentru a furniza informații relevante, credibile și, totodată, pentru a asigura comparabilitatea dintre perioadele de raportare, dar și dintre entitățile publice din țara noastră; asigurarea unui cadru de raportare comparabil la nivel de țară atât pentru mediul privat, cât și pentru cel al instituțiilor publice¹¹.

Deși avantajele adoptării IPSAS sunt cunoscute, studiile au evidențiat și un grad ridicat de eterogenitate în aplicarea acestora. Astfel, în raport de gradul de adoptare a IPSAS-urilor, specialiștii Robert și Colibert¹² identifică patru grupe de țări:

- *Grupa 1* include țări care au decis adoptarea IPSAS-urilor și care au elaborat un program de reformă a contabilității publice, impus sau susținut de Fondul Monetar Internațional, de Banca Mondială sau Comisia Europeană. Țări reprezentative pentru această grupă sunt Albania, Algeria, Argentina, China, El Salvador, India, Fiji, Maroc, Slovacia, Uruguay.

- *Grupa 2* include țări care au inițiat programul de adoptare a IPSAS-urilor și norme inspirate din aceste standarde. În această grupă se includ: Afganistan, Azerbaidjan, Ungaria, Liban, Maldive, Norvegia, Cipru, Insulele Cayman, Timorul de Est, Indonezia, Letonia, Mongolia, Pakistan, Vietnam, Țările de Jos.

- *Grupa 3* este reprezentată de țări precum Franța, Italia, Japonia, Israel, care au adoptat, încă din anul 2006, noile lor standarde inspirate din IPSAS-uri.

- *Grupa 4* include Noua Zeelandă, Australia, Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, țări ale căror norme de contabilitate publică au fost deja aliniate la IPSAS-uri.

De asemenea, dintre rezultatele studiului, realizat de Christiaens și alți autori¹³, la nivelul a 17 țări membre ale Uniunii Europene (Austria, Belgia, Danemarca, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Lituania, Țările de Jos, Norvegia, Portugalia, Spania, Suedia, Elveția, Regatul Unit al Marii Britanii – care, în prezent, nu mai face parte din UE – n.a.), amintim faptul că Lituania, Suedia și Marea Britanie aplică IPSAS-urile de o manieră generală atât la nivelul administrației publice centrale, cât și locale; că, în Belgia, acestea sunt aplicate numai la nivel local, iar Franța și Elveția aplică IPSAS-urile numai la nivel central.

În concluzie, putem spune că, la nivelul Uniunii Europene, numai 15 dintre statele membre și-au corelat contabilitatea sectorului public cu IPSAS, fie prin elaborarea de norme naționale bazate sau aliniate la IPSAS, fie prin referire la IPSAS-uri, și utilizarea acestora în anumite segmente ale administrației publice locale.

De asemenea, niciun stat membru nu a adoptat integral IPSAS-urile pentru contabilitatea

sectorului public. Rezultatele consultării publice privind adecvarea IPSAS-urilor pentru statele membre, realizată de Comisia Europeană (European Commission, 2012), au evidențiat dificultatea aplicării IPSAS-urilor în forma actuală în statele membre, dar și faptul că IPSAS-urile reprezintă un referențial relevant pentru întocmirea conturilor sectorului public, armonizate la nivel european¹⁴.

În acest context, Comisia Europeană are în vedere dezvoltarea de norme contabile proprii, denumite Standarde Europene de Contabilitate pentru Sectorul Public (engl. *European Public Sector Accounting Standards – EPSAS*), care să răspundă nevoilor specifice ale sectorului public din statele membre. Inspirat din IPSAS-uri, dar supuse modificărilor, completărilor sau elaborării de norme specifice, EPSAS-urile ar fi adoptate prin reglementări europene și ar deveni singurele norme contabile fundamentate pe drepturi constatate, aplicate de toate entitățile semnificative ale administrației publice din Europa¹⁵.

Se poate constata că aceste preocupări există în toate statele (din lume sau din UE), abordările sunt diferite, acțiunile vor continua, iar țara noastră se înscrie în acest trend.

Concluzii desprinse din studiul privind posibilitățile de extindere a aplicării unor Standarde Internaționale pentru Sectorul Public (IPSAS) în contabilitatea publică din România și din Ministerul Apărării Naționale

Am realizat și noi un studiu, pe baza unui chestionar, în rândul a 78 de profesioniști contabili, care s-a referit, cu deosebire, la standarde legate mai direct de întocmirea situațiilor financiare în instituțiile publice, pentru a identifica și alte posibilități de aliniere și mai pronunțată a reglementărilor naționale la cerințele IPSAS-urilor, în folosul instituțiilor publice și al entităților din Ministerul Apărării Naționale, unde acești specialiști chestionați lucrau la momentul efectuării cercetării.

Chestionarul a vizat următoarele standarde care au o legătură mai directă cu situațiile financiare: *IPSAS 1 – Prezentarea situațiilor financiare; IPSAS 2 – Situațiile fluxurilor de trezorerie; IPSAS 12 – Stocuri; IPSAS 17 – Imobilizări corporale; IPSAS 24 – Prezentarea informațiilor privind bugetul.*

Din *IPSAS 1 – Prezentarea situațiilor financiare*, au fost selectate, pentru chestionar,



următoarele probleme: a) componența unui set complet de situații financiare pentru instituțiile publice; b) componentele situației poziției financiare a instituțiilor publice, ca parte a situațiilor financiare; c) componentele situației performanței financiare a instituțiilor publice, ca parte a situațiilor financiare; d) conținutul notelor la situațiile financiare ale instituțiilor publice, ca parte a situațiilor financiare.

Din *IPSAS 2 – Situațiile fluxurilor de trezorerie*, au fost selectate, pentru chestionar, următoarele probleme: a) structura fluxurilor de numerar pentru activitățile de exploatare (sau similare acestora); b) structura fluxurilor de numerar pentru activitățile de investiții; c) structura fluxurilor de numerar pentru activitățile de finanțare.

Din *IPSAS 12 – Stocuri*, a fost selectată, pentru chestionar, următoarea problemă: a) evaluarea stocurilor în instituțiile publice.

Din *IPSAS 17 – Imobilizări corporale*, au fost selectate, pentru chestionar, următoarele probleme: a) definirea imobilizărilor corporale; b) definirea activelor de patrimoniu; c) recunoașterea și înregistrarea valorii contabile a unui activ fix; d) metodele de amortizare care se pot folosi pentru activele fixe corporale din instituțiile publice;

e) aspecte care trebuie luate în considerare în determinarea valorii amortizabile a activelor fixe corporale; f) maniera de recunoaștere și înregistrare a duratei de viață a unui activ fix corporal; g) modalitățile de revizuire a duratei de viață, a metodei de amortizare și a valorii reziduale (sau rămase) a unui activ fix corporal în instituțiile publice.

Din *IPSAS 24 – Prezentarea informațiilor privind bugetul*, a fost selectată, pentru chestionar, următoarea problemă: a) maniera de prezentare a bugetului instituțiilor publice în situațiile financiare.

Întrebările și variantele de răspuns oferite celor chestionați au fost, pentru fiecare dintre problemele selectate din standardele de mai sus, următoarele: a) dacă actuala prevedere (care este extrasă concret din reglementarea națională și din standardele enumerate mai sus) din OMFP 1917/2005 satisface total cerințele IPSAS-urilor la care se face trimitere (DA/NU); b) dacă NU satisface total sau parțial aceste cerințe, ce ar trebui modificat în OMFP nr. 1917/2005 ca să satisfacă actuala opțiune din IPSAS-ul invocat; c) Nu satisface, trebuie modificată (de precizat cum anume) sau NU ȘTIU CUM TREBUIE MODIFICATĂ.

	Întrebarea 1) În prezent, aveți calitatea de?	TOTAL	Procente (%)
a)	Profesionist contabil, încadrat prin concurs sau promovare ierarhică, dar neatestat încă de Ministerul Finanțelor Publice	3	3,85%
b)	Profesionist contabil, încadrat prin concurs sau promovare ierarhică și atestat de Ministerul Finanțelor Publice	75	96,15%
c)	Profesionist contabil, încadrat prin concurs sau promovare ierarhică, atestat de Ministerul Finanțelor Publice și deținător al titlului de expert contabil	9	11,54%
d)	Profesionist contabil, încadrat prin concurs sau promovare ierarhică, atestat de Ministerul Finanțelor Publice și deținător al titlului de expert contabil și de auditor financiar, membru al CAFR/ASPAAS	6	7,69%
e)	Profesionist contabil, încadrat prin concurs sau promovare ierarhică, atestat de Ministerul Finanțelor Publice și deținător al titlului de expert contabil, auditor financiar, membru al CAFR/ASPAAS și consultant fiscal	3	3,85%
f)	Profesionist contabil, încadrat prin concurs sau promovare ierarhică, atestat de Ministerul Finanțelor Publice și deținător cel puțin două sau mai multe titluri profesionale (expert contabil, auditor financiar, membru al CAFR/ASPAAS, consultant fiscal, expert evaluator ANEVAR, practician în insolvență, alte calificări profesionale, dobândite de la organisme naționale sau internaționale). Menționați acele calificări deținute.	6	7,69%
g)	Fost profesionist contabil încadrat în prezent prin concurs sau promovare ierarhică în structuri de control intern/managerial sau audit public intern	12	15,38%
h)	Specialist în alte domenii, încadrat prin concurs sau promovare ierarhică în structuri de control intern/managerial sau audit public intern	0	0,00%
	TOTAL	78	100,00%

(Concepția autorului)

În urma prelucrării răspunsurilor, obținute de la cei 78 de profesioniști contabili, am desprins concluziile pe care le prezentăm în continuare și din care am selectat o importantă parte dintre aceste întrebări.

La acest studiu, au participat 78 de profesioniști contabili din entități ale armatei, dintre care: 75 (ceea ce reprezintă 96,15% din totalul celor chestionați)

profil – CAFR/ASPAAS, CECCAR, CCF), care pot exercita astfel de activități și în mod independent.

După vârstă, la acest studiu, au participat cei mai mulți (42 din 78, reprezentând 53,85% din totalul celor chestionați) cu vârsta cuprinsă între 40 și 49 de ani, urmați de 36 de profesioniști (care reprezintă 46,15% din total) ce au vârsta între 30 și 39 de ani. Se poate așadar observa că cei care au răspuns la

	Întrebarea 2) Vârsta dumneavoastră este?	TOTAL	Procente (%)
a)	< 30 de ani	0	0,00%
b)	30-39 de ani	36	46,15%
c)	40-49 de ani	42	53,85%
d)	peste 50 de ani	0	0,00%
	TOTAL	78	100,00%

(Concepția autorului)

sunt profesioniști încadrați prin concurs și atestați de Ministerul Finanțelor Publice; 12 (reprezentând 15,38% din totalul celor chestionați) sunt foști profesioniști contabili, încadrați ulterior prin

chestionar au o vechime și experiențe importante în domeniul profesiei contabile în instituțiile publice, iar unii chiar și în mediul privat, un anumit număr de ani.

	Întrebarea 3) Sexul dumneavoastră este?	TOTAL	Procente (%)
a)	Masculin (M)	33	42,31%
b)	Feminin (F)	45	57,69%
	TOTAL	78	100,00%

(Concepția autorului)

concurs în structuri de control intern/managerial sau de audit public intern; 9 (reprezentând 11,54% din total) sunt deținători și ai titlului de expert contabil, atestat CECCAR; 6 (7,69%) sunt deținători ai titlului și de expert contabil, atestat CECCAR, și de auditor financiar, atestat CAFR/ASPAAS; 3 (adică 3,85% din total) dețin o triplă calitate de profesioniști în domeniul economico-financiar (auditor financiar, expert contabil și consultant fiscal).

Se poate constata că, în prezent, majoritatea sunt profesioniști contabili în activitate, atestați de Ministerul Finanțelor Publice, conform regulilor pentru contabilii din instituții publice, destul de puțini (adică 15,38% din total) au trecut în alte domenii conexe contabilității (control intern/managerial sau audit public intern) și mult mai puțini (între 3,85% și 11,54% din total) dețin unul, două sau trei dintre titlurile de profesioniști contabili (auditori financiari, experți contabili sau consultanți fiscali, atestați de organismele profesionale de

După sex, la acest studiu, au participat, în cea mai mare parte, profesioniste contabile femei (45 din 78, ceea ce reprezintă 57,69% din totalul celor chestionați), ceea ce ne arată că, și în structurile contabile din entități ale armatei, tot femeile sunt cele care îmbrățișează această profesie mai mult decât bărbații.

La întrebarea referitoare la măsura în care setul complet al situațiilor financiare din legislația românească (OMFP nr. 1917/2005, cu modificările și completările ulterioare) corespunde sau nu cerințelor IPSAS 1 – Prezentarea situațiilor financiare, cei mai mulți (33, ceea ce reprezintă 42,31% din totalul celor chestionați) consideră că actuala reglementare națională în domeniu satisface cerințele IPSAS 1.

Nu trebuie omis faptul că au fost și 24 de profesioniști contabili (reprezentând 30,77% din total) care au opinat că actualele reglementări contabile naționale nu satisfac total sau parțial



Comparând IPSAS 1 – Prezentarea situațiilor financiare – cu OMFP 1917/2005, cu modificările și completările ulterioare, în legătură cu un set complet de situații financiare pentru instituțiile publice, se constată:		TOTAL	Procente (%)
a)	DA, actuala opțiune de stabilire a unui set complet de situații financiare, potrivit OMFP 1917/2005, satisface total cerințele IPSAS 1.	33	42,31%
b)	NU satisface total sau parțial cerințele IPSAS 1 privind un set complet de situații financiare pentru instituțiile publice și trebuie adoptată o variantă propusă de acesta.	24	30,77%
c)	NU satisface, dar nu știu cum trebuie modificată reglementarea OMFP 1917/2005.	21	26,92%
TOTAL		78	100,00%

(Concepția autorului)

cerințele IPSAS 1 și că trebuie adoptată o variantă integrală conformă cu acest standard, iar alți 21 de profesioniști contabili (adică 26,92% din total) confirmă că actualele reglementări nu satisfac cerințele, dar nu știu ce trebuie modificat în actualele noastre reglementări.

Se poate desprinde concluzia că autoritatea reglementatoare românească (Ministerul Finanțelor Publice) trebuie să reexamineze componența setului complet al situațiilor financiare anuale și să vadă ce ar mai trebui pus și mai bine de acord cu cerințele IPSAS 1, în această privință.

La întrebarea referitoare la măsura în care componentele notelor la situațiile financiare pentru instituțiile publice, ca parte a situațiilor financiare din legislația românească (OMFP nr. 1917/2005, cu modificările și completările ulterioare), corespund sau nu cerințelor IPSAS 1 – Prezentarea situațiilor financiare, cei mai mulți (39 din 78, ceea ce reprezintă 50% din totalul celor chestionați) consideră că actuala reglementare națională în domeniu satisface cerințele IPSAS 1.

Nu trebuie omis nici faptul că au fost și 21 de profesioniști contabili (adică 26,92% din total) care au opinat că actualele reglementări contabile naționale nu satisfac total sau parțial cerințele IPSAS 1 privind notele la situațiile financiare și că ar trebui adoptată o variantă propusă de IPSAS 1. De asemenea, alți 21 de profesioniști contabili (adică 26,92% din total) confirmă că actualele reglementări legate de aceste componente ale situațiilor financiare nu satisfac cerințele IPSAS 1, dar nu știu ce trebuie modificat în actualele noastre reglementări referitor la conținutul acestor note.

Se poate desprinde concluzia și pentru această întrebare că autoritatea reglementatoare românească (Ministerul Finanțelor Publice) trebuie să reexamineze componentele notelor din situațiile

financiare și să vadă ce ar mai trebui pus și mai bine de acord cu cerințele IPSAS 1 în ceea ce privește această parte a situațiilor financiare.

La întrebarea referitoare la măsura în care structura fluxurilor de numerar, ca și componența a situațiilor financiare ale instituțiilor publice, potrivit legislației românești (OMFP nr. 1917/2005, cu modificările și completările ulterioare), corespunde sau nu cerințelor IPSAS 2 – Situația fluxurilor de trezorerie, o importantă parte dintre cei chestionați (27 din 78, ceea ce reprezintă 34,62% din total) consideră că actuala reglementare națională în domeniu satisface cerințele IPSAS 2.

La această întrebare, au fost 33 de profesioniști contabili (reprezentând 42,31% din total) care au opinat că actualele reglementări contabile naționale nu satisfac total sau parțial cerințele IPSAS 2 și ar trebui adoptată o variantă propusă de acest standard, iar alți 18 profesioniști contabili (adică 23,08% din total) confirmă că actualele reglementări legate de componentele acestor fluxuri nu satisfac cerințele IPSAS 2, dar nu știu ce trebuie modificat în actualele noastre reglementări.

Se poate formula concluzia și mai presantă, desprinsă din această întrebare, că autoritatea reglementatoare românească (Ministerul Finanțelor Publice) trebuie să reexamineze cât mai repede posibil componentele fluxurilor de numerar din situațiile financiare ale instituțiilor publice și să vadă ce ar mai trebui pus și mai bine de acord cu cerințele IPSAS 2, în ceea ce privește aceste fluxuri (detalierea încasărilor și plăților pe genurile majore de fluxuri – operaționale, de investiții și finanțare și în interiorul lor, pe tipuri de fluxuri).

La întrebarea referitoare la măsura în care evaluarea stocurilor în instituțiile publice, potrivit legislației românești (OMFP nr. 1917/2005, cu modificările și completările ulterioare), corespunde

sau nu cerințelor IPSAS 12 – Stocuri, majoritatea legate de componentele acestor fluxuri nu satisfac celor chestionați (54 din 78, ceea ce reprezintă cerințele standardului la care facem referire, dar

Comparând IPSAS 1 – Prezentarea situațiilor financiare – cu OMFP 1917/2005, cu modificările și completările ulterioare, în legătură cu notele la situațiile financiare ale instituțiilor publice, ca parte a situațiilor financiare, se constată:		TOTAL	Procente (%)
a)	DA, actuala opțiune de stabilire a componentelor notelor, ca parte a situațiilor financiare pentru instituțiile publice, potrivit OMFP 1917/2005, satisface total cerințele IPSAS 1.	39	50,00%
b)	NU satisface total sau parțial cerințele IPSAS 1 privind componentele notelor la situațiile financiare ale instituțiilor publice și trebuie adoptată o variantă propusă de acesta.	21	26,92%
c)	Nu satisface, dar nu știu cum trebuie modificată reglementarea OMFP 1917/2005.	18	23,08%
TOTAL		78	100,00%

(Concepția autorului)

69,23% din total) consideră că actuala reglementare nu știu ce trebuie modificat în actualele noastre națională în domeniu satisface cerințele IPSAS 12. reglementări.

La această întrebare, au fost însă și 18 Se poate desprinde concluzia că, în cea mai profesioniști contabili (reprezentând 23,08% din mare parte, reglementările noastre naționale privind total) care au opinat că actualele reglementări evaluarea stocurilor în contabilitatea instituțiilor

Comparând IPSAS 2 – Situațiile fluxurilor de trezorerie – cu OMFP 1917/2005, cu modificările și completările ulterioare, în legătură cu structura fluxurilor de numerar, ca și componentă a situațiilor financiare, se constată:		TOTAL	Procente (%)
a)	DA, actuala opțiune de stabilire a componentelor fluxurilor de numerar, potrivit OMFP 1917/2005, satisface total cerințele IPSAS 2.	27	34,62%
b)	NU satisface total sau parțial cerințele IPSAS 2 privind fluxurile de numerar și trebuie adoptată o variantă propusă de acesta.	33	42,31%
c)	Nu satisface, dar nu știu cum trebuie modificată reglementarea OMFP 1917/2005.	18	23,08%
TOTAL		78	100,00%

(Concepția autorului)

contabile naționale nu satisfac total sau parțial publice corespund variantelor prezentate în IPSAS cerințele IPSAS 12 și ar trebui adoptată o variantă 12 și, ca urmare, autoritatea noastră de profil propusă de acest standard. (Ministerul Finanțelor Publice) mai poate revedea

Numai 6 profesioniști contabili (reprezentând anumite nuanțe de finețe, și nu de fond, pentru a 7,69% din total) confirmă că actualele reglementări pune și mai bine de acord cerințele procedurilor

Comparând IPSAS 12 – Stocuri – cu OMFP 1917/2005, cu modificările și completările ulterioare, în legătură cu evaluarea stocurilor în instituții publice se constată:		TOTAL	Procente (%)
a)	DA, actuala opțiune de evaluare a stocurilor în instituții publice, potrivit OMFP 1917/2005, satisface total cerințele IPSAS 12.	14	53,85%
b)	NU satisface total sau parțial cerințele IPSAS 12 privind evaluarea stocurilor în instituții publice și trebuie adoptată o variantă propusă de acesta.	5	19,23%
c)	Nu satisface, dar nu știu cum trebuie modificată, reglementarea OMFP 1917/2005.	7	26,92%
TOTAL		26	100,00%

(Concepția autorului)



naționale cu modelele prezentate în acest standard dar nu știu ce trebuie modificat în actualele noastre (cum ar fi costuri de conversie; alte costuri similare: reglementări.

Comparând IPSAS 17 – Imobilizări corporale – cu OMFP 1917/2005, cu modificările și completările ulterioare, privind definirea imobilizărilor corporale se constată:		TOTAL	Procente (%)
a)	DA, actuala definiție a imobilizărilor corporale în OMFP 1917/2005 satisface total cerințele IPSAS 17.	54	69,23%
b)	NU satisface total sau parțial cerințele IPSAS 17 privind definirea elementelor corporale și trebuie adoptată o variantă propusă de acesta.	18	23,08%
c)	Nu satisface, dar nu știu cum trebuie modificată reglementarea OMFP 1917/2005.	6	7,69%
TOTAL		78	100,00%

(Concepția autorului)

costul regiilor generale; costuri de proiectare a produselor pentru anumiți clienți etc.).

La întrebarea referitoare la definirea imobilizărilor corporale (active necurente corporale) în instituțiile publice, potrivit legislației

Se poate desprinde concluzia că, în cea mai mare parte, reglementările noastre naționale privind definirea imobilizărilor corporale în contabilitatea instituțiilor publice corespund variantelor prezentate în IPSAS 17 și, ca urmare, autoritatea

Comparând IPSAS 17 – Imobilizări corporale – cu OMFP 1917/2005, cu modificările și completările ulterioare, privind maniera în care valoarea contabilă a unui activ fix este recunoscută și înregistrată în contabilitate, se constată:		TOTAL	Procente (%)
a)	DA, actuala opțiune de înregistrare a valorii activelor fixe la intrarea în patrimoniul instituțiilor publice, potrivit OMFP 1917/2005, satisface total cerințele IPSAS 17.	21	26,92%
b)	NU satisface total sau parțial cerințele IPSAS 17 privind recunoașterea activelor fixe corporale și trebuie adoptată o variantă propusă de acesta.	21	26,92%
c)	Nu satisface, dar nu știu cum trebuie modificată reglementarea OMFP 1917/2005.	36	46,15%
TOTAL		78	100,00%

(Concepția autorului)

românești (OMFP nr. 1917/2005, cu modificările și completările ulterioare), dacă corespund sau nu cerințelor IPSAS 17 – Imobilizări corporale, majoritatea celor chestionați (54 din 78, ceea ce reprezintă 69,23% din total) consideră că actuala reglementare națională în domeniu satisface cerințele standardului menționat anterior.

La această întrebare, au fost și 18 profesioniști contabili (reprezentând 23,08% din total) care au opinat că actualele reglementări contabile naționale referitoare la definirea imobilizărilor corporale nu satisfac total sau parțial cerințele IPSAS 17 și ar trebui adoptată o variantă propusă de acest standard.

Numai 6 profesioniști contabili (reprezentând 7,69% din total) confirmă că actualele reglementări legate de definirea imobilizărilor corporale nu satisfac cerințele standardului la care facem referire,

noastră de profil (Ministerul Finanțelor Publice) mai poate vedea definirea anumitor componente ale imobilizărilor corporale pentru a pune și mai bine de acord definițiile naționale cu toate modelele prezentate în acest standard (de exemplu, una dintre condiții să nu se refere la valoarea peste un anumit prag al acestor active – cum este, în prezent, valoarea de 2.500 de lei –, ci după ceea ce sunt ele în stare să realizeze: producere sau furnizare de bunuri sau servicii, închiriere terților sau în scopuri administrative).

La întrebarea referitoare la valoarea contabilă la care activele fixe trebuie recunoscute și înregistrate la instituțiile publice, potrivit legislației românești (OMFP nr. 1917/2005, cu modificările și completările ulterioare), dacă aceasta corespunde sau nu cerințelor IPSAS 17 – Imobilizări corporale, circa o treime dintre cei chestionați (21 din 78,

cea ce reprezintă 26,92% din total) consideră că actuala reglementare națională în domeniu satisface cerințele standardului menționat anterior.

La această întrebare, au fost și alți 21 de profesioniști contabili (reprezentând tot 26,92% din total) care au opinat că actualele reglementări contabile naționale nu satisfac total sau parțial cerințele IPSAS 17 și ar trebui adoptată o variantă propusă de acest standard.

Mult mai mulți (36 de profesioniști contabili, reprezentând 11,54% din total) confirmă că actualele reglementări legate de definirea activelor de patrimoniu nu satisfac cerințele standardului la care facem referire, dar nu știu ce trebuie modificat în actualele noastre reglementări.

majoritatea din cei chestionați (42 din 78, ceea ce reprezintă 53,85% din total) consideră că actuala reglementare națională în domeniu satisface cerințele standardului menționat anterior referitor la metodele de amortizare.

La această întrebare, au fost și alți 24 de profesioniști contabili (reprezentând tot 30,77% din total) care au opinat că actualele reglementări contabile naționale nu satisfac total sau parțial cerințele IPSAS 17 legate de metodele de amortizare și ar trebui adoptată o variantă propusă de acest standard. Un număr mai mic (12 profesioniști contabili, reprezentând 15,38% din total) confirmă că actualele reglementări legate de metodele de amortizare folosite la noi nu satisfac cerințele

Comparând IPSAS 17 – Imobilizări corporale – cu OMFP 1917/2005, cu modificările și completările ulterioare, privind metodele de amortizare care se pot folosi pentru activele fixe corporale din instituțiile publice, se constată:		TOTAL	Procente (%)
a)	DA, actuala opțiune privind metodele de amortizare care se pot folosi pentru activele fixe corporale din instituțiile publice (de fapt, doar metoda liniară), potrivit OMFP 1917/2005, satisface total cerințele IPSAS 17.	42	53,85%
b)	NU satisface total sau parțial cerințele IPSAS 17 privind variantele de amortizare și trebuie adoptată o variantă propusă de acesta.	24	30,77%
c)	Nu satisface, dar nu știu cum trebuie modificată reglementarea OMFP 1917/2005.	12	15,38%
	TOTAL	78	100,00%

(Concepția autorului)

Se poate desprinde concluzia că, în mică parte, reglementările noastre naționale privind valoarea contabilă la care activele fixe trebuie recunoscute și înregistrate la instituțiile publice corespund variantelor prezentate în IPSAS 17 și, ca urmare, autoritatea noastră de profil (Ministerul Finanțelor Publice) trebuie să preia mai multe dintre opțiunile prezentate în acest standard referitoare la problema supusă chestionării (noi opinăm că valoarea contabilă la care activele fixe trebuie recunoscute și înregistrate la instituțiile publice ar trebui să fie cea din IPSAS 17: valoarea la care este recunoscut un activ fix este aceea după ce se deduc deprecierea cumulată și pierderile cumulate din depreciere).

La întrebarea referitoare la metodele de amortizare care se pot folosi pentru activele fixe corporale folosite în instituțiile publice, potrivit legislației românești (OMFP nr. 1917/2005, cu modificările și completările ulterioare), dacă corespund sau nu cerințelor IPSAS 17 – Imobilizări corporale referitoare la acest aspect,

standardului la aspectul la care facem referire, dar nu știu ce trebuie modificat în actualele noastre reglementări.

Se poate desprinde concluzia că, în mare parte, reglementările noastre naționale privind metodele la care trebuie amortizate activele fixe trebuie recunoscute și înregistrate la instituțiile publice corespund variantelor prezentate în IPSAS 17 și, ca urmare, autoritatea noastră de profil (Ministerul Finanțelor Publice) trebuie totuși să vadă dacă nu cumva mai pot fi acceptate și alte metode de amortizare, în afara celei liniare (cum ar fi metoda degresivă și cea a unităților de producție), care să preia mai multe opțiuni dintre cele prezentate în acest standard referitoare la problema supusă chestionării.

La întrebarea dacă determinarea valorilor amortizabile ale activelor fixe corporale folosite în instituțiile publice, potrivit legislației românești (OMFP nr. 1917/2005, cu modificările și completările ulterioare), corespunde sau nu cerințelor IPSAS 17



– Imobilizări corporale referitoare la acest aspect, o mare parte a celor chestionați (36 din 78, ceea ce reprezintă 46,15% din total) consideră că actuala reglementare națională în domeniu satisface cerințele standardului menționat anterior referitor la determinarea valorii amortizabile a activelor fixe corporale.

fixe corporale nu satisfac cerințele standardului la aspectul la care facem referire, dar nu știu ce trebuie modificat în actualele noastre reglementări.

Se poate desprinde concluzia că, în mare parte, reglementările noastre naționale privind determinarea valorilor amortizabile ale activelor fixe corporale corespund variantelor prezentate în

Comparând IPSAS 17 – Imobilizări corporale – cu OMFP 1917/2005, cu modificările și completările ulterioare, privind determinarea valorii amortizabile a activelor fixe corporale, se constată:		TOTAL	Procente (%)
a)	DA, actuala opțiune de determinare a amortizării activelor fixe corporale, potrivit OMFP 1917/2005, satisface total cerințele IPSAS 17.	36	46,15%
b)	NU satisface total sau parțial cerințele IPSAS 17 privind opțiunea de determinare a valorii amortizabile a activelor fixe corporale și trebuie adoptată o variantă propusă de acesta.	12	15,38%
c)	Nu satisface, dar nu știu cum trebuie modificată reglementarea OMFP 1917/2005.	30	38,46%
TOTAL		78	100,00%

(Concepția autorului)

La această întrebare, au fost și alți 12 profesioniști contabili (reprezentând tot 15,38% din total) care au opinat că actualele reglementări contabile naționale nu satisfac total sau parțial cerințele IPSAS 17 legate de determinarea valorilor

IPSAS 17 și, ca urmare, autoritatea noastră de profil (Ministerul Finanțelor Publice) ar trebui totuși să examineze dacă nu cumva mai pot fi acceptate și alte metode de a determina valoarea amortizabilă a acestor tipuri de active (cum ar fi cea în care

Comparând IPSAS 17 – Imobilizări corporale – cu OMFP 1917/2005, cu modificările și completările ulterioare, privind revizuirea duratei de viață, metodei de amortizare și valorii reziduale (sau rămase) a unui activ fix corporal în instituții publice, se constată:		TOTAL	Procente (%)
a)	DA, actuala opțiune de revizuire a duratei de viață, metodei de amortizare și valorii reziduale (sau rămase) a unui activ fix corporal în instituții publice, potrivit OMFP 1917/2005, satisface total cerințele IPSAS 17.	36	46,15%
b)	NU satisface total sau parțial cerințele IPSAS 17 privind opțiunea de revizuire a duratei de viață, metodei de amortizare și valorii reziduale (sau rămase) a unui activ fix corporal în instituții publice și trebuie adoptată o variantă propusă de acesta.	24	30,77%
c)	Nu satisface, dar nu știu cum trebuie modificată reglementarea OMFP 1917/2005.	18	23,08%
TOTAL		78	100,00%

(Concepția autorului)

amortizabile ale activelor fixe corporale și că ar trebui adoptate și alte variante propuse de acest standard.

Mult mai mulți (30 de profesioniști contabili din 78 chestionați, reprezentând 38,46% din total) confirmă că actualele reglementări legate de determinarea valorilor amortizabile ale activelor

se ia în considerare și valoarea reziduală a unor astfel de active), pentru a se realiza o apropiere mai pronunțată față de cerințele acestui standard la această problemă.

La întrebarea referitoare la posibilitatea revizuirii duratei de viață, a metodei de amortizare și a folosirii valorii reziduale (sau rămase) pentru

activele fixe corporale folosite în instituțiile publice, potrivit legislației românești (OMFP nr. 1917/2005, cu modificările și completările ulterioare), dacă aceasta corespunde sau nu cerințelor IPSAS 17 – Imobilizări corporale referitoare la acest aspect, o mare parte a celor chestionați (36 din 78, ceea ce reprezintă 46,15% din totalul celor chestionați) consideră că actuala reglementare națională în

de cerințele acestui standard la această problemă (o posibilă variantă ar fi ca să se țină cont de valoarea reziduală a acestor active, prevăzută în IPSAS 17, când se determină durata lor de utilizare, și nu de un catalog, emis de autoritatea administrativă cu aceste durate, care se revizuieste foarte rar, și nu pe baza unor studii științifice privind durata de folosire a unor astfel de active).

Comparând IPSAS 24 – Prezentarea informațiilor privind bugetul în situațiile financiare –, cu OMFP 1917/2005, cu modificările și completările ulterioare, în legătură cu prezentarea bugetului instituțiilor publice în situațiile financiare, se constată:		TOTAL	Procente (%)
a)	DA, actuala opțiune de prezentare a bugetului instituțiilor publice în situațiile financiare, potrivit OMFP 1917/2005, satisface total cerințele IPSAS 24.	36	46,15%
b)	NU satisface total sau parțial cerințele IPSAS 24 privind actuala opțiune de prezentare a bugetului instituțiilor publice în situațiile financiare și trebuie adoptată o variantă propusă de acesta.	24	30,77%
c)	Nu satisface, dar nu știu cum trebuie modificată reglementarea OMFP 1917/2005.	18	23,08%
	TOTAL	78	100,00%

(Concepția autorului)

domeniu satisface cerințele standardului menționat anterior referitoare la aceste aspecte.

La această întrebare, au fost și alți 24 de profesioniști contabili (reprezentând tot 30,77% din total) care au opinat că actualele reglementări contabile naționale nu satisfac total sau parțial cerințele IPSAS 17 legate de variantele de determinare a duratei de viață, a metodei de amortizare și a folosirii sau nu a valorii reziduale (sau rămase) pentru activele fixe corporale, așa cum admite acest standard.

Ceva mai puțini (18 profesioniști contabili din 78 chestionați, reprezentând 23,08% din total) confirmă că actualele reglementări nu satisfac cerințele standardului la aspectul la care facem referire, dar nu știu ce trebuie modificat în actualele noastre reglementări.

Se poate desprinde concluzia că, în mare parte, reglementările noastre naționale privind durata de viață, metodele de amortizare și posibilitatea folosirii valorii reziduale (sau rămase) pentru activele fixe corporale corespund variantelor prezentate în IPSAS 17, dar se impune totuși ca autoritatea noastră de profil (Ministerul Finanțelor Publice) să examineze dacă nu cumva mai pot fi acceptate și alte variante de realizare a acestor operațiuni, pentru a se realiza o apropiere mai pronunțată față

La întrebarea dacă prezentarea bugetului instituțiilor publice (în sensul proiecției și execuției), potrivit legislației românești (OMFP nr. 1917/2005, cu modificările și completările ulterioare), corespunde sau nu cerințelor IPSAS 24 – Prezentarea informațiilor privind bugetul în situațiile financiare, o mare parte a celor chestionați (36 din 78, ceea ce reprezintă 46,15% din total) consideră că actuala reglementare națională satisface cerințele standardului menționat anterior referitoare la aceste aspecte.

La această întrebare, au fost și alți 24 de profesioniști contabili (reprezentând tot 30,77% din total) care au opinat că actualele reglementări contabile naționale nu satisfac total sau parțial cerințele IPSAS 24 legate de prezentarea bugetului instituțiilor publice (în sensul proiecției și execuției), așa cum admite acest standard.

Ceva mai puțini (18 profesioniști contabili din 78 chestionați, reprezentând 23,08% din total) confirmă că actualele reglementări nu satisfac cerințele standardului la aspectul la care facem referire, dar nu știu ce trebuie modificat în actualele noastre reglementări.

Se poate desprinde concluzia că, în mare parte, reglementările noastre naționale privind prezentarea bugetului instituțiilor publice (în sensul proiecției



și execuției) corespunde variantelor prezentate în IPSAS 24, dar se impune totuși ca autoritatea noastră de profil (Ministerul Finanțelor Publice) să examineze dacă nu cumva mai pot fi acceptate și alte variante de efectuare a acestor operațiuni, pentru a se realiza o apropiere mai pronunțată față de cerințele acestui standard la această problemă.

Concluzii

Cercetarea efectuată de noi s-a înscris în demersul întreprins de diferite echipe de profesioniști din ministerul de finanțe și de cercetători din țara noastră, de a identifica noi posibilități de implementare și a altor prevederi din IPSAS-uri în contabilitatea publică din România, pentru a scurta cât de mult posibil timpul necesar finalizării unui astfel de proces și în țara noastră.

Procesul de implementare a IPSAS și a EPSAS trebuie să constituie o preocupare constantă și susținută a autorităților publice de resort din România (Ministerul Finanțelor Publice) și în continuare, valorificând, în cea mai adecvată manieră, rezultatele cercetărilor diferitelor colective de specialiști din țara noastră și luând în calcul toate aspectele ce țin de costuri și aspectele manageriale ale asigurării reușitei unei astfel de acțiuni.

Sugestiile și propunerile rezultate în urma aplicării chestionarului, propus de noi, în rândul profesioniștilor contabili din armată, pe zona implementării diferitelor spectre noi care țin de anumite IPSAS-uri, pot fi utile și demne de luat în considerare, pentru a da o configurare cât mai adecvată reglementărilor contabile din instituțiile publice, în consonanță cu aceste standarde internaționale și europene în domeniu.

Considerăm că ar trebui realizate anumite simulări, pe un eșantion de instituții publice, cu noile elemente care se decid implementate de către Ministerul Finanțelor Publice, pe baza diferitelor cercetări, efectuate, în ultimii ani, pe zona implementării, de noi elemente din IPSAS-uri, pe lângă cele deja acceptate, așa după cum s-a procedat în perioada premergătoare adoptării reglementării actuale a contabilității folosite în instituții publice (avem în vedere OMFP nr. 1917/2005, cu modificările și completările ulterioare).

NOTE:

1 Doina Ilie, Georgeta Alecu, „Convergența contabilității instituțiilor publice cu Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public (IPSAS)”, *Audit financiar* nr. 10, 2011, pp. 36-43.

2 www.mfinante.ro, accesat la 10.06.2021.

3 *** *Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1917/2005 pentru aprobarea Normelor metodologice privind organizarea și conducerea contabilității instituțiilor publice, Planul de conturi pentru instituții publice și instrucțiuni de aplicare a acestuia, cu modificările și completările ulterioare*, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1186, din 29.12.2005.

4 [CECCAR], *Standarde Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public*, Editura CECCAR, București, 2009.

5 Van Schaik, Frans, *Conferința Tendințe internaționale în reforma contabilității publice*, Ljubljana, Slovenia, 2011.

6 Georgeta Alecu, *Contabilitatea instituțiilor publice. Convergența cu IPSAS*, Editura Tribuna Economică, București, 2010.

7 [Banca Mondială], *Raport final – forma preliminară, Raportarea financiară a Guvernului României. Pașii de urmat conform IPSAS*, București, 2011, pp. 22-25.

8 Pavel Năstase, Șerban Toader, Cătălin Nicolae Albu, Aurelia Ștefănescu, Clemente Kiss, „Studiu referitor la îmbunătățirea transparenței raportărilor în sectorul public din România” *Audit financiar* nr. 9, 2014, pp. 50-58.

9 F.R. Robert, J. Colibert, *Les normes IPSAS et le secteur public*, Editura Dunod, Paris, 2008, pp. 249-250.

10 S. Bellanca, J. Vandernoot, „La comptabilite publique belge et ses implications par rapport aux normes internationales”, *La Revue du Financier*, 2013, <http://www.cybel.fr/html/Communaute/rd/198-6.pdf>, accesat la 20.06.2021.

11 Doina Ilie, Georgeta Alecu, *op.cit.*, pp. 36-43.

12 F.R. Robert, J. Colibert, *op.cit.*, pp. 249-250.

13 J. Christiaens, B. Reyniers, C. Rolle, „Les conséquences des IPSAS sur la réforme des systèmes d’information financière publique: étude comparative”, *Revue Internationale des Sciences Administratives* nr. 3 (Vol. 76), 2010, http://www.cairn.info/zen.php?ID_ARTICLE=RISA_763_0563, accesat la 20.06.2021.

14 [European Commission], *Public consultation – Assessment of the suitability of the International Public Sector Accounting Standards for the Member States*, 2012, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/D4_2012/EN/D4_2012-EN.PDF, accesat la 20.06.2021.

15 F. Lequiller, „Statistiques de finances publiques: après les crises, l’harmonisation se renforce”, *Statistique et société, Dossier: la statistique européenne*, Vol. 2, nr. 1, 2014, http://publicationssfds.math.cnrs.fr/index.php/stat_soc/article/download/260/242, accesat la 20.06.2021.

BIBLIOGRAFIE

*** *OMFP nr. 1917/2005 pentru aprobarea Normelor metodologice privind organizarea și conducerea contabilității instituțiilor publice, Planul de conturi pentru instituții publice și instrucțiuni de aplicare a acestuia, cu modificările și completările ulterioare*, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1186, din 29.12.2005.



[Banca Mondială], *Raport final – forma preliminară, Raportarea financiară a Guvernului României. Pașii de urmat conform IPSAS*, București, 2011.

[CECCAR], *Standarde Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public*, Editura CECCAR, București, 2009.

[European Commission], *Public consultation – Assessment of the suitability of the International Public Sector Accounting Standards for the Member States*, 2012, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/D4_2012/EN/D4_2012-EN.PDF

Alecu Georgeta, *Contabilitatea instituțiilor publice. Convergența cu IPSAS*, Editura Tribuna Economică, București, 2010.

Bellanca S., Vandernoot J., ”La comptabilité publique belge et ses implications par rapport aux normes internationales”, *La Revue du Financier*, 2013, <http://www.cybel.fr/html/Communaute/rdf/198-6.pdf>

Christiaens J., Reyniers B., Rolle C., ”Les conséquences des IPSAS sur la réforme des systèmes d’information financière publique: étude

comparative”, *Revue Internationale des Sciences Administratives* nr. 3 (Vol. 76), 2010, http://www.cairn.info/zen.php?ID_ARTICLE=RISA_763_0563

Ilie Doina, Alecu Georgeta, „Convergența contabilității instituțiilor publice cu Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public (IPSAS)”, *Audit financiar* nr. 10, 2011.

Lequiller F., ”Statistiques de finances publiques: après les crises, l’harmonisation se renforce”, *Statistique et société, Dossier: la statistique européenne*, Vol. 2, nr. 1, 2014, http://publicationssfds.math.cnrs.fr/index.php/stat_soc/article/download/260/242

Năstase Pavel, Toader Șerban, Albu Cătălin Nicolae, Ștefănescu Aurelia, Kiss Clemente, „Studiu referitor la îmbunătățirea transparenței raportărilor în sectorul public din România”, *Audit financiar* nr. 9, 2014.

Robert F.R., Colibert J., *Les normes IPSAS et le secteur public*, Editura Dunod, Paris, 2008.

Van Schaik, Frans, Conferința *Tendințe internaționale în reforma contabilității publice*, Ljubljana, Slovenia, 2011.

www.mfinante.ro



MANAGEMENTUL SPECTRULUI RADIO ÎN ACȚIUNILE MILITARE MODERNE

RADIO SPECTRUM MANAGEMENT IN MODERN MILITARY ACTIONS

Daniel DOICARIU*

Pentru dezvoltarea continuă a serviciilor de comunicații și informatice în domeniul civil și militar, într-o eră a digitalizării în care necesitatea atribuirii, alocării sau asignării unui număr mult mai mare de benzi de frecvențe este esențială, se impune adoptarea, la nivel național și internațional, a unor reguli și ghiduri de bune practici privind partajarea spectrului radio către utilizatori și gestionarea eficientă a acestuia. Valorificarea tehnologiilor moderne și/sau emergente implicate în acțiunile militare actuale sau viitoare este dependentă de modul de utilizare a spectrului radio într-un mediu operațional electromagnetic din ce în ce mai congestionat, contestat și constrâns.

Due to the continuous development of civil and military communications and information technology services, in an era of digitalization in which the need to allocate, allot or assign a much larger number of frequency bands is essential, it is necessary to adopt national and international rules and guidelines for sharing and efficiently managing the radio spectrum. The use of modern and / or emerging technologies involved in current or future military actions is dependent on the use of radio spectrum in an increasingly congested, contested and constrained electromagnetic operational environment.

Cuvinte-cheie: managementul spectrului radio; UAS; comunicații radio; spectru de frecvențe spațiale; 5G; CEMA.

Keywords: radio spectrum management; UAS; radio communications; spatial frequency spectrum; 5G; CEMA.

Faptul că spectrul radio este o resursă valoroasă, necesară, dar limitată aceasta trebuie gestionată și valorificată eficient de fiecare structură responsabilă.

Datorită particularităților de propagare a undelor radio, acestea pot depăși granițele unui stat și pot interfera cu ale statelor vecine, motiv pentru care trebuie asigurate un management corect și o respectare strictă a unor standarde și reglementări comune la nivel național și internațional.

Din perspectivă militară, operațiile terestre, navale, aeriene, cibernetice și cosmice se bazează pe capacități tehnologice care utilizează și consumă resurse ale spectrului radio. Pentru îndeplinirea cu succes a misiunilor, trebuie să se optimizeze modul în care echipamentele proprii beneficiază de spectrul radio, dar totodată limitează accesul adversarului în rețelele radio proprii.

Plecând de la dezideratele prezentate mai sus, prin prezentul articol, mi-am propus să analizez importanța managementului spectrului radio,

pornind de la organismele naționale și internaționale care îl reglementează, și să clarific implicațiile acestuia în acțiunile militare actuale și viitoare.

Organisme naționale și internaționale

Uniunea Internațională pentru Telecomunicații – UIT (International Telecommunication Union) – este o agenție a ONU care are ca scop reglementarea spectrului radio la nivel mondial. UIT organizează conferințe mondiale în scopul actualizării Regulamentelor Radio și Convențiilor Regionale cu privire la utilizarea spectrului radio, asigură cooperarea în domeniul telecomunicațiilor pentru a elimina interferențele dintre comunicațiile diferitelor state, aprobă caracteristicile tehnice și procedurile operaționale ale serviciilor și sistemelor de radiocomunicații, promovează cooperarea internațională cu privire la asignarea frecvențelor satelitare, pledează pentru îmbunătățirea infrastructurii de comunicații la nivel global etc.

UIT a împărțit mapamondul în trei regiuni, conform Figurii 1, România aflându-se în regiunea 1, alături de majoritatea statelor membre ale NATO (excepție, Canada și SUA).

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: doicariu.daniel@unap.ro

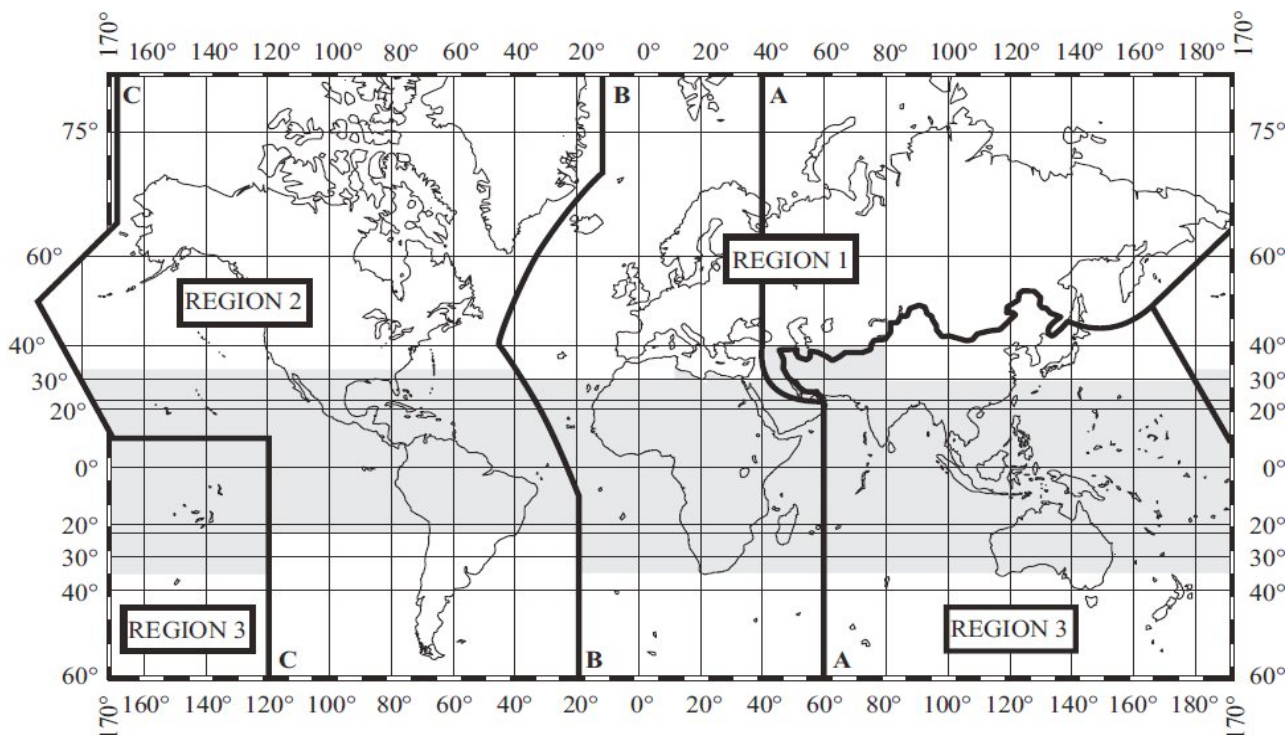


Figura 1 Armonizarea benzilor de frecvențe la nivel mondial¹

Alocarea benzilor de frecvențe pe fiecare regiune nu este identică, fapt ce generează o serie de probleme care necesită forumuri de discuții la nivel regional și conferințe mondiale de radiocomunicații pentru a găsi soluții. Din perspectiva forțelor de coaliție, UIT menține o bună cooperare între alocările benzilor de frecvențe la nivel internațional, țara gazdă și aria de interes.

La nivel european, își desfășoară activitatea organizația interguvernamentală Conferința Europeană a Administrațiilor de Poștă și Telecomunicații (CEPT – *The European Conference of Postal and Telecommunications Administrations*), care reunește administrațiile și autoritățile de reglementare din domeniu. Principalele sale atribuții sunt de stabilire a unor scenarii asupra spectrului electromagnetic, luând în considerare dezvoltarea tehnologiei și a pieței, adoptarea și promovarea unor propuneri comune europene în UIT, armonizarea reglementărilor în domeniul telecomunicațiilor și serviciilor poștale etc.

În NATO, structura care are autoritate în domeniul managementului radio este Secția Spectru și Infrastructuri pentru C3 a NATO (The Spectrum and C3 Infrastructure Branch – SC3IB). Acordul comun civil-militar pentru frecvențe al NATO (NATO Joint Civil/Military Frequency Agreement – NJFA²) reglementează accesul NATO la resursa

spectrală, stabilește și alocă benzile de frecvențe necesare echipamentelor militare, pe care țările membre le includ în tabelele naționale de alocare. Ca o observație, NATO nu este membră a UIT și nu poate trimite reprezentanți în forumurile de luare a deciziei, însă interesele sale sunt reprezentate de statele membre ale Alianței.

Structurile NATO nu au dreptul de a utiliza din spectrul radio alocat pentru teritoriul unui stat, chiar dacă este membru al Alianței, fără a solicita Sprijin cu Frecvențe Radio. Aceasta este o etapă obligatorie a NATO în autorizarea și atribuirea de frecvențe pe teritoriul unui stat.

În doctrina NATO, se specifică clar diferența dintre responsabilitățile managementului spectrului radio și cele ale managementului frecvențelor radio. În *ACP-190 NATO Supp-1*, managementul spectrului „reprezintă totalitatea acțiunilor întreprinse pentru identificarea și utilizarea eficientă a spectrului electromagnetic disponibil, în scop militar”³, iar managementul frecvențelor este „un subproces al managementului spectrului radio în asigurarea coordonată a asignărilor și alocărilor de frecvențe utilizatorilor militari și soluționarea interferențelor”⁴. Managementul spectrului radio asigură planificarea, coordonarea și gestionarea utilizării spectrului electromagnetic, permițând echipamentelor radio militare să funcționeze fără



limitări sau fără să fie afectate de interferențele sistemelor radio ale forțelor proprii ori partenere. Managementul frecvențelor radio are ca scop eficientizarea frecvențelor în aria de responsabilitate (Area of Responsibility – AOR).

Conform reglementărilor UIT, fiecare stat membru are agenții naționale pentru managementul frecvențelor radio destinate gestionării spectrului electromagnetic în interiorul granițelor sale și cooperării cu organisme internaționale din domeniu. În România, Autoritatea Națională pentru Administrare și Reglementare în Comunicații (ANCOM) asigură compatibilitatea electromagnetică, administrează spectrul radio specific comunicațiilor electronice și realizează controlul echipamentelor radio din piață. Spectrul radio fiind considerat un bun suveran, fiecare stat are un Tabel Național de Atribuire a Benzilor de Frecvențe (TNABF), prin care își gestionează eficient benzile de frecvențe în interes național, dar fără a intra în contradicție cu reglementările organismelor din care face parte.

Agencia Militară pentru Managementul Frecvențelor Radio (AMMFR) este structura Armatei României, având ca domeniu de responsabilitate gestionarea resurselor din spectrul radio de către forțele armate pe teritoriul național, cooperarea cu structuri similare pentru participarea la acțiuni în comun în afara granițelor țării, stabilind principiile și regulile generale în domeniul compatibilității electromagnetice.

Implicațiile managementului spectrului radio în acțiunile militare

Gestionarea spectrului de frecvențe radio este o provocare din punct de vedere analitic, procedural și politic în planificarea și utilizarea benzilor de frecvențe. Domeniul militar a devenit din ce în ce mai dependent de comunicațiile fără fir, de sistemele de navigație și de supraveghere, de realizarea legăturilor la mare distanță, de acțiuni cibernetice și electronice, pentru a sprijini o mare diversitate de misiuni operaționale. Resursa cea mai importantă de care are nevoie orice sistem wireless este frecvența radio prin care să realizeze comunicația. Spectrul radio nealocat a devenit foarte limitat și ca urmare, valoarea sa comercială a crescut continuu. Agențiilor guvernamentale aflate în concurență cu companiile private le este din ce în ce mai dificil să achiziționeze benzi de frecvențe

noi pentru sisteme și echipamente moderne și chiar să le păstreze pe cele pe care le-au folosit de ani de zile.

Atunci când vorbim despre acțiuni militare în AOR, suntem de acord că spectrul electromagnetic (Electromagnetic Spectrum – EMS) realizează conexiunea pentru toate cele 5 domenii, care trebuie să permită asigurarea procesului de comandă și control eficient și oportun. Pentru NATO, spectrul electromagnetic este parte esențială a operațiilor militare și este văzut ca un mediu operațional, în care forțele Alianței beneficiază de efectele acestuia pentru a susține intenția comandantului. Managementul spectrului electromagnetic pentru ducerea luptei (Electromagnetic Battle Management) asigură o monitorizare dinamică, planifică și coordonează operațiile întrunite în spectrul electromagnetic, integrează datele și informațiile de la senzori, tehnică și luptători pentru a asigura o imagine electromagnetică recunoscută a câmpului de luptă. Nevoile de spectru au ca rezultat un mediu operațional electromagnetic din ce în ce mai *congestionat, contestat și constrâns*⁵, denumit, generic, complex. Conform *Electromagnetic Spectrum Superiority Strategy*, mediul operațional electromagnetic este:

- *congestionat*, pentru că sistemele militare și civile dependente de EMS continuă să aglomereze spectrul și să mărească volumul de interferențe neintenționate;
- *contestat*, deoarece activitățile inamice detectează, perturbă, exploatează, degradează, resping, înșală sau distrug capacitățile EMS prietenoase, în scopul avantajului militar;
- *constrâns*, din cauza reglementărilor interne și internaționale care determină scăderea spectrului disponibil pentru accesul militar.

Spectrul de frecvențe radio se referă la radiațiile electromagnetice care, în funcție de frecvență sau de lungimea de undă, se pot utiliza în diferite domenii civile sau militare (Figura 2). Spectrul de frecvențe radio cuprinde 9 game de frecvențe, între 3 kHz și 3.000 GHz.

Gestionarea spectrului radio în România se realizează pe baza TNABF care conține informații privind: atribuirea benzilor de frecvențe radio pe servicii de radiocomunicații la nivel UIT, CEPT și național, utilizări ale acestora la nivel european și național, reglementări aplicabile în CEPT și în România pentru diferite benzi de frecvențe și statutul de utilizare.

Gama (Rom.)	Abrev. (Rom.)	Frecvența (Hz.)	Abrev. (Eng.)	Gama (Eng.)
Frecvențe foarte joase	UFL	3 kHz – 30 kHz	VLF	Very Low Frequency
Frecvențe joase	UL	30 kHz – 300 kHz	LF	Low Frequency
Frecvențe medii	UM	300 kHz – 3000 kHz (3 MHz)	MF	Medium Frequency
Frecvențe înalte	US	3 MHz – 30 MHz	HF	High Frequency
Frecvențe foarte înalte	UUS	30 MHz – 300 MHz	VHF	Very High Frequency
Frecvențe ultra înalte	Udm	300 MHz – 3000 MHz (3 GHz)	UHF	Ultra High Frequency
Frecvențe super înalte	Ucm	3 GHz – 30 GHz	SHF	Super High Frequency
Frecvențe extra înalte	Umm	30 GHz – 300 GHz	EHF	Extremely High Frequency
-	Udmm	300 GHz – 3000 GHz	THF ⁶	Tremendously High Frequency

Figura 2 *Spectrul de frecvențe radio⁷ – adaptare*

Având ca scop maximizarea resurselor spectrului radio și minimizarea suprapunerilor, dar și prevenirea utilizării neautorizate sau necorespunzătoare, managementul spectrului radio reprezintă „combinația de proceduri administrative, științifice și tehnice necesare pentru a asigura funcționarea eficientă a echipamentelor și serviciilor de radiocomunicații fără a provoca interferențe prejudiciabile”⁸. Obiectivul managementului de frecvențe constă în adoptarea unor decizii optime pentru funcționarea rețelelor de comunicații în condiții concrete, uneori incerte în mediul electromagnetic. Acesta asigură respectarea politicilor militare, regulilor și procedurilor de reglementare a radioului local, aplicarea unor practici eficiente de Contramăsuri Electronice (Electronic Counter Measure – ECM).

În acțiunile de luptă moderne, comandantul este sprijinit în luarea deciziei de un număr ridicat de sisteme/echipamente, care cele mai multe utilizează spectrul radio. Fără un management adecvat asupra frecvențelor radio, în curând se va ajunge la o saturație care va determina apariția compromisurilor în exploatarea la maximum a resurselor și care va afecta performanțele misiunii. De asemenea, comandantul și statul major trebuie să înțeleagă că spectrul alocat unei misiuni este

limitat și trebuie utilizat eficient pentru a multiplica puterea de luptă, fără a interfera cu echipamentele proprii și pentru a exercita comanda și controlul în timpul desfășurării operațiilor militare.

Planificatorii sistemelor de comunicații și informatice proiectează și realizează rețelele de comunicații necesare conducerii unei operații, iar managerul de frecvențe utilizează acest design pentru a stabili necesarul de frecvențe, pentru a oferi suportul operațional prin deconflictizarea și soluționarea interferențelor.

Managementul spectrului radio are ca responsabilitate atât realizarea și menținerea infrastructurii de radiocomunicații, cât și introducerea și dezvoltarea unor noi capacități în domeniul apărării, necesare C2 într-un mediu în care densitatea echipamentelor și sistemelor este în continuă creștere. Alături de comunicațiile radio tradiționale, provocările actuale și viitoare vin din zona tehnologiei 5G, legăturilor satelitare, UAS, activităților cibernetice și electromagnetice etc. În continuare, voi prezenta patru piloni ai domeniului comunicații, din perspectiva managementului spectrului radio, în optimizarea accesului sistemelor/echipamentelor proprii la benzile radio, în condițiile prezenței adversarului în mediul electromagnetic.

Vehicule aeriene fără pilot

UAS – *Unmanned Aircraft Systems* – au nevoie de comunicații sigure și fără interferențe, deoarece sunt într-o rețea din care mai fac parte stații de control aflate la sol, sisteme de control al traficului aerian, sisteme satelitare, alte UAS-uri etc.

NATO clasifică UAS în trei clase dedicate⁹: clasa I – pentru cele micro, mini și mici, clasa a II-a – pentru sisteme tactice de dimensiuni medii, iar clasa a III-a – pentru cele care zboară la altitudine medie și înaltă, dar și cu rezistență îndelungată. În funcție de dimensiune, de altitudinea la care zboară, de durata de funcționare etc., necesită abordări diferite de utilizare a spectrului radio în care lucrează. În modelul de arhitectură UAS, prezentat în armata SUA, nevoile de spectru reprezintă o provocare pentru un manager de frecvențe într-o operație întrunită, ca cea din Figura 3.

Of Sight – LOS), migrând către banda de 14/15 GHz pentru unele dintre sisteme de dimensiuni medii sau mari, cât și pe undă indirectă (*Beyond Line Of Sight* – BLOS) – cu precădere, legăturile satelitare militare (SATCOM) în banda 20/30 GHz, fiind considerată cea mai bună soluție. Cele mai utilizate benzi de frecvență radio pentru asigurarea comunicațiilor UAS sunt: L, C, X, K_u, K.

Din punctul de vedere al spectrului radio, problema UAS este legată de lipsa dedicării și protecției internaționale a frecvențelor împotriva interferențelor dăunătoare, astfel încât să fie capabile să mențină un nivel ridicat de integritate și disponibilitate.

Spectrul de frecvențe spațiale

Datorită creșterii numărului, utilizării și dimensiunii sateliților, congestiunea benzilor

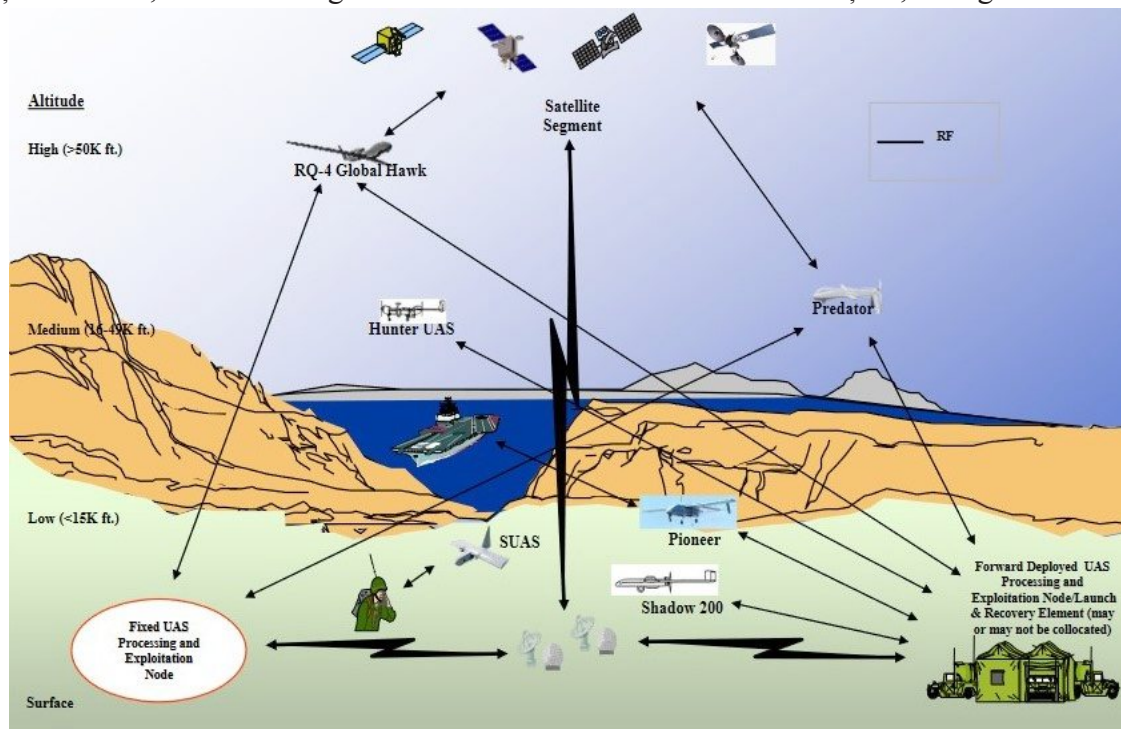


Figura 3 Arhitectura UAS¹⁰

UAS se pot utiliza în culegerea de informații din spectrul electromagnetic, efectuând servicii de SIGINT – *Signal Intelligence* –, ghidarea artileriei, cu rol de radioreleu, bruiajul comunicațiilor inamice etc. Sensorii se instalează pe platforme UAS pentru localizarea, identificarea și interceptarea emițătoarelor de radiocomunicații.

Prin mediul electromagnetic, se asigură realizarea comunicațiilor specifice UAS, fiind utilizate frecvențe radio atât pe undă directă (*Line*

de frecvențe inferioare a devenit o problemă. O provocare reală o reprezintă descoperirea unor noi tehnologii prin care legăturile satelitare să se realizeze prin benzi de frecvențe superioare. În Figura 4 sunt prezentate benzile de frecvențe și serviciile satelitare care se utilizează, în general, pentru legăturile satelitare.

Gamele de frecvență sunt orientative, acestea sunt ajustate în funcție de fiecare regiune, conform împărțirii UIT-RR, dar și în funcție de atribuirea

Banda de frecvență satelitară	Gama de frecvență (GHz)	Servicii satelitare
L	1-2	Servicii Satelitare Mobile (MSS), Servicii Satelitare de Radionavigație
S	2-4	Radare, MSS, Sateliți TV, Cercetare spațială, Control satelit
C	3,4-7	Servicii Satelitare Fixe (FSS), VSAT, Legături satelitare domestice (DTH)
X	7-10	Radare, Sateliți de imagistică, Cercetare spațială, FSS militar
Ku	10-15	FSS, VSAT, MSS, Sateliți TV
Ka	17,7 -21,2 27,5-31	FSS de bandă largă, Legături între sateliți, MSS, FSS militar/comercial
Q și V	42,5-52,4 37,5-50,2	FSS de bandă largă, Legături între sateliți, MSS, FSS militar/comercial

Figura 4 Benzile de frecvență satelitare¹¹

benzilor de frecvențe, conform TNABF relevante la nivelul fiecărui stat. De exemplu, frecvența de emisie pentru banda X este frecvență de recepție pentru banda vecină K_u, putând produce interferențe pentru anumite servicii satelitare. Statele europene pentru servicii satelitare militare „au angajat benzi de frecvențe, cu securitate mai bună, precum S, X și K_a pentru a se izola astfel de aplicațiile comerciale”¹².

Tehnologia 5G

Și tehnologia 5G reprezintă o provocare în domeniul managementului spectrului radio. La Conferința Mondială de Radiocomunicații din 2019 (WRC-19), au fost identificate benzi de frecvențe radio suplimentare, necesare standardului IMT-2020 (IMT – International Mobile Telecommunications), care vor facilita dezvoltarea rețelelor mobile 5G. Astfel, la WRC-19 s-au identificat „benzile de frecvență 24,25-27,5 GHz, 37-43,5 GHz, 45,5-47 GHz, 47,2-48,2 și 66-71 GHz. În total, 17,25 GHz de spectru a fost identificat, pentru IMT, de către Conferință, în comparație cu 1,9 GHz de lățime de bandă disponibilă, înainte de WRC-19”¹³.

Benzile de frecvență înalte, mai mari de 6 GHz permit viteze de transfer al informațiilor de până la 10 Gbps și un timp de răspuns aproape instantaneu.

Gama undelor înalte este supusă atenuării ploii, provocând pierderi mari pe timpul propagării radio și necesită condiții de vizibilitate directă.

Benzile de frecvențe medii aflate între 1,5 și 6 GHz oferă protecție la atenuarea ploii, asigură viteze de transfer al informațiilor de până la 490 Mbps și permit instalarea echipamentelor 5G în aceleași locații cu echipamentele anterioare 4G LTE.

Benzile de frecvențe joase aflate sub 1 GHz asigură o acoperire întinsă și distanță mare de propagare, însă nu au aceleași viteze de transfer al informațiilor ca cele de mai sus, ajungând la 100 Mbps (oricum, cu aproximativ 20% mai mare decât 4G).

În *Strategia 5G pentru România*, se precizează că „benzile de 700 MHz, 3,4-3,8 GHz și 24,25-27,5 GHz (banda de 26 GHz) sunt benzi cheie pentru implementarea 5G în România, similar celorlalte state membre ale Uniunii Europene”¹⁴. Tehnologia 5G oferă o serie de oportunități în domeniul militar, precum: facilități Virtual Reality/Augmented Reality – în instruire, cloud computing și edge computing –, în CIS (Communications and Information Systems), procesul de luare a deciziei prin conștientizarea situației (Situational Awareness) – în C2, mașini autonome acționate de la distanță – la nivel tactic.



Plecând de la întrebarea privind tipul de frecvențe care ar fi util pentru a acoperi 5G o zonă de operații la nivelul unei mari unități tactice, dar și de la faptul că ANCOM se pregătește să scoată la licitație¹⁵ benzile de frecvență 800 MHz, 2.600 MHz și 3.400-3.600 MHz, consider că armata română ar trebui să își asigure resursă spectrală din timp.

Acțiuni electromagnetice și cibernetice

Anumite țări membre ale NATO au adoptat, la nivel național, integrarea acțiunilor cibernetice și pe cele de război electronic și le-au asimilat sub conceptul de activități electromagnetice și cibernetice (Cyber and Electromagnetic Activities – CEMA).

Având ca punct de plecare faptul că CEMA sunt „activități folosite pentru a prelua, reține și exploata un avantaj față de adversari și inamici atât în spațiul cibernetic, cât și în spectrul electromagnetic, simultan cu interzicerea și compromiterea acestora, dar cu protejarea sistemului propriu destinat asigurării comenzii misiunii”¹⁶, acestea sunt integrate și sincronizate prin operații cibernetice, prin acțiuni de război electronic și de management al spectrului. „Planificarea continuă, integrarea și sincronizarea operațiilor cibernetice și de război electronic, susținute de operațiile de management al spectrului, pot produce efecte singulare, de consolidare și complementare”¹⁷, în susținerea efortului cinetic al operațiunii.

Managementul spectrului radio este un pilon al acțiunilor integrate cibernetice și de război electronic. Aducând în atenție importanța utilizării spectrului electromagnetic în diferite domenii (SIGINT, ISR, ISTAR, BSM), lt.col. Panagiotis Stathopoulos afirmă că „trebuie să se integreze și să se unifice toate capacitățile, entitățile și disciplinele EMS într-un singur domeniu de operații, EMS, inclusiv spațiul cibernetic”¹⁸.

O direcție de dezvoltare în viitor o reprezintă operațiile tactice în spațiul cibernetic, care sunt dependente de spectrul de frecvențe. În perspectivă, militarii vor lupta într-o arie de operații a spectrului cibernetic, ceea ce, momentan, este un încă un spațiu în curs de cunoaștere. Pentru a preîntâmpina această problemă, structurile de comunicații și informatică, război electronic și management al spectrului radio trebuie să colaboreze și să integreze acțiunile pentru a realiza aceste obiective și a le prezenta

factorilor de decizie. Managementul spectrului de frecvențe a acestui nou spațiu de luptă ar putea fi cheia succesului în viitoarele acțiuni militare.

Concluzii

Libertatea de acțiune în spectrul electromagnetic, la locul, timpul și parametrii pe care îi alegem este un precursor necesar pentru desfășurarea cu succes a operațiunilor în toate domeniile. Spectrul electromagnetic este o componentă fundamentală a mediului natural, iar spectrul electromagnetic operațional este cadrul în care se desfășoară acțiunile militare. Spectrul electromagnetic operațional este o zonă de manevră, de luptă, dar și de concurență între domeniul militar și activitățile nonmilitare. În războiul modern, avantajul gestionării eficiente a EMS este un indicator principal în asigurarea superiorității în aer, pe uscat, pe mare, în cosmos sau în spațiul cibernetic.

Spectrul radio fiind o resursă limitată, un management deficitar, de cele mai multe ori, nu va putea satisface cerințele tuturor utilizatorilor de spectru. Exercițiile complexe, precum cele întrunite sau multinaționale, sunt cea mai bună ocazie pentru conștientizarea acestei realități și identificarea de soluții.

Un manager de spectru radio este și va fi esențial în conducerea operațiilor militare, iar pentru aceasta, sunt obligatorii folosirea unor instrumente software actualizate și o bună pregătire a resursei umane. Managerul de spectru radio trebuie să fie proactiv pentru a permite factorilor de decizie să-și mențină inițiativa și continuitatea în conducerea operațiilor militare.

NOTE:

1 <https://www.itu.int/en/ITU-R/information/Pages/emergency-bands.aspx>, accesat la 05.07.2021.

2 *** AC/322(CP/3)D(2016)0005-COR3, *NATO Joint Civil/Military Frequency Agreement (NJFA)*, 14 february 2017.

3 [NATO], ACP-190 Supplement-1 (C), *NATO Guide to spectrum management in military operations*, art. 203 (a), 2015, p. 2-3.

4 *Ibidem*, p. 2-3.

5 [Department of Defense], *Electromagnetic Spectrum Superiority Strategy*, octombrie 2020, p. 4.

6 https://www.itu.int/dms_pub/itu-r/opb/rep/R-REP-F.2416-2018-PDF-E.pdf, accesat la 16.07.2021.

7 https://www.ancom.ro/spectru-radio_2749, accesat la 16.07.2021.

8 Ing. Cristian Ungureanu, ing. Octavian-Nicolae Lupu, „Monitorizarea spectrului radio destinat radiocomunicațiilor spațiale”, *Revista comunicațiilor și informaticii* nr. 1/2021, Sibiu, p. 51.

9 LTC André Haider, *Introduction – A Comprehensive Approach to Countering Unmanned Aircraft Systems*, Joint Air Power Competence Centre, Kalkar, Germania, 2021, p. 14.

10 Marvin Hammond, *United States Military Unmanned Aerial Systems (UAS) Spectrum Management Challenges*, The MITRE Corporation, https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjcz7z2rZfyAhV-gf0HHRz_AigQFnoECAgQAw&url=https%3A%2F%2Fwww.ntia.doc.gov%2Flegacy%2Fosmhome%2Fpresentations%2Fhammond_0610.pdf&usg=AOvVaw1Y60hcV5O_zYa2urlpCyIY, accesat la 09.07.2021.

11 Dongsik KIM, *Orbit/Spectrum International Regulatory Framework Challenges in the 21st century*, septembrie 2015, <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwj4wqbY3ZryAhXovKQKHf5MD4QQFnoECAoQAw&url=https%3A%2F%2Fitso.int%2Fwp-content%2Fuploads%2F2018%2F04%2FDay-1-ITU-2-Spectrum-and-Int-Regular-toy-Framwork.pdf&usg=AOvVaw0CVaIL0OkNJYomMsb19VdO>, accesat la 15.07.2021.

12 Gl.mr.dr. Valentin Becheru, mr.dr. Benedictos Iorga, mr. Adrian Stan, cpt.ing. Laurențiu Chioseaua, lt. Valeria Lincă, *Studiu privind interconectarea operațională și tehnică a sistemelor de telecomunicații și IT ale armatei cu cele ale serviciului de telecomunicații speciale și cu cele ale operatorilor privați, în scopul creșterii viabilității și continuității în funcționare în caz de calamități naturale și în alte situații periculoase*, Editura AOSR, București, 2020, p. 68.

13 <https://www.itu.int/en/myitu/News/2020/01/24/14/40/WRC19-identifies-additional-frequency-bands-for-5G>, accesat la 05.07.2021.

14 *** *Hotărârea de Guvern nr. 429*, din 20 iunie 2019, pentru aprobarea *Strategiei 5G pentru România*, Anexă, p. 39.

15 https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwje2Z743ZzyAhXagP0HHd7rCiMQFnoECBQAw&url=https%3A%2F%2Fwww.ancom.ro%2Fuploads%2Fforms_files%2FCaiet_de_sarcini_procedura_01_07_20211625147871.pdf&usg=AOvVaw3d2FZFEGTGgkdcRmy1pFUX, accesat la 10.07.2021.

16 Norman M. Wade, *The Cyberspace Operations & Electronic Warfare SMARTbook*, The Lightning Press, Lakeland, FL, USA, 2019, p. Notes to Reader-1.

17 ATP 3-13.1, *The Conduct of Information Operations*, Headquarters, Department of the Army, Washington DC, octombrie 2018, p. 3-3.

18 <https://www.japcc.org/the-dimension-of-the-electromagnetic-spectrum/>, accesat la 15.07.2021.

BIBLIOGRAFIE

*** AC/322(CP/3)D(2016)0005-COR3, *NATO Joint Civil/Military Frequency Agreement (NJFA)*, 14 february 2017.

*** *Hotărârea de Guvern nr. 429*, din 20 iunie 2019, pentru aprobarea *Strategiei 5G pentru România*, Anexă.

ATP 3-13.1, *The Conduct of Information Operations*, Headquarters, Department of the Army, Washington DC, 4 october 2018.

[Department of Defense], *Electromagnetic Spectrum Superiority Strategy*, octombrie 2020.

[NATO], ACP-190 NATO Supplement-1 (C), *NATO Guide to Spectrum Management in Military Operations*, 2015.

Gl.mr.dr. Becheru Valentin, mr.dr. Iorga Benedictos, mr. Stan Adrian, cpt.ing. Chioseaua Laurențiu, lt. Lincă Valeria, *Studiu privind interconectarea operațională și tehnică a sistemelor de telecomunicații și IT ale armatei cu cele ale serviciului de telecomunicații speciale și cu cele ale operatorilor privați, în scopul creșterii viabilității și continuității în funcționare în caz de calamități naturale și în alte situații periculoase*, Editura AOSR, București, 2020.

LTC. Haider André, *Introduction – A Comprehensive Approach to Countering Unmanned Aircraft Systems*, Joint Air Power Competence Centre, Kalkar, Germania, 2021.

Ing. Ungureanu Cristian, ing. Lupu Octavian-Nicolae, „Monitorizarea spectrului radio destinat radiocomunicațiilor spațiale”, *Revista comunicațiilor și informaticii* nr. 1/2021, Sibiu.

Wade M. Norman, *The Cyberspace Operations & Electronic Warfare SMARTbook*, The Lightning Press, Lakeland, FL, USA, 2019.

https://www.ancom.ro/spectru-radio_2749

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjcz7z2rZfyAhV-gf0HHRz_AigQFnoECAgQAw&url=https%3A%2F%2Fwww.ntia.doc.gov%2Flegacy%2Fosmhome%2Fpresentations%2Fhammond_0610.pdf&usg=AOvVaw1Y60hcV5O_zYa2urlpCyIY

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwj4wqbY3ZryAhXovKQKHf5MD4QQFnoECAoQAw&url=https%3A%2F%2Fitso.int%2Fwp-content%2Fuploads%2F2018%2F04%2FDay-1-ITU-2-Spectrum-and-Int-Regular-toy-Framwork.pdf&usg=AOvVaw0CVaIL0OkNJYomMsb19VdO>

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwje2Z743ZzyAhXagP0HHd7rCiMQFnoECB>



QA&url=https%3A%2F%2Fwww.ancom.ro%2Fuploads%2Fforms_files%2FCaiet_de_sarcini_procedura_01_07_20211625147871.pdf&usg=AOvVaw3d2FZFEgTGgkdcRmy1pFUX

https://www.itu.int/dms_pub/itu-r/opb/rep/R-REP-F.2416-2018-PDF-E.pdf

<https://www.itu.int/en/ITU-R/information/Pages/emergency-bands.aspx>

<https://www.itu.int/en/myitu/News/2020/01/24/14/40/WRC19-identifies-additional-frequency-bands-for-5G>

<https://www.japcc.org/the-dimension-of-the-electromagnetic-spectrum/>



ANALIZA CONCEPTELOR DE AMENINȚARE LA ADRESA APĂRĂRII ȘI SECURITĂȚII NAȚIONALE

ANALYSIS OF THE CONCEPTS OF THREAT TO NATIONAL DEFENCE AND NATIONAL SECURITY

Lt.col.drd. Sorina Ana MANEA*

Demersul de față examinează comparativ conceptul de amenințare utilizat în domeniul apărării țării și cel al securității naționale prin investigarea instituțiilor și terminologiei legale și politico-administrative, cu scopul de a clarifica conținutul acestora. În acest sens, sunt examinate o serie de surse care beneficiază de universalitate, legitimitate și opozabilitate pentru a susține următoarele argumente: conceptul de amenințare în domeniul apărării țării și cel al securității naționale au sensuri distincte, care determină răspunsuri sociale și instituționale diferite.

This approach compares the concept of threat used in the field of national defense and national security by investigating legal and politico-administrative institutions and terminology, in order to clarify its content. In this regard, a number of sources are examined that benefit from universality, legitimacy and opposability to support the following arguments: the concept of threat in the field of national defense and national security has distinct meanings which determine different social and institutional responses.

Cuvinte-cheie: amenințare; apărarea țării; securitate națională.

Keywords: threat; country's defence; national security.

În 1995, Kate Storey afirma că „amenințările nu pot fi definite în afara contextului lor, adică sunt create și situate în perioada socioistorică în care sunt compuse”¹. Ca atare, putem spune că amenințarea din punct de vedere logic reprezintă o categorie ale cărei ramificații sunt determinate de contextul în care conceptul apare. Metodologia de studiu aleasă este analiza conceptuală în baza regulilor de logică formală.

În general, sensul universal acceptat în limbaj pentru amenințare este acela de acțiune, de *amenința* și rezultatul ei. Acțiunea, în sine, se referă la a manifesta intenția de a face rău cuiva pentru a-l intimida sau pentru a obține ceva de la el².

Conceptul de amenințare beneficiază de studii în numeroase domenii, de la istorie până la matematică și dincolo, însă pentru economia acestui articol, domeniile de referință sunt apărarea țării și securitatea națională. Prin urmare, contextul în care are loc manifestarea negativă care vizează

intimidarea sau obținerea unui avantaj este descris de limitele celor două domenii. Această consecință ar trebui să fie vizibilă în caracteristicile speciale pe care conceptul de amenințare le capătă, raportat la ipostazele apărării țării și securității naționale. Prin urmare, vor fi aplicate criteriile clasice de clasificare a conceptelor, anume sfera și conținutul apărării țării și al securității naționale, pentru a le observa în relaționare, alături de conceptul de amenințare.

Pentru identificarea conținutului și a sferei termenilor sau conceptelor „apărare”, „securitate”, „țară” și „național”, au fost utilizate dicționare explicative, acte normative și documente investite cu opozabilitate. Criteriile de selecție a acestor materiale au fost: universalitatea, legitimitatea și opozabilitatea generală. Astfel, conform convențiilor sociale, dicționarele explicative cuprind sensul universal acceptat al termenilor dintr-o limbă; normele legale, prevăzute în acte normative, adoptate prin exprimarea acordului majorității parlamentare, au fost reținute tocmai datorită legitimității conferite sensului și atributelor practice, date conceptelor pe care le descriu, iar documentele investite cu opozabilitate generală au fost selecționate, ca urmare a plusului de interpretare

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: sorinaman2@yahoo.com



și nuanțare pe care le adaugă proprietăților și elementelor sferei conceptelor sus-menționate.

Odată identificate utilizările conceptelor de mai sus, este realizată codificarea, constând în categorizarea definițiilor, a utilizării atributelor conceptelor, precum și a antecedentelor și consecințelor. Ultimele două aspecte prezintă importanță pentru relevarea contextului în care se poate realiza relaționarea dintre conceptele de amenințare și apărare a țării, pe de o parte, și securitate națională, pe de altă parte, antecedentele fiind definite ca „evenimente sau incidente care pot apărea înainte de apariția conceptului”, iar consecințele, ca „evenimente sau incidente care apar ca urmare a asigurării conceptului”³.

Conținutul și sfera conceptelor de apărare a țării și securitate națională

Conform Dicționarului explicativ al limbii române⁴ (notat cu 1, în Tabelul nr. 1) și Micului dicționar academic⁵ (notat cu 2, în Tabelul nr. 1), termenii „apărare”, „securitate”, „țară” și „național” au următorul conținut și sferă/semnificație:

țara noastră, în continuare vor fi analizate textele legale, de nivel lege, care fac referire la cele patru concepte/termeni („apărare”, „securitate”, „țară” și „național”) anume: Constituția României⁶ (notat cu 1, în Tabelul nr. 2), legea apărării⁷ (notat cu 2, în Tabelul nr. 2) și legea securității naționale⁸ (notat cu 3, în Tabelul nr. 2). Potrivit acestor trei acte normative între aceste concepte există un raport de ordonare și deci sunt supuse legii variației inverse⁹ datorită evoluției cunoștințelor despre apărarea țării și securitatea națională. Conținutul și sfera apărării țării și securității naționale sunt:

Documentele general opozabile – decizii sau hotărâri ale instanțelor judecătorești – dezvoltă conținutul conceptelor analizate, astfel (Tabelul nr. 3):

În ceea ce privește această categorie, se impun o serie de precizări referitoare la conceptul de atac sau acțiuni ostile. Astfel, respectând criteriile de universalitate, legitimitate și opozabilitate, conținutul acestor concepte în domeniul apărării și securității este dat de prevederile dreptului internațional al conflictelor armate¹³, de dreptul internațional cutumiar, de rezoluții ONU¹⁴ și de

Tabelul nr. 1
SENSUL UNIVERSAL AL CONCEPTELOR DE APĂRARE A ȚĂRII ȘI DE SECURITATE NAȚIONALĂ

Termen	Conținut/Sens	Sferă/semnificație
Apărare	1. „a interveni în ajutorul cuiva sau a ceva pentru a-l susține împotriva unei acțiuni ostile; a păzi un teritoriu, un oraș etc.; a menține o poziție prin luptă și reflexivul a se împotrivi unui atac, unei acțiuni ostile” 2. „oprește, protejare, situație în care, fiind atacat, ai dreptul de a lovi pe cel ce te atacă, formă de luptă ce urmărește oprirea ofensivei inamicului, totalitatea măsurilor luate pentru oprirea ofensivei inamicului sau luptă pentru paza unui teritoriu”	Totalitatea acțiunilor de respingere a unui atac împotriva unei entități sau unui teritoriu
Țară	1. „teritoriu locuit de un popor organizat din punct de vedere administrativ și politic într-un stat” 2. „porțiune relativ omogenă din cuprinsul învelișului geografic, căreia îi sunt specifice anumite caracteristici (etnice, etnografice, de relief, de climă, ape, resurse economice etc.); întindere de pământ (delimitată) pe care se exercită o anumită autoritate; teritoriu locuit de un popor organizat din punct de vedere administrativ și politic într-un stat”	Totalitatea statelor
Securitate	1. „faptul de a fi la adăpost de orice pericol; sentiment de încredere și de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol” 2. „adăpostire de orice pericol; sentiment de încredere, de liniște datorate convingerii că nu există pericol; absența riscului de accidente; (adesea cu determinări care indică domeniul) complex de condiții materiale, economice, politice care asigură securitatea”	Stare menținută prin acțiuni de eliminare a pericolului
Național	1. „care este propriu sau aparține unei națiuni, unui stat, care caracterizează o națiune sau un stat; care se referă la o națiune, la un stat sau le reprezintă; care este întreținut sau instituit de stat; (despre instituții de cultură) în care se vorbește limba națiunii respective” 2. „care aparține unei națiuni sau unui stat”	Totalitatea particularităților unui popor

Ținând seama de faptul că, în analiza efectuată, sunt avute în vedere conceptele de apărare a țării și securitate națională așa cum sunt ele percepute în

jurisprudența Curții Internaționale de Justiție, conform cărora atacul și acțiunea ostilă au natură militară sau cvasi-militară.

Tabelul nr. 2
SENSURI DATE DE ACTE NORMATIVE CONCEPTELOR
DE APĂRARE A ȚĂRII ȘI DE SECURITATE NAȚIONALĂ

Termen	Conținut / Sens	Sferă/semnificație
Apărarea țării	1. cetățenii au dreptul și obligația să apere România care este stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil cu forma de guvernământ republică, România este stat de drept, democratic și social. Condițiile privind îndeplinirea îndatoririlor militare (de apărare) se stabilesc prin lege organic. Fidelitatea față de țară este sacră.	<ul style="list-style-type: none">• drept și obligație legală și morală• profesie• apărarea se produce doar atunci când România este atacată
	2. ansamblul de măsuri și activități adoptate și desfășurate de statul român în scopul garantării suveranității naționale, independenței și unității statului, integrității teritoriale a țării și democrației constituționale.	<ul style="list-style-type: none">• activitate organizată cu scop determinat• menținerea statului român
Securitatea Națională	3. starea de legalitate, de echilibru și de stabilitate socială, economică și politică necesară existenței și dezvoltării statului național român ca stat suveran, unitar, independent și indivizibil, menținerii ordinii de drept, precum și a climatului de exercitare neîngrădită a drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor, potrivit principiilor și normelor democratice statornicite prin Constituție.	<ul style="list-style-type: none">• stare menținută prin acțiuni de eliminare a pericolului

Tabelul nr. 3
SENSURI DATE DE DOCUMENTE OPOZABILE CONCEPTELOR
DE APĂRARE A ȚĂRII ȘI DE SECURITATE NAȚIONALĂ

Termen	Conținut/Sens	Sferă/semnificație
Apărarea țării	<ul style="list-style-type: none">• presupune posibilitatea unei intervenții active, dinamice, în cazul unor atacuri sau al unor acțiuni ostile din exterior¹⁰.	<ul style="list-style-type: none">• capacitatea de a reacționa la un atac inamic
Securitatea națională	<ul style="list-style-type: none">• stare preexistentă de liniște și de siguranță internă a României¹¹.	<ul style="list-style-type: none">• existența continuă conformă cu valorile statului român
	<ul style="list-style-type: none">• implică mai mult decât securitatea militară, deci domeniul militar, și alte aspecte din viața statului – precum cele economice, financiare, sociale – care ar putea afecta însăși ființa statului prin amploarea și gravitatea fenomenului¹².	<ul style="list-style-type: none">• stare plurivalentă care reflectă nevoile societății

De asemenea, Curtea Constituțională constată că termenii de „țară” și „național” sunt echivalenți și au aceeași sferă, raportat la apărare și securitate¹⁵.

Prin urmare, rezultă din conținutul și sfera conceptelor de mai sus că antecedentele și consecințele acestora sunt (Tabelul nr. 4):

Din cele de mai sus, rezultă că apărarea țării reprezintă capacitatea națiunii române de a rezista unui atac armat/militar, iar securitatea națională reprezintă o stare de stabilitate permanentă a statului român care permite desfășurarea vieții sociale, în conformitate cu voința națiunii române și cu interesele acesteia.

O altă concluzie este că apărarea națională și securitatea națională sunt concepte distincte între care nu există relație de subordonare logică.

Totodată, reiese că apărarea depinde de apariția unei anume circumstanțe a cărei descriere este universal acceptată, și anume atacul armat/militar și agresiunea de natură militară. Pe de parte, securitatea națională este o stare a societății care trebuie permanent menținută și a cărei perturbare poate fi provocată de evenimente diverse, ceea ce conferă conceptului de securitate națională un caracter multivalent, și a cărei definire nu poate fi realizată, întrucât depinde de circumstanțierea contextului.

Amenințarea în contextul apărării țării și în cel al securității naționale

Amenințarea, în general, reprezintă obiectul intenției de a face rău cuiva pentru a-l intimida



sau pentru a obține ceva de la el, cu alte cuvinte reprezintă faptele menite a produce intimidarea sau obținerea unui avantaj din partea unui anume subiect. Faptele, în sine, au efecte negative, exclusiv pentru subiectul lor. Conceptul de amenințare are următorul conținut (Tabelul nr. 5):

defensive, iar România își menține permanent capacitatea de apărare¹⁷.

Spre deosebire de amenințarea la adresa apărării țării, cea în domeniul securității naționale poate îmbrăca forme diverse, sursa acestora neavând o anume calitate, ci doar un scop determinat, și

Tabelul nr. 4
ANTECEDENTE ȘI CONSECINȚE ALE AMENINȚĂRII

Concept	Atribute critice	Antecedente	Consecințe
Apărare	Imminent Vital negative effects Probability	Certitudine Atac Inamic	Competență Monovalență Violență
Țară/Național	Territory People Sovereignty	Politic Relații Comunitate Stabilitate	Permanență Autodeterminare
Securitate	Potențialitate Stare Nevoie Echilibru Permanență	Percepție cognitivă pozitivă	Progres Stabilitate Multivalență
Apărarea țării/națională	Probabilitate Orientată pe un anume moment Efecte vitale Continuitate România Capacitate	Interese ostile Atac militar	Modificare involuntară a națiunii Extincție Război Monovalent Violență Acțiune de contracarare
Securitatea țării/națională	Stare Nevoie Potențialitate Echilibru Permanență România	Percepție cognitivă pozitivă la nivelul întregii comunități	Progres Stabilitate Multivalență

În privința surselor legale, amenințarea în domeniul apărării este descrisă de prevederile dreptului internațional pe care România le-a ratificat. Astfel, amenințarea este descrisă în relație cu atacul militar, precum și cu alte situații de natură militară care sunt corelate aspectelor *manu militari*. Conținutul și sfera apărării, din perspectiva dreptului internațional, sunt determinate de interdicerea amenințării/utilizării forței militare de către națiuni în relațiile lor internaționale¹⁶, consecința fiind activarea dreptului la autoapărare al statului vizat de atacul militar (răspuns militar la acțiunea statului agresor), precum și intervenția comunității internaționale pentru a restabili pacea.

Din acest punct de vedere, conceptul de amenințare în domeniul apărării naționale capătă claritate, întrucât este exclus răspunsul militar, în absența unui atac militar iminent. În concordanță cu această observație, actele normative prevăd că apărarea națională se realizează exclusiv din motive

anume perturbarea stării de echilibru, de stabilitate și legalitate a României. Curtea Constituțională a României a reținut că „amenințările la adresa securității naționale sunt privite fie din perspectiva faptelor concrete săvârșite de către o persoană, fie din perspectiva subiectului care poate suferi o vătămare/atingere, ca urmare a unei fapte. Astfel, se poate afirma că amenințările la adresa securității naționale se obiectivizează, pe de-o parte, în acele acțiuni/fapte care, indiferent de făptuitor, prin

Tabelul nr. 5
CONȚINUT AMENINȚARE

Atribute critice	Potențială Vătore Percepții negative
Antecedente	Incertitudine
Consecințe	Anxietate Frică Stres

efectul lor sunt prezumate absolut a avea un impact direct asupra societății, în ansamblu, și, pe de altă parte, în acele acțiuni/fapte care, prin efectul lor, au un impact direct asupra anumitor persoane determinate și un impact mediat asupra societății, în ansamblu”¹⁸.

Un alt fapt de interes pentru clarificarea conceptului de amenințare la adresa apărării țării este acela că, de vreme ce unul dintre atributele critice ale conceptului de apărare a țării este capacitatea de apărare, rezultă ca acesta presupune un efort continuu de constituire a acestei capacități, a cărei afectare vizează atât apărarea țării, cât și următoarele elemente: conducerea, forțele, resursele și infrastructura teritorială¹⁹, elemente care țin de securitatea națională, întrucât se constituie există și sunt utilizate la pace, când îndeplinesc funcții secundare, atribuite prin lege, pentru susținerea stării de echilibru, stabilitate și legalitate a țării, dar își îndeplinesc scopul principal, în cazul manifestării acțiunilor militare sau de natură militară ostile.

În concluzie, ne aflăm în prezența unei amenințări la adresa apărării țării atunci când există o declarație implicită sau explicită de utilizare viitoare și nelegitimă a forței armate împotriva statului, a cărei executare depinde în totalitate de voința statului care face declarația. Pe de altă parte, ne aflăm în prezența unei amenințări la securitatea națională atunci când sunt comise fapte care sunt susceptibile de a afecta în mod negativ, care perturbă sau pot perturba starea de echilibru, stabilitate și legalitate a statului, iar în domeniul militar, ne aflăm în prezența unei amenințări la securitatea națională, atunci când este afectată capacitatea de apărare a țării.

Concluzii

Acest articol argumentează ideea că amenințarea, din punctul de vedere al apărării țării și securității naționale, reprezintă concepte cu sferă și conținut diferit, care nu pot fi supuse confuziei pentru a se evita afectarea societății românești în ansamblul său. Acesta este și motivul pentru care cele două ipostaze ale conceptului de amenințare merită o analiză separată. În domeniul apărării țării, amenințarea are forma declarației explicite sau implicite de utilizare a forței împotriva României, în timp ce amenințarea la adresa securității naționale poate fi definită ca intenție, plan, acțiune de afectare a unor valori și interese naționale.

Linia de demarcație dintre cele două concepte, deși greu de precizat explicit, poate fi trasată, dacă se ține seama de circumstanțele de manifestare: subiectul amenințat și autorul amenințării; valoarea/interesul vizat de situația/fapta care provoacă frică, anxietate și instrumentele statale folosite pentru înlăturarea efectelor amenințării.

Consecințele pe care le provoacă manifestarea situațiilor care pot fi evaluate ca amenințări în domeniul apărării țării diferă față de cele care sunt determinate ca fapte considerate amenințări la adresa securității naționale. De asemenea, subiectul vizat de cele două tipuri de amenințări este diferit. Astfel, în cazul manifestării unei amenințări la adresa apărării naționale, subiectul este statul, în timp ce în cazul amenințării la securitatea națională, subiectul poate fi societatea sau anumite persoane determinate, plus un impact mediat asupra societății.

NOTE:

1 Kate Storey, "The language of threats", *International Journal of Speech Language and the Law*, vol. 2, nr. 1, 2013, pp. 74-80.

2 [Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosetti”], *Dicționarul explicativ al limbii române* (ediția a II-a revăzută și adăugită), Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2012, p. 35.

3 L.O. Walker, K.C. Avant, *Strategies for Theory Construction in Nursing*, 5th Edition, Pearson New International Edition, 2014, p. 178.

4 [Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosetti”], *Dicționarul explicativ al limbii române* (ediția a II-a revăzută și adăugită), Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2012.

5 [Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosetti”], *Micul dicționar academic*, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 2010, <https://dexonline.ro/definitie/aparare>, <https://dexonline.ro/definitie/țară>, <https://dexonline.ro/definitie/securitate>, <https://dexonline.ro/definitie/național>, accesate la 11.08.2021.

6 *Constituția României*, republicată, art. 1, 53, 54.

7 *Legea nr. 45/1994 privind apărarea națională a României, cu modificările și completările ulterioare*, art. 1.

8 *Legea nr. 51/1991 privind securitatea națională a României, cu modificările și completările ulterioare*, art. 1.

9 Într-o serie de noțiuni ordonate, ordinii crescândă a conținutului îi corespunde ordinea descrescândă a sferei și invers. Această lege se aplică în orice domeniu unde avem raporturi de ordonare (subordonare, supraordonare) sau cu caracter ierarhic. Subordonata este noțiunea care se află într-o legătură, care provine din cea cu conținut mai bogat, sferă mai îngustă.

10 *** *Decizia Curții Constituționale nr. 80/2014 asupra propunerii legislative privind revizuirea Constituției României*, para. 343.



11 *Ibidem.*

12 *** *Decizia Curții Constituționale nr. 872, din 25 iunie 2010 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii privind unele măsuri necesare în vederea restabilirii echilibrului bugetar, para. II.*

13 Convențiile de la Geneva și Protocoalele Adiționale pe care România le-a ratificat.

14 *** *Rezoluția ONU nr. 3314/1974 privind definiția agresiunii.*

15 *** *Decizia Curții Constituționale nr. 802/2018 referitoare la excepția de neconstituționalitate a sintagmei „ori altor asemenea interese ale țării”, cuprinsă în dispozițiile art. 3, lit. f) din Legea nr. 51/1991 privind securitatea națională a României, și a dispozițiilor art. 4, alin. (2) din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale.*

16 *** *Carta ONU, Art. 3.*

17 *** *Legea nr. 45/1994 privind apărarea națională a României, cu modificările și completările ulterioare.*

18 *** *Decizia Curții Constituționale nr. 802/2018 referitoare la excepția de neconstituționalitate a sintagmei „ori altor asemenea interese ale țării”, cuprinsă în dispozițiile art. 3 lit. f) din Legea nr. 51/1991 privind securitatea națională a României, și a dispozițiilor art. 4 alin. (2) din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale, para. 79.*

19 *** *Legea apărării naționale a României nr. 45/1994, Art. 6.*

BIBLIOGRAFIE

*** *Carta ONU, Art. 3.*

*** *Decizia Curții Constituționale nr. 80/2014 asupra propunerii legislative privind revizuirea Constituției României, para. 343.*

*** *Decizia Curții Constituționale nr. 872, din 25 iunie 2010 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii privind unele măsuri necesare în vederea restabilirii echilibrului bugetar, para. II.*

*** *Decizia Curții Constituționale nr. 802/2018 referitoare la excepția de neconstituționalitate a sintagmei „ori altor asemenea interese ale țării”, cuprinsă în dispozițiile art. 3, lit. f) din Legea nr. 51/1991 privind securitatea națională a României, și a dispozițiilor art. 4, alin. (2) din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale.*

*** *Legea nr. 45/1994 privind apărarea națională a României, cu modificările și completările ulterioare.*

*** *Legea apărării naționale a României nr. 45/1994.*

*** *Rezoluția ONU nr. 3314/1974 privind definiția agresiunii.*

[Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosetti”], *Dicționarul explicativ al limbii române* (ediția a II-a revăzută și adăugită), Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2012.

[Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosetti”], *Micul dicționar academic*, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 2010.

Cazacu M. Aurel, *Introducere în logica formală*, Editura Fundației România de Mâine, București, 2009.

Dinstein Yoram, *War, Aggression and Self-Defence*, Cambridge University Press, 2011.

Storey Kate, ”The language of threats”, *International Journal of Speech Language and the Law*, vol. 2, nr. 1, 2013.

Walker L.O., Avant K.C., *Strategies for Theory Construction in Nursing*, Pearson New International Edition, 2014.



ASPECTE PRIVIND OPERAȚIA DE APĂRARE A BRIGĂZII MECANIZATE (INFANTERIE) ÎN CONTEXT ÎNTRUNIT

ASPECTS REGARDING THE DEFENSIVE OPERATIONS OF THE MECHANIZED (INFANTRY) BRIGADE IN THE JOINT CONTEXT

Mr.drd. Cristian ȚECU*

Acțiunea militară a cunoscut, în decursul istoriei, un permanent proces de evoluție și diversificare, sub aspectul atât al amplitudinii, cât și al dimensiunilor spațiale, temporale și materiale, imprimând operațiilor militare un profund și intrinsec caracter întrunit. Tendința care se manifestă din ce în ce mai pregnant este aceea că toate operațiile, inclusiv apărarea, vor avea un caracter întrunit, deoarece nu mai pot fi desfășurate într-un singur mediu, ci atât în mediul fizic (terestru, aerian, naval, cosmic), cât și în mediul virtual (electromagnetic – cibernetic). Totodată, nevoia de flexibilitate în pregătirea și desfășurarea operațiilor împotriva unui adversar cu un potențial de luptă fluctuant scoate în evidență necesitatea constituirii grupărilor de forțe întrunite. Flexibilitatea presupune ca această forță, adoptând o anumită organizare modulară, să fie capabilă să execute operații specifice luptei armate, atunci când astfel de operații se impun și, de asemenea, aceeași forță, dar într-o altă organizare modulară, să fie capabilă ca, într-un timp optim, să execute operații de stabilitate și sprijin.

Throughout history, military action has undergone a permanent process of evolution and diversification, both in terms of scope and with respect to spatial, temporal and material dimensions. The trend that is becoming more and more pronounced is that all operations, including defence, will have a common goal, because they can no longer be carried out in a single environment, but both in the physical environment (land, air, naval, cosmic), as well as in the virtual environment (electromagnetic - cybernetic). At the same time, the need for flexibility in preparing and conducting operations against an opponent with fluctuating combat potential highlights the need to form joint task forces. Flexibility implies that this force, adopting a certain modular organization, be able to carry out operations specific to armed struggle, when such operations are required and also the same force, but in another modular organization, to be able to, in an optimal time, to perform stability and support operations.

Cuvinte-cheie: apărarea; operații întrunite; multinațional; manevra; comandă și control.

Keywords: defensive; joint operations; multinational; maneuver; command and control.

Dacă, în primele războaie, sistemele de armament erau amplasate pe câteva hectare, iar victoria era decisă în doar câteva ore și la lumina zilei, s-a ajuns ca, în războaiele recente, manevra pentru lovirea inamicului să se execute de la mii de kilometri distanță, iar loviturile să aibă, în majoritatea situațiilor, efecte devastatoare. Acest stadiu a fost atins, datorită evoluției echipamentelor militare, posibilității concentrării puterii de lovire, din și în toate mediile de confruntare, asigurării unei vulnerabilități și a unor pierderi cât mai reduse în rândul forțelor proprii și populației civile, precum și datorită extinderii, aproape nelimitate, a spațiului de luptă.

* *Centrul Național de Instruire Întrunită „Getica”, Cincu, Statul Major al Forțelor Terestre*
e-mail: cristian_tecu@yahoo.com

Analiza conflictelor militare desfășurate în secolul trecut a evidențiat faptul că nu au existat operații ale unei singure categorii de forțe, ci doar *operații întrunite* – începând cu invadarea Poloniei, continuând cu debarcarea din Normandia (Operația „OVERLORD” – 1944), care prezintă, pentru prima dată, caracteristicile tipice unei operații întrunite, până la războaiele din Golf (Operația ”DESERT STORM” – 1991 și Operația ”IRAQI FREEDOM” – 2003) sau din Afganistan (Operația ”ENDURING FREEDOM” – 2001), în care a fost folosit integrat un „sistem de sisteme”, întrebunțând elemente de sprijin ale aviației sau marinei. Considerăm că aspectul modern al operațiilor întrunite a fost evidențiat cel mai bine în războaiele din Golf și din Afganistan, când au fost folosite, în baza unui plan unic, forțe și mijloace din toate categoriile de forțe.



Conflictele militare desfășurate în ultimele două decenii au reliefat orientări și concepte noi privind desfășurarea operațiilor militare, caracterizate prin planificare riguroasă, complexitate, dinamism, concentrări rapide de forțe și mijloace, susținere logistică integrată, folosirea tehnologiilor înalte și a acțiunilor conjugate ale tuturor categoriilor de forțe. Totodată, practica a arătat că operațiile militare nu mai au o delimitare geografică strictă, putând fi desfășurate la distanțe mari și având un timp de reacție foarte scurt, determinat în mare măsură de factorul mobilitate.

Scopul acestei lucrări este de a sublinia importanța pe care o are desfășurarea unei operații întrunite, în special cea de apărare, în ansamblul pregătirii și ducerii acesteia, în timp oportun, într-un mediu operațional dinamic și complex.

Delimitări conceptuale privind operațiile întrunite

Conceptul de *operație întrunită* a intrat în circuitul științific militar universal în prima jumătate a secolului trecut, majoritatea teoreticienilor militari fiind de acord că inițiatorul conceptului de *operație aeroterestră* este V.K. Triandafilov, care, în anul 1926, a formulat, pentru prima oară în arta militară, teoria dezvoltării operației militare în adâncimea teritoriului advers – *teoria operației și luptei adânci, cu folosirea aviației și trupelor de desant aerian*¹.

În sensul cunoscut și acceptat în prezent, sintagmele *operație integrată* și *acțiune militară întrunită* au fost utilizate pentru întâia oară în teoria militară către sfârșitul secolului al XX-lea, specialiștii militari considerând că au existat două evenimente marcante care au precedat punerea lor oficială în discuție, și anume: războiul din Malvine/Falkland în anul 1982 și acțiunea americană din Grenada (Operația ”URGENT FURY”) în anul 1983. Americanii au fost primii care au tras concluziile adecvate din aceste confruntări, înțelegând perfect faptul că noile tehnologii oferă posibilitatea lovirii de la mare distanță, ceea ce a condus la configurarea unor noi modalități de angajare a forțelor și, implicit, la apariția unor noi concepte doctrinare: „bătălia aeroterestră – 2000 și bătălia în adâncime”².

Conceptul de *operație întrunită* a fost îmbunătățit continuu și dezvoltat, pe baza lecțiilor învățate din principalele conflicte desfășurate în

ultimele decenii, care arată evoluția operațiilor militare în plan atât conceptual, cât și acțional. Aceste conflicte, în care au fost implicate deopotrivă forțe terestre, aeriene și navale, în toate mediile de confruntare, au oferit terenul propice desfășurării unor operații întrunite complexe (aeroterestre, aeronavale, aeroterestro-navale), dar fiecare cu propriile particularități. Tipologia acestor conflicte militare a dovedit ineficiența concepțiilor unilaterale ale dominării unei anume categorii de forțe, demonstrând că numai prin cooperarea acestora și, îndeosebi, prin valorificarea întrunită a resurselor poate fi atinsă starea finală dorită.

Apariția conceptului de *operație întrunită* a marcat începutul unui proces de reevaluare și limitarea întrebuițării conceptului operațiilor independente (terestre, aeriene, navale). Noul concept sintetizează o realitate deja existentă în spațiul de luptă modern, întrucât operații ale unei singure categorii de forțe nu se mai pot desfășura, dar, în același timp, operațiile desfășurate de categoriile de forțe, în integralitatea lor sau prin elemente componente, constituie baza operațiilor întrunite.

În continuare, voi prezenta conceptul de *operație întrunită* așa cum este reliefat în teoria militară. În Armata României, *operațiile întrunite* sunt definite ca „totalitatea acțiunilor terestre, aeriene și maritime duse de o grupare constituită din forțe sau elemente și mijloace aparținând mai multor categorii de forțe ale armatei, în mediul corespunzător, specific fiecăreia dintre ele, într-o zonă geografică determinată, într-o concepție unitară și sub comandă unică, exercitată de un comandament operațional întrunit, în scopul îndeplinirii unor obiective strategice”³. Deși pare a fi o definiție cuprinzătoare, este totuși limitată la caracterul fizic al acțiunii, neluând în calcul și alte componente ale operației, cum ar fi cea informațională sau cea socială, iar în ceea ce privește scopurile operației întrunite, apreciez că nu există o distincție clară între nivelurile strategic, operativ și tactic, deoarece prin acțiunea unei forțe de valoare mică, se pot obține efecte de nivel operativ sau strategic.

Literatura de specialitate americană definește operațiile întrunite ca fiind „acțiunile militare executate de forțe întrunite și, la nevoie, sprijinite de alte structuri din categoriile de forțe, pe baza unor relații de comandă clar precizate, fără a se

constitui obligatoriu ca forță întrunită⁷⁴. Spre deosebire de definiția anterioară, aceasta este una sintetică și cuprinzătoare, care extinde, față de ceea ce am prezentat până acum, structura forțelor care execută operația întrunită, incluzând și forțe care nu fac parte efectiv din forța întrunită, dar care o sprijină în anumite etape ale operației, pentru a-i facilita îndeplinirea scopului final. Un astfel de exemplu îl constituie dislocarea forței întrunite sau a unor componente ale sale, pe cale navală sau aeriană, dintr-o zonă de operații în alta, cu mijloace de transport navale sau aeriene care nu fac parte din forța întrunită.

Unii analiști militari apreciază că, indiferent de cât de actuală ar fi importanța operațională a unei categorii de forțe, viitorul aparține operațiilor întrunite, desfășurate într-un spațiu de luptă multidimensional și în cadru multinațional. În Armata României, *multinaționalitatea* presupune „desfășurarea operațiilor întrunite multinaționale, împreună cu forțe aparținând statelor membre NATO sau parteneri, dar și cu forțe aparținând altor state, în cadrul coalițiilor”⁷⁵. Doctrina NATO definește operațiile multinaționale ca fiind „operațiile la care participă forțe armate din două sau mai multe state, care acționează împreună”⁷⁶, iar Armata SUA, ca fiind „acțiunile militare desfășurate de forțele a două sau mai multor națiuni în cadrul unei coaliții sau al unei alianțe”⁷⁷. Pentru a putea opera într-un mod coerent și eficient în operațiile întrunite multinaționale, la nivelul forței întrunite trebuie să se asigure condiții pentru realizarea interoperabilității și a imaginii operaționale comune.

Așadar, pregătirea și desfășurarea unor astfel de operații impun constituirea *grupărilor de forțe întrunite*. Se apreciază că forța întrunită capabilă să desfășoare operația întrunită va urmări realizarea unei dominații în întreg spectrul, pe de o parte, prin folosirea integrată a manevrei dominante, angajării precise a inamicului, concentrării logisticii și protecției complete a forței, iar pe de altă parte, prin realizarea unei superiorități informaționale și a unui sistem de comandă și control unic și integrat.

Consider că analiza operației întrunite nu se poate realiza decât în contextul înțelegerii noii fizionomii a operațiilor militare, care presupune desfășurarea lor într-un spațiu extins, în care mediul societal este o componentă esențială, care include și o componentă informațională extrem de activă. În aceste condiții, operațiile presupun implicarea

integrată și întrunită a tuturor categoriilor de forțe care se intersectează, se completează reciproc și se intercondiționează dimensional, informațional și acțional cu celelalte domenii societale.

Operația întrunită trebuie să fie planificată, desfășurată și condusă pentru atingerea scopului final, stabilit de eșalonul superior, acesta devenind parte componentă esențială a operațiilor.

Atunci când ne referim la scopurile operațiilor întrunite, consider că problema trebuie privită din două perspective, cea politică și cea militară. Scopurile politico-militare, rezultatele și finalitățile operației întrunite clarifică rolul acesteia în cadrul luptei armate și, în ansamblu, al războiului. Succesul operațiilor întrunite se bazează pe efortul comun al componentelor forței aflate sub o comandă unică și care vor executa acțiunile în baza unei concepții unitare. Simultaneitatea acțiunilor componentelor oferă posibilitatea lovirii selective a principalilor poli de putere din dispozitivul adversarului, concomitent de pe sol, de pe apă și din aer, precum și din mediul electromagnetic, în scopul izolării acestora.

Cooperarea și coordonarea reprezintă caracteristicile importante ale operațiilor întrunite, care contribuie semnificativ la obținerea succesului. Astfel, între structuri și categorii de forțe, se stabilesc diferite tipuri de relații, prin care se primește sau se asigură sprijin, care au la bază principiul asigurării complementarității acționale a forțelor din întreaga structură, în scopul sincronizării eforturilor și atingerii eficienței maxime a acțiunilor.

O altă trăsătură importantă vizează modul de exercitare a *comenzii și controlului (C2)*. În operațiile întrunite, comanda este centralizată la nivelul Comandamentului Forțelor Întrunite, fiind exercitată de comandantul grupării de forțe întrunite, iar controlul operativ este exercitat de comandantul acesteia în mod direct sau prin comandanții componentelor, cărora li se vor delega diferite niveluri de autoritate, clar indicate prin ordinul de operații. În cadrul structurii acționale a operațiilor întrunite, consider că vor fi desfășurate acțiuni militare terestre, aeriene și navale sprijinite, în funcție de context și posibilități, de acțiunile din spațiul cibernetic (cyber), în baza unui plan de operații unic. Aceste acțiuni se execută de către grupări de forțe întrunite, care pot avea valori diferite, în funcție de obiectivul stabilit, de forțele, mijloacele și timpul avut la dispoziție pentru îndeplinirea misiunii.



Considerații privind locul și destinația brigăzii mecanizate (infanterie) în operația de apărare

În operația întrunită, brigada mecanizată (infanterie), parte a componentei terestre a grupării de forțe întrunite, este destinată ca, în cooperare cu elemente din celelalte categorii de forțe, să execute întreaga gamă de operații cu caracter terestru și aeropurtat, independent, întrunit sau combinat, pe teritoriul național sau în afara acestuia. Componenta terestră a unei operații întrunite este configurată de caracterul predominant al mediului terestru și al ponderii evidente a forțelor terestre în ansamblul dispozitivului operativ.

Având la bază elementele principale ale operației întrunite, putem considera că brigada mecanizată (infanterie) participă la o astfel de acțiune în cadrul unei grupări de forțe, condusă de Comandamentul Forțelor Întrunite, *național* sau *multinațional* (atunci când operația are caracter multinațional).

Astfel, atunci când operația se desfășoară pe teritoriul național, brigada se poate găsi în următoarele situații:

- în cadrul unei grupări de forțe constituită numai din forțe naționale, pe toată durata conflictului, în acest caz conducerea fiind atribuită exclusiv al comandantului Comandamentului Forțelor Întrunite, logistica asigurându-se prin efort național;

- în cadrul unei grupări de forțe formată doar din forțe naționale, până la dislocarea forțelor NATO, ulterior intrând în compunerea unei alte grupări de forțe aliate, situație în care conducerea este asigurată de un Comandament Întrunit Aliat, în care vor fi incluse și module de stat major naționale, iar logistica se va asigura prin aplicarea conceptului de *Sprijinul Națiunii Gazdă (Host Nation Support)*.

Atunci când operația întrunită se desfășoară în afara teritoriului național, în condițiile Articolului 5 al Tratatului Nord-Atlantic, brigada mecanizată (infanterie) desfășoară operații întrunite în compunerea unei grupări de forțe întrunite multinaționale sau aliate, sub comanda unui Comandament Întrunit al NATO.

În ceea ce privește destinația brigăzii mecanizate (infanterie) în operațiile întrunite, apreciez faptul că această structură trebuie să fie capabilă să răspundă oricăror amenințări militare și

nonmilitare, să fie în măsură să desfășoare acțiuni dinamice și manevriere într-un ritm rapid, în toate mediile și condițiile. Aceste condiționări sunt determinate de caracteristicile tipului de acțiune militară, care, potrivit tendințelor actuale, poate avea caracter convențional sau hibrid.

În acest context, consider că brigada este destinată să asigure, împreună cu celelalte componente ale forței întrunite și, în special, cu componenta aeriană, controlul spațiilor indispensabile desfășurării operațiilor, să protejeze centrele de greutate proprii, să fixeze forțele adversarului și, în final, să participe la executarea de operații decisive. Analiza dimensiunilor operației aeroterestre demonstrează că există o convergență a acțiunilor forțelor terestre și aeriene pentru îndeplinirea scopului unic al operației.

Componenta aeriană sprijină operația de apărare a brigăzii prin executarea operațiilor aeriene împotriva forțelor adverse, principala formă de sprijin fiind *sprijinul aerian apropiat (Close Air Support)*, precum și prin executarea *operațiilor de transport aerian*. Un exemplu de efect indirect datorat acțiunii forțelor aeriene este obținerea controlului asupra spațiului aerian, care ajută la modelarea zonei de operații în care forțele brigăzii pot acționa în momentul propice și la locul potrivit, fără interferențe aeriene prohibitive, și în scopul asigurării protecției forțelor. Indirect, se asigură și posibilitatea proiectării puterii militare, când și unde este nevoie, creându-se o premisă indispensabilă pentru câștigarea și menținerea libertății de acțiune la nivelul întregii forțe întrunite, dar în mod cert, la nivelul brigăzii mecanizate (infanterie)⁸.

Componenta aeriană poate asigura sprijin aerian apropiat brigăzii mecanizate (infanterie) pe timpul deplasării, pentru asigurarea securității, în special, atunci când această deplasare se execută în zona acțiunilor de luptă. În operația de apărare a brigăzii mecanizate (infanterie), sprijinul aerian apropiat se poate executa atât cu avioane de luptă, cât și cu elicoptere, fiind întrebuintat pentru a lovi obiectivele inamice aflate în imediata apropiere a forțelor proprii. Astfel, sprijinul aerian apropiat asigură comandantului forței o putere de foc extrem de mobilă pe timpul contraatacului și poate fi executat oriunde în zona de operații. Totodată, aeronavele pot sprijini forțele aflate în adâncimea dispozitivului inamicului, în zona de contact sau în cea de spate, în funcție de tipul apărării, pentru:

sprijinul manevrei (pot completa forțele care manevrează, integrându-se focului executat de mijloacele de suprafață); *sprijinul mișcării* (pot sprijini mișcarea forțelor proprii între poziții); *atacul inamicului pătruns* (pot angaja inamicul care a depășit forțele din zona luptei principale sau care au penetrat pozițiile forțelor proprii) și *sprijinul rezervei*.

Consider că puterea de foc și mobilitatea aeronavelor pot avea o contribuție imediată, directă și decisivă în operație, ajutând brigada să-și îndeplinească misiunea, în special prin lovirea țintelor inaccesibile sau greu de angajat, precum și atunci când timpul de concentrare a focului și de răspuns la nivelul brigăzii este mic.

A doua formă de sprijin al brigăzii de către componenta aeriană este transportul aerian de personal, de tehnică, de echipamente și materiale, precum și de reprovizionare în raionul operațiilor (transport logistic), de forțe aeropurtate și aeromobile (manevra pe verticală), de evacuare medicală și tehnică. Acesta se poate executa cu o varietate de mijloace aeriene, de la elicoptere ușoare și până la avioane cu reacție. Elicopterele trebuie să constituie parte integrantă a schemei de manevră a brigăzii și un element de neînlocuit al concepției operației. Spre deosebire de avioane, acestea pot transporta doar încărcături ușoare pe distanțe scurte, dar pot fi întrebunțate în orice loc, datorită flexibilității lor.

Așadar, în cadrul operațiilor întrunite, apreciez că manevra forțelor brigăzii mecanizate, conjugată cu sprijinul componentei aeriene, reprezintă o componentă cheie a operațiilor, aspecte care converg către obținerea succesului și atingerea stării finale dorite.

În ceea ce privește cooperarea brigăzii mecanizate (infanterie) cu *componenta navală* a grupării de forțe întrunite, aceasta s-a constituit într-un element de bază al conflictelor militare din ultima perioadă, constând în *sprijinul cu foc și transport*.

Sprijinul cu foc este principalul mijloc de susținere a operațiilor brigăzii. În cazul acțiunilor de-a lungul sau în vecinătatea unui fluviu, atunci când linia frontului intersectează perpendicular sau sub un anumit unghi cursul de apă, marina fluvială poate desfășura acțiuni în sprijinul brigăzii. Astfel, pe timpul desfășurării operației de apărare, atunci când brigada se sprijină cu un flanc pe fluviu, marina

poate asigura flancul respectiv prin trageri navale, minări și acțiuni de interzicere a manevrei de forțe și mijloace ale inamicului la flancul brigăzii, precum și în adâncimea dispozitivului acestuia.

De asemenea, o altă modalitate de sprijin al brigăzii de către componenta navală o reprezintă transportul. Manevra de forțe și mijloace, executată de brigadă, poate fi realizată prin transportul personalului, tehnicii, echipamentelor și materialelor, precum și prin transportul și debarcarea desantului fluvial și maritim.

Operația, executată în comun de forțele brigăzii mecanizate (infanterie) și de unități ale marinei militare, este coordonată și sincronizată de comandamentul forței întrunite. De asemenea, la nivelul brigăzii și al unității de marină cu care cooperează, trebuie fie desemnați ofițeri de legătură, prin intermediul cărora să se realizeze permanent schimbul de informații și armonizarea concepției operațiilor.

Astfel, opinez că operațiile întrunite și-au demonstrat eficiența, comparativ cu operațiile desfășurate de o singură categorie de forțe, iar capacitatea categoriilor de forțe de a se susține reciproc, precum și însumarea puterii de foc a acestora au avut ca efect creșterea probabilității de succes, dar au solicitat un nivel sporit de coordonare și control.

În ceea ce privește operația de apărare, aceasta se desfășoară de către brigada mecanizată (infanterie), dacă nu mai este capabilă să continue ofensiva, fapt ce ar duce la blocarea, contraatacarea și înfrângerea forței respective. Apărarea este o formă specifică luptei armate, care nu conduce, în mod direct, la victoria decisivă, dar, cu toate acestea, trebuie pregătită și executată energic, menținând inițiativa și exploatând succesul pentru a contracara continuu inițiativa inamicului, aceste obiective putând fi atinse prin combinarea acțiunilor defensive cu cele ofensive în cadrul concepției generale a operației de apărare.

De aceea, atunci când nu mai există niciun motiv real pentru rămânerea în apărare și când au fost create condițiile optime, la ordin, se reia ofensiva. În virtutea acestui deziderat, operația de apărare cuprinde o luptă sau o succesiune de acțiuni desfășurate în timp, intenția finală fiind de a realiza condițiile favorabile câștigării și menținerii inițiativei în vederea declanșării ulterioare a acțiunilor ofensive decisive.



De regulă, brigada mecanizată (infanterie) se apără în cadrul eșalonului superior, acesta fiind motivul pentru care comandantul brigăzii respectă intenția și se încadrează cu acțiunile marii unități tactice de arme întrunite în concepția diviziei sau grupării de forțe. În spațiul de responsabilitate al eșalonului superior, brigada poate primi misiuni de apărare cu aspecte diferite, pe fronturi mai mult sau mai puțin largi, cu flancuri descoperite, cu intervale mari între unități sau chiar subunități, în funcție de locul și rolul acesteia în cadrul concepției operației de apărare. Brigada mecanizată (infanterie) poate desfășura operații de apărare în cadrul diviziei sau grupării de forțe întrunite ca: forță de acoperire; în cadrul forțelor din eșalonul 1; în cadrul forțelor din eșalonul 2 sau ca rezervă (a grupării operative).

Așadar, o apărare temeinic pregătită presupune o „combinație de componente active și pasive care folosesc cu eficiență și abilitate unitățile luptătoare și de sprijin pentru a respinge acțiunile decisive ale inamicului”⁹⁹, în scopul neutralizării sau anihilării centrului de greutate al acestuia, într-un timp relativ scurt și cu pierderi minime.

Având în vedere considerentele care vizează operațiile de apărare desfășurate de-a lungul unor fronturi continue, consider că acțiunile de luptă moderne nu mai permit realizarea unor astfel de spații de luptă și se va opta pentru zone neliniare de operații.

Pe de altă parte, discontinuitatea frontului determină, la rândul ei, acțiunile insulare, în zone noncontigue, adică acel caracter relativ izolat al dispunerii forțelor pe obiective, în grupări de forțe, proiectate în funcție de importanța lor, în contextul general al operației de apărare. La nivelul brigăzii, aceste acțiuni se pot pregăti și desfășura de către grupuri de luptă (task forces) de valoare batalion, articulate prin scopuri, spațial și temporal, în cadrul întregii operații de apărare. Astfel de acțiuni îmbracă forme și procedee de luptă diferite, în proporții și la intensități variate, în funcție de momentele desfășurării lor, de caracteristicile acționale ale inamicului, ale zonei de operații și ale obiectivelor din cadrul acesteia, precum și de natura și puterea de luptă a grupării de forțe proprii.

În urma analizei efectuate, opinez că, deși apărarea nu conduce totuși, în mod direct, la obținerea victoriei finale, aceasta trebuie dusă în mod decisiv pentru a crea condițiile propice trecerii la ofensivă.

Pentru a realiza acest deziderat, în ducerea operației de apărare, se va avea în vedere o linie a frontului favorabilă, aceasta putând fi stabilită chiar cu cedarea deliberată a unei porțiuni de teren pentru a permite forțelor ocuparea unui aliniament puternic, cu posibilități de riposte ofensive care să-i asigure succesul. Pe de altă parte, sprijinul aviației și, în situații specifice, a forțelor navale în momentele decisive ale operației de apărare este indispensabil, deoarece integrarea acțiunii tuturor forțelor avute la dispoziție și obținerea efectului sinergetic duc la creșterea semnificativă a rezultatului efortului de apărare.

Concluzii

Conceptul de operații întrunite reprezintă una dintre cele mai mari provocări ale artei militare contemporane. Consider că analiza operației de apărare nu se poate realiza decât în contextul înțelegerii noii fizionomii a operațiilor militare, care presupune desfășurarea lor într-un spațiu extins, care include și o componentă informațională extrem de activă. În aceste condiții, operația de apărare presupune implicarea tuturor categoriilor de forțe în mod integrat, completându-se reciproc.

Ca urmare a propriei analize, apreciez că, indiferent de cât de actuală ar fi importanța operațională a unei categorii de forțe, prezentul și, mai ales, viitorul aparțin operațiilor întrunite, desfășurate într-un spațiu de luptă multidimensional și în cadru multinațional.

Pentru a putea participa la operații întrunite multinaționale, în care operațiile de apărare constituie un capitol cert (Articolul 5 al Tratatului Nord-Atlantic), brigada mecanizată trebuie să dispună de capacități operaționale pentru realizarea interoperabilității cu celelalte componente ale unei astfel de forțe. Astfel, brigada mecanizată trebuie să dispună de capacitatea de a poziționa sau redisloca structurile sale în diverse zone de operații, în mod rapid și decisiv, să fie capabilă să realizeze conexiunea dintre senzori, sisteme de angajare și efecte, să fie capabilă să asigure, în timp optim și oriunde este nevoie, necesitățile logistice, precum și să asigure protecția personalului și mijloacelor proprii. Așadar, este evident faptul că, în condițiile actuale și în perspectiva apropiată, în cazul declanșării unei agresiuni militare asupra României, apărarea acesteia nu este posibilă numai cu forțele dislocate în timp de pace în zona de



agresiune a adversarului, impunându-se executarea unor manevre cu mari unități tactice, inclusiv cu brigăzi mecanizate (infanterie) din alte garnizoane de dislocare la pace în zona respectivă, acolo unde agresiunea a survenit.

În concluzie, realizarea acestor obiective se poate sprijini pe aplicarea unor doctrine comune de pregătire, însoțite de standardizarea echipamentelor și a procedurilor, validate prin instrucția în comun și prin participarea la exerciții întrunite și multinaționale.

NOTE:

1 *** *Tratat de Știință Militară*, vol. I, Editura AISM, București, 1998, p. 126.

2 Marian Stancu, *Operațiile militare ale viitorului*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, p. 58.

3 *** *Doctrina Armatei României*, Statul Major General, București, 2012, p. 136.

4 *** JP 3-0, *Joint Operations*, USA Department of Defense, 2011, p. GL-11.

5 *** *Doctrina Armatei României*, Statul Major General, București, 2012, p. 70.

6 *** AJP-01(E), *Allied Joint Doctrine*, USA Department of Defense, 2017, LEX-6.

7 *** DOD, *Dictionary of Military and Associated Terms*, USA Department of Defense, 2021, p. 147.

8 *** AJP-3(B), *Allied Joint Doctrine for the conduct of operations*, USA Department of Defense, 2011, p. 1-9.

9 *** *Manualul pentru luptă al brigăzii mecanizate (infanterie, infanterie ușoară)*, București, 2004, p. 161.

BIBLIOGRAFIE

*** *Tratat de Știință Militară*, vol. I, Editura AISM, București, 1998.

*** *Manualul pentru luptă al brigăzii mecanizate (infanterie, infanterie ușoară)*, București, 2004.

*** JP 3-0, *Joint Operations*, USA Department of Defense, 2011.

*** AJP-3(B), *Allied Joint Doctrine for the conduct of operations*, USA Department of Defense, 2011.

*** *Doctrina Armatei României*, Statul Major General, București, 2012.

*** AJP-01(E), *Allied Joint Doctrine*, USA Department of Defense, 2017.

*** ADP 6-0, *Mission Command: Command and Control of Army Forces*, Department of the Army, Washington DC, 2019.

*** DOD, *Dictionary of Military and Associated Terms*, USA Department of Defense, 2021.

Cruceru Valerică, „Despre conceptul de război hibrid în gândirea militară americană”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 3, București, 2014.

Stancu Marian, *Operațiile militare ale viitorului*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.



AMENAJAREA GENISTICĂ A BRIGĂZII MECANIZATE ÎN OPERAȚIA OFENSIVĂ

ENGINEERING ACTIVITIES OF THE MECHANIZED BRIGADE IN OFFENSIVE OPERATIONS

Mr.drd. Cristian ȚECU*

În contextul actual, când dinamica desfășurării operațiilor defensive și ofensive este accentuată, ceea ce presupune creșterea numărului de deplasări și de manevre ale forțelor și mijloacelor, armatele moderne atribuie armeei de geniu și forțelor de geniu rolul primordial în asigurarea mobilității proprii și contramobilității forțelor adversarului, fapt care demonstrează caracterul dinamic pronunțat al acțiunilor militare. Având în vedere condițiile și volatilitatea mediului operațional în care forțele militare trebuie să acționeze, sprijinul de geniu constituie un factor important în pregătirea și desfășurarea operațiilor, dar și în atingerea stării finale dorite. În operațiile ofensive, care sunt executate întrunit (joint), misiunile structurilor de geniu sprijină dezvoltarea spațiului de luptă pentru realizarea manevrei forțelor aflate la contact, dinamizează, prin mobilitate, deplasarea tactică și asigură infrastructura necesară protecției forțelor proprii.

In the current context, when the dynamics of defensive and offensive operations is pronounced, which involves numerous and frequent movements and maneuvers of forces and means, modern armies attribute the primary role in ensuring their own mobility and countermobility of adversary forces which demonstrates the pronounced dynamic character of military actions. Due to the conditions and volatility of the operational environment in which the military forces must act, the engineering support is an important factor in the preparation and conduct of operations, but also in achieving the desired end state. In offensive operations, which are executed jointly, the engineer's missions support the development of the combat environment for the maneuvering forces in contact, accelerate through mobility, tactical movement and provide the necessary infrastructure to protect their own forces.

Cuvinte-cheie: sprijin de geniu; mobilitate; operații ofensive; contramobilitate; protecție.

Keywords: engineering support; mobility; offensive operations; countermobility; protection.

În contextul mediului de securitate actual, caracterizat prin complexitate și relativă instabilitate, când acțiunile militare pot avea un caracter atât violent, cât și nonviolent (acțiuni cyber sau electromagnetice), sprijinul de geniu trebuie să dobândească o dimensiune crescută și modernă, în scopul facilitării și fluidizării acțiunilor forțelor proprii, reducerii riscurilor și sporirii gradului de siguranță și de protecție al acestora, concomitent cu contracararea acțiunilor adversarului, îndeosebi prin misiuni de contramobilitate și manevră.

Modernizarea și restructurarea forțelor terestre, în majoritatea armatelor moderne partenere NATO, au impus realizarea de noi structuri

militare expediționare, adecvate acestui proces, de mare mobilitate, rapiditate, suplețe și flexibile, dotate cu tehnică militară și cu armament de ultimă generație.

Dispariția armatelor mastodont, greoaie și incapabile să facă față riscurilor și amenințărilor hibride sau convenționale, a dus la proiectarea unor structuri special organizate, pregătite pe principiul profesionalizării forței și dotate cu tehnică de luptă și cu materiale cu caracteristici de înaltă performanță, capabile să intervină rapid în rezolvarea unor situații conflictuale, pentru apărarea propriilor interese sau pentru gestionarea crizelor în diferite zone de interes și influență. În confruntările actuale, indiferent de intensitatea acestora, structurile militare sunt adesea obligate să efectueze manevre ample și rapide, pe distanțe și cu consumuri mari de resurse, într-un câmp de luptă caracterizat prin existența unor arme tot mai sofisticate.

* Centrul Național de Instruire Întrunită „Getica”, Cincu, Statul Major al Forțelor Terestre
e-mail: cristian_tecu@yahoo.com

În accepțiunea NATO, tehnologia secolului actual oferă comandanților posibilitatea de a culege, de a stoca și de a distribui informații, începând de la nivel tactic, și doar cei inteligenți, în formă fizică bună, puternic motivați, instruiți și bine antrenați vor putea exploata această tehnologie la capacitatea ei maximă. Interconectarea digitală, la nivelul tuturor eșaloanelor, va avea ca rezultat o comunicare precisă, rapidă și sigură în toate situațiile, comunicare care o va depăși pe cea existentă astăzi și care va oferi posibilitatea integrării structurilor de geniu în cadrul forțelor de sprijin ale marilor unități tactice de arme întrunite.

Demersul științific vizează cunoașterea problematicilor esențiale specifice sprijinului de geniu, dimensionării și conducerii acestuia, la nivelul marilor unități tactice de arme întrunite, în concordanță cu noile prevederi ale principalelor doctrine, regulamente, manuale, instrucțiuni și acte normative, elaborate la nivelul structurilor militare românești.

Perspective privind sprijinul de geniu al brigăzii mecanizate în operațiile ofensive

Operațiile militare moderne sunt dominate din ce în ce mai mult de întrebuintarea aparatelor aeriene fără pilot, fapt ce forțează structurile militare să execute manevre și deplasări multiple în aria de operații, de unde derivă necesitatea unei mobilități ridicate, în principal, cu sprijinul structurilor de geniu.

În accepțiunea militară românească, sprijinul de geniu reprezintă „totalitatea sarcinilor de geniu care se planifică, organizează și execută de către forțele specializate de geniu în sprijinul tuturor forțelor participante la lupta armată”¹. În cadrul forțelor terestre, locul structurilor de geniu depinde de eșalonul în sprijinul căreia acționează, de misiunile acestuia, precum și de sarcinile genistice încredințate. Din punct de vedere acțional, structurile de geniu se poziționează în cadrul forțelor de sprijin de luptă.

La nivelul brigăzii mecanizate, compania de geniu execută sarcini specifice atât în cadrul operațiilor principale – ofensiva și apărarea –, cât și în cadrul operațiilor de stabilitate și sprijin sau al celor intermediare. Un rol deosebit de important le este atribuit forțelor de geniu în executarea acțiunilor de ajutorare a populației civile, în situațiile de criză, prin implicarea acestora în

căutarea–salvarea–evacuarea, în caz de inundații sau înzăpezire. Acțiunile tactice ofensive se înscriu în gama operațiilor principale desfășurate de brigada mecanizată, iar amenajarea genistică și, implicit, sprijinul de geniu reprezintă elemente de greutate care pot asigura, într-o mare măsură, succesul și victoria. Așadar, sprijinul de geniu, alături de celelalte componente ale sprijinului de luptă, printre care amintim: sprijinul prin foc al artileriei, sprijinul antiaerian sau cel logistic, devine hotărâtor în desfășurarea cu succes a operațiilor la nivel tactic.

Ofensiva, ca formă decisivă a luptei armate, este considerată modalitatea prin care comandantul își impune voința proprie asupra adversarului. În sensul în care deciziile de ordin strategic, operativ sau tactic impun înfrângerea unei forțe adverse, la orice nivel, atunci se trece la ofensivă. Chiar și pe timpul apărării propriu-zise, apreciez că preluarea și păstrarea inițiativei necesită acțiuni ofensive, care au ca scop cucerirea rapidă și decisivă a obiectivelor, cu pierderi minime de personal și mijloace de luptă.

Dintr-un alt punct de vedere, comandanții marilor unități tactice de arme întrunite desfășoară acțiuni ofensive, în scopul privării adversarului de resurse sau limitării accesului acestuia la ele, ocupării unor puncte cheie din teren, culegerii de date și informații sau menținerii adversarului în pozițiile defensive, incapabil să riposteze. Pentru îndeplinirea acestor scopuri, subunitățile de geniu realizează estimări și evaluări, care sunt esențiale în dezvoltarea concepției operației, deoarece identificarea cu acuratețe a sistemului de obstacole advers facilitează evitarea elementelor puternice ale adversarului și lovirea acestuia pe la flancuri sau prin intervale.

Manualul sprijinului de geniu în operațiile de nivel tactic tratează scopul ofensivei ca fiind „impunerea propriei voințe inamicului sau crearea condițiilor pentru succesul operațiilor ulterioare, pentru încetarea ostilităților și trecerea la operații postconflict, prin folosirea forței sau amenințării”². Avantajele desfășurării unei operații ofensive țin, în primul rând, de abilitatea comandantului de a-și impune voința prin deținerea inițiativei, alegerea momentului decisiv de a ataca, precum și prin stabilirea ritmului ofensivei, iar subunitățile de geniu sprijină acțiunile ofensive ale brigăzii mecanizate, facilitând manevra și deplasarea în aria



de operații. Putem admite că sprijinul de geniu al operației ofensive are ca scop „crearea condițiilor favorabile pentru realizarea în timp oportun, în siguranță și în ascuns a dispozitivului ofensiv; asigurarea protecției forțelor pe timpul pregătirii și desfășurării operației; asigurarea mobilității forțelor proprii; realizarea contramobilității forțelor adversarului etc.”³ și se regăsește în ambele procedee ale ofensivei – din mișcare și din contact nemijlocit cu adversarul.

Atunci când analizăm sprijinul de geniu al ofensivei din contact nemijlocit cu adversarul, putem afirma că se are drept scop crearea condițiilor optime pentru ruperea apărării adversarului, distrugerea și capturarea acestuia, iar în antiteză, ofensiva din contact este adoptată dintr-o postură defensivă, după regruparea forțelor sau după înlocuirea acestora, cu ocuparea preliminară a bazei de plecare la ofensivă de către subunitățile din eșalonul întâi. Baza de plecare la ofensivă este o porțiune de teren, în care s-au executat amenajări genistice, și are o suprafață corespunzătoare dispozitivului de luptă care trebuie să confere mascarea forțelor, protecția împotriva sistemelor de foc ale adversarului, în special a celor chimice, biologice, radiologice și nucleare, bază din care se poate declanșa atacul. Pregătirea bazei de plecare la ofensivă se va executa, în mod obligatoriu, pe timpul nopții sau în ascuns, folosindu-se amenajările genistice sau adăposturile naturale, existente în fâșia brigăzii.

Ofensiva din contact nemijlocit cu adversarul se adoptă atunci când acesta a dispus de timp suficient să-și organizeze sistemul defensiv, incluzând amenajări genistice și lucrări de baraje, dar și în cazul în care aria de operații nu dispune de comunicații practicabile pentru ajungerea rapidă la contact. Ofensiva din contact este procedeul adoptat, de regulă, atunci când adversarul a avut timp să-și organizeze un sistem defensiv adânc eșalonat, iar penetrarea acestuia solicită utilizarea sincronizată a întregului potențial ofensiv al atacatorului.

Ofensiva din mișcare se adoptă împotriva unei apărări haotice sau pregătite în grabă a adversarului, în care scopul secundar este câștigarea de timp, iar cel principal este reprezentat de exploatarea unei vulnerabilități și de preluarea inițiativei, ca urmare a desfășurării cu succes a unei operații defensive.

Forțele utilizate pentru declanșarea atacului prin

acest procedeu sunt cele disponibile la momentul luării deciziei sau sunt aduse din spate, iar timpul de pregătire este redus la minimum pentru a trece la nimicirea adversarului, înainte ca acesta să se concentreze sau să-și îmbunătățească sistemul defensiv și elementele de contramobilitate. Pentru desfășurarea cu succes a ofensivei din mișcare, este necesară existența unei rețele dezvoltate de comunicații pentru executarea deplasărilor și a unor mijloace de foc, suficiente pentru neutralizarea adversarului. În această situație, pregătirea de foc a atacului începe din momentul intrării forțelor proprii în bătaia artileriei adversarului și se poate executa atât de mijloacele proprii, cât și de cele ale forțelor aflate în contact nemijlocit.

Pentru pregătirea ofensivei din mișcare, se stabilesc: raioane de concentrare, itinerare de apropiere, puncte inițiale, puncte de coordonare, aliniamente de desfășurare pe coloane, aliniamente de debarcare, aliniamente de desfășurare pentru atac, direcții de ofensivă, aliniamente de coordonare a sprijinului prin foc și obiectivul final.

În timpul desfășurării operațiilor ofensive forțele de manevră transmit către punctele de comandă toate datele din teren pentru a sprijini efortul eșalonului superior în evitarea sau înlăturarea tuturor obstacolelor naturale sau amenajărilor întâlnite pe direcția de ofensivă, iar atunci când sunt identificate rute ocolitoare este de preferat a fi folosite. În opinie proprie, sprijinul de geniu în operațiile ofensive are rolul de a „deschide calea” și de a facilita deplasarea, manevra, lovirea adversarului și exploatarea succesului de către marile unități tactice de arme întrunite.

Amenajarea genistică și domeniile principale ale sprijinului de geniu – concepte actuale

Modelarea mediului fizic (terenului) de desfășurare a confruntărilor violente, în raport cu cerințele operaționale, contribuie la fermitatea și suplețea dispozitivului de luptă, dar și la protecția forțelor împotriva acțiunilor și efectelor loviturilor adversarului.

Amenajarea genistică a terenului reprezintă „totalitatea acțiunilor de modelare, din punct de vedere genistic a spațiului fizic terestru – inclusiv apele de interior, porturile și litoralul – de ducere a operațiilor, atât sub aspectul modificării caracteristicilor terenului natural, cât și a detaliilor de planimetrie cu relevanță asupra acțiunilor

militare²⁴. Definiția amenajării genistice are caracter de generalitate, aceasta fiind aplicabilă tuturor acțiunilor militare, fapt ce îi conferă o arie cuprinzătoare, misiunile și lucrările genistice având gradul de selecție în funcție de caracteristicile și de dimensiunea adversarului, de forma și tipul acțiunilor militare, de concepția operației și de alți factori care influențează mediul operațional.

Amenajarea genistică a terenului rămâne o componentă de bază a structurii operației ofensive, alături și în deplină concordanță cu dispozitivul de luptă și cu sistemul de lovire. Astfel, în perspectivă proprie, conceptul de amenajare genistică a terenului nu trebuie redus la lucrările și măsurile genistice de protecție, aria de cuprindere a acestuia fiind mult mai vastă, vizând, în esență, funcțiile importante ale sprijinului de geniu.

În ceea ce privește amenajarea genistică a brigăzii mecanizate pe timpul ducerii operațiilor ofensive, considerăm că poate fi realizată prin acțiuni și lucrări specifice atât în cadrul protecției forței, cât și în cadrul sprijinului de geniu, cu respectarea concepției și aprobării eșalonului superior⁵. Bineînțeles, amenajarea genistică, în ofensivă, contribuie categoric la realizarea unui ritm crescut al acțiunilor și la depășirea adversarului care se apără, în funcție de forțele, mijloacele și timpul avut la dispoziție și sub coordonarea directă a unei structuri specializate în cadrul sprijinului de geniu.

Abordarea la nivelul NATO a sprijinului de geniu în ofensivă este una clară și presupune „menținerea continuității atacului forțelor proprii”⁶, astfel încât cucerirea obiectivelor să fie realizată. Indiferent de procedeele de ofensivă adoptate, sprijinul de geniu constituie elementul esențial și se manifestă în patru domenii principale, astfel: „mobilitate, contramobilitate, menținerea capacității operaționale și sprijinul de geniu general”⁷.

Conceptul de *mobilitate* este vital în activitatea de pregătire și desfășurare a acțiunilor militare ofensive. La realizarea principalelor elemente specifice mobilității forțelor, un aport esențial îl au forțele de geniu din organica brigăzii mecanizate. Apreciez că acțiunile de luptă desfășurate de structurile de geniu pe timpul operației ofensive se integrează organic în caracterul interarme al acestora și se manifestă acut în domeniul sprijinului de geniu.

Mobilitatea este o calitate sau o capacitate a forțelor militare care le permite să se deplaseze dintr-un

loc în altul, păstrând în același timp abilitatea de a-și îndeplini misiunea principală⁸. Sarcinile mobilității reprezintă acele activități ale marilor unități tactice de arme întrunite care atenuază efectele obstacolelor pentru a permite libertatea de mișcare și executarea manevrei forțelor proprii.

Consider că mobilitatea are rolul important în desfășurarea și dislocarea rapidă a elementelor din organica brigăzii mecanizate pentru a realiza concentrarea efortului, în scopul angajării adversarului și preluării inițiativei.

Contramobilitatea presupune construirea de obstacole și amplasarea câmpurilor de mine pentru a întârzia, a limita și a distruge adversarul prin amenajarea terenului⁹. O definiție similară a contramobilității regăsim și în literatura militară de specialitate, potrivit căreia contramobilitatea reprezintă „totalitatea acțiunilor și măsurilor care contribuie la încetinirea manevrei sau deplasării inamicului și împiedică folosirea terenului de către acesta”¹⁰.

Analizând ambele definiții, consider că acțiunile de contramobilitate trebuie puse în balanță pentru a întrerupe mobilitatea adversarului, dar fără a restrânge sau limita executarea manevrelor proprii în aria de operații.

Sprijinul de geniu necesar *menținerii capacității operaționale* include aspecte de ordin fizic, în ceea ce privește protecția personalului și a mijloacelor de luptă împotriva efectului armamentului advers sau împotriva diferitelor sisteme de lovire, precum și „participarea la acțiuni de inducere în eroare a adversarului”¹¹. Pe timpul operațiilor ofensive, proiectarea, asigurarea resurselor și protecția forței, precum și asigurarea utilităților și infrastructurii devin responsabilitatea structurilor de geniu. Această sarcină presupune existența unei game largi de mijloace și echipamente specifice pentru menținerea capacității operaționale prin măsuri concrete de amenajare a terenului.

Sprijinul de geniu general „constă în măsuri și acțiuni de asigurare și furnizare de către forțele de geniu a unor resurse specifice și forță de lucru specializată pentru forțele proprii sau pentru populația din zona de operații”¹². Forțele armate ale României, prin dislocarea structurilor de manevră în teatrele de operații din Afganistan sau Irak, au desfășurat acțiuni specifice sprijinului de geniu general, executând, în parteneriat cu forțele de coaliciție, activități de sprijinire a populației



locale, precum și dezvoltarea unor proiecte de infrastructură.

Datorită faptului că sprijinul de geniu general acoperă o gamă largă de activități foarte diverse, ca specific, devine obligatorie stabilirea de legături cu alte categorii de forțe și servicii care să-și dea concursul și care să sprijine forțele specializate de geniu în îndeplinirea misiunilor și sarcinilor. Specialiștii militari americani consideră că sprijinul de geniu general are aplicabilitate prin executarea sarcinilor specifice forțelor de geniu înainte, în timpul sau după acțiuni ostile ori dezastre naturale sau provocate de om, pentru a reduce efectele nefaste ale acestora.

Așadar, sprijinul de geniu reprezintă conceptul de bază, întâlnit în operațiile militare moderne, compatibil cu doctrinele armatelor aliate prin scop, sarcini, forțe și mijloace avute la dispoziție. Consider că se impune necesitatea asigurării compatibilității și interoperabilității din punctul de vedere al înzestrării cu tehnică, materiale și muniții performante, a structurilor de geniu românești cu cele similare din NATO, având în vedere desfășurarea exercițiilor multinaționale, cu specific genistic pe teritoriul României, în centrele de instruire din Cincu, Smârdan sau Babadag, sub denumirea de *Resolute Castle Exercises*.

Concluzii

Problematica acțiunilor militare desfășurate de structurile militare românești trebuie regândită și dimensionată corespunzător, având în vedere că aceste structuri vor acționa, de regulă, pe teritoriul național, în situații de criză, la debutul unui conflict, pe o perioadă limitată de timp, până la intervenția Alianței, și presupune integrarea acțiunilor desfășurate de acestea în structura apărării colective, prin intermediul structurilor NATO de pe teritoriul României.

În contextul celor arătate mai sus, forțele de geniu vor avea misiunea de a analiza și furniza imaginea tridimensională virtuală a câmpului de luptă și a caracteristicilor acestuia pentru toate categoriile de forțe, iar rolul structurilor de geniu va deveni determinant.

În acest demers științific, am considerat necesar să cunoaștem principiile și principalele cerințe ale doctrinei și manualelor de luptă românești, dar și terminologia utilizată la nivelul forțelor de geniu americane, în parteneriat cu care s-au

executat misiuni în teatrele de operații în ultimii nouăsprezece ani.

În concluzie, amenajarea genistică, organizată în zona de operații a brigăzii mecanizate care execută acțiuni ofensive, reprezintă o problemă de actualitate și de mare complexitate, care necesită un studiu și o analiză deosebită din partea factorilor implicați în proiectarea scenariilor strategice și a operațiilor întrunite, iar structurile de geniu trebuie să elaboreze tehnici, tactici și proceduri mai eficiente pentru protecția forțelor împotriva multiplelor și diverselor amenințări.

NOTE:

1 *** F.T./G.-2.1, *Manualul pentru luptă al batalionului de geniu*, București, 2019, pp. I-2 – I-3.

2 *** F.T.9, *Manualul sprijinului de geniu în operațiile de nivel tactic*, București, 2017, p. VII-3.

3 *** F.T./G.-1, *Manualul pentru luptă al brigăzii de geniu*, București, 2018, p. IV-1.

4 *** G.-1, *Doctrina sprijinului de geniu în operațiile întrunite*, București, 2016, p. 14.

5 *** *Manualul pentru luptă al brigăzii mecanizate (infanterie, infanterie ușoară)*, București, 2004, p. 43.

6 *** NATO-ATP – 52 (B), *Land forces military engineer doctrine*, revision, 2008, p. 20.

7 *** G.-1, *Doctrina sprijinului de geniu în operațiile întrunite*, București, 2016, pp. 14-15.

8 *** FM 3-34, *Engineer operations*, Department of the Army, Washington D.C., 2020, p. 2-2.

9 *** ATP 3-34.40, *General engineering*, Department of the Army, Washington D.C., 2015, p. 1-4.

10 Petre Grecu, *Amenajarea genistică în acțiunile militare*, Editura Ars Docendi, București, 2003, p. 103.

11 *** F.T./G.-2.1, *Manualul pentru luptă al batalionului de geniu*, București, 2019, p. I-3.

12 *** G.-1, *Doctrina sprijinului de geniu în operațiile întrunite*, București, 2016, p. 15.

BIBLIOGRAFIE

*** ATP 3-34.40, *General engineering*, Department of the Army, Washington D.C., 2015.

*** F.T./G.-1, *Manualul pentru luptă al brigăzii de geniu*, București, 2018.

*** F.T./G.-2.1, *Manualul pentru luptă al batalionului de geniu*, București, 2019.

*** F.T.9, *Manualul sprijinului de geniu în operațiile de nivel tactic*, București, 2017.

*** FM 3-34, *Engineer operations*, Department of the Army, Washington D.C., 2020.



*** G.-1, *Doctrina sprijinului de geniu în operațiile întrunite*, București, 2016.

*** *Manualul pentru luptă al brigăzii mecanizate (infanterie, infanterie ușoară)*, București, 2004.

*** NATO - ATP – 52 (B), *Land forces military engineer doctrine*, revision, 2008.

[Statul Major General], *Doctrina Armatei României*, București, 2012.

[USA Department of Defense], *Dictionary of Military and Associated Terms*, 2021.

Greco Petre, *Amenajarea genistică în acțiunile militare*, București, Editura Ars Docendi, 2003.



ANALIZA PREDICTIVĂ A DATELOR ÎN STRATCOM ÎN SCOPUL ANTICIPĂRII PLANURILOR STRATEGICE

STRATCOM PREDICTIVE DATA ANALYSIS FOR STRATEGIC PLAN FORECASTING

Conf.univ.dr. Maria Magdalena POPESCU*

Ideea culegerii de informații din surse deschise, umane sau din cadrul rețelelor de socializare, ca practică curentă a structurilor specializate, este frecvent dezbătută în cadrul lucrărilor de specialitate. Spre deosebire de aceasta, culegerea de date coroborate din surse și instrumente StratCom, pentru ca, ulterior, informațiile extrase să fie stocate în bazine de date și apoi, prin softuri specializate, să devoaleze, în urma proceselor de analiză predictivă, măsurile și comportamentele actorilor statali sau nonstatali aflați în analiză, a fost prima dată expusă tematic, ca teză inedită a autoarei, și a fost recent preluată de școlile doctorale pe domeniu. Prezenta lucrare aduce o formulare mai detaliată a temei, pentru consolidarea acesteia în domeniu.

The idea of gathering intelligence from open source, human or social media as regular practice for structures in the field has been a frequently debated topic for specialized literature. Unlike this, gathering intelligence from corroborated Strategic Communication (StratCom) sources and instruments so that the information extracted that way be later on stored in databases and sieved through predictive analytics software to then reveal state or non-state actors' measures and behaviors has recently been shared as a novel thesis of the present author and recently taken over by doctoral schools in the field. The current paper provides an extended insight into the topic, to consolidate the construct.

Cuvinte-cheie: comunicare strategică; interoperabilitate; analiză predictivă; date; intelligence.

Keywords: strategic communication; interoperability; predictive analytics; data; intelligence.

Motto: „Esența unei gândiri independente nu stă în ceea ce produce, ci în felul în care o face”.

Christopher Hitchens

Abundența informațională și explozia de date, polarizarea tot mai acerbă, precum și schimbarea raporturilor de putere la nivel global, în contextul pierderii valorilor, al incertitudinilor legate de identitate și statut, aduc tot mai mult în atenție securitatea individului și a lumii întregi. Progresul tehnologic tot mai rapid atrage productivitate sporită în automatizări, iar softurile inteligente înregistrează și replică reacțiile umane, generând un război al influenței și al percepțiilor, cu impact implicit asupra securității, generând amenințări pentru democrație și pentru statul de drept. Printre obiectivele aflate sub amenințare, se află coeziunea socială, identitatea alterată simultan cu procesele

psihologice, fragilitatea încrederii în autorități și amploarea dezinformării, a propagandei, cu efecte majore asupra comportamentului uman¹. În acest context, noile media, precum și sporirea permanentă a varietății de instrumente din cadrul rețelelor de socializare, de divertisment sau informare aduc simplificarea, dar și diversificarea modalităților de interacțiune, ubicuitatea și responsivitatea, aduc spațiul virtual într-o coexistență și complicitate tacită, o replică a realității, aproape de o copie perfectă. Atacurile au loc acum prin intermediul imaginii, al comunicării simbolice, al lexicului comun și au, ca țintă, percepția publicului dar și imaginea actorilor care împart balanța de putere. Translatarea acestor interacțiuni în mediul online generează schimbarea modalităților de expresie, cu reușite de partea receptorilor versatili și fluizi. Securitatea la nivel de stat, de societate se înfăptuiește astfel cu noi abordări ale serviciilor de informații,

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: popescu.maria@myunap.net

interdisciplinare, în care legătura cu indivizii, cu instituțiile publice și cu cele de comunicare în masă (media tradițională și noile media) se bazează pe o varietate de produse, printre care cele culturale, sursele deschise (OSINT), sursele umane (HUMINT), cele de comunicații (COMINT), cele ale rețelelor de socializare (SOCMINT), care îmbracă astăzi forme cameleonice, adaptate tipului de amenințare vizat, dar toate jonglând cu cuvântul, cu percepția și identitatea, cu imaginea. În același timp, caracterul automat, repetarea informației, permutarea sensului prin producerea conținutului generat de utilizator, anonimitatea, caracterul impersonal și distorsionarea sensului până la o reprezentare total diferită, sporirea utilizărilor ostile și a atacurilor de tip phishing, transformarea produselor în instrumente de manipulare prin generarea conținutului de dezinformare pentru orice formă de media, tradițională sau noile media, precum și pentru platformele de socializare, *deepfake* și *fake news*, diseminează narațiuni care influențează guvernele, indivizii, poziționându-i pe cei implicați în comunicare pe poziții diferite de putere.

Pandemia și *infodemia* aferentă demonstrează că războaiele lumii pot, acum, fi duse și fără muniție convențională, doar cu forța cuvântului și a percepției, slăbind încrederea indivizilor în instituțiile statului, ceea ce duce la slăbirea securității interne și naționale. În paralel, lipsa unei instruirii în gestionarea, decodificarea și managementul informației la nivel de societate, de națiune, de stat sporește vulnerabilitatea în fața tuturor acestor atacuri.

În acest context, securitatea unui stat și securitatea la nivel internațional în coordonatele actuale pot fi restabilite și menținute printr-o constantă cunoaștere a evoluției mijloacelor de comunicare, a modalităților de exprimare, din ce în ce mai versatile, a emițătorilor și receptorilor tot mai inconstanți, care generează medii de difuzare mereu schimbătoare. Incertitudinile care vin din schimbările permanente găsesc însă rezolvări, la nivel *interoperabil*, prin accesarea bazinelor de cunoaștere extinse și a capacităților comune, prin punerea în relație atât a instrumentelor, cât și a mesajelor generatoare de narațiuni, prin stocarea informațiilor culese și supunerea acestora, ulterior, unui proces de *analiză probabilistică*, ce poate genera modele de acțiune și comportament, în

scopul anticipării și contracarării unei dinamici nedorite.

Extragerea datelor care urmează a fi supuse analizei este aplicabilă zonelor alimentate cu mesaje strategice, zone ce angajează comunitatea globală: relații publice, jurnalism, propagandă, diplomatie publică și culturală și tot ceea ce înseamnă demers pentru definirea imaginii unei țări prin promovarea anumitor modele în încercarea de a redefini cât mai multe percepții în sprijinul intereselor proprii, pentru atingerea unor obiective bine definite la nivel intern și internațional², așa cum prevede concepția militară a NATO pentru *Comunicarea Strategică (StratCom)*.

În NATO, *comunicarea strategică* dispune de strategii narative purtătoare de mesaje, destinate publicului intern și extern, în timp ce, la nivelul Uniunii Europene, departamentul de comunicare strategică a UE pune accentul pe diplomatie publică în acțiunile orientate, cu precădere, către promovarea valorilor și politicilor Uniunii, dar și către contracararea amenințărilor informaționale care vin dinspre vecinii din zona de est. Acțiunile de contracarare a dezinformării (...) includ detectarea și devoalarea acesteia, combaterea, dar și conștientizarea sporită a instrumentelor prin care acest fenomen acționează, ceea ce duce la o mai bună reziliență socială, customizată pentru noile tipuri de amenințări, și la încredere în instituțiile statului. La nivel național, Strategia de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024 subliniază importanța identificării narațiunilor strategice și accentuează dezvoltarea competențelor digitale în rândul membrilor societății, precum și antrenarea gândirii critice pentru scăderea procentului de vulnerabilitate în fața mesajelor ostile, produse de actori statali și nonstatali deopotrivă, deoarece asigurarea noii securități implică și latura diplomatică, pe cea a informațiilor și contrainformațiilor, dar și componenta educațională, de sănătate, culturală, demografică, economică, cibernetică, mai exact tot ceea ce definește viața și siguranța individului la orice nivel prin *puterea soft*. Toate aceste componente, puse în relații de interdependență funcțională, pot crește reziliența în fața amenințărilor multifacetate, plurivalente și polifonice, interoperabile sintactic, doar acționând în strânsă legătură referențială unele cu celelalte, prin transformarea, în cadrul modelării predictive, a elementelor de cultură, valori, educație și limbaj, extrase și organizate în bazine de date,



analizate probabilistic pentru a genera modele care să contribuie la înțelegerea planurilor strategice ale actorilor străini și, în consecință, la construirea tiparelor de contracarare a efectelor nedorite.

În acest sens, interoperabilitatea sintactică și semantică la nivelul instrumentelor comunicării strategice facilitează culegerea de informații din reprezentările mediatice, culturale, diplomatice, economice și sociale care construiesc arcu narativ al planurilor de securitate, iar devoalarea mecanismelor de expresie discrete ale structurilor narrative, pe care marile puteri le transmit pot, prin coroborarea la nivel de formă și conținut și prin alimentarea bazinelor de date create special pentru acest scop, să redea, cu ajutorul analizei predictive, imaginea de ansamblu a planurilor strategice, pe care marile puteri le aplică la nivel internațional, ceea ce aduce conștientizare și sporirea rezilienței, precum și anticiparea unui răspuns de neutralizare în timp util.

Interoperabilitatea sintactică și semantică în generarea modelelor de acțiune

La nivel generic, interoperabilitatea a fost definită ca fiind abilitatea a două sau mai multe sisteme sau componente de a schimba informații în scopul utilizării acestora³. Inițial, interoperabilitatea a fost văzută în accepțiunea ei tehnică, cu apel la nenumărate sisteme de hardware, software și baze de date. Sursele deschise de tip Wikipedia sau Google oferă bune exemple pentru interoperabilitate, prin capacitatea sistemelor sau a softurilor de a schimba informații între ele, precum și capacitatea grupurilor de a coopera, interacțiunea și schimbul de informații dintre sisteme automate, inteligență artificială și operatori umani incluzând, aici, atât funcțiile pozitive, cât și pe cele ostile. Odată cu transferul utilizării acestui concept din zona de IT în zona proceselor de comunicare, susținute de sistemele de comunicații, s-a trecut de la interoperabilitatea de sistem (interacțiuni între hardware și sistemele de operare) și cea structurală (interacțiuni între modele de date, structuri de date și scheme) la cea sintactică (forma pe care o îmbracă mesajele, reprezentările) și semantică (sensurile rezultate din decodificarea mesajelor, terminologia specifică). Interoperabilitatea sintactică permite informațiilor să fie utilizate și distribuite corespunzător, iar interoperabilitatea semantică permite ca sensul comunicării, precum

și metadatele să fie corect înțelese⁴. Cu alte cuvinte, interoperabilitatea semantică este capacitatea diferiților agenți, servicii și instrumente de a comunica sub forma transferului, schimbului, distribuirii informației, în timp ce informația de bază se păstrează⁵. Interoperabilitatea ameliorează procesul de distribuire a informației, facilitează conștientizarea pentru fiecare situație în parte și facilitează procesul de luare a deciziei, fiind un element definitoriu în analiza problemelor din cadrul organizațiilor. Interoperabilitatea este comunicarea cu ceilalți, digitalizarea informației ce urmează a fi distribuită și o identitate care poate fi făcută responsabilă pentru poziția asumată în diferite contexte.

La rândul ei însă, interoperabilitatea depinde de factori politici, sociali, militari, organizaționali și permite, prin transdisciplinaritate, cooperarea entităților cu scop comun în rezolvarea oricărui tip de dezechilibru⁶. Pe de o parte, *interoperabilitatea sintactică*, regăsită la nivelul formelor pe care le îmbracă conținutul, se înfăptuiește odată ce sistemele aflate în această relație folosesc un protocol de comunicare și diseminare, iar pe de altă parte, *interoperabilitatea semantică* – regăsită la nivelul conținutului, al mesajului care trebuie transmis –, se reflectă în transmiterea simultană de sens și în aplicarea acestuia în realitatea imediată. Cu alte cuvinte, interoperabilitatea sintactică adună în același bazin capabilități variate, iar interoperabilitatea semantică le pune pe acestea în relație, producând efecte asupra țintelor stabilite.

Din perspectiva celor prezentate anterior, *interoperabilitatea* devine o soluție pentru noile amenințări neconvenționale, asimetrice, informaționale, când este activată prin discursurile și narațiunile *comunicării strategice (StratCom)*, văzute la nivel politic, militar, economic, social și cultural, care acționează prin cuvânt și imagine, noile arme ale conflictelor erei digitale, la nivelul corelării mesajelor strategice, transmise prin narațiunile aferente pe diferite canale de diseminare, al intersectării relațiilor diplomatice și strategice la nivel internațional, prin canalele mass-mediei și ale rețelelor de socializare, pentru diseminarea atât a narațiunilor pozitive, de atragere și susținere, din conținuturi care apar prin intermediul instrumentelor de diplomatie publică, culturală, prin *soft, smart și sharp power*, cât și a celor negative, ostile.

În conexiune cu cele prezentate anterior, diagrama din Figura 1 expune relația dintre instrumentele *StratCom* cu subcomponentele lor. Interoperabilitatea semantică, manifestată la nivelul acestei rețele, redă conținuturi sinergice



Figura 1 Universul comunicării strategice (*StratCom*)
Sursa: L. Haiden, 2017.

prin cuvinte și imagini cheie recurente tematic, în timp ce interoperabilitatea sintactică, prin forme, evidențiază legăturile dintre tipurile de acțiune *StratCom* și reprezentările compatibile cu media și social media, cu produsele culturale, artistice și educaționale. Spre exemplificare, o bază de date rezultată în urma extragerii informațiilor provenite din punerea în relație a narativelor, diseminate sub forma relațiilor publice, a manifestărilor de tip *smart power*, a produselor culturale, de divertisment și a celor educaționale, a măsurilor de diplomatie publică și relații internaționale, va releva, în urma analizei predictive, planurile strategice pe harta actorilor internaționali. Aceste planuri se pot constitui din recurența cuvintelor sau a mesajelor cheie, din analiza de sentiment, obținută prin comportamentul comunităților, și a reacțiilor acestora în cadrul rețelelor de socializare, prin analiza geolocației publicului țintă, dar și a domeniului avut în vedere în cadrul narativelor strategice, diseminate prin intermediul acțiunilor și evenimentelor menționate, în urma unor măsuri la nivel economic sau cu impact social, prin produse culturale, schimburi culturale sau educaționale și prin măsuri de sprijin în scopuri oportune determinate. Cu aceste date, se pot anticipa, probabilistic, modele de acțiune, utile în contracararea planurilor ostile sau în ajustarea deciziilor diplomatice, și se pot proiecta planurile strategice sau operaționale ale actorilor statali sau

nonstatali. Cu ajutorul *data-mining* și, ulterior, al analizei de date, se pot evidenția cele mai frecvente canale de transmitere a mesajelor, cele mai folosite aplicații pentru diseminarea acestora, se poate observa tiparul de diseminare către publicul țintă, se poate măsura efectul acestora asupra societății, se pot profila, din analiză, stereotipurile culturale la care se face apel și care sunt valorile cu care se operează, dar se poate și configura harta riscurilor și a amenințărilor de securitate la nivel de stat, de organizație și de individ.

Analiza predictivă a datelor pe surse din bazele de informații strategice

Într-o formulare generică, putem afirma așadar că instrumentele comunicării strategice, așa cum sunt reprezentate mai sus, puse într-o relație de interoperabilitate, reprezintă câmp de analiză pentru OSINT (*open source*), HUMINT (*human intelligence*) și SOCMINT (*social media intelligence*), odată ce sunt interoperabile. Ulterior extragerii datelor, analiza predictivă intră în acțiune. Tehnica este deja aplicată în culegerea de informații care urmează a fi, prin bazele de date, supuse agenților de inteligență artificială AI pentru calcul probabilistic, cu scop în generarea de modele pentru combaterea terorismului, și s-a dovedit eficientă în înțelegerea modului de acțiune al actorilor ostili, în același timp constituind un real instrument de lucru pentru localizarea amenințărilor în timp util⁷. Pe de altă parte, definită conceptual, *analiza predictivă* implică *modelarea predictivă*, care acoperă problematici legate de actorii acțiunii, de momentul acesteia și de motivul demersului făcut, cu alte cuvinte o concentrare pe întrebările: cine? când? și de ce?, legată de tiparele comportamentale ale indivizilor, și implică și fenomenul de *prognozare*, răspunzător de potențialul tiparelor comportamentale în viitor.

Prin intermediul analizei predictive, se trasează modele pe baza datelor neprelucrate, asociate cu cele înregistrate deja în istoricul temei și extrase prin procesarea evenimentelor anterioare, cu scopul de a genera previziuni ale unor potențiale riscuri. Literatura de specialitate explică procesarea evenimentelor și identificarea elementelor de interes prin monitorizare continuă, precum și asocierea cu alte evenimente deja înregistrate prin monitorizare anterioară, din social media, din canale media tradiționale, din organizații, din manifestări, din



produse culturale și educaționale, puse apoi în coordonate geospațiale pentru trasarea dinamicii acțiunii, pe baza structurii sau a mesajului semantic proiectat⁸. În urma culegerii de date, se identifică, se caracterizează și se modelează tendințele, tiparele și relațiile dintre componentele selectate. Utilizări concrete ale acestor metode și tehnici au fost aplicate deja pe seturi de mesaje, diseminate prin Twitter, având ca scop dezvoltarea unui model al crimelor și frecvența lor într-un interval de timp, pe o anumită zonă geografică⁹. Corelările au evidențiat posibile legături¹⁰ și au conturat caracteristici comune prin apelul la cuvinte-cheie, care, pe baza recurenței și prin metode probabilistice, au generat potențialul evenimentelor similare în viitor. Aceeași metodă și-a dovedit eficiența și în cazul perioadelor electorale, al piețelor financiare sau al dezastrelor naturale¹¹, fiind influențată direct proporțional cu volumul de date culese – cu cât sunt mai multe date culese, și bazinul de informații este mai extins, cu atât probabilitatea de a crea tipare predictive ale potențialelor riscuri este mai mare.

Evidențierea practică a colectării și corelării datelor – China și acțiunile StratCom

Pentru valorificarea practică a aspectelor teoretice prezentate anterior, vom prezenta aspecte din situația curentă, la nivel internațional, în coordonate pre și post pandemie. Ținând cont de faptul că încrederea populației a scăzut într-un procent foarte mare în ceea ce privește reprezentanții politici, mass-media, atitudinea politică participativă și religia, pe fundalul valului de informații controversate și contradictorii referitoare la problemele actuale legate de sănătate, economie, siguranța individului și a națiunii, este de înțeles atitudinea membrilor societății de a căuta surse alternative de informare și de a se lăsa astfel pradă dezinformării, considerând valid tot ceea ce vine din zvonuri sau surse nonștiințifice, precum și din măsurile pe care anumite state (de exemplu, China) le iau, speculând momentul și aplicând măsuri invazive de pătrundere în spațiul public al societății targetate prin diferite mijloace (informări în cadrul rețelelor de socializare legat de COVID-19, de terapii alternative pentru înfrângerea virusului, cât și variante ale punctului de origine al virusului). Pe de altă parte însă, dincolo de avalanșa informațională asupra căreia analiștii își îndreaptă atenția în mod obișnuit, sunt

semnale tăcute, generate de multe alte instrumente care comunică, la rândul lor, intenții ale actorilor cu anumite interese la nivelul unui public extern.

Analiza avalanșei informaționale sau a bătăliei narațiunilor, care tinde să îngenuncheze societățile, pe rând, evidențiază strategiile tot mai surprinzătoare ale celor răspunzători de aceste lucruri. S-a afirmat de curând că Rusia și China ar colabora, făcând schimb de experiență – chinezii învață ceea ce ține de troluri, iar rușii preiau elemente de *diplomație publică* chineză pentru reabilitarea imaginii Rusiei la nivel de politică externă, în contextul în care China duce o luptă digitală extrem de greu de confirmat, bazată pe influențarea percepțiilor cetățenilor din statele țintă, cu lecții învățate din tehnicile de utilizare a trolurilor în campaniile rusești din social media, o luptă care se bazează pe operațiuni psihologice, pe operațiuni media și pe operațiuni juridice pentru influențarea opiniei publice la nivel intern și extern, o luptă pe care specialiștii o caracterizează ca fiind mai perfidă decât cea dusă de Rusia, cu o diplomație invazivă, total diferită de cea pe care o afișa până de curând¹².

Analizele diseminate în presă¹³ relevă că pandemia a fost marea oportunitate a Chinei de a arăta lumii că nimic nu poate înfrânge un sistem autocratic, solid și puternic, fapt dovedit prin activitatea crescută în mediul digital, măsurată în procentul crescut cu aproape 300 % în ceea ce privește conturile de Twitter, orientate spre ambasade, consulate, corp diplomatic în general, exponenți pentru diplomația publică, pe care îi atrage cu proiecte în domeniul economiei, infrastructurii și cu proiecte care au acces la latura afectivă a publicului larg.

Ceea ce este interesant de analizat este abordarea pluridirecțională pe care merge China, ca un exercițiu integrator pentru toate cele exprimate anterior.

Pe de o parte, dacă vorbim despre diplomația culturală, se evidențiază mesajele pe care China încearcă să le transmită lumii prin jocurile video, la fel ca alte țări, prin contexte proiectate strategic. Există, astfel, jocuri la care subiectul de interes se află într-un cadru centrat pe realizarea de produse culturale care avansează credințe, obiceiuri și ceremonii. Un exemplu poate fi *China Quest Adventure*, care, prin narațiuni bazate pe istoria Chinei, avansează, prin colaborare interactivă, o

informare asupra valorilor culturale chinezești – vestimentație, figurine, armament, expresii uzuale și vocabular tematic care îndeamnă, prin cuvinte-cheie, la o aprofundare a rolurilor personajelor model. *Heart of China*, și *The China Game* sunt alte exemple de jocuri video rulate la nivel internațional și care promovează valorile culturale. Jocurile de cultură generală determină jucătorii, mai întâi, să se documenteze, ca să poată răspunde, ceea ce este o modalitate proactivă de a transmite informația dorită publicului țintă.

Accesarea motoarelor de căutare oferă aproximativ două sute de jocuri video care au, drept context de desfășurare, China, multe dintre ele produse de alte companii decât cele autohtone, cu tematică preponderent kinetică, ofensivă, care antrenează o gândire planificată pentru obținerea victoriei și care evidențiază importanța deciziilor jucătorului. Pe lângă promovarea elementelor de istorie, a valorilor culturale și a evenimentelor marcante, jocurile video sunt proiectate ca materiale de diplomatie soft, pentru atragerea simpatiei și sprijinului în proiectele ulterioare.

Ca măsuri kinetice, care însoțesc măsurile nonkinetice de diplomatie culturală, China atrage atenția, din 2013, cu planul comercial de extindere a istoricului Drum al Mătăsii, cu proiectele de infrastructură *Belt and Road Initiative (BRI)* sau *One Belt One Road (OBOR)*, o mișcare relativ blândă, deschisă, care nu impune măsuri stricte și care permite suficientă mișcare planurilor politice, o extensie a puterii soft, care încearcă conectarea Asiei cu Africa, Rusia și Europa, printr-o rețea de transporturi terestre, în timp ce maritim, leagă regiunile de coastă ale Chinei cu Pacificul de Sud, cu Orientul Mijlociu și cu estul Africii, până în Europa. Ambele strategii sunt menite să încurajeze dezvoltarea relațiilor economice. Potrivit unui material al Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare¹⁴, prioritățile urmărite cu această strategie enumeră, printre altele, comerțul liber, integrarea financiară, investițiile de calitate, conectarea socială, obiective care produc efecte în cele 140 de state care au semnat memorandum de cooperare cu China în acest sens. Prin deschiderea unei sucursale a *Bank of China* la București, China confirmă încă o dată interesul pentru proiectele care vizează economia și infrastructura, în parteneriat public-privat. În paralel cu acest plan comercial, China se insinuează tăcut, dezvoltând

proiecte pe infrastructură, investind în economie și promovându-și valorile.

Prin schimburi studentești, cursuri de limbă chineză și programe medicale de prevenție, prin donarea de fonduri pentru cercetare și deschiderea unor noi institute Confucius, coordonate de Ministerul Educației, pentru a derula programe culturale și de limbă chineză, China avansează fără prea mare zgomot și încearcă să câștige cât mai multe segmente de populație dintre cele vizate. În planul măsurilor diplomatice, în timp ce foarte mulți analiști au atenția îndreptată spre Rusia și mișcările ei soft și smart, China își urmează pașii cu meticulozitate. Un alt exemplu în acest sens este promovarea implementării 5G, care a fost extrem de vocală prin toate formele de publicitate până în aprilie, pentru ca apoi să fie reluate odată cu repornirea investițiilor în campaniile publicitare. În România, compania de telefonie chineză a fost extrem de agresivă în campania rulată pro-5G: clipuri publicitare, sponsorizare de materiale, conferințe de presă online, în timp ce ambasada Chinei făcea lobby pentru români, pentru a avea o politică 5G proprie. Nu toate măsurile sunt însă reușite și aceasta din urmă se înscrie în această categorie, așa după cum a fost și încercarea de a investi, în Centrala Nucleară de la Cernavodă, cei opt miliarde de euro, pentru ca, ulterior, negocierile să eșueze în iulie 2020. Pe de altă parte, nu se poate ignora că Lenovo are cea mai mare cotă de piață de desfacere pentru calculatoare, în timp ce Huawei ocupă locul doi ca piață de desfacere pentru telefonie mobilă de tip smartphone. La acestea, se adaugă centrele culturale (Institutul Cultural Român din Beijing, Centrul Cultural Chinez Nicolae Milescu, din Iași), cele patru institute Confucius și videoconferințele organizate de China, pe timpul pandemiei, pentru a distribui informație utilă în prevenirea și controlul pandemiei, precum și donarea materialelor medicale de suport.

Vorbim aici despre o nouă abordare a *smart power*, care implică utilizarea strategică a diplomatiei prin *soft power*; a persuasiunii, a dezvoltării de capacități, precum și proiectarea puterii și influenței prin alianțe și parteneriate, cu sau fără implicare militară.

În contextul acestor evoluții multidireționale, de atac versatil și camuflat, nu al unuia, ci al mai multor adversari, se impune acutizarea analizelor printr-o nouă strategie de culegere de intelligence,

asociată cu evoluția intereselor și manifestărilor din politica internațională și cu contracararea cu antinarative, adaptate situației curente.

Sintactic, formele prin care se manifestă toate planurile kinetice și nonkinetice ale actorilor ostili, și semantic, sensurile pe care oricare dintre aceste planuri puse în aplicare le transmite trebuie să se afle în sinergie, să convergă, ca să poată genera date pentru analiză și să poată deoala sensurile intenționate de fiecare acțiune, pentru că semantica reduce sensul la acțiune¹⁵. Utilizăm limbajul pentru a genera acțiune și de aceea analiza discretă a sensurilor pe care o manifestare sau un cuvânt le are determină, în funcție de contextul transmiterii și manifestării aceluși mesaj, implicații majore în informații, securitate și apărare. Schematic, interoperabilitatea sintactică și semantică prin instrumentele comunicării strategice poate fi prezentată ca în Figura 2.

care duc obiectivul de comunicare la îndeplinire. Analiza informațiilor se bazează pe interpretare, pe intertextualitate, pentru pătrunderea structurii discrete a produselor de comunicare, pentru a înțelege persuasiunea sau lipsa acesteia în rândul audienței. Astfel, analiza discursurilor, a imaginilor, a produselor culturale – filme, muzică –, a celor educative – cursurile și textele lor – poate evidenția ceea ce nu se poate vedea în mod obișnuit – felul în care simbolurile servesc ca mijloc de generare a sensurilor și modalitatea în care puterea este dobândită prin conversații zilnice și interacțiuni. Discursul și narațiunea sunt elemente constitutive, care relevă jocul dintre informație și putere, și primul mecanism de creare a cunoașterii, construit din limbaj, care dă sens obiectelor și practicilor sociale. Analiza critică, evidențiată în cercetarea mea, prezintă importanța mecanismelor lingvistice prin care indivizii caută să convingă audiența

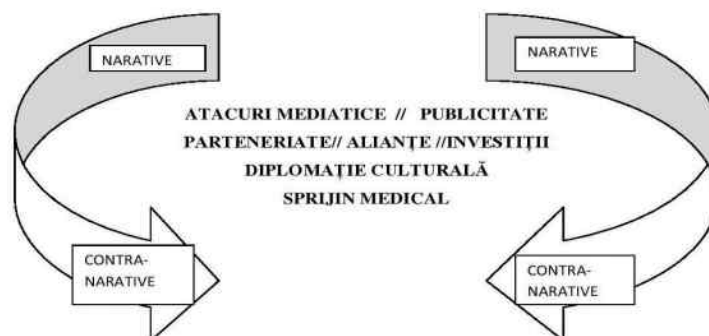


Figura 2 Reprezentare grafică a interoperabilității sintactice și semantice (Concepția autorului)

De aceea informațiile colectate din surse digitale, surse 2D sau umane, care transmit mesaje sub diferite forme ale narativelor generate de actorii statali sau nonstatali, pot ajuta, în urma analizei, la construirea contra-narativelor; odată ce au fost evaluate sursa, conținutul, circumstanțele și impactul, se pot genera contra-narative pe baza previziunilor făcute. Acest mod de acțiune se aplică deja la Debunk EU.org.

Concluzii

Elementul central al celor evidențiate până acum este interpretarea informațiilor culese din realitatea imediată pentru descoperirea structurilor profunde

în legătură cu construirea realității congruente intereselor lor, subminându-i pe alții prin utilizarea simbolurilor, prin persuasiune¹⁶.

NOTE:

1 I. Chifu, „O periodizare a amenințărilor globale. Cea de a cincea generație de amenințări”, *Infosfera*, 4/2019, pp. 3-17.

2 A.S. Tatham, *Strategic Communication: A Primer*, vol. 8-28 of special series, Defense Academy of the United Kingdom, Advanced Research and Assessment Group, UK, 2008.

3 Marcia Lei Zeng, „Interoperability”, *Knowledge Organization* 46, no. 2, 2019, pp. 122-146.

4 T. Koch, „Establishing rigour in qualitative research: the decision trail”, *Journal of Advanced Nursing*, 53, 2006, pp. 91-100.



- 5 ML Zeng & LM Chan, *Encyclopedia of Library and Information Sciences*, 4th edition, 2015, pp. 4645-4662.
- 6 T. Slater, "What is Interoperability?", *Network Centric Operations Industry Consortium - NCOIC*, 2012, <https://www.ncoic.org/what-is-interoperability/>, accesat la 30.08.2020.
- 7 B. Lozada, "The Emerging Technology of Predictive Analytics: Implications for Homeland Security", *Information Security Journal: A Global Perspective*, 23:3, 2014, pp. 118-122.
- 8 Y. Zhu, L. Fei, N. Yang, "Trustworthy software development based on model driven architecture", apud Yang Y, Ma M, Liu B. (eds) *Information Computing and Applications. Communications in Computer and Information Science*, vol. 391, Springer, Berlin, 2013, pp. 193-202.
- 9 C. McCue, "Data Mining and Predictive Analytics in Public Safety and Security", *IT Professional*, vol. 8, no. 4, 2006, pp. 12-18.
- 10 MS Gerber, 2014. Predicting Crime Using Twitter and Kernel Density Estimation. *Decision Support Systems*, Volume 61, 2014, pp. 115-125.
- 11 E. Kalampokis & E. Tambouris & K. Tarabanis, "Understanding the Predictive Power of Social Media", *Internet Research*, vol. 23, no. 5, 2013, pp. 3-31.
- 12 U. Čereknova Bērziņa, *The People's Republic of China and the Russian Federation as Strategic Allies*, Riga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2020.
- 13 <https://romania.europalibera.org/a/demascarea-chin-ei-cum-a-profitat-beijingul-de-povestea-covid-19/31254371.html>, accesat la 20.05.2021.
- 14 <https://www.ebrd.com/what-we-do/belt-and-road/overview.html>, accesat la 22.05.2021.
- 15 JL Austin, *How to do things with words*, Clarendon Press, U of Michigan, 1962, p. 134.
- 16 Hartnett S.J. & Stengrim L.A., *Globalization and empire: The US invasion of Iraq, free markets, and the twilight of democracy*, Tuscaloosa: University of Alabama Press, 2006, pp. 417-441.
- Gerber MS, *Predicting Crime Using Twitter and Kernel Density Estimation. Decision Support Systems*, Volume 61, 2014.
- Hartnett S.J. & Stengrim L.A., *Globalization and empire: The U.S. invasion of Iraq, free markets, and the twilight of democracy*, Tuscaloosa: University of Alabama Press, 2006.
- Kalampokis E. & Tambouris E. & Tarabanis K., "Understanding the Predictive Power of Social Media", *Internet Research*, vol. 23, no. 5, 2013.
- Koch T., "Establishing rigour în qualitative research: the decision trail", *Journal of Advanced Nursing*, 53, 2006.
- Lozada B., "The Emerging Technology of Predictive Analytics: Implications for Homeland Security", *Information Security Journal: A Global Perspective*, 23:3, 2014.
- McCue C., "Data Mining and Predictive Analytics în Public Safety and Security", *IT Professional*, vol. 8, no. 4, 2006.
- Slater T, "What is Interoperability?", *Network Centric Operations Industry Consortium - NCOIC*, 2012, <https://www.ncoic.org/what-is-interoperability/>.
- Tatham A.S., *Strategic Communication: A Primer*, vol. 8-28 of special series, Defense Academy of the United Kingdom, Advanced Research and Assessment Group, UK, 2008.
- Zeng Marcia Lei, "Interoperability", *Knowledge Organization* 46, no. 2, 2019.

BIBLIOGRAFIE

- Austin JL, *How to do things with words*, Clarendon Press, U of Michigan, 1962.
- Čereknova Bērziņa U., *The People's Republic of China and the Russian Federation as Strategic Allies*, Riga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2020.
- Chifu I., „O periodizare a amenințărilor globale. Cea de a cincea generație de amenințări”, *Infosfera*, 4/2019.

Zeng ML & Chan LM, *Encyclopedia of Library and Information Sciences*, 4th edition, 2015.

Yang Y, Ma M, Liu B (eds) *Information Computing and Applications. Communications în Computer and Information Science*, vol. 391. Springer, Berlin, 2013.

<https://www.ebrd.com/what-we-do/belt-and-road/overview.html>

<https://romania.europalibera.org/a/demascarea-chineii-cum-a-profitat-beijingul-de-povestea-covid-19/31254371.html>



IMPACTUL TEHNOLOGIEI ASUPRA PROCESULUI DE PLANIFICARE ȘI LUARE A DECIZIEI

THE IMPACT OF TECHNOLOGY ON THE PROCESS OF PLANNING AND DECISION MAKING

Lt.col. Silviu-Iulian GIMIGA*

Planificarea sau previziunea, în calitate de funcție a managementului, are un rol deosebit în domeniul militar, asociat cu dezvoltarea noilor tehnologii, deoarece oferă posibilitatea expunerii unor cursuri de acțiune posibile și ajută în luarea deciziei de către un lider militar. O planificare judicioasă, o expunere corectă a resurselor și a modului lor de întrebuințare, stabilirea obiectivelor și a posibilităților de îndeplinire a acestora sunt câteva aspecte care contribuie la desăvârșirea procesului decizional și care implică necesitatea tehnologiilor moderne aplicate. În contextul actual, posibilitatea oferită de modelarea și simularea acțiunilor militare a dezvoltat și modalitățile de obținere a unei decizii eficiente prin folosirea unor sisteme de calcul și prin identificarea diferitelor cursuri de acțiune, cunoscând toți factorii de risc. Toate modificările suferite de echipamentele și sistemele tehnologice militare au forțat apariția unor noi doctrine, unor restructurări și a unor achiziții absolut esențiale pentru a asigura scopul organizației militare, siguranța națională și alianțele internaționale bazate pe menținerea păcii. În ceea ce privește sistemul militar, dezvoltarea noilor tehnologii și atributul procesului decizional contribuie la apariția și utilizarea „munițiilor inteligente”, care se bazează, în principal, pe circulația eficientă a informației, pe operarea sistematizată și gestionarea resurselor într-un mod oportun.

Planning or forecasting, as a function of management, has a special role in the military field, in conjunction with the development of new technologies, because it offers the possibility of exposing possible courses of action and helps the military leader in decision making. Judicious planning, a correct presentation of resources and how to use them, setting goals and opportunities to achieve them are aspects that contribute to the completion of the decision-making process and involve the need for modern technologies applied. In the current context, the possibility offered by the modeling and simulation of military actions has also developed ways to obtain an effective decision, by using calculation systems and identifying different courses of action, knowing all the risk factors. All the changes suffered by the military equipment and technological systems have forced the emergence of new doctrines, restructurings and acquisitions absolutely essential to ensure the purpose of the military organization, national security and international alliances based on peacekeeping. Regarding the military system, the development of new technologies and the attribution of the decision-making process contribute to the emergence and use of "smart ammunition", which is mainly based on the efficient flow of information, systematized operation and resource management in a timely manner.

Cuvinte-cheie: tehnologie; decizie; planificare; inteligență artificială; muniții inteligente.

Keywords: technology; decision; planning; artificial intelligence; smart ammunition.

Contextul tehnologic și importanța în dezvoltarea proceselor din sistemul militar

Complex, imprevizibil și dinamic sunt termeni care definesc mediul de securitate actual. Schimbările suferite de conflictul armat de-a lungul istoriei au condus involuntar la modernizarea strategiilor militare și la implementarea unor noi concepte, cu rolul de a accentua puterea militară pe care o deține un stat. Prin gestionarea eficientă a

tuturor tipurilor de resurse, prin aplicarea principiilor lecțiilor învățate, prin implementarea noilor tipuri de tehnici, tehnologii și prin proiectarea finalității scopului, liderii structurilor militare dezvoltă capacități necesare îndeplinirii obiectivelor și misiunilor.

Războiul a căpătat diferite forme de-a lungul istoriei, de la luptele clasice, luptele tranșelor, războaiele prafului de pușcă, războaiele tancurilor, aviației și mașinilor de luptă pe apă, până la războiul informațional, psihologic și chiar nuclear. Acțiunile militare desfășurate în scopul asigurării unui mediu de securitate stabil, indiferent dacă vorbim despre

*Batalionul 72 Geniu „Cetatea București”
e-mail: gmyro@yahoo.com

misiunile internaționale sau despre cele în vederea apărării naționale, necesită dezvoltarea continuă a capacității de răspuns rapid, de utilizare a unor forțe convergente și de adaptare la tehnologiile moderne¹. Pentru a-și asigura puterea militară, majoritatea statelor dezvoltate, ori alianțele multinaționale au alocat resurse considerabile pentru implicarea tehnologiilor în procesele de instruire și dezvoltare a forțelor, dar și pentru eficientizarea proceselor specifice conducerii și funcționării.

Procesul accelerat de dezvoltare a tehnologiilor și apariția conceptului de inteligență artificială au condus involuntar către necesitatea stringentă de adaptare și îmbunătățire a organizației militare, cu scopul creșterii performanțelor. Mediul operațional global este caracterizat de imposibilitatea delimitării între noile amenințări, asimetrice sau de tip hibrid, și amenințările clasice. Securitatea globală este amenințată de dezvoltarea continuă a tehnologiei și informației, corelată cu creșterea tensiunilor la nivel ideologic, etnic, politic. Riscurile, amenințările și vulnerabilitățile la care sunt expuse componentele sistemului miliar, fie că ne referim la structura forțelor, la doctrine ori la resurse necesare îndeplinirii scopurilor, sunt imprevizibile și continuă să producă disfuncționalități. Drept urmare, necesitatea identificării unor proceduri de limitare a riscurilor ori de identificare și evaluare a acestora reprezintă o problemă des analizată de specialiștii militari.

Cunoscând faptul că orice acțiune militară are la bază un proces decizional, merit să stabilească diferite cursuri de acțiune și să opteze pentru varianta optimă, bazată pe principii, precum cost-eficacitate, cauză-efect sau proiectarea scopului final, necesitatea exercitării procesului decizional, adaptarea la schimbările mediului înconjurător, în principal la tehnologiile actuale și viitoare reprezintă o etapă esențială pentru a menține standardele performanței militare. Tendința de înzestrare a fost și este în continuă creștere, fapt ce se relevă și în apariția noilor echipamente militare, cu scopul de a sprijini conducerea operațiilor militare și îndeplinirea cu succes a pregătirii militarilor. Confruntarea militarilor cu misiuni cu grad ridicat de risc, dinamice, atunci când este afectată integritatea fizică și morală a acestora a impus identificarea unor sisteme automatizate, cu rolul de a reduce riscurile la care aceștia sunt expuși.

Robotizarea câmpului de luptă s-a transformat treptat într-o necesitate în revoluția tehnologiilor militare și pentru gândirea strategică. Capabilitățile arhitecturilor sistemelor inteligente se bazează, de regulă, pe capacitățile de reacție rapidă și eficiență pentru diferitele tipuri de atacuri asupra infrastructurilor critice. De asemenea, utilizarea tehnologiilor avansate în vederea facilitării eforturilor umane și cu scopul de a asigura protecția forțelor este în permanentă creștere, ceea ce imprimă nevoia stringentă de alocare a resurselor necesare dezvoltării acestora.

Implicațiile tehnologice sunt regăsite în multe domenii specifice sistemului militar, fie că vorbim de performanțe în domeniul logistic, operațional sau informațional. Un subiect extrem de dezbătut de specialiști atrage atenția asupra utilizării tehnologiei în eficientizarea procesului de planificare și luare a deciziei. Pornind de la clasicele teorii ale jocurilor de război, menite să ofere soluții optime în alegerea unui curs de acțiune, în prezent, sunt dezvoltate sisteme inteligente integrate pentru luarea deciziei, cu rolul de a oferi perspective multiple asupra posibilităților, riscurilor și gestionării resurselor pentru luarea deciziei oportune. Toate aceste sisteme au la bază teoriile clasice, adaptate și transpuse în softuri inteligente ori în echipamente autonome.

Procesul de planificare și luare a deciziei din sistemul militar

În general, noțiunile de management și de conducere riscă să fie întrebuințate cu aceeași semnificație. Acești termeni și semnificațiile lor nu se exclud unul pe celălalt, însă trebuie avut în vedere faptul că managementul se reprezintă prin viteză, în timp ce conducerea este caracterizată de direcționare. Altfel spus, conducerea devine cea mai înaltă componentă a managementului².

Aplicabilitatea managementului și a conducerii în domeniul militar a condus la apariția a două componente de bază, și anume teoria conducerii militare și componenta aplicativă³. Teoria conducerii prevede modalitățile de conducere pe timp de pace și în situații de criză, în timp ce componenta aplicativă cuprinde procesul propriu-zis de management, responsabil de coordonarea eficientă a sistemului militar, pentru îndeplinirea cu succes a misiunilor atribuite.

Dintre funcțiile managementului, amintim previziunea sau planificarea. Această funcție



presupune un ansamblu de procese prin intermediul cărora se determină obiectivele și componentele organizației militare, se stabilesc modalitățile de acțiune și se alocă resursele necesare. Rolul deosebit al acestei funcții este de a asigura o punte între ceea ce este (prezentul) și ceea ce se dorește (viitorul), iar prin exercitarea acesteia, se anticipează evoluția condițiilor în care sistemul militar este condus și modul de funcționare al acestuia. Important pentru această caracteristică a procesului de management exercitat în sistemul militar este faptul că estimează influențele incertitudinilor și riscurile specifice mediului în care se va desfășura acțiunea militară⁴. Deseori, planificarea sau previziunea presupune stabilirea unei strategii prin care se urmărește îndeplinirea obiectivelor.

Decizia este un proces dinamic, rațional, de stabilire a unui curs de acțiune dintr-un număr mai mare de posibilități, cu scopul de a ajunge la rezultatul dorit⁵. În cadrul procesului de management militar sau de conducere militară, decizia succede diagnozei și prognozei și precede realizării sau punerii în aplicare. Altfel spus, decizia devine cel mai reprezentativ produs al conducerii și cel mai eficient, fiind un proces esențial pentru orice acțiune militară.

Procesul de planificare și luare a deciziei trebuie să se adapteze, în primul rând, mediului în care acesta este materializat, altfel oferă posibilitatea de rezolvare a unor probleme cu întârziere, fără a oferi eficiență. Procesul decizional pornește de la primirea misiunii, care poate veni pe cale ierarhică sau poate fi anticipată de comandantii structurilor, cunoscând posibilitățile de angajare ale inamicului ori de soluționare a problemelor. Circumstanțele complexe în care se regăsesc liderii decidenți nu oferă în totalitate posibilitatea așteptării ordinelor, drept pentru care aceștia sunt nevoiți să stabilească posibile cursuri de acțiune, gestionând eficient resursele și identificând riscurile. Prin urmare, procesul de planificare și luare a deciziei este manifestat continuu. Situațiile tensionate pot conduce la luarea unor decizii pripite ori fără să stabilească anterior riscurile, amenințările și vulnerabilitățile, drept pentru care utilizarea unor proceduri integrate în sisteme inteligente oferă sprijin în luarea deciziilor de către comandanți.

Decidenții sau comandantii sunt responsabili de analizarea și sintetizarea informațiilor pentru a se orienta asupra condițiilor actuale ale mediului

operațional, iar în sprijinul acestora, se află în permanență statul major, responsabil de diferite categorii și domenii.

Soldații, ca toți oamenii, iau în mod constant decizii. Acest lucru poate implica atât rutină, cât și imprevizibil, situații provocatoare. Judecata și luarea deciziilor umane sunt rezultatul unei interacțiuni complexe a multor factori simultani, cum ar fi senzațiile, sentimentele, memoria, emoțiile și gândurile. În realitate, aceste procese interconectate se dezvoltă într-un mod amestecat, producând, în principal, două tipuri de gândire, cel intuitiv și cel bazat pe analiză complexă. O judecată sau o decizie părtinitoare se abate sistematic de la logică sau de la utilitate.

În unele situații, prejudecățile pot avea consecințe grave, mai ales atunci când miza este mare, așa cum se întâmplă adesea în acțiunile militare. Un alt factor care face dificilă luarea deciziilor umane este incertitudinea, iar aceasta caracterizează situațiile militare. Misiunile militare moderne au loc în mod dinamic și extrem de interactiv. Evaluarea unei situații tactice necesită luarea în considerare a unui număr mare de variabile (de exemplu, puterea forțelor proprii, forța estimată și intențiile inamicului, condițiile meteorologice și cele ale terenului, comportamentul populației, comunicațiile etc.), care de multe ori sunt incerte. Cu toate acestea, este responsabilitatea comandantului militar să înțeleagă conflictul, să utilizeze resursele avute la dispoziție pentru a-l controla, luând în considerare ordinele primite și constrângerile. Pentru a acționa eficient în luarea deciziei, comandantul trebuie să facă diferite presupuneri, care, de multe ori, pot fi greu de gestionat de analiza și raționamentul uman.

Militarii consideră luarea deciziilor ca un proces continuu și ciclic, deoarece este alimentat în mod constant de informații actualizate. Pentru a crea structură și unitate, forțele militare au dezvoltat metode dedicate desfășurării proceselor de luare a deciziilor (de exemplu, doctrina pentru planificarea operațională, conform standardelor NATO).

Fiecare comandant de la fiecare nivel trece printr-un astfel de proces de luare a deciziilor. Cu toate acestea, în funcție de nivelul structurii și de complexitatea mediului ori de scopul final, procesul este mai extins și mai complicat. Ce au în comun metodele de pe toate nivelurile este că utilizează proceduri și analize formalizate și standardizate.

Metodele pentru luarea deciziilor reflectă abordarea analitică a comandanților în rezolvarea problemelor. Acestea ajută comandanții și statul major să examineze o situație și să ia decizii logice, să aplice temeinicie, claritate, judecată aprofundată, logică și cunoștințe profesionale pentru a lua o decizie. Completarea procesului de luare a deciziilor este detaliată, deliberată, secvențială și consumă mult timp, mai ales atunci când este rezervat timpul de planificare și sprijinul suficient al personalului, necesare stabilirii cursurilor de acțiune.

O decizie managerială de calitate trebuie să atingă anumite cerințe de raționalitate, conform Figurii 1.

- stabilirea variantei de decizie (stabilirea criteriilor și a obiectivelor decizionale, stabilirea variantelor decizionale posibile, analiza comparativă a variantelor, alegerea variantei care oferă rezultatele cele mai bune);

- aplicarea deciziei;
- evaluarea rezultatelor obținute.

Respectarea algoritmului stabilit pentru luarea deciziei este extrem de importantă, deoarece oferă decizia eficientă și necesară îndeplinirii obiectivelor, însă folosirea unor teorii și a unor tehnologii care să eficientizeze procesul decizional poate determina de cele mai multe ori diminuarea timpului necesar, un factor extrem de important în

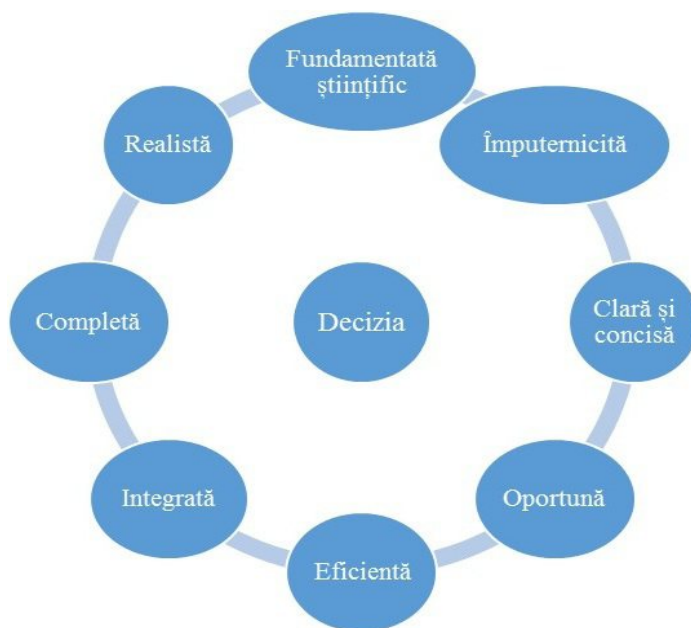


Figura 1 Cerințe de raționalitate
(Concepția autorului)

În literatura de specialitate, procesul de luare a deciziei cuprinde următoarele etape⁶:

- identificarea și definirea problemei;
- stabilirea criteriilor și obiectivelor decizionale;
- stabilirea variantelor/cursurilor posibile;
- alegerea variantei optime;
- aplicarea și implementarea variantei optime alese;
- evaluarea rezultatelor pe baza controlului total/parțial.

În ceea ce privește procesul decizional, există un algoritm premergător luării deciziei, care cuprinde următoarele etape⁷:

- etapa pregătitoare (identificarea problemei, formularea scopului final, culegerea informațiilor);

sistemul militar. Reducerea timpilor necesari luării deciziei ajută atât din punct de vedere strategic, cât și din punct de vedere moral, prin degrevarea de stres a comandanților și prin posibilitatea de soluționare a mai multor cerințe. Drept urmare, apariția sistemelor tehnologice sau automatizate, esențiale procesului decizional, oferă posibilitatea de eficientizare a acțiunilor militare, rapiditate și minimizarea stresului uman.

Luarea deciziilor militare are loc în diverse domenii (apărare, securitate, cibernetică, schimbare de doctrine sau strategii, modificări legislative), nu doar în ceea ce privește conducerea unei acțiuni militare. Inteligența artificială nu numai că permite reducerea și sinteza datelor, dezvoltarea predicțiilor



despre informațiile luate în considerare. De cele mai multe ori, colaborarea dintre inteligența artificială și resursa umană reprezintă soluția cea mai bună pentru soluționarea unei probleme. Aceste studii din domeniu au fost adaptate cu ușurință în domeniul militar, ulterior fiind implementate pentru a oferi suport în procesele de luare a deciziei. Un soft poate prezenta mai multe date și posibilități, iar decidentul poate compara aceste variabile, oferindu-i posibilitatea alegerii unei soluții optime.

Aspecte privind impactul tehnologiei în domeniul militar

Pornind de la spusele marelui strateg militar Napoleon Bonaparte, conform căruia „cu cât mai multă sudoare pe câmpul de instrucție, cu atât mai puțin sânge pe câmpul de luptă”, rolul instrucției și al instruirii trupelor, indiferent de forma pe care acest câmp de luptă a căpătat-o în era contemporană, este de a forma deprinderi și de a crește performanțele militarilor. Instruirea este un proces premeditat pentru progresia la nivel de cunoștințe sau abilități, care ajustează atitudinile individului, cu scopul final de a câștiga performanță în sfera definită. Pentru a dobândi performanțe în procesul de instruire a forțelor, simularea acțiunilor militare a devenit un vector esențial.

În prezent, formarea abilităților de luptători ale militarilor este în strânsă legătură cu antrenamentele și exercițiile prin care este simulată realitatea câmpului de luptă, fapt pentru care conceptul de modelare și simulare a devenit comun în procesul de planificare și organizare a unei acțiuni militare⁸.

Odată cu evoluția rapidă a tehnologiei, au apărut noi sisteme și echipamente, menite să sprijine procesul de instruire al structurilor militare. Utilizarea modelării și simulării în cadrul instruirii trupelor constituie un avantaj în formarea deprinderilor și în dezvoltarea capabilităților acestora⁹. Prin simularea acțiunilor militare și încadrarea acestora în procesul de instruire a forțelor, percepția asupra câmpului de luptă real și posibilitățile de angajare ale inamicului sunt expuse într-un mod realist, dar care protejează resursa umană. În același timp, prin utilizarea exercițiilor de instruire prin simulare sau a jocurilor de război, structurile militare ating performanțe necesare soluționării problemelor reale și oferă o viziune asupra modului de rezolvare a acestora.

Jocul de război este, de fapt, un joc de simulare, în care participanții încearcă să atingă

un obiectiv militar specificat, utilizând resurse și restricții prestabilite¹⁰. Jocurile de război au ca obiectiv general sprijinul activităților de stat major în ceea ce privește pregătirea de comandament a militarilor¹¹ prin proiectarea unor scenarii posibile, contribuind la procesul de planificare și luare a deciziilor strategice.

Simularea acțiunilor militare are diferite valențe, fiind utilizată pentru conceperea jocurilor de război și testarea teoriei războiului, pentru asistență în luarea deciziilor, planificarea apărării sau domeniul achizițiilor¹². Punctul central în realizarea unui scenariu pentru jocurile de război sau exercițiile de instruire este relația dintre lumea fizică și utilizarea unei lumi virtuale, bazată pe desfășurarea instruirii operaționale umane. Implementarea unui program versatil, care să permită simularea rapidă a unei game vaste de scenarii pentru a prognoza amploarea la care resursele unei structuri sunt disponibile pentru a îndeplini cerințe, a reprezentat un avantaj în conceptul de modelare și simulare a nivelului de pregătire al forțelor¹³.

Simulatorul MARS (The Managed Readiness Simulator) este un exemplu în acest sens și are rol inclusiv în dinamica promovării și atestării personalului și în achizițiile, întreținerea sau eliminarea echipamentelor. Softul acestuia oferă o interfață grafică pentru utilizator în vederea creării și executării scenariilor de simulare, pe baza inputurilor, și analiza finală, concluzionată în outputuri. Concepția simulatorului MARS este de a proiecta un scenariu dat, stabilit, în care se regăsește capacitatea unei structuri, incluzând încadrarea cu militari, tehnică și echipamente, pentru a îndeplini un număr de sarcini specifice acțiunilor militare.

Fizionomia acțiunilor militare este determinată de cei mai importanți factori, și anume tehnica militară și sistemele de armament. Sistemele tehnologice apărute inițial au fost adaptate ulterior la aplicabilitate în domeniul militar, însă necesitățile au impus în timp cerințe specifice acestor sisteme inteligente. Altfel spus, în prezent, strategiile militare solicită noi tehnologii pentru îndeplinirea obiectivelor, fapt ce impune adaptabilitatea domeniului tehnologic la cerințele sistemului militar. Toate aceste sisteme inteligente, necesare mediului militar, au contribuit atât la modificarea strategiilor de luptă, cât și la restructurarea și organizarea sub alte principii sau abilități.

Printre marile sisteme de armament ale viitorului, regăsim, în principal, sistemele de tipul celor controlate de la distanță, fără pilot (UAV), ori implicarea roboților în conflictele armate, dar și perspectivele de ducere a conflictelor la nivel cosmic. O caracteristică extrem de importantă a inteligenței artificiale ori a sistemelor tehnologice moderne este precizia, atât în timp, cât și în spațiu. Precizia este o componentă absolut necesară desfășurării eficiente a unei acțiuni militare, drept pentru care utilizarea unor tehnologii care să ofere precizie, acuratețe și timp redus contribuie la îndeplinirea cu succes a scopurilor militare. Teoreticienii în analiza conflictelor actuale evidențiază o comparație între modalitatea de exercitare a artei războiului în trecut și cea din prezent, fără a omite aspectele viitorului. Astfel, destabilizarea și inducerea în eroare a inamicului concurează, în prezent, cu *bruiatul* cu precizie a anumitor acțiuni întreprinse de inamic. În ceea ce privește războiul viitorului, acesta va presupune, în general, impunerea noilor tipuri de confruntări, precum războiul cibernetic, războiul informațional, războiul bazat pe rețea, războiul economic sau orice alt tip care va afecta domenii sensibile, capabil să destabilizeze și să distrugă cele mai importante capacități ale adversarului. În principal, modificarea tuturor elementelor constructive și de bază ale unui conflict militar va fi transpusă sub altă viziune sau formă, greu de identificat și de asimilat, însă regulile și principiile vor fi în continuare păstrate și adaptate celor existente.

Este imperios a preciza câteva aspecte legate de războiul bazat pe rețea, deoarece acesta a devenit extrem de discutat în literatura de specialitate și vine în strânsă asocieră cu dezvoltarea fulgerătoare a tehnologiilor și sistemelor informatice. Războiul bazat pe rețea apare prin implementarea unor sisteme și tehnologii moderne militare, fiind alcătuit dintr-o rețea a senzorilor, o rețea de conducere centrală și o rețea a platformelor de luptă¹⁴. În principiu, sunt respectate regulile unui război clasic, dar sunt adaptate la proiectarea acestora, în contrast cu inteligența artificială.

Cele trei componente ale războiului bazat pe rețea se află în relație de interdependență și contribuie la transmiterea eficientă a informației în timp real, cu scopul de a menține avantajul. Aceste aspecte facilitează atât conducerea eficientă

și procesul decizional, cât și acțiunea în sine și protecția factorilor implicați. Astfel, posibilitatea utilizării unui scut informațional oferă protecție personalului și sprijin logistic în timp real, asigurând astfel o confruntare desfășurată doar în spațiul tehnologic, acolo unde echipamentele și sistemele inteligente preiau atributele cele mai dificile. Altfel spus, sistemele informaționale și realizările tehnologice, combinate cu softuri inteligente, care implică resursa umană doar la nivel decizional, vor fi capabile în desfășurarea conflictelor militare.

Conflictele bazate pe lipsa contactului fizic al militarilor au căpătat extrem de rapid o importanță deosebită prin utilizarea tuturor tipurilor de sisteme informatice și tehnologice, menite să continue relațiile tensionate și să destabilizeze puterile statale. Însă, pentru a perpetua acest tip de conflicte, este necesară și o bază sau un suport logistic esențial, pornind, în principal, de la economia fiecărui stat în parte ori bazându-se pe alianțe. Pentru a continua dezvoltarea tehnologiilor și aducerea acestora în câmpul de luptă, sunt esențiale atât alocarea unor resurse financiare considerabile, cât și pregătirea personalului și antrenarea acestuia în operarea eficientă a tuturor echipamentelor. Aici, apar mici disfuncționalități, deoarece o putere militară are la bază și un capital financiar considerabil, în timp ce unele state devin vulnerabile tocmai din cauza acestor lipsuri. Pentru a asigura un suport financiar și logistic eficient, au apărut alianțe și organizații nonguvernamentale, menite să utilizeze resurse din cadrul tuturor statelor implicate, pentru îndeplinirea scopului comun, apărarea reciprocă și susținerea din punct de vedere militar.

Impactul tehnologic asupra domeniului militar se răsfrânge inclusiv prin necesitatea stringentă a dezvoltării capacităților de adaptare și de preluare a noilor sisteme, precum și prin obligativitatea asigurării unor resurse considerabile, cu scopul de a menține un nivel de luptă operativ¹⁵. Astfel, fie că vorbim despre utilizarea unor simulări menite să ofere o siguranță sau un antrenament eficient pentru conducerea operațiilor militare, fie că vorbim despre utilizarea unor echipamente care să ofere mai multă protecție personalului, toate acestea se regăsesc la un nivel absolut imperios a fi pus în aplicare atât în contextul pregătirii pentru război, cât și în contextul menținerii unei capacități de luptă pentru o anumită putere militară.



Particularități privind procesul de planificare și luare a deciziei pe baza utilizării tehnologiei

Raportarea la trecut ajută la o bună înțelegere a prezentului și la proiectarea unui viitor previzibil. Acesta este un mare avantaj al planificării, care oferă o privire de ansamblu asupra celor trei repere și contribuie la derularea eficientă a procesului decizional. În domeniul militar, planificarea permite tratarea incertitudinii, a mediului de securitate și a constrângerilor legate de resursele pentru apărare, contribuind la identificarea unor proceduri și instrumente specifice pentru asigurarea scopului final, îndeplinirea cu succes a misiunii¹⁶. Fiind concretizată într-un proces complex, care implică activități interdependente, planificarea este considerată elementul cheie al gestionării resurselor care asigură condițiile necesare îndeplinirii eficiente a misiunilor specifice.

Managementul furnizează tehnici, tactici și proceduri, care ușurează procesul de luare a deciziei și de gestionare a resurselor în vederea dezvoltării capabilităților militare. Funcțiile esențiale ale managementului sunt integrate pentru a obține produsul finit, îndeplinirea eficientă a obiectivelor. Aceste funcții se regăsesc în toate domeniile în care managementul are un rol deosebit și sunt asimilate sub diverse denumiri. Pentru sistemul militar, prognoza sau planificarea constituie elemente de bază în desfășurarea acțiunilor militare, organizarea, coordonarea, antrenarea, evaluarea și verificarea fiind, de asemenea, des regăsite. Toate aceste funcții joacă un rol important în creșterea performanțelor și, implicit, în eficientizarea procesului decizional.

Asigurarea unui sistem solid de apărare și menținere a siguranței societății implică dezvoltarea celor patru domenii care definesc o capabilitate militară (structura forței, promptitudinea, sustenabilitatea și modernizarea). În cadrul procesului de dezvoltare a organizației militare și de adaptare la noile tehnologii, planificarea și procesul decizional trebuie să cuprindă un plan bazat pe capabilități militare, care sprijină înzestrarea cu echipamente necesare, instruirea resursei umane, în conformitate cu cerințele, și utilizarea unor procese în vederea valorificării capabilităților.

Planificarea, în calitate de funcție vitală a managementului, este un precursor pentru decizie, care, la rândul ei, are un rol deosebit în procesul de management al unei organizații sau sistem. Decizia este practic un instrument de manifestare

a procesului de conducere a unui lider militar, prin care se obține o soluție aleasă dintr-o sumă de posibilități, bazate pe variante de acțiune diferite¹⁷. Pentru a fi considerată optimă în soluționarea problemei, decizia trebuie să fie calitativă și eficientă, să evite apariția unor reacții nefavorabile și să combine factorii implicați, fără a crea disfuncționalități. Obligatoriu, o decizie trebuie să ofere cât mai puțină incertitudine și siguranța îndeplinirii scopurilor.

Procesul decizional se bazează pe unul sau mai multe modele anterioare, pe resursele avute la dispoziție, fie umane, informaționale, materiale sau financiare, pe timpul necesar, precum și pe nivelul de fundamentare a acestuia. Utilizarea inteligenței artificiale în procesul de luare a deciziei aduce un mare avantaj prin diminuarea unor factori care afectează capacitatea de răspuns a resursei umane, precum: stresul, oboseala, neatenția, concentrarea deficitară, subiectivismul, rutina, trăirile intrapersonale și relațiile interpersonale.

Comandanții și, în general, liderii decidenți se confruntă de cele mai multe ori cu diferite probleme complexe, în situații neobișnuite, pentru care nu se pot identifica soluții automatizate sau bazate pe reguli. Decidentul militar și echipa implicată în procesul de planificare și luare a deciziei sunt cei care colectează, analizează și sintetizează informațiile necesare pentru a înțelege contextul acțiunii militare, urmând apoi a dezvolta opțiunile și cursurile de acțiune posibile. Pentru a oferi certitudine sau, cel puțin, pentru a limita riscurile, informațiile care stau la baza deciziilor trebuie actualizate în timp util și trebuie să fie relevante.

Apariția senzorilor și a softurilor de analiză, specifice dezvoltării tehnologice, a contribuit la sprijinul decidenților prin implementarea unor sisteme cu flux mare de informații necesare în luarea deciziilor prompt. Fluxul informațional poate crește volumul de muncă al factorului de decizie prin necesitatea procesării informațiilor, rezultatul devenind, uneori, un pericol pentru înțelegerea corectă a situației și calitatea deciziei umane. Având în vedere acest aspect, nevoia unor sisteme de susținere a deciziilor care să fuzioneze procesele și să interpreteze informațiile rapid este evidentă în domeniul militar.

Progresul recent în tehnologia informației și a inteligenței artificiale contribuie la funcționarea coordonată și integrată a resursei umane și a tehnicii,

cea ce permite obținerea unei decizii obiective și rapide, bazată pe posibilitățile de îndeplinire a scopului.

Având în vedere dinamica mediului de securitate actual, timpul reprezintă o variabilă esențială în obținerea avantajului în situații critice. Astfel, necesitatea obținerii informațiilor în timp real, comunicarea oportună, precum și acționarea eficientă sunt corelate cu procesul decizional, cu planificarea unei acțiuni militare și cu utilizarea excesivă a tehnologiilor și inteligenței artificiale în domeniul militar. Constatând aceste aspecte, influența tehnologiei și inteligenței artificiale în orice activitate specifică mediului militar este evidentă și este valorificată prin dezvoltarea performanțelor și prin îndeplinirea oportună a scopurilor.

Caracteristicile tehnologiei și inteligenței artificiale folosite în domeniul planificării și în cel al procesului decizional se concretizează în eficiență sau randament maxim, soluționare în timp relativ scurt, rigiditate, coerență logică, verificabilitate (prin utilizarea scenariilor sau a simulărilor) și posibilități extinse de repetare. Folosirea tehnologiilor în domeniul militar contribuie inevitabil la diminuarea riscurilor pentru resursa umană angrenată, la scurtarea timpului de execuție și la creșterea intensității sau complexității acțiunii. În același timp, implicarea tehnologiei și inteligenței artificiale în procesul decizional conduce la eficientizarea întregului algoritm și la obținerea soluției optime, în raport cu timpul și cu alți factori prestabiliți.

Automatizarea sistemelor necesare domeniului militar determină o schimbare continuă și imprevizibilă a caracterului războiului, contribuind implicit și la necesitatea modificării conceptului clasic de proces decizional, bazat de cele mai multe ori pe o singură variantă de acțiune¹⁸.

Se poate aprecia că valorificarea tehnologiei în domeniul militar este o activitate esențială pentru creșterea performanțelor și presupune implementarea conceptelor și adaptarea la cerințele mediului de securitate global. Considerând inteligența artificială ca fiind un factor esențial în dezvoltarea și obținerea unor capacități militare necesare menținerii rolului organizației militare, se poate concluziona că întregul proces de management specific domeniului militar este influențat de existența acesteia.

Concluzii

Tehnologia actuală oferă posibilități de modelare și simulare a acțiunilor militare, în conformitate cu finalitatea misiunii, pornind de la nivelul luptătorului independent și ajungând până la nivelul marilor unități și al structurilor de forțe întrunite. În ceea ce privește modelarea echipamentelor, a sistemelor de armament sau a tehnicii militare, acest proces este simplificat prin posibilitatea realizării unor replici, cu costuri reduse. De asemenea, având în vedere tehnologiile dezvoltate de echipamente moderne utilizate actual, achiziționarea acestora, în urma unei testări a caracteristicilor în mediul constructiv sau virtual, reprezintă un avantaj, dat fiind costul ridicat al acestora.

În trecut, strategii militare au echivalat succesul cu atingerea obiectivelor strategice, precum pierderile cauzate asupra trupelor inamice și obligarea adversarului să își înceteze acțiunile. Războiul viitorului presupune un alt tip de succes, caracterizat prin victoria conflictelor asimetrice și a celor tip rețea, care colaborează intens cu inteligența artificială și tehnologiile moderne. Toate aceste tehnologii au rolul de a susține și de a oferi o perspectivă diferită pentru decizia militară. Toate cele trei niveluri ale domeniului militar, respectiv strategic, operativ și tactic, se bazează pe existența unor decizii clare și concise, care ajută la stabilirea elementelor necesare consolidării sistemului militar.

Impactul asupra procesului decizional se observă prin posibilitatea stabilirii mai multor cursuri de acțiune posibile în timp util și verificarea tuturor cauzelor și efectelor implicite. Drept urmare, este imperios ca mediul militar să fie în permanență în tandem cu tehnologia și este stringentă implementarea unui proces decizional bazat pe inteligența artificială.

Dat fiind că procesul decizional impune involuntar stabilirea unor resurse necesare, a modului de acțiune, a factorilor destabilizatori sau a unor alte variabile, utilizarea unor sisteme capabile să expună posibilitățile și efectele unei acțiuni militare reprezintă un sprijin pentru comandanții de orice nivel, fie el tactic, operativ sau strategic.

În concluzie, atât tehnologia și evoluția liniară a acesteia, cât și apariția conceptului de inteligență artificială și utilizarea în domeniul militar contribuie la obținerea unei planificări eficiente



și la luarea unei decizii optime pentru misiunile militare. Influențele tehnologiei și ale inteligenței artificiale asupra procesului decizional și asupra planificării reiese implicit din avantajele acestor factori, care contribuie, inevitabil, la îmbunătățirea constantă a capacităților militare. Avantaje precum diminuarea timpului de execuție, siguranța oferită resursei umane, eliminarea subiectivismului și a erorilor cognitive, analiza și verificarea tuturor posibilităților sunt printre cele mai bune argumente pentru a susține rolul deosebit de important al tehnologiilor în procesul decizional și în procesul de planificare a unei acțiuni militare.

Strategia militară are drept scop obținerea unei victorii, iar aceasta depinde de cele mai multe ori de deciziile comandanților și de nivelul de pregătire al forțelor, combinat cu echipamentele și tehnologiile folosite de aceștia. Drept urmare, pentru a îndeplini cu succes scopurile finale ale unei organizații militare, este necesară corelarea doctrinelor militare, a procesului decizional și a pregătirii forțelor cu valorificarea avantajului tehnologic și informațional.

Decizia are de cele mai multe ori rolul de a asigura continuitatea acțiunilor militare, iar pentru a alege din posibilitățile multiple ale cursurilor de acțiune, comandanții sunt cei responsabili și depind, în principal, de posibilitățile de angajare și de resursele alocate. Astfel, pentru a obține o decizie cât mai eficientă și raportată la scopul final, utilizarea unor posibilități de verificare a cauzelor și efectelor prin intermediul unor tehnologii informaționale devine cheia succesului. De cele mai multe ori, modelarea și simularea acțiunilor militare au contribuit la stabilirea unor posibilități de angajare a luptei în mod eficient. Considerând războiul modern ca pe o altă dimensiune decât cea clasică, implementarea unor metode tehnologice pentru luarea deciziei vine în sprijinul comandanților, oferind precizie și timp oportun.

În concluzia celor prezentate anterior, tehnologia (în special, viteza și precizia loviturilor, automatizarea conducerii, conceptele de modelare și simulare etc.), împreună cu aplicarea corectă și judicioasă a unor doctrine și structuri viabile devin un punct sensibil și esențial, care va permite desfășurarea unor conflicte mai inteligente, mai rapide și mai eficiente.

Consider că atât capacitatea de adaptare a sistemului militar la noile tehnologii și sisteme automatizate, cât și posibilitatea utilizării acestora

în timp real și oportun sunt aspecte esențiale care stau la baza procesului decizional pentru o acțiune militară. Corespondența dintre decizia militară și tehnologia existentă reiese din posibilitățile de stabilire a efectelor probabile, din eliminarea incertitudinilor și alocarea unor resurse concrete, fără pierderi considerabile. De asemenea, consider că, de-a lungul anilor, tehnologia, fie că ne raportăm la sistemele rudimentare, fie că ne raportăm la cele automatizate, a avut un rol extrem de important atât în conducerea unei acțiuni militare, cât și în obținerea victoriilor. Drept urmare, închei prin a susține faptul că impactul tehnologic influențează atât decidentul și decizia militară, oferindu-i acestuia un sprijin oportun pe „câmpul de luptă”, cât și întregul sistem militar ori organizație militară prin contribuția adusă la nivelul protecției personalului și utilizării eficiente a resurselor necesare. De asemenea, este important a preciza faptul că, urmărind în perspectivă evoluția conflictelor militare, acestea vor fi în permanență raportate la dezvoltarea tehnologică, drept pentru care interdependența dintre domeniul militar și tehnologie este evidentă și în continuă dezvoltare.

Considerând decizia și, implicit, procesul decizional ca fiind un atribut esențial în procesul de management militar sau de leadership militar, orice modificare a mediului extern conduce la efecte în mediul militar. Aceste modificări externe provin, în principal, din dezvoltarea rapidă a noilor tehnologii și a digitalizării, fapt pentru care este imperios ca sistemul militar să se adapteze prompt și eficient, să implementeze noile concepte și să promoveze avantajele. Digitalizarea ajută atât în procesul decizional, oferind perspective și expunerea diagramei cauză-efect, cât și în planificarea eficientă a resurselor implicate într-o acțiune militară.

Dezvoltarea tehnologiilor reprezintă un proces amplu și continuu, care nu influențează doar procesul de planificare și luare a deciziei, ci întreaga societate modernă. Procesele și instrumentele uzitate în cadrul sistemului de planificare și luare a deciziei sunt schimbate și adaptate periodic, din cauza deselor modificări ale tehnologiilor și ale mediului ambiant. Însă echipamentele tehnologice moderne au rolul de a reduce riscurile identificate și de a îmbunătăți procesul de planificare și luare a deciziei prin implementarea unor sisteme moderne, bazate pe instrumente științifice moderne și adaptate mediului de securitate contemporan.



NOTE:

1 J. Correia, "Military capabilities and the strategic planning conundrum", *Security and Defence Quarterly*, Vol. 24, nr. 2, 2019, p. 33.

2 O. Nicolescu, I. Verboncu, *Managementul organizației*, Editura Economică, București, p. 24.

3 *Ibidem*, p. 26.

4 G. Tănăsioiu, *Management general*, Editura Academica Brâncuși, Târgu-Jiu, 2010, p. 43.

5 C. Teleșpan, L. Stanciu, *Bazele managementului*, Editura Academiei Forțelor Terestre, Ediție electronică Apologeticum, 2005, p. 38.

6 *Ibidem*, p. 94.

7 O. Nicolescu, I. Verboncu, *Managementul organizației*, Editura Economică, București, p. 43.

8 V. Cucu, „Considerații privind conceptul de modelare și simulare (M&S)”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 3, 2014, p. 42.

9 M. Dogaru, „Considerații asupra evoluției modelării și simulărilor militare”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 3, 2015, p. 82.

10 C. Sennersten, *Model-based simulation training supporting military operational processes*, Blekinge Institute of Technology Doctoral Dissertation, series no. 2010, p. 16.

11 C. Grigoraș, *Repetiții și simulări în pregătirea operațiilor militare*, Editura Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, 2014, p. 108.

12 N. Nedelcu, "Defense resources management using game theory", *Journal of Defence Resources Management*, Vol. 5, nr. 1 (8), 2014, p. 37.

13 C. Scales, S. Okazawa, M. Ormrod, "The managed readiness simulator: a force readiness model", *Winter Simulation Conference*, 2011, p. 2519.

14 C. Stanciu, „Implicațiile sistemelor și tehnologiilor moderne în redefinirea unor noi concepte doctrinare”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 1, 2015, p. 165.

15 *Ibidem*, p. 85.

16 C. Sennersten, *Model-based simulation training supporting military operational processes*, Blekinge Institute of Technology Doctoral Dissertation, series no. 2010, p. 18.

17 N. Nedelcu, "Defense resources management using game theory", *Journal of Defence Resources Management*, Vol. 5, nr. 1 (8), 2014, p. 36.

18 D. L. Petrescu, „Scenariul militar, cadru conceptual fundamental pentru exercițiile desfășurate la nivel tactic-operativ întrunit”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 1, 2015, p. 218.

BIBLIOGRAFIE

Correia J., "Military capabilities and the strategic planning conundrum", *Security and Defence Quarterly*, vol. 24, nr. 2, 2019.

Cucu V., „Considerații privind conceptul de modelare și simulare (M&S)”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 3, 2014.

Dogaru M., „Considerații asupra evoluției modelării și simulărilor militare”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 3, 2015.

Grigoraș C., *Repetiții și simulări în pregătirea operațiilor militare*, Editura Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, 2014.

Nedelcu N., "Defense resources management using game theory", *Journal of Defence Resources Management*, vol. 5, nr. 1 (8), 2014.

Nicolescu O., Verboncu I., *Managementul organizației*, Editura Economică, București.

Petrescu D.L., „Scenariul militar, cadru conceptual fundamental pentru exercițiile desfășurate la nivel tactic-operativ întrunit”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 1, 2015.

Scales C., Okazawa S., Ormrod M., "The managed readiness simulator: a force readiness model", *Winter Simulation Conference*, 2011.

Sennersten C., *Model-based simulation training supporting military operational processes*, Blekinge Institute of Technology Doctoral Dissertation, series no. 2010.

Stanciu C., „Implicațiile sistemelor și tehnologiilor moderne în redefinirea unor noi concepte doctrinare”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 1, 2015.

Teleșpan C., Stanciu L., *Bazele managementului*, Editura Academiei Forțelor Terestre, Ediție electronică Apologeticum, 2005.

Tănăsioiu G., *Management general*, Editura Academica Brâncuși, Târgu-Jiu, 2010.



ANALIZA COMPARATIVĂ A DOCTRINELOR ISR ÎN ANUMITE STATE MEMBRE ALE NATO

COMPARATIVE ANALYSIS OF ISR DOCTRINES IN SOME NATO MEMBER STATES

Lt.col.drd. Valeriu-Adrian JIANU *

Prin analiza comparativă, putem identifica anumite asemănări și deosebiri între unele state aliate, din punct de vedere doctrinar, pe baza unor criterii stabilite. Conceptul ISR reprezintă, pentru statele armatelor moderne, un subiect continuu de dezbateră, dorindu-se dezvoltarea și implementarea acestui concept la toate eșaloanele, pentru eficientizarea planificării și executării operațiilor și pentru asigurarea unui sprijin real și cât mai rapid decidenților de la toate nivelurile ierarhice. Doctrinile statelor membre ale NATO reprezintă punctul inițial comun de plecare în armonizarea legislativă și procedurală, astfel încât, în mediul operațional modern, să fie utilizat în mod eficient un limbaj aliat comun.

Through comparative analysis we can identify certain similarities and differences between certain allied states from a doctrinal point of view, based on certain established criteria. The concept of ISR is for the states of modern armies a continuous topic of debate, aiming to develop and implement at all levels, to streamline the planning and execution of operations and to ensure real support as soon as possible to decision makers at all levels. The doctrines of NATO member states represent the common starting point in legislative and procedural harmonization, so that, in the modern operational environment, a common allied language can be used effectively.

Cuvinte-cheie: informații; cercetare; supraveghere; analiză comparativă; NATO.

Keywords: Intelligence; reconnaissance; surveillance; comparative analysis; NATO.

Pentru realizarea studiului, am plecat de la premisa identificării asemănărilor și deosebirilor din punct de vedere doctrinar, în ceea ce privește conceptul ISR în anumite state aliate (România, Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Canada) pe de o parte, și doctrina NATO, pe de altă parte, pe baza analizei următoarelor criterii de referință: definirea conceptului ISR, procesul ISR, principiile ISR, disciplinele de culegere de informații, sistemele ISR.

Conform Dicționarului Explicativ al Limbii Române, *analiza* reprezintă „examinarea unui întreg, descompunându-l în părțile lui componente”, iar comparația stabilește „asemănările dintre lucruri, ființe, idei”¹.

Prin analiza comparativă a parametrilor enunțați, vom încerca să identificăm și să evidențiem anumite trăsături comune și distinctive doctrinare ale unor

state membre ale NATO, în scopul îmbunătățirii cadrului conceptual românesc din perspectiva ISR.

Definirea conceptului ISR

Conform doctrinei românești, ISR reprezintă „un set de capacități de informații și operații care sincronizează și integrează planificarea și operațiile tuturor capacităților de culegere, cu procesarea, exploatarea și diseminarea informațiilor rezultate, în sprijinul direct al planificării, pregătirii și executării operațiilor”².

Departamentul american al apărării definește conceptul ISR ca „o activitate care sincronizează și integrează planificarea și operațiile senzorilor, mijloacelor, sistemelor de procesare, exploatare și diseminare în sprijinul direct al operațiilor curente și viitoare”³.

Pentru doctrina britanică, acronimul ISR constituie „activități care sincronizează și integrează planificarea și operațiile capacităților de culegere, inclusiv prelucrarea și diseminarea produsului rezultat”⁴.

* *Universitatea Națională de Apărare „Carol I”*
e-mail: adi_jianu_74@yahoo.com

În doctrina canadiană, ISR este o „activitate care sincronizează și integrează planificarea și operațiile tuturor capacităților de culegere cu exploatarea, procesarea și diseminarea informațiilor rezultate către beneficiarul care are nevoie de acestea, la timpul oportun și în formatul corect, în sprijinul direct al operațiilor curente și viitoare”⁵. Doctrina aliată utilizează conceptul ISTAR, definit ca un proces care combină supravegherea, cercetarea, sistemele și senzorii de achiziție a țintelor pentru orientarea manevrei și mijloacelor de lovire. Acesta cuprinde culegerea și managementul informațiilor, în scopul cunoașterii situației operaționale de către comandanți și statele majore în conducerea operațiilor și în scopul asigurării sprijinului în procesul de achiziție a țintelor⁶.

Putem observa o serie de asemănări între definițiile existente și putem distinge câteva caracteristici commune, și anume:

ISR”, se poate constata o armonizare doctrinară între statele analizate.

Procesul ISR

Prin procesul ISR, se coordonează toate activitățile specifice prin care elementele ISR răspund la o cerere de informații, cu sprijinul tuturor capacităților de culegere pentru asigurarea sprijinului informativ în operații.

Din tabelul prezentat în Figura 1, putem observa o similitudine între procesul doctrinar britanic (denumit „Funcțiile de bază în procesul de informații”/„Intelligence core functions”) și cel canadian (denumit Procesul ISR). Procesul ISR doctrinar românesc este foarte asemănător celui din doctrina aliată. Singura deosebire este dată de etapa de *culegere*, etapă care, în doctrina NATO, este împărțită în două subetape: *planificare și execuție*. De asemenea, putem identifica etapa

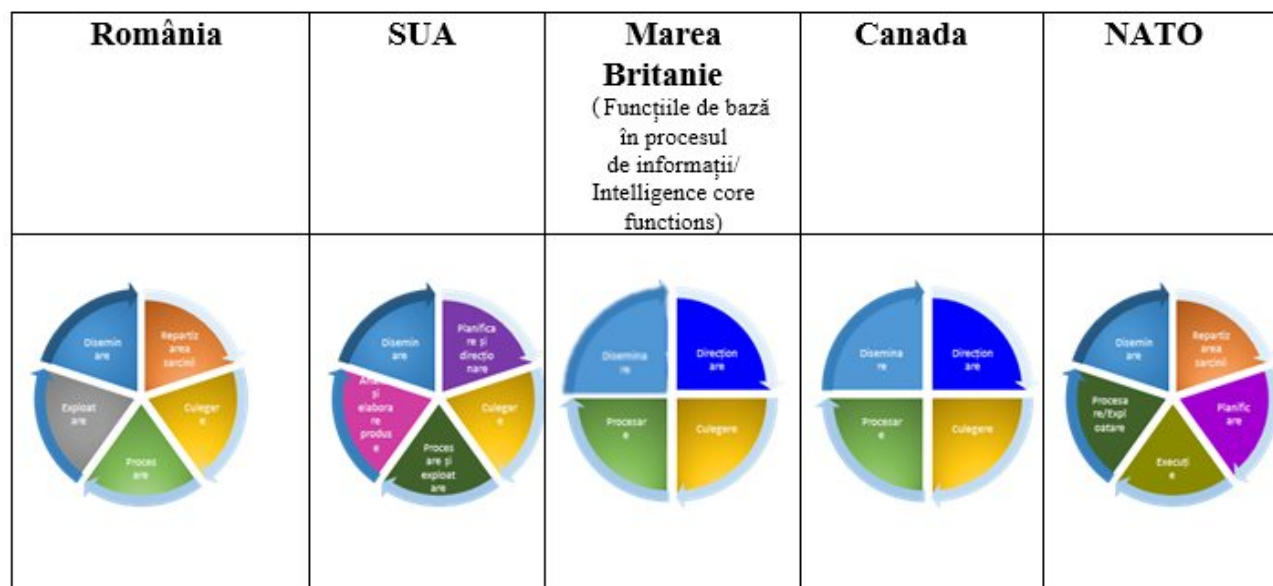


Figura 1 Armonizarea doctrinară între statele analizate (Concepția autorului)

- conceptul ISR este definit ca un proces, ca o activitate sau ca un set de capacități;

- există o sincronizare, integrare și coordonare a capacităților de culegere;

- ISR asigură sprijinul direct operațiilor curente și viitoare.

În doctrina aliată, conceptul cuprinde și acronimul TA (target acquisition), care reprezintă identificarea, localizarea și lovirea țintelor.

Putem concluziona că, din perspectiva primului criteriu stabilit, și anume „definirea conceptului

„analiză și elaborare produse”, specifică doar doctrinei americane.

Dacă în anumite doctrine aliate (vezi doctrina canadiană și cea britanică), există o posibilă similitudine între procesul ISR/ISR process și ciclul informațional/Intelligence cycle, în doctrina românească putem identifica o diferențiere între cele două procese.

Pe de o parte, procesul ISR – care cuprinde etapele: repartizarea sarcinii, culegere, procesare, exploatare și diseminare – reprezintă cadrul prin



care „o singură cerință de culegere este satisfăcută de un mijloc ISR”⁷ (I.A.-1.5 Doctrina întrunită pentru informații, supraveghere și cercetare).

Pe de altă parte, atât în „I.A.-1.1 Doctrina informațiilor pentru apărare”, cât și în „I.A.-1.6 Doctrina pentru proceduri de informații”, ciclul informațional cuprinde patru etape (direcționarea, culegerea, procesarea și diseminarea) și constituie „ansamblul de activități prin care informațiile sunt obținute, procesate, transformate în produse informative și diseminate beneficiarilor”⁸.

care au rolul armonizării tuturor funcțiilor de operații și informații și de a mări eficiența utilizării capacităților ISR. Cu excepția câtorva principii comune (securitate, oportunitate, acuratețe), specifice SUA, Marii Britanii și Canadei, putem identifica o foarte mare diversitate în ceea ce privește principiile ISR specifice statelor analizate. Mai mult decât atât, este evidentă necesitatea armonizării doctrinei în ceea ce privește principiile ISR din Armata Română cu principiile ISR din doctrinele anumitor state ale NATO. Dacă în doctrina aliată nu

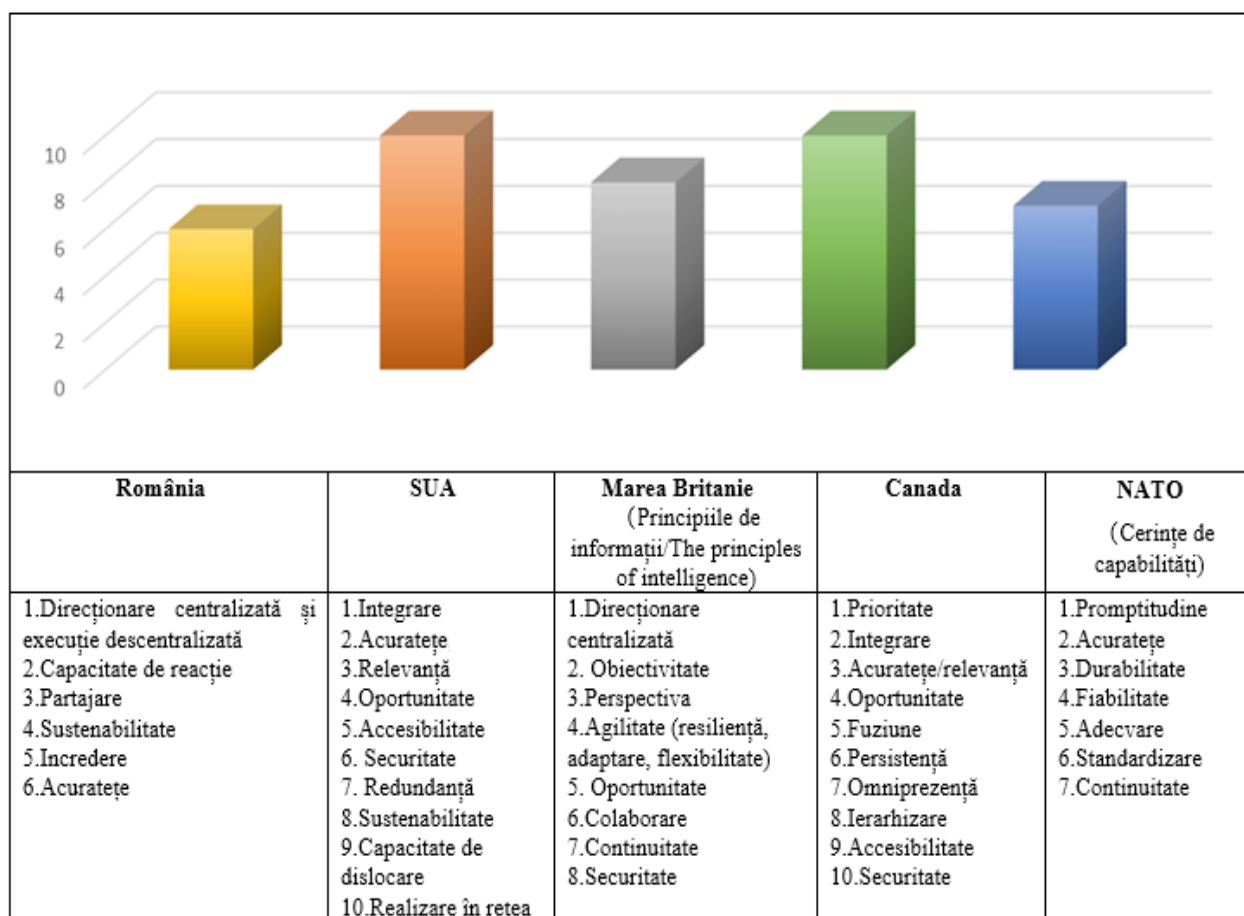


Figura 2 Principii specifice domeniului ISR (Concepția autorului)

În doctrina aliată⁹, ciclul informațional cuprinde: *direcționare și planificare, culegere, procesare/exploatare, diseminare și evaluare*, diferențiindu-se nu foarte mult de ciclul ISR, care cuprinde: *repartizarea sarcinii, planificare, execuție, procesare/exploatare, diseminare*.

Principiile ISR

Există, în doctrinele analizate, o serie de principii (Figura 2) specifice domeniului ISR,

sunt abordate principiile ISR, și întâlnim sintagma „required capabilities” („cerințe de capabilități”), în doctrina britanică, întâlnim denumirea „principiile informațiilor”/”the principles of intelligence”.

Disciplinele de culegere de informații

Din graficul prezentat în Figura 3, putem observa patru discipline de culegere existente în toate doctrinele statelor analizate: HUMINT, SIGINT, MASINT, GEOINT. În doctrina

americană, disciplina HUMINT cuprinde mai multe componente, și anume: operatori special destinați, forțe pentru operații speciale, structuri aeriene și terestre, exploatarea documentelor și mass-mediei. Totodată, în doctrina britanică *exploatarea informativă a materialelor și persoanelor (MPE)* cuprinde elemente existente și în alte doctrine, precum Techint, dar și elemente de noutate, precum: Fabint (forensic and biometric intelligence), Chemex (chemical exploitation), Finint (financial intelligence), Sma (seized media

foarte bine spectrul disciplinelor de culegere ISR, existând, după cum se poate observa, o armonizare cu celelalte armate NATO analizate.

Sistemele de culegere ISR, în funcție de platformele purtătoare

Toate statele analizate dispun de sisteme de culegere de pe platforme aeriene, spațiale, terestre și maritime, cel puțin din punct de vedere doctrinar (Figura 4). Demersul nostru nu și-a propus analiza gradului de înzestrare a acestor platforme și nici

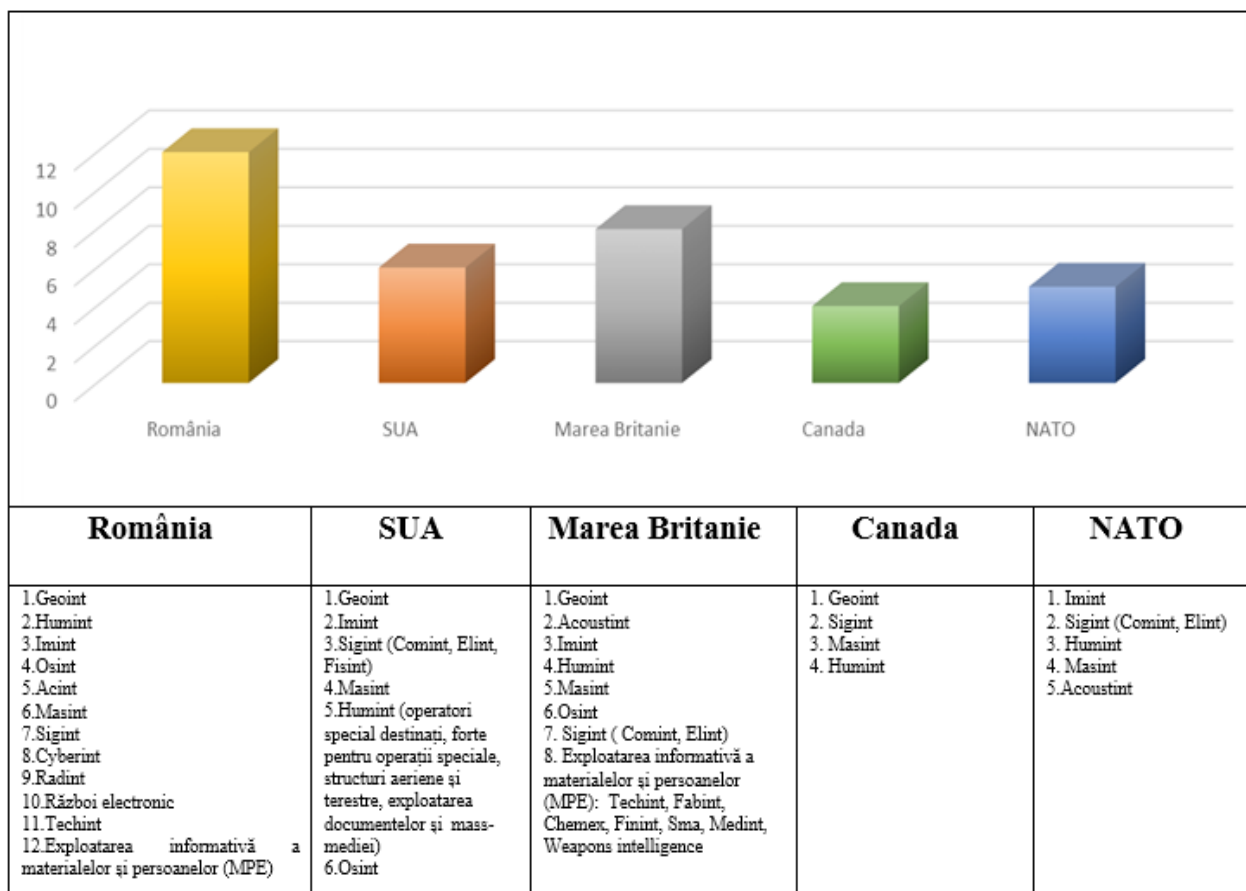


Figura 3 Spectrul disciplinelor de culegere ISR (Concepția autorului)

intelligence), Medint (medical intelligence), Weapons intelligence.

Studiul nostru are la bază analiza și compararea unor documente doctrinare de referință din armatele statelor stabilite, dezvoltarea și implementarea acestor discipline, precum și clasificarea lor, fiind procese care se desfășoară continuu și care au la bază lecțiile învățate și necesitățile de ordin operațional. Putem concluziona faptul că, în urma analizei acestui criteriu, doctrina românească acoperă

nivelul de ambiție dorit de statele analizate din punctul de vedere al dezvoltării capacităților de ordin tehnologic ale acestora.

Din studiul unor lucrări deja consacrate, precum ”Bridging the Gap. European C4ISR Capabilities and Transatlantic Interoperability”¹⁰, „Următorii 100 de ani. Previziuni pentru secolul XXI”¹¹ și raportul „European Defence Agency-Defence Data 2010”¹², se pot desprinde anumite concluzii care reliefează discrepanțe majore între SUA și

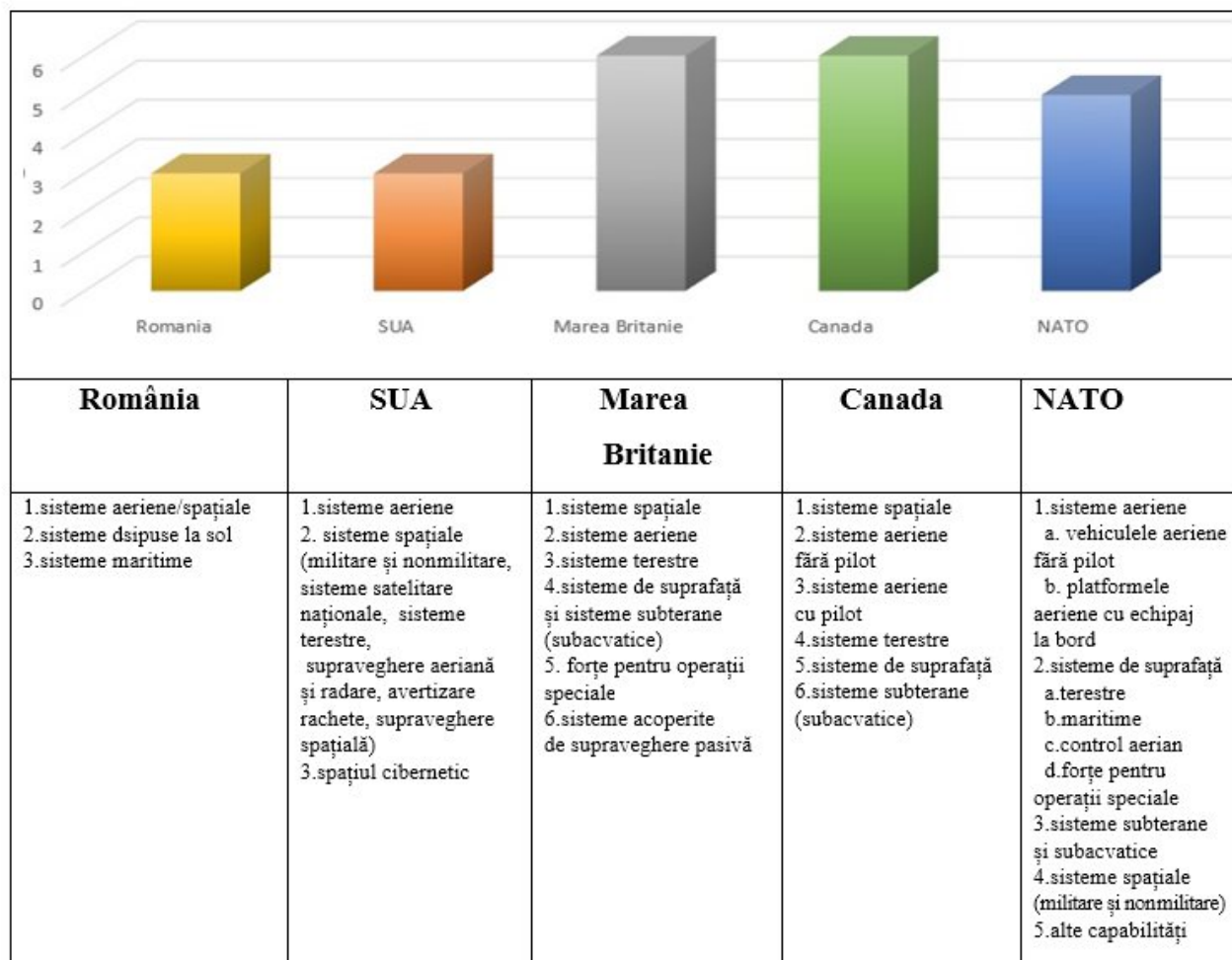


Figura 4 Sisteme de culegere ale statelor analizate (Concepția autorului)

statele europene atât în ceea ce privește cheltuielile de apărare, capacitățile de angajare, nivelul de ambiție, posibilitățile de înzestrare, în general, cât și în ceea ce privește dezvoltarea și implementarea domeniului ISR.

Concluzii

În urma analizei criteriilor stabilite, putem concluziona faptul că, dincolo de anumite bariere lingvistice de nuanță, în Armata României doctrina ISR este armonizată în foarte mare măsură cu doctrina NATO, pe de o parte, și cu doctrinele anumitor state aliate, pe de altă parte.

Consider că această direcție de cercetare trebuie continuată în mod special din punct de vedere al analizei capacităților ISR de ordin tehnologic în cadrul alianței. Corespondența doctrinară trebuie realizată în concordanță cu înzestrarea structurilor ISR din Armata României, astfel încât eficiența sprijinului informativ în operații să fie maximă.

Armonizarea doctrinară nu este suficientă fără o corelare cu achiziția unor echipamente de ultimă generație care să genereze un grad sporit de interoperabilitate între toate statele membre NATO.

NOTE:

1 <http://dexoline.ro>, accesat la 27.07.2021.

2 *** I.A.-1.5, *Doctrina întrunită pentru informații, supraveghere și cercetare*, București, 2017, p. 8.

3 *** *Global Integrated Intelligence, Surveillance & Reconnaissance Operations, Air Force Doctrine Document 2-0*, United States Air Force, January 2012, p. 1.

4 *** *Joint Doctrine Publication 2-00, Understanding and Intelligence Support to Joint Operations*, third edition, Development, Concepts and Doctrine Centre, Ministry of Defence, UK, August 2011, pp. 2-17.

5 *** B-GA-401-002/FP-001, *Royal Canadian Air Force Doctrine, Intelligence Surveillance and Reconnaissance*, Canadian Forces Aerospace Warfare Centre, 2nd edition, November 2017, p. 5.

6 *** AJP-2.7 *Allied Joint Doctrine for Reconnaissance and Surveillance*, 2009, p. 2-1.



7 *** I.A.-1.5, *Doctrina întrunită pentru informații, supraveghere și cercetare*, București, 2017, p. 23.

8 *** I.A.-1.1, *Doctrina informațiilor pentru apărare*, București, 2017, p. 24; I.A.-1.6 *Doctrina pentru proceduri de informații*, București, 2018, p. 23.

9 *** AJP-2.7 *Allied Joint Doctrine for Reconnaissance and Surveillance*, 2009, p. 4-2.

10 Gordon Adams, Guy Ben-Ari, Josh Logsdon, Ray Willionson, *Bridging the Gap. European C4ISR Capabilities and Transatlantic Interoperability*, The Washington University, October 2004, p. 11.

11 George Friedman, *Următorii 100 de ani. Previziuni pentru secolul XXI*, Editura Litera, București, 2012, p. 44.

12 Constantin Mincu, „Capabilități C4ISR ale armatelor statelor europene membre NATO. Interoperabilitatea intraeuropeană și transatlantică a sistemelor”, *Revista de Științe Militare*, nr. 1/2013.

BIBLIOGRAFIE

*** AJP-2.7 *Allied Joint Doctrine for Reconnaissance and Surveillance*, 2009.

*** B-GA-401-002/FP-001, *Royal Canadian Air Force Doctrine, Intelligence Surveillance and Reconnaissance*, Canadian Forces Aerospace Warfare Centre, 2nd edition, November 2017.

*** *Global Integrated Intelligence, Surveillance & Reconnaissance Operations*, Air Force Doctrine Document 2-0, United States Air Force, January 2012.

*** I.A.-1.1, *Doctrina informațiilor pentru apărare*, București, 2017.

*** I.A.-1.5, *Doctrina întrunită pentru informații, supraveghere și cercetare*, București, 2017.

*** I.A.-1.6, *Doctrina pentru proceduri de informații*, București, 2018.

*** *Joint Doctrine Publication 2-00, Understanding and Intelligence Support to Joint Operations*, third edition, Development, Concepts and Doctrine Centre, Ministry of Defence, UK, August 2011.

Adams Gordon, Guy Ben-Ari, Josh Logsdon, Ray Willionson, *Bridging the Gap. European C4ISR Capabilities and Transatlantic Interoperability*, The Washington University, October 2004.

Friedman George, *Următorii 100 de ani. Previziuni pentru secolul XXI*, Editura Litera, București, 2012.

Mincu Constantin, „Capabilități C4ISR ale armatelor statelor europene membre NATO. Interoperabilitatea intraeuropeană și transatlantică a sistemelor”, *Revista de Științe Militare*, nr. 1/2013.

<http://dexoline.ro>



MANAGEMENTUL ACTIVITĂȚII PERSONALULUI DIN ARMATA ROMÂNIEI PARTICIPANT LA OPERAȚIILE MULTINAȚIONALE

ACTIVITY MANAGEMENT OF THE OF ROMANIAN ARMY STAFF PARTICIPATING IN MULTINATIONAL OPERATIONS

Mr.drd. Alice-Claudița MANDEȘ*

Schimbările care au avut loc în ultima perioadă de timp în mediul geopolitic și geostrategic global au evidențiat întrebuițarea forțelor armate ca un argument consistent de soluționare a situațiilor de criză, apărute la nivel internațional. În acest sens, planificarea, organizarea și desfășurarea de acțiuni militare, în context internațional, au devenit o realitate a timpurilor noastre, respectiv o soluție eficientă în multe dintre conflictele desfășurate în ultima perioadă.

The changes that have occurred lately in the geopolitical and geostrategic environment highlighted the use of armed forces as a strong argument for solving international crisis situations. In this regard, planning, organization and conduct of military actions in the international context have become a reality of our times, respectively an efficient solution in many of the conflicts from the last period of time.

Cuvinte-cheie: operații multinaționale; management personal; resurse umane; comandă și control; acțiuni militare.

Keywords: multinational operations; personal management; human resources; command and control; military actions.

Participarea Armatei României la operații multinaționale în context aliat, în afara teritoriului național, sub conducerea și comanda Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (North Atlantic Treaty Organization/NATO), în acțiunile militare desfășurate sub comanda și conducerea Uniunii Europene (Union European/UE), a Organizației Națiunilor Unite (United Nations Organization/ONU) sau a Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (Organization for Security and Co-operation in Europe/OSCE), respectiv în context de coaliție de forțe, sub comanda și conducerea unuia din membrii NATO, Statele Unite ale Americii (SUA), în ultima perioadă de timp, a condus la elaborarea unui cadru normativ, tot mai amănunțit, care să permită personalului militar și civil român să acționeze la mare distanță de țară, de multe ori în condiții de pericolozitate și de stres deosebite.

Acest proces complex și de cele mai multe ori îndelungat, care asigură participarea militarilor din Armata României la acest tip de acțiuni militare, începe și se încheie, întotdeauna, sub coordonarea structurilor de personal, indiferent de nivelul la care se află acestea. Beneficiind de o legislație care se îmbunătățește în mod permanent, procesul de selecție a tuturor categoriilor de personal care doresc să ia parte la astfel de misiuni devine tot mai eficient de la o etapă la alta și permite tuturor participanților să susțină probele de verificare, stabilite de către legiuitor. În opinia mea, managementul procesului de selecție a personalului care urmează să participe la operații multinaționale face parte din gama categoriilor acțiunilor de sprijin și ca atare, ar trebui abordat în acest sens. Astfel, în conformitate cu prevederile doctrinei în vigoare, în Armata României, sprijinul cu personal reprezintă „(...) totalitatea activităților planificate, organizate și desfășurate în scopul asigurării cu resurse umane a comandamentelor, marilor unități și unităților participante la operații”¹.

În sensul celor prezentate, doresc să evidențiez faptul că procesul de asigurare a personalului

*Comandamentul Forțelor Întrunite
e-mail: mandesclaudita@gmail.com

destinat participării la operații multinaționale are la bază o serie de principii, după cum urmează²: continuitate; cunoaștere permanentă; autoritate; eficiență și selecție.

Prin implementarea acestor principii, se asigură derularea unui proces continuu prin care se generează resursa umană, se pune la dispoziția comandanților un mecanism sigur prin care se obține imaginea operațională comună pe linie de personal și pe linie de solicitări de sprijin, respectiv se permite stabilirea cu certitudine, din perspectivă temporală, a momentului în care să fie puse la dispoziție resursele necesare desfășurării operației. Nu în ultimul rând, consider că respectarea acestor principii asigură structurilor de personal instrumentele necesare identificării și stabilirii criteriilor pe baza cărora se derulează selecția personalului atât din perspectiva aptitudinilor și competențelor necesare personalului, cât și din cea a tipului și complexității operațiilor, respectiv a funcțiilor îndeplinite.

Având în vedere aspectele prezentate, sunt de părere că asigurarea unui management eficient al personalului participant la operațiile multinaționale are în vedere, în primul rând, punerea în valoare a resurselor umane, pe baza funcțiilor specifice acestui proces (previziune, organizare, coordonare, antrenare, formare, control), iar în al doilea rând, identificarea acelor comandanți care să fie în măsură să utilizeze în mod performant toate resursele avute la dispoziție, inclusiv cele umane.

În conformitate cu prevederile legale în vigoare, în cadrul Ministerului Apărării Naționale, personalul care urmează să participe la misiuni și operații în afara teritoriului național trebuie să parcurgă o serie de etape de selecție care să-i permită, în cele din urmă, îndeplinirea misiunilor și sarcinilor stabilite prin acordurile de participare, respectiv prin fișa postului. Participarea la astfel de misiuni și operații a personalului de stat major și a structurilor de forțe se planifică și se organizează anual, pentru anul următor, de către categoriile de forțe ale armatei și de către comandamentele de sprijin.

Doresc să menționez că participarea personalului Armatei României la acest tip de acțiuni militare se stabilește la nivelul Statului Major al Apărării (SMAp), prin structurile din subordine³. Ca orice astfel de proces, selecția personalului care urmează să participe la misiuni și operații în afara statului

român se declanșează în baza unor planuri și ordine de operaționalizare, elaborate de personalul de specialitate de la nivelul statelor majore ale categoriilor de forțe și comandamentelor de armă. Prin aceste planuri și ordine, personalul nominalizat să participe la astfel de activități în afara țării urmează un proces riguros de selecție, iar ulterior, de pregătire la condițiile zonei de operații și a fișelor de post ale fiecăruia dintre cei care urmează să încadreze funcții în structurile de forțe nominalizate pentru acest demers.

Nu în ultimul rând, doresc să menționez că acest proces se derulează chiar la nivelul marilor unități, unităților și subunităților care urmează să fie dislocate în afara teritoriului național. Ca particularitate a acestui proces de selecție, doresc să evidențiez faptul că personalul propus de către statele majore ale categoriilor de forțe și de către comandamentele de sprijin care nu face parte din organica unităților nominalizate să ia parte la misiuni și operații în afara teritoriului național trebuie să parcurgă toate etapele de selecție pentru misiune.

Pentru personalul de stat major care urmează să ia parte la astfel de misiuni și operații, indiferent că ele se desfășoară sub egida ONU și sub conducerea ONU, NATO, UE, OSCE sau în cadrul coalițiilor de forțe, respectiv pentru îndeplinirea angajamentelor statului român, în cadrul unor organizații internaționale de securitate regională, selecția se desfășoară în cadrul structurilor de personal din subordinea Statului Major al Apărării (SMAp).

După parcurgerea etapelor de selecție, personalul de stat major care urmează să desfășoare misiuni individuale⁴ se detașează, pentru o perioadă de până la un an de zile, în cadrul structurilor unde urmează să încadreze funcții. Condițiile minime (criteriile de selecție) pe care trebuie să le îndeplinească personalul care urmează să ia parte la misiuni și operații în afara statului român, indiferent de structura din care face parte, trebuie să asigure îndeplinirea misiunii atât la nivel individual, cât și la nivelul structurii din care face parte personalul⁵.

Astfel, pentru participarea la misiune/operație, personalul care urmează să parcurgă etapele de selecție trebuie să fie încadrat pe o funcție similară cu cea pe care urmează să o încadreze, ca și condiție inițială. Ulterior, acesta trebuie să parcurgă etapele de selecție prin care se verifică



starea fizică, morală (să corespundă din punct de vedere psihic), respectiv starea medicală. Totodată, sunt verificate și abilitățile de cunoaștere a limbii străine obligatorii pentru misiunea/operația la care urmează să ia parte (engleza, franceza etc.), denumite, de regulă, competențe lingvistice, sub cele patru aspecte cunoscute (ascultat, citit, scris și vorbit).

Foarte important pentru această etapă, personalul care urmează să ia parte la misiuni/ operații în afara teritoriului național trebuie să declare că nu are probleme de natură personală care să afecteze participarea sa la acțiunea militară sau o eventuală înapoiere în țară, înainte de încheierea turului de misiune, că nu face obiectul unor măsuri de natură penală care să îi afecteze participarea la misiune și că nu a mai luat parte, în ultimele 12 luni, la o altă misiune similară.

Reglementările care au în vedere managementul personalului participant la operațiile multinaționale au fost modificate și completate de mai multe ori, în ultimii ani, prin ordine ale ministrului apărării naționale sau ale șefului Statului Major al Apărării, după cum urmează: M. 101/2011 pentru aprobarea criteriilor și metodologiei privind selecția personalului în vederea participării la misiuni și operații în afara teritoriului statului român; M.59/2015 pentru organizarea și desfășurarea concursului/examenului în vederea ocupării de către personalul Ministerului Apărării Naționale a posturilor permanente din străinătate; M.6/2018 pentru organizarea și desfășurarea concursului/examenului în vederea ocupării posturilor permanente din străinătate; M. 105/2019 pentru reglementarea domeniului managementului resurselor umane, privind încadrarea posturilor permanente din străinătate; M.4/2015, M.71/2017, respectiv SMG-74/2016, pentru stabilirea responsabilităților privind planificarea, pregătirea, participarea, conducerea și susținerea structurilor militare și personalului la misiuni și operații în afara teritoriului statului român sau SMap/S-96/2018 pentru stabilirea responsabilităților operaționale privind pregătirea și conducerea structurilor militare și a personalului care participă la misiuni și operații în afara teritoriului statului român, pentru a menționa câteva dintre cele mai reprezentative.

O particularitate a acestui proces de selecție vizează personalul care urmează să încadreze

funcții unicat (financiar, medical, relații publice, protecția informațiilor, transporturi aeriene etc.) și care din acest motiv, cu aprobarea persoanelor în drept (șefii statelor majore ale categoriilor de forțe armate, respectiv comandanții comandamentelor de sprijin), este exceptat de la prevederea de a nu fi participat la alte misiuni în ultimul an.

Pentru misiunile individuale, selecția personalului de stat major se desfășoară pe baza criteriilor eliminatorii și a celor de ierarhizare. Astfel, după eliminarea candidaților care nu îndeplinesc criteriile eliminatorii, cei rămași în procesul de selecție sunt ierarhizați pe baza rezultatelor obținute la celelalte probe. Funcțiile cu grad de colonel/general, considerate ca fiind funcții de vizibilitate, în cadrul misiunilor externe, au inclus, ca probă de selecție, interviul, prin care se urmărește obținerea unei imagini cât mai elocvente asupra potențialului candidaților de a participa la astfel de misiuni externe.

După această trecere în revistă a principalelor prevederi legale care reglementează participarea personalului MApN la operații multinaționale în afara teritoriului național, se poate desprinde concluzia că procesul de selecție a militarilor și civililor pentru astfel de misiuni și acțiuni militare este bine structurat și cu o finalitate cunoscută.

Realitățile repetatelor procese de selecție, organizate la nivelul structurilor nominalizate să operaționalizeze unități și subunități de forțe pentru participarea la astfel de misiuni, prezintă și o serie de dificultăți, pentru cei care organizează acest tip de selecții de personal, printre care se pot enumera:

- insuficiența personalului unicat care poate încadra funcții cu specific pe diverse domenii de activitate;
- greutăți, uneori imposibil de depășit, în ceea ce privește încadrarea funcțiilor de ofițer cu activitatea financiar-contabilă, consilier juridic, asigurarea medicală, transportul aerian, comunicații și informatică etc.;
- situația medicală a unora dintre participanți, care nu le permite desfășurarea întregii game de responsabilități, conform postului încadrat;
- renunțarea participării la misiune de către unii dintre cei selecționați.

De regulă, așa după cum se cunoaște la selecțiile organizate în scopul participării la operații în afara teritoriului național, iau parte militari și, în unele



cazuri, civili din cadrul MApN, cu vârste diferite. De regulă, militarii și civilii de vârste mai înaintate au și experiență mai mare în ceea ce privește cunoștințele funcționale, specifice postului ocupat.

Rezultatele procesului de selecție evidențiază de multe ori formarea unor structuri, în special atunci când luăm în considerare subunități de tipul Elementului de Sprijin Național (ENS), eterogene și fără o mare experiență în materie de specialitate. Exemplele pot continua și în cazul structurilor de consiliere și asistență, cu diverse specializări, unde întâlnim situații similare, ceea ce impune, din partea comandanților, eforturi susținute pentru a surmonta diversele neajunsuri constatate.

Concluzii

Concluziile care se desprind converg către procesul de selecție, în special pentru unitățile care participă la operațiile multinaționale, în mod constituit, de natură să le permită acestora asigurarea unității de echipă atât pe timpul pregătirii pentru misiune, cât mai ales pe timpul executării acesteia.

Managementul procesului de asigurare a personalului destinat participării la misiunile multinaționale reprezintă nu numai un complex de principii, de reguli sau de proceduri specifice prin care se asigură participarea resurselor umane la astfel de acțiuni militare, ci mai degrabă un mecanism de reglare a conexiunilor dintre reglementările specifice domeniului abordat și cele particulare organizării, planificării și exercitării actului de comandă și control al acestor operații.

NOTE:

1 *** SMG– PF-1, *Doctrina sprijinului cu personal în operații*, București, 2011, p. 9.

2 *Ibidem*, pp. 9-10.

3 *** M.101/2011, *Ordin pentru aprobarea Criteriilor și metodologiei privind selecția personalului în vederea participării la misiuni și operații în afara teritoriului statului român, cu modificările și completările ulterioare*, București, 24.11.2011, art. 3.

4 *** *Legea nr. 121, din 15.06.2011, privind participarea forțelor armate la misiuni și operații în afara teritoriului statului român, cu modificările și completările ulterioare*, Monitorul Oficial nr. 427, Partea I, din 17.06.2011, art. 2.

5 *** M.101/2011, *Ordin pentru aprobarea criteriilor și metodologiei privind selecția personalului în vederea*

participării la misiuni și operații în afara teritoriului statului român, cu modificările și completările ulterioare, București, 24.11.2011, art. 7.

BIBLIOGRAFIE

*** *Constituția României*.

*** *Legea nr. 80, din 11.07.1995, privind Statutul cadrelor militare, Monitorul Oficial nr. 155/1995, cu modificările și completările ulterioare*.

*** *Legea nr. 346, din 21.07.2006, privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale, Monitorul Oficial nr. 867, 02.11.2017*.

*** *Legea nr. 121, din 15.06.2011, privind participarea forțelor armate la misiuni și operații în afara teritoriului statului român, Monitorul Oficial nr. 427, Partea I, 17.06.2011*.

*** M.101/2011, *Ordin pentru aprobarea criteriilor și metodologiei privind selecția personalului în vederea participării la misiuni și operații în afara teritoriului statului român*, București, 24.11.2011.

*** M.59/2015, *Ordin pentru aprobarea Normelor privind organizarea și desfășurarea concursului/examenului în vederea ocupării de către personalul Ministerului Apărării Naționale a posturilor permanente din structurile de reprezentare națională în străinătate, precum și a celor din structurile internaționale la care România este parte, cu modificările și completările ulterioare*.

*** SMG – PF-1, *Doctrina sprijinului cu personal în operații*, București, 2011.

*** SMG 34/2013, *Doctrina privind participarea la operații de răspuns la crize non-articol 5*, București, 2013.

*** SMG/Ctr. 1, *Instrucțiuni privind evaluarea capacității unităților/detașamentelor din forțele terestre participante la misiuni în afara teritoriului statului român*, București, 2008.

*** SMAp-S-96, *Dispoziție pentru stabilirea responsabilităților operaționale privind pregătirea și conducerea structurilor militare și a personalului care participă la misiuni și operații în afara teritoriului statului român*, București, 2018.



POSSIBILITĂȚI DE EVALUARE A PERFORMANȚELOR AUDITULUI DE REGULARITATE/CONFORMITATE CU AJUTORUL METODEI BALANCED SCORECARD (BSC)

POSSIBILITIES TO EVALUATE THE PERFORMANCE OF REGULARITY/COMPLIANCE AUDIT USING THE BALANCED SCORECARD METHOD (BSC)

Col.drd. Vasile TIMOFTE*

Auditul de regularitate/conformitate reprezintă un tip specific de audit intern, menit să examineze procesele, activitățile și acțiunile desfășurate în entitățile publice sau private, pe baza unui cadru de referință astfel conceput încât să permită, la nivelul acestor structuri, o asigurare cu privire la eficacitatea managementului riscurilor, controlului și proceselor de guvernare. Această activitate trebuie continuu perfecționată și modernizată pentru a fi conectată strâns la cerințele și nevoile în continuă dinamică a celor auditați, iar modelul Balanced Scorecard (BSC) oferă o astfel de posibilitate. În partea finală a articolului, am identificat, potrivit cerințelor acestui model, un set de chestionare pentru auditori și auditați, de indicatori de performanță, de elemente de inovație, de conexiune și de strategii, care, aplicate sau investigate în entitățile militare, vor permite evidențierea posibilităților de sporire a performanțelor auditului intern prin misiuni de regularitate/conformitate.

The regularity/compliance audit is a specific type of internal audit meant to examine the processes, activities and actions carried out in public or private entities, on the basis of a frame of reference designed in such a way as to allow at the level of these structures an assurance on the effectiveness of risk management, control and governance processes. This activity needs to be continuously refined and modernized in order to be closely connected to the requirements and needs in continuous dynamics of those audited, and the Balanced Scorecard model (BSC) offers such a possibility. In the final part we identified, according to the requirements of this model, a set of questionnaires for auditors and audited, performance indicators, elements of innovation, connection and strategies, which applied or investigated in military entities, will allow highlighting the possibilities to increase the performance of internal audit through regularity / compliance missions.

Cuvinte-cheie: auditul de regularitate/conformitate; pregătirea misiunii; intervenția la fața locului; raportarea rezultatelor misiunii; modelul Balanced Scorecard (BSC).

Keywords: regularity/compliance audit; mission preparation; on-site intervention; reporting the results of the mission; Balanced Scorecard Model (BSC).

Caracteristici definitorii ale auditului de regularitate/conformitate, ca tip specific de audit intern

Auditul de regularitate sau de conformitate corespunde primei etape de dezvoltare în evoluția funcției de audit intern¹. În esență, *auditul regularității/conformității* constă în verificarea modului în care sunt respectate anumite proceduri, reguli sau reglementări, definite de o autoritate competentă². Astfel, el va trebui să verifice regulile stabilite cu realitatea propriu-zisă. Însă, pentru ca demersul auditorului intern în auditul de

regularitate să aibă succes, este necesară stabilirea unui *sistem referențial* bine pus la punct, la care auditorul intern se va raporta în desfășurarea misiunii de audit. În acest mod, auditorul intern se va informa asupra sistemului de reguli, proceduri și metode care ar trebui să fie respectate, va constata care este realitatea propriu-zisă pe teren, urmând să semnaleze neconcordanțele, dezechilibrele, regulile care nu s-au respectat, interpretările eronate ale procedurilor, să facă o analiză a cauzelor, consecințelor și recomandări pentru ca aceste reguli să fie respectate.

Dacă avem în vedere obiectivul principal al auditului de regularitate sau de conformitate, unii autori³ afirmă că s-ar putea face o diferențiere între

* *Serviciul Audit Intern Teritorial nr. 6, Iași*
e-mail: timoftevasile14@yahoo.com

auditul de „regularitate” și cel de „conformitate”, argumentând că, în cazul auditului de regularitate, obiectivul principal este urmărirea regularității, în raport cu regulile și procedurile interne ale organizației, în timp ce în cazul auditului de „conformitate”, se urmărește conformitatea cu dispozițiile legale (cum ar fi, de exemplu, reglementările legislative în domeniul fiscal sau alte reglementări legale).

Dar în ambele cazuri, se urmărește compararea realității existente pe teren cu un sistem referențial bine stabilit. Dacă avem în vedere stabilirea unui sistem referențial, compus din reguli, proceduri interne, organigrame, sisteme de informare, dar și din dispoziții și reglementări legale generale, precum și specifice domeniului de activitate al organizației avute în vedere, urmărindu-se concomitent regularitatea și conformitatea cu acest sistem, putem admite conexiunea dintre cele două tipuri de audit („regularitate” și „conformitate”) și putem vorbi de un singur tip de audit, și anume *auditul de regularitate sau de conformitate*.

Auditul de regularitate/conformitate reprezintă examinarea proceselor, activităților și acțiunilor desfășurate în cadrul entității publice, pe baza unui cadru de referință (reglementări, reguli, proceduri, instrucțiuni etc.), astfel conceput încât să permită o asigurare cu privire la eficacitatea managementului riscurilor, controlului și proceselor de guvernare⁴.

Prin planificarea și realizarea misiunilor de audit public intern de regularitate/conformitate, se urmărește „examinarea acțiunilor asupra efectelor financiare pe seama fondurilor publice sau a patrimoniului public, sub aspectul respectării ansamblului principiilor, regulilor procedurale și metodologice care le sunt aplicate”⁵, respectiv auditorul intern verifică dacă regulile și procedurile sunt bine aplicate (regularitatea) și dacă reglementările în domeniu sunt respectate (conformitatea).

Acest tip de audit urmărește examinarea bunei aplicări a regulilor, regulamentelor și procedurilor, semnalarea dezechilibrelor, disfuncționalităților sau iregularităților, analiza cauzelor și consecințelor și formularea de recomandări pentru îmbunătățirea activităților auditate.

Planificarea misiunilor de audit public intern de regularitate/conformitate se realizează de către șeful compartimentului de audit public intern și

se aprobă de către conducerea entității. Misiunile de audit public intern de regularitate/conformitate sunt cuprinse în Planul multianual și în Planul anual de audit intern, în funcție de rezultatul evaluării riscurilor și a celorlalte elemente, precizate la punctul 2.4.1.3. din *Normele generale privind exercitarea activității de audit public intern, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 1086/2013*⁶.

Potrivit punctului 2.4.1.3 din H.G. nr. 1086/2013, se prevede că selectarea misiunilor de audit public intern în vederea cuprinderii în planuri se face în funcție de următoarele elemente:

- evaluarea riscului asociat diferitelor structuri, procese, activități, programe/proiecte sau operațiuni;
- criteriile semnal și sugestiile conducătorului entității publice, deficiențele constatate anterior în rapoartele de audit;
- deficiențele constatate în procesele-verbale încheiate în urma inspecțiilor;
- deficiențele consemnate în rapoartele Curții de Conturi;
- aprecierile unor specialiști, experți etc. cu privire la structura și dinamica unor riscuri interne;
- evaluarea impactului unor modificări petrecute în mediul în care evoluează sistemul auditat;
- alte informații și indicii referitoare la disfuncționalități sau abateri;
- misiunile recomandate de UCAAPI/compartimentul de audit public intern de la nivelul ierarhic superior, fapt pentru care conducătorii entităților publice au sarcina să ia toate măsurile organizatorice pentru ca acestea să fie introduse în Planul anual de audit public intern al entității publice, să fie realizate în bune condiții și raportate la termenul fixat;
- numărul entităților publice aflate în subordinea/în coordonarea/sub autoritatea altei entități publice;
- periodicitatea în auditare, cel puțin o dată la 3 ani;
- periodicitatea în evaluare, cel puțin o dată la 5 ani;
- tipurile de audit;
- recomandările Curții de Conturi;
- resursele de audit disponibile.

Șeful compartimentului de audit public intern are responsabilitatea planificării și desfășurării misiunilor de audit public intern de regularitate/conformitate și asigurării resurselor necesare efectuării acestora. În același timp, urmărește



ca activitatea auditorilor interni să se deruleze în conformitate cu normele metodologice specifice compartimentului de audit public intern și cu principiile Codului privind conduita etică a auditorului intern.

Metodologia de derulare a misiunilor de audit public intern de regularitate/conformitate presupune parcurgerea următoarelor etape: pregătirea misiunii; intervenția la fața locului; raportarea rezultatelor misiunii; urmărirea recomandărilor.

Pregătirea misiunii solicită efectuarea următoarelor proceduri: inițierea misiunii de audit public intern de regularitate/conformitate (elaborarea Ordinului de serviciu, a Declarației de independență, a Notificării privind declanșarea misiunii de audit public intern de regularitate/conformitate); ședința de deschidere; colectarea și prelucrarea informațiilor (constituirea/actualizarea dosarului permanent; prelucrarea și documentarea informațiilor); analiza riscurilor și evaluarea controlului intern (evaluarea riscurilor; evaluarea controlului intern); elaborarea Programului misiunii de audit public intern de regularitate/conformitate.

Intervenția la fața locului impune derularea următoarelor proceduri: colectarea și analiza probelor de audit (efectuarea testărilor și formularea constatărilor; analiza problemelor și formularea recomandărilor; analiza și raportarea iregularităților).

Raportarea rezultatelor misiunii semnifică parcurgerea următoarelor proceduri: elaborarea proiectului Raportului de audit public intern (elaborarea proiectului Raportului de audit public intern; transmiterea proiectului Raportului de audit public intern; reuniunea de conciliere); elaborarea Raportului de audit public intern (Raportul de audit public intern; difuzarea Raportului de audit public intern).

Urmărirea recomandărilor solicită întocmirea unei fișe în acest scop⁷.

Se poate concluziona că acest tip de audit este unul de substanță, riguros, care se derulează după o procedură foarte bine reglementată, dar care poate fi supus unor procese de modernizare pentru creșterea performanțelor sale.

Posibilități de utilizare a metodei Balanced Scorecard în domeniul auditului intern, inclusiv pentru misiuni de regularitate/conformitate

Creșterea performanțelor auditului intern și în mod special a auditului de regularitate/conformitate

reprezintă o preocupare tot mai intensă a factorilor de decizie și profesioniștilor care activează în acest domeniu. Această posibilitate, ca instrument de cercetare, o oferă Balance Scorecard (BSC). Acesta este un instrument de măsurare și evaluare a performanțelor auditului intern, care înglobează atât elemente calitative, cât și elemente cantitative. Importanța și frecvența utilizării acestui instrument a devenit din ce în ce mai evidentă, fapt confirmat de specialiștii din literatura internațională de specialitate⁸.

Pornind de la considerentul că ar fi relevant să se identifice metodele cele mai utilizate de măsurare a performanțelor auditului intern în practica internațională, foarte interesante sunt concluziile, rezultate în urma studiului realizat de una dintre marile firme de audit Ernest & Young în anul 2007 – ”Global Internal Audit Survey”. La realizarea acestui studiu, au participat auditori interni de la 138 de organizații, cele mai multe fiind multinaționale, din 24 de țări. Unul dintre aspectele urmărite de acest studiu a fost identificarea tehnicilor utilizate de respondenți pentru a măsura performanța auditului intern și pentru a îmbunătăți calitatea acestuia.

Concluziile obținute în urma acestui studiu au relevat faptul că:

- 80% dintre respondenți urmăresc obținerea unui feedback privind performanțele realizate în timpul reuniunii de închidere a misiunii, în timp ce 48% dintre aceștia apelează și la realizarea unor studii, ulterior încheierii misiunii;
- 52% dintre respondenți se limitează strict la menținerea unei conformități cu prevederile standardelor de audit intern, emise de IIA;
- 48% dintre respondenți au avut, până la momentul studiului, evaluări externe ale performanțelor realizate în urma muncii de audit.

În abordarea metodelor de măsurare a performanței auditului intern, apreciem că cea mai relevantă ar fi aceea de cercetare structurată a lor din două perspective majore: cantitativă și calitativă.

Metode cantitative de măsurare a performanței auditului intern:

- determinarea gradului de realizare a planului de audit intern;
- identificarea perioadei de timp necesare emiterii raportului final de audit;
- monitorizarea perioadei de timp pentru rezolvarea constatărilor de audit (apreciem

relevantă realizarea unei baze de date statistice, în care să fie urmărite elemente, ca și numărul de deficiențe realizate în termenul stabilit, numărul de deficiențe realizate cu întârziere și numărul de deficiențe nerezolvate);

- evaluarea calificării personalului;
- determinarea raportului dintre timpul dedicat activităților propriu-zise de audit intern și timpul dedicat activităților administrative.

Metode calitative de evaluare a performanței auditului intern:

- derularea unor studii (chestionare sau interviuri) ulterioare misiunii de audit, la care cei intervievați să fie managerii organizației;
- derularea unor studii ulterioare (chestionare sau interviuri) misiunii de audit, la care cei intervievați să fie cei auditați.

Elementele componente ale acestor chestionare pot să difere de la o organizație la alta, ele fiind

influențate atât de viziunea fiecărui manager, cât și a celor auditați asupra modului în care auditul intern poate furniza valoare adăugată.

Metode de măsurare și de evaluare a performanțelor auditului intern, care îmbină elemente atât cantitative, cât și calitative

O metodă de măsurare și evaluare a performanțelor auditului intern, care înglobează atât elemente calitative, cât și elemente cantitative, este cea care constă în utilizarea unui instrument de tip ”Balanced scorecard”.

Într-o abordare de tip Balanced Scorecard, se poate analiza performanța activității de audit intern într-un mod echilibrat, folosind o perspectivă multiplă:

- financiară (valoarea adăugată):
 - economii realizate în urma propunerilor din rapoartele de audit intern;
 - costuri ale activității;

Tabelul nr. 1

MODEL APLICATIV BSC PENTRU DEPARTAMENTUL DE AUDIT INTERN

Obiectiv strategic	Măsurarea performanței	Inițiativă	Țintă	Responsabilitate
Financiar				
Optimizarea valorii primite pentru investiția efectuată în activitatea de audit intern.	Îmbunătățirea indicatorului valorii primite.	Compararea investiției cu repere similare („benchmarking”) și cuantificarea valorii primite.		
Client intern / extern				
• Comitet de audit Intensificarea comunicării cu comitetul de audit și asigurarea că performanța auditului intern este potrivită cu așteptările acestuia.	Gradul de realizare a planului de audit orientat pe risc și situația recomandărilor în curs (%).	Dezvoltarea unui sistem de raportare care să comunice riscurile analizate și situația constatărilor.		
Procese interne				
• Implementarea normelor și standardelor profesionale, precum și a Codului Etic.	Gradul de implementare a celor mai bune practici (%).	Analiza stadiului actual de implementare, identificați standardele care nu sunt implementate și proiectați un plan de rezolvare a situației.		
• Îmbunătățirea efectivității procedurilor de audit pentru riscurile importante identificate.	Numărul proceselor de audit optimizate.	Examinați posibilitățile de implementare a unor noi tehnologii software sau statistice pentru a optimiza metodele de audit.		
• Perfecționarea calității proceselor de audit intern.	Gradul de optimizare a calității proceselor perceput de către utilizatorii semnificativi (%), prin chestionar.	Identificați principalele criterii ale unui audit intern de calitate (Standarde Internaționale) pentru a realiza obiectivele, administra riscurile, colectarea și raportarea informației. Revizuiți în mod permanent calitatea activității. Realizați evaluări periodice și raportați rezultatele.		
Învățare și dezvoltare				
• Capabilitățile și structura internă a funcției de audit intern sprijină misiunea entității, precum și nevoile clienților.	Numărul auditorilor incluși în programe de training. Numărul auditorilor care au obținut o certificare profesională de auditor intern.	Identificați capabilitățile cele mai importante și determinați stadiul actual al pregătirii personalului, cu concentrare pe dezvoltarea competențelor de comunicare, negociere sau management.		

Sursa: Alexandru Coracioni, „«Balanced Scorecard» și auditul financiar”,

Practici de audit nr. 3/2013, pp. 21-22



- referitoare la client (consiliu de administrație, comitet de audit, management, clientul de audit):
 - chestionare privind satisfacția clienților;
 - reclamații din partea clienților;
 - riscuri care nu au fost luate în considerare;
 - perspectiva asupra rolului funcției de audit intern;
- referitoare la procesul intern:
 - îmbunătățiri aduse procesului de audit intern;
 - evaluări de calitate;
- referitoare la inovație, învățare și dezvoltare:
 - programe de pregătire profesională;
 - educația membrilor departamentului de audit intern;
 - experiența practică a auditorilor interni.

Aceste elemente pot fi integrate în Planul strategic al unei entități. Elementele care sunt enumerate ca subcriterii și care au calitatea de a fi măsurabile se pot transforma în obiective ale departamentului de audit intern și, bineînțeles, în subobiective ale strategiei generale a entității.

Fiecărui obiectiv măsurat i se pot asocia, în procesul de aplicare a modelului BSC, măsuri de realizare a fiecărui obiectiv, care pot fi monitorizate pe principiul feedbackului (Tabelul nr. 1).

Termenii din tabelul de mai sus au următoarele semnificații:

– *inițiativa* reprezintă acțiunea întreprinsă pentru îmbunătățirea performanței actuale; *ținta* este nivelul de performanță necesar atingerii cu succes a obiectivelor strategice;

– *măsurarea performanței* semnifică felul în care monitorizăm realizarea obiectivelor strategice (indicatori cheie de performanță);

– *obiective strategice* reprezintă transpunerea viziunii și strategiei entității în elemente concrete;

– *responsabilitate* înseamnă repartizarea de atribuții specifice personalului.

Modelul ”Balanced Scorecard” se poate folosi pentru evaluarea performanței unui auditor extern. Deoarece acest instrument a fost dezvoltat, inițial, pentru entitățile comerciale, modelul poate fi utilizat cu succes în cadrul unei firme sau compartimente de audit pentru a evalua, a monitoriza și a dezvolta performanța managerială proprie. În cadrul procesului de management al unei firme de audit, se poate aplica în mod pragmatic modelul ”Balanced scorecard”, utilizând o structură tabelară asemenea celei prezentate în Tabelul nr. 2.

Modul de implementare a unui sistem de management al performanței de tip BSC ar trebui să parcurgă mai mulți pași, structurați astfel:

• definirea unei viziuni strategice a organizației (ce dorește să devină);

• identificarea factorilor critici de succes care constituie suportul strategic al viziunii firmei;

• analiza obiectivelor strategice care pot fi cuantificate și asupra cărora se poate acționa;

• monitorizarea atingerii obiectivelor strategice (indicatori cheie de performanță);

• definirea nivelului de performanță necesar atingerii obiectivelor strategice;

• implementarea inițiativelor de acțiune care vor conduce la îmbunătățirea performanței. Modelul prezentat în Tabelul nr. 2 este intuitiv și poate fi dezvoltat, în funcție de specificul firmei⁹.

Potrivit unui studiu, realizat de M.L. Frigo și K.R. Krumwiede¹⁰, instrumentul de tip ”Balanced Scorecard” este utilizat de cel puțin 40% dintre organizațiile participante la acest studiu. Multe organizații au apelat la ”Balanced Scorecard” pentru a măsura performanța organizației la toate nivelurile și la toate departamentele (inclusiv departamentul de audit intern). Mai mult, unele departamente de audit intern au dat dovadă de o atitudine proactivă, implementând ”Balanced Scorecard” pentru a măsura performanța auditului intern, și asta în contextul în care, la nivelul organizației, nu se apelase încă la un astfel de instrument.

M.L. Frigo¹¹ evidențiază beneficiile pe care utilizarea ”Balanced Scorecard” în cadrul departamentului de audit le-ar aduce pentru directorul de audit intern din cadrul unei organizații, ajutându-l:

• să descrie și să clarifice strategia departamentului de audit;

• să comunice strategiile și prioritățile în cadrul departamentului de audit;

• să alinieze măsurile performanțelor departamentului de audit la cele ale organizației la nivel global;

• să identifice principalii factori care ar determina o creștere a performanței auditului intern;

• să identifice relațiile de cauză–efect dintre diferiții factori care influențează performanța auditului;

• să determine o focalizare a activității pe serviciile de audit intern care adaugă valoare, precum și asupra altor strategii și priorități de la nivelul întregii organizații;

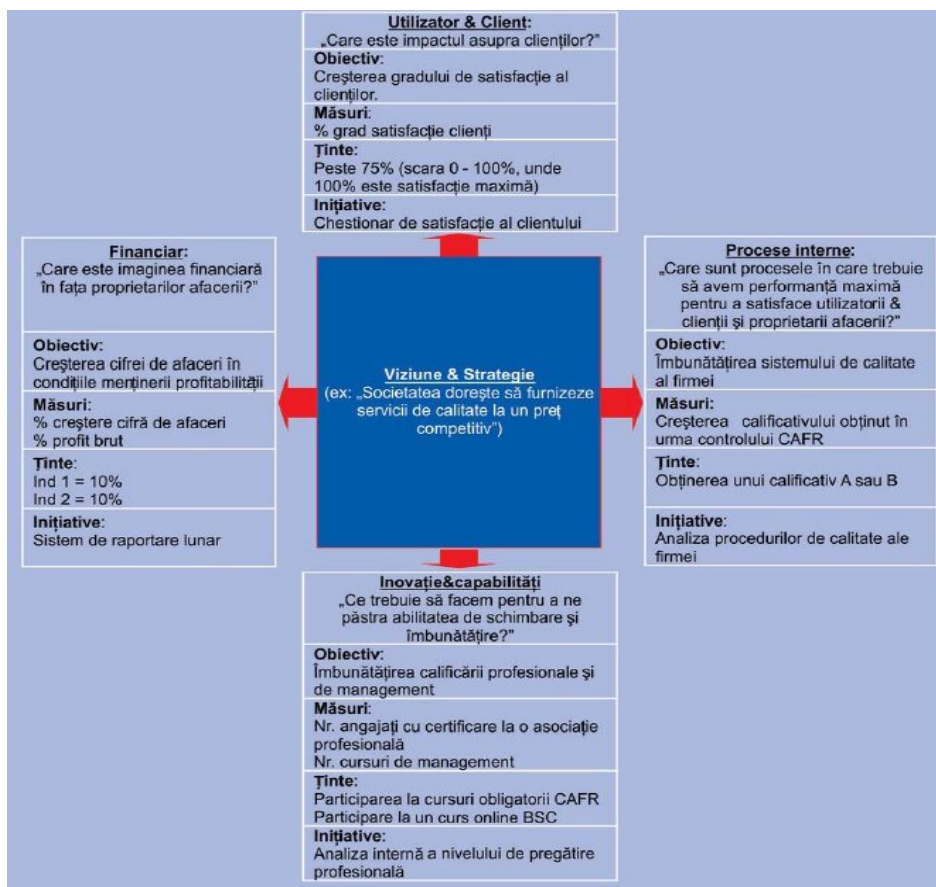
• să utilizeze rezultatele măsurării performanțelor auditului intern, ca un instrument de îmbunătățire continuă.

Modelul de ”Balanced Scorecard”, prezentat de M.L. Frigo¹², este abordat din perspectiva următoarelor elemente cheie:

• clienții auditului intern (comitetul de audit, managementul, auditații);

Tabelul nr. 2

MODEL APLICATIV BSC PENTRU O FIRMĂ DE AUDIT



Sursa: Alexandru Coracioni, ”«Balanced Scorecard» și auditul financiar”,
Practici de audit nr. 3/2013, p. 23

- procesul de audit intern;
- inovațiile și abilitățile auditului intern.

În construcția acestui model de ”Balanced Scorecard” pentru departamentul de audit intern, autorul pornește de la premisa că sunt câteva concepte ale acestui instrument, abordat la modul general, care se pot aplica și în cazul departamentului de audit intern:

- măsurarea performanței din perspectiva clienților;
- determinarea unui set de indicatori pentru cuantificarea performanței;
- conectarea dintre auditul intern și așteptările clienților;
- concentrarea pe strategiile departamentului și ale organizației la nivel central;
- inovația și abilitățile auditului intern.

Pe zona auditului intern, s-au mai făcut diferite cercetări și s-au aplicat diverse chestionare cu privire la aspecte referitoare la această activitate, pentru a vedea calitatea și performanțele atât ale auditorilor interni, cât și ale celor auditați.

O astfel de cercetare a realizat o specialistă în domeniu¹³, pe aspecte referitoare la studiile universitare absolvite de auditorii interni, la alte specializări dobândite de aceștia și la tipurile de organizații în care activează profesioniștii din acest domeniu (atât în România, cât și în Europa și pe mapamond), din care am selectat concluziile la care a ajuns, în urma unei astfel de cercetări.

Dintre diferitele studii efectuate, unul dintre cele mai complete și ale cărui rezultate au fost și sintetizate într-un raport este studiul CBOOK (2010), realizat pe baza răspunsurilor primite de la 13.582 de persoane, din 107 țări (22 de limbi), cu mențiunea că ratele de răspuns au variat de la o întrebare la alta. În 2015 a fost făcut un studiu mai amplu, ale cărui rezultate finale nu au fost publicate integral (la data realizării articolului – n.a.). Din acest studiu, am selectat doar trei întrebări, cu răspunsurile aferente.

Întrebarea Q7 din chestionar: Care este cel mai recent nivel educațional absolvit (cu excepția certificărilor profesionale)? Am extras din răspunsuri numai partea care se referă la



România. Din centralizarea răspunsurilor, a rezultat că în România auditorii interni aveau cel puțin studii superioare, deoarece sunt obligatorii pentru ocuparea unei post de auditor intern. În consecință, se constata că în România ponderea auditorilor interni licențiați în economie (38,46%) era mai mare decât cea de la nivel global (29,40%) și de la nivel european (16,17%). De asemenea, ca urmare a unei posibile prejudecăți legate de concentrarea activității de audit intern pe aspectele financiar-contabile, față de media mondială (10,71%) și de cea europeană (7,46%), în România erau cei mai puțini auditori interni (5,77%) cu studii superioare în alt domeniu decât în cel economic.

Întrebarea Q8 din chestionar: *Care au fost specializările dvs. în cadrul studiilor de licență sau cele mai semnificative domenii de studiu?*

Cu privire la specializările absolvite de auditorii interni, din răspunsurile date se constată că, la nivel mondial, dominau cei care aveau contabilitatea ca domeniu principal de pregătire (50,36%); în România, procentul absolvenților de contabilitate era de 35,58%, iar în Europa de 30,66%.

În România, situația specializărilor absolvite era surprinzătoare, în sensul că un procent ridicat de auditori interni (34,62%) declarau că au absolvit studii superioare în domeniul audit intern, față de procente semnificativ mai mici la nivel mondial (23,62%) și european (27,79%),

De asemenea, se remarcă ponderea importantă a absolvenților de finanțe (38,46%) care lucrează în domeniul auditului intern, prin comparație cu situația globală (24,93%) și cu cea de la nivel european (28,22%). Exista diferențe semnificative și în cazul studiilor tehnice, 13,46% dintre auditorii interni din România participanți la studiu având studii tehnice, față de 5,84%, la nivel european, și 4,23%, la nivel global.

Întrebarea Q24 din chestionar: *Care este tipul organizației pentru care lucrați în prezent? Spre deosebire de situația la nivel global și european, unde majoritatea auditorilor lucrau pentru companii cotate la bursă sau companii private necotate la bursă, în România, cei mai mulți auditori lucrau în sectorul public, unde regulile de organizare și de desfășurare a activității erau mai rigide și prezentau multe particularități față de mediul privat.*

Chiar dacă funcția de audit intern este parte integrantă a cadrului de control al unei organizații, este evident că și aceasta trebuie să aibă, la rândul ei, propriul control, pentru a putea urmări dacă performanțele sale sunt în acord cu rolul său și cu obiectivele stabilite. Standardele Internaționale pentru Practica Profesională a Auditului Intern precizează: „Conducătorul executiv al auditului

trebuie să elaboreze și să actualizeze un program de asigurare și îmbunătățire a calității, care să acopere toate aspectele activității de audit intern”¹⁴.

Conducătorul executiv al auditului trebuie să elaboreze și să actualizeze un Program de asigurare și îmbunătățire a calității, care să acopere toate aspectele activității de audit intern. Acest program trebuie să monitorizeze auditul intern din cel puțin două puncte de vedere: să ajute auditul intern în creșterea valorii adăugate și îmbunătățirea operațiunilor; să ajute auditul intern în asigurarea conformității cu standardele de audit intern. *Standardul de audit intern referitor la acest aspect precizează faptul că „Programul de asigurare și îmbunătățire a calității trebuie să includă atât evaluări interne, cât și externe”*¹⁵.

Configurarea unui model pe baza Balanced Scorecard (BSC) pentru activitatea de audit public din Ministerul Apărării Naționale, cu particularizare pe misiunile de audit de regularitate/conformitate

În partea finală a acestui articol, ne propunem, pe structura componentelor metodei Balanced Scorecard (BSC), să dezvoltăm, mai întâi, un set de chestionare privind evaluarea performanțelor auditului intern, din perspectiva, atât a auditorilor interni care efectuează astfel de misiuni, cât și a celor auditați din entități ale Ministerului Apărării Naționale, fără a avea pretenția că acest set este exhaustiv, acoperitor al întregii activități, convinși fiind că poate fi îmbunătățit, ținând cont de specificul structurilor din acest minister.

Pornind de la respectivul set de chestionare, vom configura niște indicatori de performanță, cantitativi și calitativi, atât pentru auditorii interni, cât și pentru entitățile auditate. Totodată, vom puncta modul în care se poate realiza *conectarea dintre auditul intern și așteptările entităților supuse acestui gen de activitate.*

Foarte importantă în cercetarea noastră, pe care o vom efectua în perioada următoare, este relevarea strategiilor Direcției audit intern și ale structurilor teritoriale din armată (Serviciile de audit intern teritoriale). Nu în ultimul rând, vom căuta să scoatem în relief elementele de inovație și abilitățile auditului intern din această structură de securitate și apărare a țării.

Pentru început, vom prezenta câteva modele de chestionare privind performanțele auditului intern, din perspectiva comandanților și altor persoane cu funcții-cheie din entitățile din armată, ținând cont însă de criteriile urmărite de aceștia în aprecierea valorii adăugate pe care o pot aduce auditorii interni pentru cei auditați.



Model de studiu privind evaluarea performanțelor auditului intern, din perspectiva celor auditați, ca urmare a preocupărilor auditului intern de a-și îmbunătăți permanent calitatea serviciilor de audit oferite și pentru a ne ajuta să răspundem cât mai eficient așteptărilor dumneavoastră; vă rugăm să completați acest chestionar, ținând cont de ultimele misiuni de audit intern la care ați participat.

Direcția de audit intern și structurile teritoriale din Ministerul Apărării Naționale vor utiliza informațiile furnizate de dumneavoastră pentru îmbunătățirea semnificativă a serviciilor de audit intern, oferite de această structură specializată.

Misiunea/misiunile de audit la care ați participat, în calitate de auditați, și anul/anii în care au avut loc :

Funcția/funțiile deținută/e de dumneavoastră în cadrul organizației auditate la momentul acestor audituri:.....

Vă rugăm să bifați doar un singur răspuns, din variantele oferite spre alegere:

Așteptări generale de la auditul intern					
1.La ce nivel apreciați că auditul intern de regularitate/conformitate furnizează valoare adăugată activității dumneavoastră?	La nivel superior	La nivel mediu	La nivel scăzut	La nivel foarte scăzut	Nu pot să apreciez
2.La ce nivel apreciați că auditul intern de regularitate/conformitate a eficientizat activitatea din cadrul structurii în care dumneavoastră activați?	La nivel superior	La nivel mediu	La nivel scăzut	La nivel foarte scăzut	Nu pot să apreciez
3.La ce nivel apreciați că auditul intern de regularitate/conformitate v-a ajutat în asigurarea premiselor pentru realizarea proiectelor viitoare?	La nivel superior	La nivel mediu	La nivel scăzut	La nivel foarte scăzut	Nu pot să apreciez
4.Care este nivelul general de apreciere a dumneavoastră asupra eficienței auditului intern de regularitate/conformitate la nivelul întregii organizații din care faceți parte?	La nivel superior	La nivel mediu	La nivel scăzut	La nivel foarte scăzut	Nu pot să apreciez
Aprecierea muncii echipei de audit					
1.Care este nivelul dumneavoastră de apreciere asupra gradului de îndeplinire a obiectivelor stabilite de echipa de audit la începutul auditului de regularitate/conformitate?	La nivel superior	La nivel mediu	La nivel scăzut	La nivel foarte scăzut	Nu pot să apreciez
2.Care este nivelul dumneavoastră de apreciere asupra eficienței comunicării dintre echipa de audit intern de regularitate/conformitate și dumneavoastră, ca cei auditați?	La nivel superior	La nivel mediu	La nivel scăzut	La nivel foarte scăzut	Nu pot să apreciez
3.Care este nivelul dumneavoastră de apreciere asupra eficienței și eficacității muncii echipei de audit de regularitate/conformitate, conform perioadei de timp stabilite?	La nivel superior	La nivel mediu	La nivel scăzut	La nivel foarte scăzut	Nu pot să apreciez
4.Care este nivelul dumneavoastră de apreciere asupra responsabilității și seriozității muncii efectuate de echipa de audit de regularitate/conformitate?	La nivel superior	La nivel mediu	La nivel scăzut	La nivel foarte scăzut	Nu pot să apreciez
5.Apreciați că deficiențele constatate de auditul intern de regularitate/conformitate sunt corespunzător argumentate și fundamentate?	În foarte mare măsură	În mare măsură	În măsură medie	În mică măsură	În foarte mică măsură
6.Apreciați că recomandările de audit de regularitate/conformitate sunt semnificative și relevante?	În foarte mare măsură	În mare măsură	În măsură medie	În mică măsură	În foarte mică măsură
7.Apreciați că raportul de audit de regularitate/conformitate a fost emis în timp util?	În foarte mare măsură	În mare măsură	În măsură medie	În mică măsură	În foarte mică măsură
8.Apreciați că raportul de audit de regularitate/conformitate se caracterizează prin claritate și logică?	În foarte mare măsură	În mare măsură	În măsură medie	În mică măsură	În foarte mică măsură
9.Cum apreciați dacă echipa de audit de regularitate/conformitate a efectuat evaluarea controlului intern managerial la unitatea dumneavoastră?	La nivel superior de obiectivitate	La nivel mediu de obiectivitate	La nivel scăzut de obiectivitate	La nivel foarte scăzut de obiectivitate	Nu pot să apreciez
10.Chestionarele care v-au fost adresate în misiunile de audit de regularitate/conformitate pentru evaluarea prealabilă a controlului intern managerial vi s-au părut relevante prin întrebările care v-au fost adresate?	La nivel superior de relevanță	La nivel mediu de relevanță	La nivel scăzut de relevanță	La nivel foarte scăzut de relevanță	Nu pot să apreciez
11.La ce nivel apreciați că echipa de audit intern de regularitate/conformitate a demonstrat că deține cunoștințele necesare în domeniul auditat?	La nivel superior	La nivel mediu	La nivel scăzut	La nivel foarte scăzut	Nu pot să apreciez
12.La ce nivel apreciați că auditorii interni de regularitate/conformitate au dat dovadă de profesionalism?	La nivel superior	La nivel mediu	La nivel scăzut	La nivel foarte scăzut	Nu pot să apreciez
13.La ce nivel apreciați că echipa de audit de regularitate/conformitate a fost proactivă (plină de inițiativă)?	La nivel superior	La nivel mediu	La nivel scăzut	La nivel foarte scăzut	Nu pot să apreciez
14.La ce nivel apreciați că echipa de audit de regularitate/conformitate s-a canalizat spre aspecte esențiale ale activității auditate?	La nivel superior	La nivel mediu	La nivel scăzut	La nivel foarte scăzut	Nu pot să apreciez
15.La ce nivel apreciați că echipa de audit de regularitate/conformitate a favorizat un climat de colaborare între auditori și cei auditați?	La nivel superior	La nivel mediu	La nivel scăzut	La nivel foarte scăzut	Nu pot să apreciez
16.Cum apreciați constatările echipei de audit intern de regularitate/conformitate pe zona neconformităților depistate în activitatea de control intern managerial la entitatea din care faceți parte?	La nivel superior de obiectivitate	La nivel mediu de obiectivitate	La nivel scăzut de obiectivitate	La nivel foarte scăzut de obiectivitate	Nu pot să apreciez
17.Cum apreciați recomandările echipei de audit intern de regularitate/conformitate pentru eliminarea neconformităților depistate în activitatea de control intern managerial la entitatea din care faceți parte?	La nivel superior de adecvare	La nivel mediu de adecvare	La nivel scăzut de adecvare	La nivel foarte scăzut de adecvare	Nu pot să apreciez
18.Cum apreciați gradul de implementare a recomandărilor echipei de audit de regularitate/conformitate, ca și conformitate și încadrare în termenele stabilite, conform fișei recomandărilor, pentru entitatea din care faceți parte?	La nivel superior de implementare	La nivel mediu de implementare	La nivel scăzut de implementare	La nivel foarte scăzut de implementare	Nu pot să apreciez

19. Au fost anumite aspecte pe care le-ați apreciat în mod deosebit în urma muncii de audit intern?

20. Au fost anumite aspecte pe care le-ați dezaprobat în mod deosebit la munca de audit intern?

21. Alte comentarii.....

Vă mulțumim anticipat pentru timpul acordat și sinceritatea răspunsurilor.



Model de studiu privind evaluarea performanțelor auditului intern, din perspectiva auditorilor interni, ca urmare a preocupărilor Direcției de profil din Ministerul Apărării Naționale și ale profesioniștilor care încadrează această structură, de a-și îmbunătăți permanent calitatea serviciilor oferite; vă rugăm dragi auditori să completați acest chestionar, ținând cont de problemele cu care v-ați confruntat în ultimele misiuni de audit intern la care ați participat.

Direcția audit intern și structurile teritoriale din Ministerul Apărării Naționale vor utiliza informațiile furnizate de dumneavoastră pentru îmbunătățirea semnificativă a activității sale în ansamblu.

Misiunea/misiunile de audit la care ați participat, în calitate de auditați, și anul/anii în care au avut loc :

Funcția/funcțiile deținută/e de dumneavoastră în cadrul organizației auditate la momentul acestor audituri:.....

Vă rugăm să bifați doar un singur răspuns, din variantele oferite spre alegere:

Așteptări generale de la cei auditați					
1.La ce nivel apreciați colaborarea pe ansamblu cu echipele manageriale la misiunile de audit intern de regularitate/conformitate efectuate în ultimii 5 ani?	La nivel foarte ridicat	La nivel ridicat	La nivel mediu	La nivel scăzut	La nivel foarte scăzut
2.Dacă cei auditați au semnalat elemente de incompatibilitate în rândul membrilor echipei de auditori în misiunile de regularitate/conformitate efectuate în ultimii 5 ani?	DA		NU		NU ȘTIU
3.Dacă au existat obiecții din partea celor auditați privind maniera de evaluare a riscurilor de către membrii echipei de auditori în misiunile de regularitate/conformitate efectuate în ultimii 5 ani?	DA		NU		NU ȘTIU
4.Dacă au existat obiecții din partea celor auditați privind maniera de evaluare a controlului intern de către membrii echipei de auditori în misiunile de regularitate/conformitate efectuate în ultimii 5 ani?	DA		NU		NU ȘTIU
Aprecieră comportamentului echipelor manageriale din unitățile auditate					
1.La ce nivel apreciați răspunsurile echipelor manageriale în misiunile de audit intern de regularitate/conformitate, efectuate în ultimii 5 ani, la chestionarele pentru evaluarea controlului intern managerial?	Foarte obiective	Relativ obiective	Obiective	La nivel scăzut de obiectivitate	La nivel foarte scăzut de obiectivitate
2.La ce nivel apreciați comportamentul echipelor manageriale în misiunile de audit intern de regularitate/conformitate, efectuate în ultimii 5 ani, în ceea ce privește furnizarea tuturor informațiilor solicitate?	La nivel foarte ridicat	La nivel ridicat	La nivel mediu	La nivel scăzut	La nivel foarte scăzut
3.La ce nivel apreciați comportamentul echipelor manageriale în misiunile de audit intern de regularitate/conformitate, efectuate în ultimii 5 ani, în ceea ce privește efectuarea testărilor necesare în astfel de misiuni?	La nivel foarte ridicat	La nivel ridicat	La nivel mediu	La nivel scăzut	La nivel foarte scăzut
4.Cum apreciați reacția echipelor manageriale în misiunile de audit intern de regularitate/conformitate, efectuate în ultimii 5 ani, în ceea ce privește constatarea și raportarea iregularităților de către echipa de audit?	Normală de acceptare a iregularităților	Normală, dar acceptare parțială a iregularităților	Nefirească de contestare majoritară a iregularităților	Nefirească de respingere a tuturor iregularităților	Nu pot să mă pronunț
5.Cum apreciați reacția echipei manageriale la proiectele rapoartelor de audit de regularitate/conformitate, efectuate în ultimii 5 ani, în ceea ce privește constatările și recomandările formulate?	Normală de acceptare a constatărilor și recomandărilor formulate	Normală, dar acceptare parțială a constatărilor și recomandărilor formulate	Nefirească de contestare majoritară a constatărilor și recomandărilor formulate	Nefirească de respingere a tuturor constatărilor și recomandărilor formulate	Nu pot să mă pronunț
6.Cum apreciați rezultatele reconcilierii dintre echipele manageriale și echipele de auditori referitoare la definitivarea proiectelor rapoartelor de audit de regularitate/conformitate efectuate în ultimii 5 ani?	Favorabile soldate cu un format echilibrat al raportului	Favorabile soldate cu un format al raportului preponderent în favoarea auditorilor	Favorabile soldate cu un format al raportului preponderent în favoarea celor auditați	Nefavorabile soldate cu eșecul reconcilierii și apelarea la alte soluții legale	

7. Au fost anumite aspecte pe care le-ați apreciat în mod deosebit în urma muncii de audit intern din partea celor auditați?

8. Au fost anumite aspecte pe care le-ați dezaprobat în mod deosebit la munca de audit intern din partea celor auditați?

9. Alte comentarii

Vă mulțumim anticipat pentru timpul acordat și sinceritatea răspunsurilor.



Indicatori de performanță, cantitativi și calitativi atât pentru auditorii interni, cât și pentru entitățile auditate

Indicatori de performanță cantitativi pentru auditorii interni						
1) Număr de misiuni de audit de conformitate/regularitate în care a fost implicat un auditor în ultimii 5 ani (de exemplu: 4 misiuni în ultimii 5 ani de activitate)	1 misiune	2 misiuni	3 misiuni	4 misiuni	5 misiuni	Un număr mai mare de 5 (de precizat câte)
2) Poziția ocupată în echipa de audit public intern în misiunile de audit de conformitate/regularitate efectuate în ultimii 5 ani (de exemplu: în 3 misiuni – șef de echipă și în 2 misiuni – membru în echipă în ultimii 5 ani de activitate)	Șeful echipei			Membru în echipă		
3) Numărul de recomandări formulate de echipele de audit în misiunile de audit de conformitate/regularitate efectuate în ultimii 5 ani (de exemplu: 2 recomandări în 3 misiuni; 4 recomandări în 2 misiuni efectuate în total în ultimii 5 ani de activitate etc.)	1 recomandare/... misiuni	2 recomandări/... misiuni	3 recomandări/... misiuni	4 recomandări/...misiuni	5 recomandări/... misiuni	Un număr mai mare de 5 recomandări (de precizat câte)/... misiuni
4) Numărul și ponderea recomandărilor neavizate/neînșușite de conducătorii entităților auditate la misiunile de regularitate/conformitate efectuate în ultimii 5 ani (de exemplu: 2 recomandări în 3 misiuni efectuate în ultimii 5 ani de activitate, reprezentând 10% din totalul recomandărilor din aceste misiuni; 4 recomandări în 2 misiuni efectuate în ultimii 5 ani de activitate, reprezentând 20% din totalul recomandărilor din aceste misiuni etc.)	1 recomandare (%)	2 recomandări (%)	3 recomandări (%)	4 recomandări (%)	5 recomandări (%)	Un număr mai mare de 5 recomandări (de precizat câte -...%)
Indicatori de performanță calitativi pentru auditorii interni						
1) Calificative obținute în aprecierile de serviciu în ultimii 5 ani de activitate, ca auditor public intern (de exemplu: FB în ultimii 3 ani; B în ultimii 2 ani etc.)	FB	B	S	NS		
2) Natura studiilor superioare de licență deținute sau dobândite de auditorii publici interni în ultimii 5 ani (de exemplu: 1 licență în domeniul economic și 1 licență în domeniul juridic; 1 licență în domeniul tehnic și 1 licență în domeniul resurse umane etc.)	Economice	Juridice	Tehnice	Informatic	Resurse umane	Alte domenii
3) Natura studiilor superioare de masterat deținute sau dobândite de auditorii publici interni în ultimii 5 ani (de exemplu: 1 master în domeniul economic și 1 master în domeniul juridic; 1 master în domeniul tehnic etc.)	Economice	Juridice	Tehnice	Informatic	Resurse umane	Alte domenii
4) Natura studiilor doctorale deținute sau dobândite de auditorii publici interni în ultimii 5 ani (de exemplu: 1 doctorat în domeniul economic; 1 doctorat în domeniul juridic; 1 doctorat în domeniul tehnic etc.)	Economice	Juridice	Tehnice	Informatic	Resurse umane	Alte domenii (de domeniul care nu face parte din cele enumerate)
5) Calificări profesionale dobândite de auditorul intern în ultimii 5 ani care au legătură cu profesia de auditor public intern (de exemplu: expert contabil și mediator; auditor financiar, expert contabil și evaluator ANEVAR; avocat și mediator etc.)	Auditor financiar; expert contabil; consultant fiscal; evaluator ANEVAR; practician în insolvență	Notar public; avocat; consilier juridic; mediator; executor judecătoresc etc.	Expert tehnic; arhitect; auditor energetic; diriginte de șantier; geodez etc.	Informatician atestat	Inspector de resurse umane	Alte domenii (de precizat profesia liberală din alte domenii decât cele enumerate)
6) Procentul recomandărilor transpuse în practică de entitățile auditate, din totalul recomandărilor formulate de echipele de audit în misiunile de conformitate/regularitate efectuate în ultimii 5 ani (de exemplu: în 3 misiuni sub 50%; în 4 misiuni între 81% și 90% etc.)	Sub 50%	Între 51% și 60%	Între 61 și 70%	Între 71 și 80%	Între 81% și 90%	Între 91% și 100%
Indicatori de performanță cantitativi pentru entitățile auditate, comunicații de ordonatorii de credite						
1) Număr de misiuni de audit public intern de regularitate/conformitate la care a fost supusă entitatea în ultimii 5 ani (de exemplu: 1 misiune; 2 misiuni; 3 misiuni etc.)	1 misiune		2 misiuni		3 misiuni	
2) Numărul de recomandări formulate de echipele de audit în misiunile de audit de conformitate/regularitate efectuate în ultimii 5 ani și acceptate de ordonatorii de credite (de exemplu: 2 recomandări în 3 misiuni; 4 recomandări în 2 misiuni efectuate în total în ultimii 5 ani de activitate etc.)	1 recomandare/... misiuni	2 recomandări/...misiuni	3 recomandări/... misiuni	4 recomandări/...misiuni	5 recomandări/... misiuni	Un număr mai mare de 5 recomandări (de precizat câte)/... misiuni
3) Numărul acțiunilor prevăzute în registrul riscurilor, pe tipuri de riscuri, raportat la numărul riscurilor manifestate și soldate cu consecințe negative comensurabile (de exemplu: 20 de acțiuni de prevenire a riscurilor/2 riscuri manifestate)	Între 1-20 de acțiuni/...riscuri manifestate	Între 21-40 de acțiuni/...riscuri manifestate	Între 41-60 de acțiuni/...riscuri manifestate	Între 61-80 de acțiuni/...riscuri manifestate	Între 81-100 de acțiuni/...riscuri manifestate	Peste 100 de acțiuni/... riscuri manifestate
Indicatori de performanță calitativi pentru entitățile auditate, comunicații de ordonatorii de credite						
1) Calificative obținute la inspecții, controale sau alte forme de verificare (sau alți parametri specifici de performanță utilizați pentru evaluarea organizațiilor militare) de către entitatea auditată, după ultima misiune de audit intern de regularitate/conformitate sau ultima misiune de această natură efectuată în ultimii 5 ani (de exemplu: FB în ultimii 3 ani; B în ultimii 2 ani)	FB (indicator similar)	B (indicator similar)		S (indicator similar)		NS (indicator similar)
2) Numărul și ponderea recomandărilor aplicate de conducătorii entităților auditate la misiunile de regularitate/conformitate efectuate în ultimii 5 ani (de exemplu: 8 recomandări în 3 misiuni efectuate în ultimii 5 ani de activitate, reprezentând 90% din totalul recomandărilor din aceste misiuni; 15 recomandări în 2 misiuni efectuate în ultimii 5 ani de activitate, reprezentând 90% din totalul recomandărilor din aceste misiuni etc.)	Până la 10 recomandări în ... misiuni (%)	Între 11 și 20 de recomandări în ... misiuni (%)		Între 21 și 30 de recomandări în ... misiuni (%)		Peste 30 de recomandări în ... misiuni (%)
3) Numărul și ponderea recomandărilor neaplicate de conducătorii entităților auditate la misiunile de audit intern de regularitate/conformitate efectuate în ultimii 5 ani (de exemplu: 2 recomandări în 3 misiuni efectuate în ultimii 5 ani de activitate, reprezentând 5% din totalul recomandărilor din aceste misiuni; 1 recomandare în 2 misiuni efectuate în ultimii 5 ani de activitate, reprezentând 10% din totalul recomandărilor din aceste misiuni etc.)	1 recomandare (%)	2 recomandări (%)	3 recomandări (%)	4 recomandări (%)	5 recomandări (%)	Un număr mai mare de 5 recomandări (de precizat câte -...%)

Acești indicatori vor fi completați prin studierea rapoartelor de audit în misiuni exclusiv de tip regularitate/conformitate sau de asigurare, complexe, în care au figurat și elemente de regularitate/conformitate, efectuate în ultimii 5 ani de echipe de auditori interni din direcție și din structuri teritoriale.



Modul de realizare a conectării dintre auditul intern și așteptările entităților supuse acestui gen de activitate

Elemente de conectivitate între auditorii interni și entitățile auditate				
	Risc mare/... misiuni de audit	Risc mediu/... misiuni de audit		Risc mic/... misiuni de audit
1)Corelația dintre gradul de risc al entității auditate și numărul de misiuni de audit de regularitate/conformitate, efectuate la o organizație militară în ultimii 5 ani (risc ridicat/2 misiuni; risc scăzut/1 misiune etc.)				
2)Corelația dintre misiunile de audit de regularitate/conformitate și rezultatele obținute de unitățile auditate după ultima misiune, efectuate la ele în ultimii 5 ani (de exemplu: 1 misiune/rezultate crescătoare pozitive după misiune; 2 misiuni/rezultate descrescătoare după prima misiune și crescătoare pozitive după a doua misiune etc.)	1 misiune/ rezultate crescător pozitive (de la B la FB)	1 misiune/ rezultate constant pozitive (FB sau B)	1 misiune/ rezultate descrescătoare pozitive (de la FB la B sau de la B la S)	2 misiuni/ rezultate crescător pozitive (de la B la FB) sau descrescătoare (de la FB la B sau de la B la S)
3)Corelația dintre nivelul de transpunere în practică a măsurilor și măsurile stabilite prin rapoartele de audit, în urma misiunilor de regularitate/conformitate în misiunile din ultimii 5 ani (procent cuprins între 80 și 99)	100%	Între 80% și 99%	Între 60% și 79%	Între 50% și 59% Sub 50%

Aceste elemente vor fi completate prin studierea rapoartelor de audit în misiuni exclusiv de tip regularitate/conformitate sau de asigurare, complexe sau în care au figurat și elemente de regularitate/conformitate, întocmite de echipe de auditori interni din direcție și din structuri teritoriale, și a performanțelor entităților auditate de aceste echipe de auditori, obținute în ultimii cinci ani.

Strategiile direcției audit intern și ale structurilor teritoriale din armată

Elemente de strategie a direcției de audit intern și a structurilor teritoriale din armată pentru perioada următoare
1)Perfecționarea continuă a activității de pregătire profesională a auditorilor interni, în concordanță cu exigențele standardelor internaționale de profil și cu tendințele manifestate pe plan internațional, european și național în acest domeniu
2)Depunerea de eforturi stăruitoare de obținere a atestării de auditori publici interni, a cât mai multor de profesioniști care să își desfășoare activitatea în structurile de audit intern din Ministerul Apărării Naționale
3)Cooptarea în activitatea de audit public intern din armată a cât mai multor profesioniști care dețin calificări în profesii cu conexiuni strânse cu activitatea de audit intern (auditori financiari, experți contabili, consultanți fiscali, evaluatori atestați ANEVAR, juriști cu calificări de avocat, notari, consilieri juridici, executori judecătorești, mediatori, informaticieni atestați, specialiști în resurse umane atestați, specialiști atestați în achiziții publice, ingineri atestați în calificări pe zona logistică și mentenanță etc.)
4)Perfecționarea procesului de planificare a misiunilor de audit intern prin trecerea de la o planificare bazată pe periodicitate la una centrată pe riscuri, amenințări și vulnerabilități majore în domeniul militar
5)Sprijinirea conducerii armatei în procesul decizional prin efectuarea de audituri relevante și sistemice, axate pe domeniile considerate prioritare în organizația militară
6)Perfecționarea și adaptarea structurii organizatorice a Direcției audit intern la modificările intervenite în cadrul armatei sau în exteriorul entității, pentru a asigura relevanță și eficiență actului de audit
7)Elaborarea de metodologii clare și aplicabile, care să reprezinte „manuale de audit” și care să includă studii de caz și exemple practice privind abordarea tipurilor de audit în domenii specifice organizației militare
8)Diseminarea în armată, cu rol preventiv, pe domenii auditabile, a principalelor disfuncții, identificate de echipele de audit intern, sub forma unui Buletin preventiv al auditului intern militar
9)Îmbunătățirea fluxului de informații în domeniul auditului din cadrul Direcției audit intern prin implementarea unui sistem de comunicații audio -video cu secțiile teritoriale
10)Creșterea gradului de automatizare a activității de audit intern, reducerea perioadei misiunilor de audit intern prin utilizarea mijloacelor informatice
11)Creșterea valorii aduse de activitățile Direcției audit intern, astfel încât auditul să devină o funcție de importanță strategică în armată
12)Derularea activităților, fără existența evenimentelor legate de eventuale acte de corupție sau încălcări ale Codului de conduită etică

În această parte a cercetării, se vor consemna acțiunile planificate și executate de direcție și de structurile teritoriale de audit intern din armată pentru atingerea obiectivelor strategice ale acestor structuri de audit.

Strategiile direcției audit intern și ale structurilor teritoriale din armată

Elemente de strategie a direcției de audit intern și a structurilor teritoriale din armată pentru perioada următoare
1) Perfecționarea continuă a activității de pregătire profesională a auditorilor interni, în concordanță cu exigențele standardelor internaționale de profil și cu tendințele manifestate pe plan internațional, european și național în acest domeniu
2) Depunerea de eforturi stăruitoare de obținere a atestării de auditori publici interni, a cât mai multor de profesioniști care să își desfășoare activitatea în structurile de audit intern din Ministerul Apărării Naționale
3) Cooptarea în activitatea de audit public intern din armată a cât mai multor profesioniști care dețin calificări în profesii cu conexiuni strânse cu activitatea de audit intern (auditori financiari, experți contabili, consultanți fiscali, evaluatori atestați ANEVAR, juriști cu calificări de avocat, notar, consilier juridic, executor judecătoresc, mediator, informaticieni atestați, specialiști în resurse umane atestați, specialiști atestați în achiziții publice, ingineri atestați în calificări pe zona logistică și mentenanță etc.)
4) Perfecționarea procesului de planificare a misiunilor de audit intern prin trecerea de la o planificare bazată pe periodicitate la una centrată pe riscuri, amenințări și vulnerabilități majore în domeniul militar
5) Sprijinirea conducerii armatei în procesul decizional prin efectuarea de audituri relevante și sistematice, axate pe domeniile considerate prioritare în organizația militară
6) Perfecționarea și adaptarea structurii organizatorice a Direcției audit intern la modificările intervenite în cadrul armatei sau în exteriorul entității, pentru a asigura relevanță și eficiență actului de audit
7) Elaborarea de metodologii clare și aplicabile, care să reprezinte „manuale de audit” și care să includă studii de caz și exemple practice privind abordarea tipurilor de audit în domenii specifice organizației militare
8) Diseminarea în armată, cu rol preventiv, pe domenii auditabile, a principalelor disfuncții, identificate de echipele de audit intern, sub forma unui Buletin preventiv al auditului intern militar
9) Îmbunătățirea fluxului de informații în domeniul auditului din cadrul Direcției audit intern prin implementarea unui sistem de comunicații audio -video cu secțiile teritoriale
10) Creșterea gradului de automatizare a activității de audit intern, reducerea perioadei misiunilor de audit intern prin utilizarea mijloacelor informatice
11) Creșterea valorii aduse de activitățile Direcției audit intern, astfel încât auditul să devină o funcție de importanță strategică în armată
12) Derularea activităților, fără existența evenimentelor legate de eventuale acte de corupție sau încălcări ale Codului de conduită etică

În această ultimă parte a cercetării, se vor extrage, din rapoartele de audit intern care se vor derula până la încheierea cercetării prin teza de doctorat, elementele de inovație și abilitățile profesionale care au fost folosite, iar în caz că acest lucru nu s-a întâmplat, se vor recomanda astfel de elemente, pe baza situațiilor întâlnite în acțiunile de audit derulate în ultimii ani, pentru a fi folosite în viitoarele misiuni, în scopul sporirii calității și eficienței unor astfel de activități.

Concluzii

Auditul de regularitate/conformitate reprezintă un tip specific de audit intern, menit să ofere entităților publice și private o asigurare cu privire la eficacitatea managementului riscurilor, controlului și proceselor de guvernare, efectuate la nivelul acestora.

Modelul Balanced Scorecard (BSC), prin calitatea de a îmbina armonios aspectele cantitative și calitative de cercetare, oferă posibilitatea factorilor responsabili din zona auditului intern să caute soluții de perfecționare și modernizare a acestuia, cu deosebire în misiunile de regularitate/conformitate, pentru ca auditul intern să fi conectat cât mai strâns la cerințele și nevoile în continuă dinamică ale celor auditați.

Setul de chestionare, de indicatori de performanță, de elemente de inovație, de conexiune

și de strategii pe care le-am configurat, conform exigențelor BCS, pentru o cercetare pe care o vom efectua în rândul auditorilor și al celor auditați din structurile militare, sperăm să ne ajute în identificarea soluțiilor de potențare a contribuției misiunilor de audit intern de regularitate/conformitate la îmbunătățirea activității de management din entitățile armatei.

NOTE:

1 J. Renard, *Teoria și practica auditului intern*, Ediția a IV-a, Ministerul Finanțelor Publice, București, 2002, p. 40.

2 I. Oprean și colectiv, *Procedurile auditului și ale controlului financiar*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2007, p. 25.

3 J. Renard, *op.cit.*, pp. 40-41.

4 *** *Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 757/2014 pentru aprobarea Ghidului general privind metodologia specifică de derulare a misiunilor de audit public intern de regularitate/conformitate*, <http://www.mfinante.ro>, accesat la 10.07.2021.

5 *** *Ghidul general privind metodologia specifică de derulare a misiunilor de audit public intern de regularitate/conformitate*, anexă la *OMFP nr. 757/2014*, pct. 1, *Cerințe generale*, alin. 1.3, <http://www.mfinante.ro>, accesat la 13.09.2021.

6 Se referă la aprobarea *Normelor generale privind exercitarea activității de audit public intern*, publicate în *Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 17, din 10.01.2014.

7 *** *Metodologia specifică de derulare a misiunilor de audit public intern de regularitate/conformitate*, cuprinsă



în *Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 757/2014* pentru aprobarea Ghidului general privind metodologia specifică de derulare a misiunilor de audit public intern de regularitate/conformitate, <http://www.mfinante.ro>, accesat la 13.09.2021.

8 M.L. Frigo, *A balanced scorecard framework for internal auditing departments*, USA, IIA Research Foundation, Altamonte Springs, Florida, 2002; D.F. Prawitt, *Managing the internal audit function*, The Institute of Internal Auditors Research Foundation, <http://www.theiia.org>, apud Cristina Boța-Avram, *Auditul intern al societăților comerciale*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2009, p. 124.

9 Alexandru Coracioni, „«Balanced scorecard» și auditul financiar”, *Practica de audit* nr. 3, anul 2, ACCA Altrix Consulting, Sibiu, 2013, pp. 20-24.

10 M.L. Frigo & K.R. Krumwiede, „The balanced scorecard: a winning performance measurement system”, *Strategic Finance*, January 2000, pp. 50-54, apud Cristina Boța-Avram, *Auditul intern al societăților comerciale*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2009, p. 124.

11 M. Frigo, *A balanced scorecard framework for internal auditing departments*, IIA Research Foundation, Altamonte Springs, Florida; Global IIA (2010), apud Cristina Boța-Avram, *Auditul intern al societăților comerciale*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2009, pp. 124-125.

12 *Ibidem*, p. 125.

13 Ionela-Corina Chersan, „Studiu privind practici și tendințe în auditul intern în România și în lume”, *Audit financiar* nr. 9, 2016, pp. 929-945.

14 *** *Standardul 1300*, din *Standardele Internaționale pentru Practica Profesională a Auditului Intern (Standardele de Audit Intern)*, p. 13, <http://www.cafir.ro>, accesat la 13.09.2021.

15 *Ibidem*.

BIBLIOGRAFIE

*** *Hotărârea Guvernului nr.1086/2013 referitoare la Normele generale privind exercitarea activității de audit public intern*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 17, din 10.01.2014.

*** *OMFP nr. 757/2014 pentru aprobarea Ghidului general privind metodologia specifică de derulare a misiunilor de audit public intern de regularitate/conformitate*, <http://www.mfinante.ro>

*** *Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 757/2014 pentru aprobarea Ghidului general privind metodologia2 specifică de derulare a misiunilor de audit public intern de regularitate/conformitate*, <http://www.mfinante.ro>

*** *Standardul 1300 din Standardele Internaționale pentru Practica Profesională a Auditului Intern (Standardele de Audit Intern)*, <http://www.cafir.ro>

Boța-Avram Cristina, *Auditul intern al societăților comerciale*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2009.

Chersan Ionela-Corina, „Studiu privind practici și tendințe în auditul intern în România și în lume”, *Audit financiar* nr. 9, 2016.

Coracioni Alexandru, ACCA Altrix Consulting, Sibiu, „«Balanced scorecard» și auditul financiar”, *Practica de audit*, nr. 3, anul 2, 2013.

Frigo M., *A balanced scorecard framework for internal auditing departments*, IIA Research Foundation, Altamonte Springs, Florida, 2002.

Frigo M.L. & Krumwiede K.R., „The balanced scorecard: a winning performance measurement system”, *Strategic Finance*, January, 2000.

Oprean I. și colectiv, *Procedurile auditului și ale controlului financiar*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2007.

Prawitt D.F., *Managing the internal audit function*, The Institute of Internal Auditors Research Foundation, 2003, <http://www.theiia.org>

Renard J., *Teoria și practica auditului intern*, Ediția a IV-a, Ministerul Finanțelor Publice, București, 2002.



ASPECTE PRIVIND STRATEGIA MARITIMĂ A ROMÂNIEI – TRECUT ȘI PREZENT

ASPECTS OF ROMANIA'S MARITIME STRATEGY – PAST AND PRESENT

Lt. comandor Lavinia Elena TĂNASE (MĂXINEANU)*

Cercetarea istorică, prin studiul documentelor, ne permite o analiză a evoluției și maturizării strategiilor, în general, respectiv a strategiilor maritime și navale, în particular, atât pe plan internațional, cât și național, obiectivul acestui studiu fiind cunoașterea și înțelegerea strategiilor pe parcursul epocilor. Studiul este relevant atât pentru mediul militar prin prisma amenințărilor directe care vizează integritatea teritorială, cât și pentru cel privat, al afacerilor, luând în considerare importanța economică a frontierelor maritime și fluviale.

The historical research through the study of documents allows us an analysis of the evolution and maturation of strategies in general, and maritime and naval strategies in particular, on both a global and national scale, the objective of this study being knowledge and understanding of strategies over the ages. This study is relevant both for the military environment in terms of direct threats to territorial integrity and for the private sector, taking into account the economic importance of maritime and river borders.

Cuvinte-cheie: putere navală; strategie navală; strategie maritimă; putere maritimă.

Keywords: naval power; naval strategy; maritime strategy; maritime power.

Evoluția luptei armate, respectiv a luptei navale ridică, în prezent, nenumărate provocări, iar descifrarea și soluționarea acestora prin metode empirice a devenit insuficientă. Mijloacele, din ce în ce mai complicate și sofisticate, integrând tehnologii avansate cresc nevoia abstractizării și modelării raționamentelor strategice.

Epistemologia războiului și, implicit, a activității organismului militar va permite comandanților și, în general, personalului statelor majore, să răspundă eficient amenințărilor, o planificare riguroasă asigurând, prin instrumente cognitive, crearea unor punți de legătură între teorie și practică. Rațiunea unei strategii este aceea de a putea fi pusă în practică, altfel spus fundamentarea epistemică a obiectului științei militare, i.e. lupta armată se transpune în aplicarea cu succes a unei strategii militare. În același timp, trebuie să avem în vedere că o acțiune strategică se poate confrunta cu împrejurări total neprevăzute și nestudiate pentru care doctrina sau strategia nu oferă soluții.

În teoria clasică militară, strategia este privită ca fiind domeniul exclusiv al conducerii, un fel de artă a conducerii războiului, bineînțeles în vederea realizării scopurilor politice. Aceasta elaborează logica, dar și perspectiva luptei armate, iar tactica se preocupă îndeosebi de folosirea efectiv în luptă a mijloacelor, a armamentului. Raporturile dintre politică, strategie și tactică erau clare, fiecare palier ocupându-se exclusiv de rolul domeniului său în ansamblul acțiunilor practice.

Însă, pe măsură ce s-a dezvoltat armamentul strategic în a doua jumătate a secolului al XX-lea, de exemplu, aviația strategică, rachetele strategice, submarinele nucleare etc., s-a întrezărit ieșirea unor mijloace tehnice de luptă din sfera tacticii, cu rol hotărâtor în desfășurarea conflictelor, fapt ce a determinat evoluția tuturor componentelor artei militare. Rolul deosebit de important al armamentului strategic în relațiile internaționale a influențat inclusiv raporturile dintre marile puteri, dând naștere, în acea perioadă, la o strategie a mijloacelor, toată strategia militară bazându-se pe o cursă a înarmării cu mijloace tehnice avansate.

***Forțele Navale Române**

e-mail: laviniamaxineanu@gmail.ro



Actualmente, cuvântul strategie este prezent în toate activitățile vieții sociale individuale, ale întreprinderilor, instituțiilor și marilor corporații, prezența acestui termen, cu sensul de proces sau concept, în mai toate domeniile și disciplinele fiind extrem de des întâlnită, așa încât „nu mai există acum nicio activitate umană oricât de simplă, de banală sau intimă care să poată fi lipsită în mod rezonabil de o strategie”¹.

Fie că vorbim de strategie ca proces al autorităților care o emit, fie că vorbim de strategie ca funcție cognitivă a individului, folosirea frecventă a acestui cuvânt i-a atras și nenumărate sensuri, definiții, singura constantă fiind însă importanța acestuia.

Pentru o înțelegere aprofundată a termenului, vom analiza parcursul teoretic al strategiei. Astfel, *stratagemata (stratagema)* grecilor antici în secolul al IV-lea î.Hr. presupunea utilizarea înșelăciunii sau folosirea trucurilor pentru obținerea unor avantaje fie militare, fie politice, iar termenul de *strategika* scotea în valoare arta, intuiția și inteligența, într-un cuvânt, geniul comandantului (generalului)².

În aceeași perioadă, în Asia generalii și filozofii chinezi au abordat din punct de vedere teoretic strategia, în mod special prin vocea gânditorului Sun Tzu (544 î.Hr. - 496 î.Hr.), ale cărui scrieri sunt studiate și aplicate astăzi în aproape orice domeniu militar sau civil. În traducerea contemporană a *Artei Războiului*, cuvântul strategie apare de mai multe ori, în esență la fel ca la greci, strategia indică arta, iscusința generalului de a obține avantaje asupra adversarului, însă, spre deosebire de viziunea grecilor, nu este neapărat reprezentată ca fiind maniera de organizare sau înșelăciune, ci mai curând vizează adaptabilitatea, flexibilitatea generalului în ceea ce privește inamicul și circumstanțele³.

În ceea ce privește strategia maritimă, aceasta nu exista ca și concept, însă privind tot către Grecia antică, Tucidide (460 - 400 î. Hr.), istoric și politician grec, menționează puterea maritimă ca fiind condiția bunăstării. Tot el a dictat „politica navală” a Atenei, făcând din Atena primul oraș-stat care a dobândit avantaje, folosindu-și flotele militară și comercială, în scrierile sale consemnând: „Nu au existat războaie terestre care să ducă la dobândirea unui imperiu”⁴.

Primul pas spre abstractizarea termenului de strategie a fost făcut în anul 1770 de către Jacques Antoine Hippolyte, Comte de Guibert (1743 -

1790), intelectual francez, militar practicant, care, la vârsta de doar 27 de ani, acumulând deja suficientă experiență militară, a publicat lucrarea „*Essai général de tactique*”, în care știința militară este tratată sistematic, căpătând o influență majoră. El a făcut diferența dintre tactica elementară, extrasă din „*grande tactique*” (Marea tactică), care, la rândul ei, va deveni strategie cunoscută, la vremea respectivă, sub denumirea de „arta generalului”⁵.

Introducerea cuvântului strategie (*stratégie*) a fost atribuită lui Paul - Gédéon Joly de Maizeroy (1719-1780) în anul 1771, care descria termenul ca fiind sublim, reprezentând „arta comandantului de a mânuși și de a folosi în mod corespunzător și cu pricepere toate mijloacele pe care le are la îndemână, să pună în mișcare toate părțile subordonate și să le aplice cu succes”⁶.

Rezumând scrierile de la acea vreme, aspectele inferioare ale războiului erau acele aspecte care țineau de reguli, de principii, de tactică, în general, iar aspectele superioare ale războiului priveau situațiile „care nu erau niciodată aceleași, care sunt în întregime de domeniul geniului”, „cunoștințe de comandă a armatelor”, „arta de a elabora planurile unei campanii și de a dirija operațiile acesteia”⁷.

O altă idee care s-a conturat a fost aceea că strategia poate fi descrisă și înțeleasă din punct de vedere geografic, bazându-se pe considerații fizice și matematice, iar cel care a stat la baza acestei teorii a fost Heinrich von Bülow (1792-1846).

Înțelegerea și abordarea holistică a războiului au avut, ca punct de plecare, cuceririle lui Napoleon care au schimbat caracterul conflictelor europene. Războaiele nu mai erau purtate de armate mici, conduse de o elită aristocratică, ci de armate de recruți naționaliști, conduse de personal profesionist și susținute de societate.

Noua paradigmă a războiului, anume antrenarea întregii societăți, respectiv a maselor populare în război, a generat scrierile baronului Antoine-Henri Jomini, ale generalului Carl von Clausewitz și ale generalului Helmuth von Moltke, care au dezvoltat strategia și au stabilit rolul acesteia în ecuația războiului.

Pentru Jomini (1779-1869), de exemplu, strategia exista ca parte integrantă a artei războiului, definită ca fiind „arta de a duce războiul pe hartă”, iar scopul principal era de a masa forțele în punctul decisiv al unei campanii⁸. Se observă o oarecare asemănare cu teoria lui Bülow, enunțată anterior,

anume concentrarea pe răspunsul la întrebarea „unde”, și nu „de ce” se întâmplă. Strategia jominiană, deși este atribuită comandantului, este declarată ca fiind constantă, în timp ce tactica era dinamică, astfel că „doar strategia va rămâne nealterată, deoarece principiile sale ...sunt independente de natura armelor și de organizarea trupelor”⁹.

Perspectiva lui Carl von Clausewitz (1780 - 1831) asupra strategiei ne oferă o cunoaștere mai aprofundată, care avea să devină temelia filosofiilor de astăzi în ceea ce privește abordarea războiului. Definiția dată de Clausewitz strategiei este pe cât de simplă pe atât de profundă și cuprinzătoare: „Strategia este folosirea luptei în scopul războiului”, mai mult decât atât „strategia trebuie să studieze lupta în legătură cu rezultatele sale posibile”. Simplist spus, arta războiului constă în tactici și strategie, tactica referindu-se la forma angajamentului individual, iar strategia la utilizarea tacticii. Parcurgând scrierile lui Clausewitz, devine evident faptul că nu acțiunea în sine trebuie clasificată ca fiind tactică sau strategică, ci consecințele, efectele acțiunii respective îi determină natura tactică și/sau strategică¹⁰.

Pentru Clausewitz, idealul lui Sun Tzu, de a obține victoria fără luptă, devine excepție sau chiar imposibilitate, admițând că o asemenea situație ar putea fi doar teoretică¹¹.

Generalul german Helmuth von Moltke (1800 - 1891) oferă o nouă perspectivă. Acesta, deși influențat de Clausewitz, și-a dezvoltat propriile teorii despre război, el definind astfel strategia ca „un sistem de schimbări improvizate. Este mai mult decât o știință; este transferul de cunoștințe în viața practică, este dezvoltarea continuă a gândirii originale în conformitate cu circumstanțele în continuă schimbare. Este arta de a acționa sub presiunea celor mai exigente situații. De aceea principiile generale, regulile derivate din acestea și sistemele bazate pe aceste reguli nu pot avea nicio valoare pentru strategie”¹².

Introducerea, în anul 1890, a teoriei puterii maritime de către amiralul american Alfred T. Mahan (1840 - 1914), în arhicunoscuta sa lucrare, „The influence of Sea Power upon History 1660 - 1783”, se poate spune că a schimbat cursul istoriei și a revoluționat gândirea militară, în general. Mahan identifică trei elemente obligatorii pentru dezvoltarea puterii maritime: crearea unor

puncte înaintate de sprijin: porturi, baze militare etc.; poziții solide, de forță în strâmtori și pe principalele căi maritime comerciale; dispunerea de o flotă maritimă, prezentă pe tot globul, care să fie capabilă să transporte rapid mărfuri și oameni în punctele strategice. Delimitează conceptual puterea maritimă pe două direcții astfel: una funcțională, prin aspectele geografice, mărimea populației, mentalitate, formă de guvernământ, și una instituțională, redată prin interesul statului către Oceanul Planetar, cu alte cuvinte politicile navale ale statului respectiv¹³.

Mahan a reușit, prin opera sa, să ancoreze conceptele maritime în perspectiva strategică, dând forță puterii maritime să pătrundă în cele mai înalte sfere ale gândirii militare, introducând strategia navală în strategia militară.

O nouă abordare a strategiei maritime își face apariția prin publicarea, în 1911, a lucrării „Principii de strategie în domeniul naval”, aparținând lui Sir Julian Corbett (1854 - 1922). Acesta vizualizează strategia maritimă ca făcând parte din politica externă, punând astfel bazele diplomației navale. El statuează faptul că puterea maritimă ar avea o latură politică, plasând astfel strategia maritimă în sarcina politicianului, ceea ce ar trebui să reflecte dorința statului și să servească intereselor navale ale acestuia.

Prin comparație cu Mahan, Corbett pune accentul, în principal, pe controlul liniilor de comunicații maritime, lăsând în plan secund lupta navală propriu-zisă. În viziunea acestuia, succesul unei confruntări navale nu reprezintă neapărat o victorie de nivel strategic, însă menținerea controlului liniilor de comunicații maritime proprii și blocarea celor inamice pot avea o finalitate strategică¹⁴. Pentru Julian Corbett, comanda mării sau controlul în timp și spațiu al mării ar trebui să reprezinte un obiectiv principal al forțelor navale.

Consider că, pentru Forțele Navale Române, teoriile lansate de Corbett sunt aplicabile, mai ales datorită faptului că acesta a emis concepte general valabile, care pot fi aplicate fără o dezvoltare tehnologică avansată.

Amiralul francez Raul Castex (1878 - 1968), în lucrarea sa formată din cinci volume „Théorie Stratégiques”, scrisă în perioada 1929-1939, fiind cel mai amplu tratat de strategie maritimă existent, propune o metodă analitică de abordare a acesteia. Castex a împrumutat metoda istorică



a lui Mahan, însă s-a axat mai mult pe strategie, per ansamblu, și nu doar pe strategia navală. El a afirmat că, pe lângă strategia terestră sau navală, există o strategie generală (ceea ce s-ar putea traduce astăzi în strategie națională de securitate), care le transcende și le coordonează pe celelalte. El a privit strategia ca pe o artă mai curând, și nu ca pe o știință, afirmând că principiile simple care guvernează strategia nu pot fi considerate ca fiind rigide, matematice, ci ghiduri flexibile, lăsând spațiu de manevră imaginației creative și geniului militar¹⁵.

Viceamiralul Wolfgang Wegener (1875 - 1956), un important strateg naval german din perioada anilor interbelici, a publicat, în anul 1929, principala sa lucrare „Strategia navală a războiului mondial”. El susținea cu tărie că politica Germaniei, de a construi o mare flotă de luptă fără a-și asigura accesul liber la apele deschise ale Atlanticului, era, în esență, inutilă. Wegener a fost influențat de Mahan și Clausewitz, subliniind totuși că Germania a construit o flotă fără a lua în considerare condițiile geografice.

De asemenea, Wegener afirma că o bătălie navală este semnificativă pentru război doar dacă aceasta înlătură obstacolele care blochează realizarea obiectivului strategic într-un război pe mare. El a explicat că războiul pe mare constă într-o parte tactică și una strategică. Partea tactică este acțiunea, în timp ce partea strategică este efectul. Dacă partea strategică lipsește, așa cum a fost în Marea Nordului în timpul Primului Război Mondial, atunci lipsește și efectul și rămâne doar partea tactică. Dacă obiectivul strategic lipsește, atunci bătălia încetează să mai fie un mijloc. Bătălia devine fără scop și, prin urmare, un scop în sine. Pentru Wegener, o bătălie navală era un mijloc spre un scop, nu un scop în sine¹⁶.

Wegener concluzionează sistematic faptul că puterea maritimă este un produs al următorilor factori: flotele (de război, comercială, de pescuit împreună cu resursa umană), bazele (porturi, șantiere navale, infrastructura navală, poziția geostrategică) și conștiința sau gândirea maritimă (cultura și atitudinea societății statului în privința maritimității acestuia, i.e., politica navală a statului)¹⁷.

Deși Rusia reprezintă eminamente o teleturocrație, ea și-a adus contribuția și în teoria strategiilor maritime prin amiralul Gorshkov (1910 - 1988),

care, în seria celor 11 articole, publicate de acesta, între anii 1972 și 1973, a introdus noi elemente în calculul puterii maritime, și anume preocuparea maritimă a statului în vederea exploatarea Oceanului Planetar în folosul propriu¹⁸.

Pe măsură ce salturile tehnologice militare preschimbau caracterul războiului (calea ferată, telegraful etc.), concomitent cu recrutarea în masă, gândirea militară își schimba din nou viziunea în ceea ce privește strategia, astfel că nu va mai ține cont în mod deosebit de extinderea câmpului de luptă, iar aceasta nu mai putea fi aplicată în cadrul unei singure bătălii, ci vizează un context mult extins care va trebui să țină cont de aspectele sociale, economice și în special politice. Deși va rămâne în continuare asociată domeniului militar, separată de politică, strategia începe să capete noi valențe de subordonare în fața acesteia.

Influențele lui Clausewitz și ale lui Moltke, precum și participarea la Primul Război Mondial și-au pus amprenta pe scrierile lui B.H. Liddell Hart (1895 - 1970). Secolul XX este dominat de concepțiile, lansate începând cu anul 1954, el fiind primul teoretician care a introdus politica în definiția strategiei, afirmând că (așa după cum susținea și Clausewitz, și Moltke), deoarece războiul este guvernat de politică, strategia trebuie să țină cont de politică în formularea și implementarea ei, susținând în continuare că strategia rămâne în responsabilitatea comandantului, privită ca artă a generalului¹⁹. Definiția simplă pe care o implementează este „arta de a distribui și aplica mijloacele militare pentru a îndeplini scopurile politicii”²⁰.

De asemenea, Liddell Hart simte nevoia de a îmbunătăți lexiconul militar al vremurilor sale, introducând termenul de Marea Strategie (Grand Strategy), căreia îi revenea sarcina de a stabili obiectivele, de a calcula și de a dezvolta resursele economice, dar și resursele umane ale unui stat pentru a susține serviciile de război (armata), oferind bazele acțiunii comandanților militari²¹.

Deși definiția nou introdusă a schimbat cursul teoriei strategice, natura strategiei a putut fi complet înțeleasă abia atunci când Liddell Hart a formulat ideea de „abordare indirectă” (indirect approach). Introducerea strategiei abordării indirecte a fost scrierea de geniu a operei sale, care implică mai mult un mod de a gândi, o manieră de abordare a problemei, în detrimentul studiului pe hartă.

Bazându-se pe scrierile lui Liddell Hart, în 1980 Edward Luttwak (născut în anul 1942, în județul Arad, România) creează nivelurile de război, plecând de la cele două niveluri strategice. Astfel, el introduce cinci niveluri ale războiului, acestea fiind: tehnic, tactic, operațional, strategia teatrului de război și marea strategie, toate aceste niveluri nefiind separate, ci mai curând interconectate. În aceeași lucrare, Luttwak a afirmat că, deși definițiile nivelurilor sunt arbitrare, delimitarea naturală dintre ele este oferită de scara de acțiune și de varietatea mijloacelor folosite²².

Introducerea termenului de artă operațională în limbajul militar a venit ca o urmare firească a gândirii lui Clausewitz și Liddell Hart, transpusă de Luttwak în studiile sale²³, și deși acesta nu și-a arogat termenul a fost printre primii teoreticieni occidentali care l-au menționat, solicitând integrarea sa în doctrina militară. Termenul fusese statuat de rusul Aleksandr A. Svechin, în anul 1927²⁴. Prin introducerea nivelului operațional, le-a fost dăruită militarilor arta operațională, în același timp transferând strategia liderilor superiori (politico-militari)²⁵.

În anul 1989, col. Arthur Lykke definește simplist strategia printr-o ecuație, astfel:

$Strategia (S) = Scopuri (ENDS - E) + Căi (WAYS - W) + Mijloace (MEANS - M)$ ²⁶

În primul rând, articolul lui Lykke s-a concentrat asupra strategiei militare, pe care a separat-o în „operațională” și „dezvoltarea forței”. Pentru Lykke, strategia operațională era sinonimă cu arta operațională și se ocupa în mod direct de planurile de acțiune, în timp ce dezvoltarea forțelor rezidă în discursul civil-militar și se asigura că armata dispunea de resurse pe măsura așteptărilor²⁷. Succesul acestei teorii a fost unul răsunător, cu adepți inclusiv din zilele noastre.

În ceea ce privește teoriile contemporane, Hew Strachan stabilește o nouă definiție a strategiei. Astfel, aceasta este „despre a face, despre aplicarea mijloacelor pentru atingerea scopurilor”, acționând ca „interfață între capacitățile operaționale și obiectivele politice”²⁸. Colin Gray a oferit o altă definiție, prezentând strategia ca fiind „direcția și utilizarea mijloacelor prin intermediul unor căi alese pentru a atinge scopurile dorite”, totodată afirmând că „strategia este legătura care ar trebui să conecteze mijloacele cu scopurile politice pentru care a fost aplicată o forță militară”²⁹.

În ceea ce privește teoriile privind strategiile maritime ale zilelor noastre, Geoffrey Till sintetizează toate teoriile anterioare referitoare la puterea maritimă, concluzionând că aceasta se formează din surse: *comunitatea maritimă, resurse naționale, formele potrivite de guvernământ, condițiile geografice*, care vor determina elementele constitutive ale acesteia, cum sunt: *marina comercială, infrastructura portuară, bazele, porturile etc.* și nu în ultimul rând *forțele și mijloacele de luptă*³⁰.

Gândirea militară maritimă românească

Bazele Forțelor Navale Române își au originea în Corpul Flotei, constituit prin *Înaltul Ordin de zi 174, din 22 octombrie 1860 al domnitorului Alexandru Ioan Cuza*³¹, Consemnată ca fiind prima lucrare din literatura militară a României referitoare la domeniul maritim, „Războiul pe Dunăre”, publicată în anul 1905, aparținând ofițerilor Eugeniu Botez (1877 - 1933) și Nicolae Kirîțescu, cuprinde concluzii valoroase, lecții identificate și învățate, precum și amănunte privind importanța strategică a fluviului Dunărea³².

O a doua lucrare apare în anul 1909, scrisă de Constantin Nic Păun, denumită „Misiunea marinei noastre”, în care sunt abordate atât importanța domeniului maritim pentru state din punct de vedere economic, politic, cât și misiunile marinei pentru apărarea țării la frontierele maritime și fluviale³³.

Specialiștii militari români din domeniul maritim, de la începutul secolului al XX-lea, încearcă, prin diferite lucrări și scrieri, convingerea clasei politice și a opiniei publice asupra necesității exploatarea granițelor maritime și fluviale în vederea dezvoltării economice în domeniul maritim prin crearea unei flote comerciale și a uneia militare.

În discursul prezentat la *Conferința „Puterea maritimă ca factor de civilizație și apărare națională”*, care a avut loc la București, la Liga Navală Română, în anul 1928, comandorul Ioan Bălănescu (1878-1946) definește puterea maritimă ca fiind „totalitatea mijloacelor prin care o țară își exercită drepturile sale în exploatarea domeniului maritim, pentru a obține toate foloasele economice, politice și militare”³⁴, adăugând că puterea maritimă este fundamentată, în principal, pe marina comercială, cu navele și porturile comerciale, pe marina de război, cu flota de război și porturile militare, și pe bogățiile create de domeniul mării.



De asemenea, în viziunea acestuia, politica navală a statului dictează puterea maritimă a acestuia prin dezvoltarea programelor sau planurilor navale care privesc dezvoltarea flotelor comerciale și militare, dezvoltarea învățământului specific maritim, practic, dezvoltarea societății maritime românești.

Pe lângă multe alte articole specifice apărute în Revista Marina Română, cum ar fi „Ofensiva și defensivă navală” (nr. 4, 1929), în numărul 3, al respectivei publicații, în articolul „Flota de mare, datorie a neamului nostru”³⁵, sunt reliefate aspecte ale necesității dezvoltării marinei la Marea Neagră.

În lucrarea „Avem nevoie de Marina Militară”³⁶, autorii, comandorii Eugeniu Roșca (1884-1950) și Emanoil Koslinski (1889-1951), notează că „este de o importanță capitală pentru un stat care are deschisă calea mării să-și creeze o flotă comercială națională și ... nu se poate concepe dezvoltarea marinei comerciale fără a crea și dezvolta în paralel Marina Militară, menită să o apere. Ambele marine sunt indisolubil legate: ele constituie împreună puterea maritimă a țării”³⁷. De asemenea, un punct important atins în carte este acela privind definirea puterii maritime în strânsă legătură cu factorul economic, politic, social și militar. „Planul naval”, prezentat în lucrare, stabilește tipul, caracteristicile și numărul navelor, compunerea flotei aeriene, organizarea bazei navale, materialul necesar apărării coastelor, materialul necesar formării personalului etc.

Prin lucrarea sa „Strategia navală”³⁸, apărută în publicația Marina Română, în anul 1930, locotenent-comandorul Horia Macellariu (1894-1989), citând din tratatul „Teorii Strategice”, aparținând profesorului de strategie navală, amiralul francez Castex, introduce termeni și concepte noi în gândirea militară maritimă românească. Astfel, el prezintă *generalități ale strategiei*, dar și noțiuni specifice ale strategiei navale prin nominalizarea misiunilor forțelor navale în ceea ce privește comunicațiile maritime, cu evoluția și influența acestora asupra dezvoltării statului, dar și analiza noțiunii de stăpânire a mării.

În urma participării marinei militare la Primul Război Mondial, care, practic, era o a doua confruntare militară la care participa (prima fiind Războiul de Independență, din anul 1877), apar și primele analize proprii în privința misiunilor executate. Astfel, căpitanul Eugen Săvulescu

(1901-1964) publică articolul „Aspirațiile României moderne și politica noastră navală” în *Revista Ligii Navale Române*.

Perioada interbelică reprezintă o perioadă de ascensiune pentru puterea maritimă a României, astfel că se dezvoltă marina militară și cea comercială prin achiziția de platforme navale (nave, hidroavioane, submarine), prin creșterea numărului de personal, a instituțiilor cu profil specific de marină.

De la înființarea ei și până la izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, Marina Română a trecut printr-un lung șir de programe/planuri navale de dezvoltare, acestea avându-și originea în anul 1881, când a fost trimis, spre aprobare Regelui Carol I, primul program naval; acestuia i-a urmat cel din 1888, apoi momentul 1906, când marina primește un fond consistent. Ulterior, în anul 1921 apare un al patrulea program, de modernizare, urmat de cel din 1924, care, deși îi fuseseră înjumătățite fondurile, a fost realizat în mare parte. Al șaselea program naval, cel din 1929, a fost denumit Programul Naval al României, elaborat în două variante, maximală și minimală. Anul 1938 aduce un nou program naval, urmat de cel din 1939, care cuprinde și studii privind situația navală a României față de eventualii adversari, iar cel de-al nouălea program, elaborat în anul 1940, reprezenta un document programatic, numit și Planul de Înzestrare a Marinei Militare „Ipoteza 15”³⁹.

Elanul dezvoltării a fost stopat prin intrarea României în cel de-al Doilea Război Mondial, iar consecințele acestui război au fost dezastruoase atât pentru marina militară, cât și pentru cea comercială. Însă, începând cu anul 1960, odată cu venirea la guvernare a Partidului Comunist, România avea să cunoască cea mai înfloritoare perioadă din punct de vedere maritim. Al doilea Război Mondial, prin campaniile sale navale, a scos în evidență importanța puterii maritime. Astfel, marina militară și comercială a României și-a început ascensiunea printr-un amplu program de înzestrare.

Deși România se afla sub sfera de influență a Uniunii Sovietice, specialiștii militari analizau și operele autorilor vestici, iar unul dintre marii teoreticieni ai perioadei comuniste a fost generalul maior Corneliu Soare, sub redacția căruia s-au publicat o serie de cărți, printre care amintim: „Teorii militare contemporane”, „Istoria gândirii militare

românești” etc. Concluzia specialiștilor militari români privitor la strategie este că „subordonarea strategiei militare față de politica statului a fost și rămâne o necesitate obiectivă, determinată de esența războiului ca fenomen social”⁴⁰.

Utilizarea tehnologiilor ca multiplicatori de forță, începând cu Războiul din Golf din anul 1991, a scos în evidență faptul că tehnologia nu mai poate fi exclusă în totalitate din ecuația strategică.

În prezent, nivelul dezvoltării științei și tehnologiilor, precum și utilizarea acestora în luptă au puterea de a influența deopotrivă politicile statului și arta militară. Mai mult decât atât, domeniul militar al inovațiilor începe să fie depășit de cel civil, cucerirea spațiului de către firmele comerciale ridică mari semne de întrebare în ceea ce privește abordarea militară a amenințărilor din sfera cosmosului, și aici mă refer la sistemele și echipamentele militare care utilizează undele satelitare (sisteme de poziționare, de navigație, sisteme de comunicații etc.).

În ceea ce privește domeniul maritim, specialiștii militari ai prezentului apreciază că o „strategie trebuie să fie definită de următoarele caracteristici: să fie proactivă și anticipativă; să fie ierarhică, adică să definească clar obiectivele, să definească și să identifice căile de realizare, să identifice și să ofere posibilitatea dezvoltării mijloacelor pentru îndeplinirea obiectivelor”⁴¹, iar absența unei strategii maritime a României creează un vid pentru securitatea economică și națională.

Concluzii

Putem afirma că elementele definitorii ale unei strategii își au fundamentul într-o analiză pertinentă a stării de fapt în care ne aflăm, urmată de identificarea cât mai reală a aspectelor critice care necesită îmbunătățire, iar acestea vor fi transpuse în politicile orientate către soluționare, finalizând cu o acțiune coerentă și coordonată către realizarea politicilor orientative.

Esența unei strategii nu se referă doar la a da orientări de realizare, ci la o orientare bazată pe resursele avute la dispoziție care, în cele mai multe cazuri, au rolul de a restrânge aria acțională. Astfel, constrângerile și restricțiile se aplică și în cazul dezvoltării strategiilor. Un alt aspect foarte important este acela că obiectivele propuse trebuie să fie cuantificabile și realizabile.

De cele mai multe ori, în adoptarea unei strategii, se fac următoarele greșeli: diagnostic

greșit, planificare eronată a resurselor, stabilirea unor obiective prea îndrăznețe sau prea ușor de realizat și, nu în ultimul rând, prezumții false privind propria competență.

Strategia nu trebuie privită ca un produs al unor entități politice sau politico-militare, ci este mai curând un proces, care evoluează pe măsură ce condițiile se schimbă.

Consider că dezvoltarea unei culturi strategice bazate pe acumulările proprii, dobândite istoric, dar și împrumutate, ne-ar putea orienta către adoptarea și implementarea unei strategii maritime coerente și realiste, iar acest proces va determina creșterea puterii maritime a României.

Consider că este necesară distincția dintre strategia maritimă națională și strategia navală, prima referindu-se la accelerarea și punerea în valoare a puterii maritime a statului, iar cea de-a doua bazându-și cursurile de acțiune pe puterea navală, i.e. forțele navale, însă nelimitându-se doar la folosirea exclusivă a acestora, ci mai curând la implicarea tuturor categoriilor de forțe, unul dintre obiectivele acesteia fiind securitatea liniilor de comunicații maritime proprii. Lansarea unei strategii maritime care să integreze aspecte care țin de revizuirea legislației maritime, de reforma administrațiilor maritime și portuare, de formarea unei flote comerciale (componenta strategică a securității statului), de proiecte de finanțare și de participarea la proiectele maritime internaționale va permite dezvoltarea și exploatarea mării în folosul statului.

Parcursul traseului evolutiv al gândirii maritime românești până în prezent este o exigență firească pentru înțelegerea progresului înregistrat de-a lungul anilor, iar realizarea periodică a unor sinteze va scoate în evidență atât particularitatea, cât și originalitatea specialiștilor militari autohtoni. În urma acestei analize, un aspect foarte important de punctat este că știința militară, pentru a-și teoretiza conținutul, are nevoie atât de teoreticieni, cât și de practicieni.

Maritimitatea României reprezintă poarta statului către un viitor mai bun. De altfel, puterea unui stat cu ieșire la mare este condiționată de dezvoltarea maritimă a statului, respectiv de industria maritimă cu tot ce implică ea, porturi și terminale portuare, șantierul naval, explorarea și exploatarea mediului marin, inclusiv turismul, care reprezintă obiective strategice, iar protejarea



acestora necesită o forță navală puternică, nu neapărat numeroasă, însă suficient dotată și foarte bine instruită.

NOTE:

1 Lawrence Freedman, *Strategy: A History*, Oxford University Press, New York, 2013, p. x.

2 Everett Wheeler, *Stratagem and the Vocabulary of Military Trickery*, Editura E.J. Brill, New York, 1988, pp. 2-5.

3 Sun Tzu, *Arta Războiului*, Editura Cartex, București, 2020, pp. 22, 27, 35, 123.

4 Edward A. Thibault, "Thucydides on the influence of sea power", *Naval War College Review*, vol. 25, no. 4, 1973, pp. 31- 35, www.jstor.org/stable/44639794, accesat la 07.08.2021.

5 Lawrence Freedman, *op.cit.*, pp. 72-73.

6 *Ibidem*.

7 Paul-Gédéon Joly de Maizeroy, *Théorie de la guerre* (Lausanne, 1777) și *Cours de tactique* (Paris, 1785), apud Gat Azar, *A History of Military Thought: From the Enlightenment to the Cold War*, Oxford University Press, New York, 2001, pp. 42-44.

8 Antoine-Henri Jomini, *The Art of War*, ebook, <https://www.gutenberg.org/files/13549/13549-h/13549-h.htm>, accesat la 20.07.2021.

9 *Ibidem*, p. 48.

10 Carl von Clausewitz, *Despre Război*, Editura Antet, București, 2020, pp. 72-75.

11 Adrian Lesenciuc, *Gândirea Militară Românească sub amprenta Clausewitziană*, <https://gmr.mapn.ro/app/webroot/fileslib/upload/files/clausewitz.pdf>, accesat la 07.08.2021.

12 <https://www.quotes.net/authors/Helmuth+von+Moltke+the+Elder>, accesat la 07.08.2021.

13 Milan Vego, *Naval Classical Thinkers and operational art*, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/AD1014479.pdf>, accesat la 05.08.2021; Adrian Filip, *Puterea maritimă, factor de influență în evoluția umanității*, Editura Direcției Hidrografice Maritime, Constanța, 2011, p. 74.

14 Milan Vego, *op.cit.*, pp. 6-7.

15 Raoul Castex, *Strategic Theories*, Selections translated and edited by Eugenia C. Kiesling, Naval Institute Press, 1994, Annapolis, pp. 21-22.

16 Milan Vego, *op.cit.*, pp. 14-15.

17 Adrian Filip, *op.cit.*, p. 74.

18 Clyde A. Smith, "The meaning and significance of the Gorshkov articles", *Naval War College Review*, vol. 26, no. 5, 1974, pp. 18-37, www.jstor.org/stable/44641470, accesat la 05.08.2021.

19 B.H. Liddell Hart, *Strategy*, Ediția a 2-a, New American Library, New York, 1974, pp. 321-322.

20 *Ibidem*, p. 321.

21 *Ibidem*, p. 322.

22 Edward N. Luttwak, *Strategy: The Logic of War and Peace*, 2nd ed., Harvard University Press, Londra, 2003, p. 113.

23 Edward N. Luttwak, "The Operational Level of War", *International Security*, vol. 5, no. 3, 1980, pp. 61-79, www.jstor.org/stable/2538420, accesat la 21.07.2021.

24 Hew Strachan, *The Direction of War*, Cambridge University Press, Londra, 2013, p. 38.

25 Lawrence Freedman, *Strategy: A History*, Oxford University Press, New York, 2013, p. 206.

26 <https://www.armyupress.army.mil/journals/military-review/online-exclusive/2018-ole/may/military-strategy/>, accesat la 25.07.2021.

27 *Ibidem*.

28 Hew Strachan, *op.cit.*, p. 12.

29 Colin Gray, *Strategy Bridge*, Oxford University Press, Londra, 2010, p. 43.

30 Geoffrey Till, *Seapower: a guide for the twenty-first century*, Ediția a 3-a, Editura Routledge, New York, 2013, pp. 87-115.

31 https://www.navy.ro/despre/istoric/istoric_02.php, accesat la 05.08.2021.

32 Marian Petcu, *Istoria jurnalismului din România în date: enciclopedie cronologică*, ebook, Editura Polirom, București, 2013, p. 1874.

33 „Din gândirea militară a înaintașilor noștri”, *Revista Marina Română*, https://www.navy.ro/media/revista_mr/numere/rmr03.pdf, accesat la 08.08.2020.

34 Cdr. Ioan Bălănescu, *Conferința „Puterea maritimă ca factor de civilizație și de apărare națională”*, Liga Navală Română, 1928, București, apud Adrian Filip, *op.cit.*, p. 70.

35 Marian Moșneagu, *Presa Marinei Române, dicționar bibliografic*, Editura Militară, București, 2011, p. 205.

36 *Ibidem*, p. 147.

37 Marian Moșneagu, Constantin Manea, *Dreptul mării în timp de pace și de război*, Editura Mica Valahie, București, 2011, p. 355.

38 Marian Moșneagu, *op.cit.*, p. 136.

39 Silvia Ioniță, „Programul Naval din 1938 pentru Marea Neagră și Dunăre”, *Comunicări Științifice Collegium Mediense*, pp. 125-135, apud C. Greavu, „Programele navale în Marina Română. 1880-1943”, *Anuarul Muzeului Marinei Române*, II, 1999.

40 Corneliu Soare ș.a., *Probleme filosofice ale științei militare*, Editura Militară, București, 1987, p. 102

41 Lucian Scipanov, „Posibile soluții de realizare a unei strategii naționale de securitate. Identificarea locului strategiei maritime”, *Revista Gândirea Militară Românească*, nr. 3, 2020.

BIBLIOGRAFIE

Azar Gat, *A History of Military Thought: From the Enlightenment to the Cold War*, Oxford University Press, New York, 2001.

Beaufre A., *Introducere în strategie. Strategia acțiunii*, Editura Militară, București, 1974.

Castex Raoul, *Strategic Theories*, Selections translated and edited by Eugenia C. Kiesling, Naval Institute Press, Annapolis, 1994.

Clausewitz Carl von, *Despre Război*, Editura Antet, București, 2020.



Filip Adrian, *Puterea maritimă, factor de influență în evoluția umanității*, Editura Direcției Hidrografice Maritime, Constanța, 2011.

Freedman Lawrence, *Strategy: A History*, Oxford University Press, New York, 2013.

Gray Colin, *Strategy Bridge*, Oxford University Press, Londra, 2010.

Greavu C., „Programele navale în Marina Română. 1880-1943”, *Anuarul Muzeului Marinei Române*, II, 1999.

Hanganu Marius, *Putere Maritimă și Putere Navală*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2001.

Hart B.H. Liddell, *Strategy*, Ediția a 2-a, New American Library, New York, 1974.

Jomini Antoine-Henri, *The Art of War*, ebook <https://www.gutenberg.org/files/13549/13549-h/13549-h.htm>

Lesenciuc Adrian, *Gândirea Militară Românească sub amprenta Clausewitziană*, <https://gmr.mapn.ro/app/webroot/fileslib/upload/files/clausewitz.pdf>

Logofătu Gheorghe, *Elemente de strategie militară*, Editura Militară, București, 1975.

Luttwak Edward N., ”The Operational Level of War”, *International Security*, vol. 5, no. 3, 1980, www.jstor.org/stable/2538420

Luttwak Edward N., *Strategy: The Logic of War and Peace, 2nd ed.*, Harvard University Press, Londra, 2003.

Maizeroy P.G. Joly, *Course de tactique*, Londra, 1781.

Moșneagu Marian, *Presa Marinei Române, dicționar bibliografic*, Editura Militară, București, 2011.

Petcu Marian, *Istoria jurnalismului din România în date: enciclopedie cronologică*, ebook, Editura Polirom, București, 2013.

Scipanov Lucian, „Posibile soluții de realizare a unei strategii naționale de securitate. Identificarea locului strategiei maritime”, *Revista Gândirea Militară Românească*, nr. 3, 2020.

Smith Clyde A., ”The meaning and significance of the Gorshkov articles”, *Naval War College Review*, vol. 26, no. 5, 1974, www.jstor.org/stable/44641470VEGO, Milan, *Naval Classical Thinkers and operational art*, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/AD1014479.pdf>

Soare Corneliu ș.a., *Probleme filosofice ale științei militare*, Editura Militară, București, 1987.

Strachan Hew, *The Direction of War*, Cambridge University Press, Londra, 2013.

Sun Tzu, *Arta Războiului*, Editura Cartex, București, 2020.

Thibault Edward A., ”Thucydides on the influence of sea power”, *Naval War College Review*, vol. 25, no. 4, 1973, www.jstor.org/stable/44639794

Till Geoffrey, *Seapower: a guide for the twenty-first century*, Ediția a 3 a, Editura Routledge, New York, 2013.

Wheeler Everett, *Stratagem and the Vocabulary of Military Trickery*, Editura E.J. Brill, New York, 1988.

<https://www.quotes.net/authors/Helmuth+von+Moltke+the+Elder>

https://www.navy.ro/despre/istoric/istoric_02.php

<https://www.armyupress.army.mil/journals/military-review/online-exclusive/2018-ole/may/military-strategy/>



ASIGURAREA SECURITĂȚII JURIDICE ÎN CONTEXTUL EVOLUȚIEI AMENINȚĂRILOR CIBERNETICE

ENSURING LEGAL SECURITY IN THE CONTEXT OF THE EVOLUTION OF CYBER THREATS

Lt.col.drd. Sorina Ana MANEA*

Asigurarea securității juridice, condiție primară a statului de drept, este, astăzi, potențată de dinamica și complexitatea impactului spațiului cibernetic. Deși, în general, atunci când se discută de amenințări cibernetice, problema este abordată din perspectiva atacurilor asupra rețelelor și sistemelor informatice, amenințări complexe de natură cibernetică pot fi generate și de sistemul de drept. Captarea și prelucrarea datelor cu caracter personal se desfășoară printr-un proces pe care îl numim Big data, care asigură conversia vieții cotidiene într-un flux de date. Rezultatul este un nou mod de viață socială, bazat pe urmărirea continuă și care oferă oportunități fără precedent de discriminare socială și influență comportamentală. Prin prezentul demers, încercăm să supunem dezbaterii garantarea unui climat de stabilitate, creat prin sistemul de drept, în contextul amenințărilor cibernetice.

Ensuring legal security, a primary condition of the rule of law, is nowadays enhanced by the dynamics and complexity of the impact of cyberspace. Although in general, when discussing cyber threats, the issue is approached from the perspective of attacks on network systems and information systems, complex cyber threats can also be generated by the legal system. The collection and processing of personal data is carried out through a process we call Big data, which ensures the conversion of everyday life into a data stream. The result is a new way of social life, based on continuous follow-up and offering unprecedented opportunities for social discrimination and behavioral influence. With this approach we are trying to submit to the debate the guarantee of a climate of stability created by the legal system in the context of cyber threats.

Cuvinte-cheie: securitate juridică; securitate cibernetică; apărare și securitate națională.

Keywords: legal security; cyber security; defence and national security.

Supremația legii este consacrată prin articolul 1, alineatul 5 din Constituție¹. Însemnătatea acestui concept fundamental în practică este că, pe lângă respectarea legii de către întreaga populație, și instituțiile statului au, de asemenea, obligația respectării legii, iar dintre toate instituțiile statului, autoritatea legiuitoare este cea căreia îi incumbă cel mai stringent necesitatea îndeplinirii acestei obligații, în sensul că activitatea de legiferare trebuie să se realizeze în limitele și în conformitate cu legea fundamentală.

Parlamentul fiind unica autoritate deținătoare a competenței de legiferare, ca rezultat al îndeplinirii puterii legislative, are și o obligație suplimentară,

și anume să asigure calitatea legii, întrucât aceasta trebuie cunoscută și înțeleasă de subiecții săi. Necesitatea cunoașterii și înțelegerii legii, ca urmare a formulării acesteia de o manieră clară, precisă și previzibilă, reprezintă modalitatea de respectare a principiului securității juridice, din perspectiva destinatarilor ei.

Securitatea juridică, ca principiu, este consacrată în dreptul comunitar, dar și la nivelul jurisprudenței și presupune obligativitatea ca legea să asigure destinatarilor ei abilitatea de a-și adapta comportamentul cu certitudine² și, de asemenea, să protejeze subiecții de drept împotriva folosirii arbitrare a puterii statului³. În acest sens, Curtea de Justiție a Comunităților Europene a statuat: „Trebuie reamintit în acest sens că principiul protecției încrederii legitime și principiul securității juridice

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: sorinaman2@yahoo.com

fac parte din ordinea juridică comunitară și trebuie respectate de statele membre atunci când exercită competențele care le sunt conferite de directivele comunitare”⁴.

Principiul securității juridice exprimă faptul că cetățenii trebuie protejați împotriva incertitudinii și nesiguranței, generată de normele juridice și de interpretarea neunitară a acestora, „contra unui pericol care vine chiar din partea dreptului, contra unei insecurități pe care a creat-o dreptul sau pe care acesta riscă s-o creeze”⁵.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat importanța asigurării accesibilității și previzibilității legii, statuând că „nu poate fi considerată «lege» decât o normă enunțată cu suficientă precizie, pentru a permite individului să-și regleze conduita. Individul trebuie să fie în măsură să prevadă consecințele ce pot decurge dintr-un act determinat”⁶; „o normă este previzibilă numai atunci când este redactată cu suficientă precizie, în așa fel încât să permită oricărei persoane – care, la nevoie, poate apela la consultanță de specialitate – să își corecteze conduita”⁷; „în special, o normă este previzibilă atunci când oferă o anume garanție contra atingerilor arbitrare ale puterii publice”⁸.

Ca urmare a consacrării principiului accesibilității și previzibilității în dreptul comunitar, și, implicit, în temeiul art. 11 din Constituție, a fost dezvoltat și principiul încrederii legitime. Potrivit jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene⁹, principiul încrederii legitime impune ca legislația să fie clară și previzibilă, unitară și coerentă și impune limitarea posibilităților de modificare a normelor juridice¹⁰.

Printre altele, principiul securității juridice este strâns legat de asigurarea interpretării unitare a legii. În acest sens, în cauza Păduraru împotriva României 2005, Curtea europeană a drepturilor omului a statuat că „în lipsa unui mecanism care să asigure coerența practicii instanțelor naționale, asemenea divergențe profunde de jurisprudență, ce persistă în timp și țin de un domeniu ce prezintă un mare interes social, sunt de natură să dea naștere unei incertitudini permanente (*mutatis mutandis*, *Sovtransavto Holding*, citată mai sus, § 97) și să diminueze încrederea publicului în sistemul judiciar, care reprezintă una dintre componentele fundamentale ale statului de drept”¹¹.

Menținerea securității juridice și a încrederii destinatarilor legii în sistemul de drept se realizează

și prin instituirea de garanții contra atingerilor provocate de folosirea arbitrară a puterii publice, o astfel de garanție fiind controlul democratic, exercitat de Parlament asupra autorității executive.

Relevanța principiului securității juridice, precum și a principiilor corelative¹² devine și mai evidentă în contextul în care domeniul cibernetic este, astăzi, o componentă vitală a societății. Până în prezent, România nu dispune de o legislație sistematică în domeniul cibernetic care să fie corelată corespunzător cu legislația în domeniul apărării țării și securității naționale, deși Curtea Constituțională a României a reținut că securitatea cibernetică este intrinsec legată de apărarea țării și de securitatea națională¹³.

Cu toate că în prezent, din perspectiva protecției infrastructurii sistemelor informatice, precum și a instituțiilor de drept public sau privat, competente să implementeze politici de securitate, în sensul protocoalelor informatice de menținere a securității rețelelor și sistemelor informatice, sunt aplicabile prevederile Legii nr. 362/2018 privind asigurarea unui nivel comun ridicat de securitate a rețelelor și sistemelor informatice, care transpune în totalitate Directiva (UE) 2016/1.148¹⁴, garanțiile oferite cetățenilor împotriva folosirii arbitrare a puterii statului sunt greu de identificat. Astfel, controlul activității autorității naționale în domeniul securității rețelelor și sistemelor informatice este realizat de Consiliul Suprem de Apărare a Țării¹⁵, în calitatea sa de organizator și coordonator al activităților care privesc apărarea țării și securitatea națională. Însă, având în vedere natura constituțională a domeniului securității naționale, precum și impactul pe care un eventual eșec în asigurarea securității cibernetice îl poate avea asupra securității naționale, eventualitatea controlului democratic prin puterea legislativă pare mai adecvată.

În același sens și Curtea constituțională a României¹⁶ a reținut că Parlamentul european a precizat, în Amendamentul 10a), că, „având în vedere diferențele dintre structurile naționale de guvernare și pentru a menține mecanismele sectoriale deja existente sau organismele de supraveghere și de reglementare ale Uniunii și a evita suprapunerile, statele membre ar trebui să dispună de competența de a desemna mai multe autorități naționale competente responsabile



cu îndeplinirea atribuțiilor legate de securitatea rețelelor și a sistemelor informatice ale operatorilor de piață vizați de prezenta directivă. Cu toate acestea, pentru a asigura o bună cooperare și comunicare transfrontalieră, este necesar ca fiecare stat membru să desemneze un singur punct de contact responsabil pentru cooperarea transfrontalieră la nivelul Uniunii, fără a aduce atingere mecanismelor de reglementare sectoriale. În cazul în care structura sa constituțională sau alte prevederi o impun, un stat membru ar trebui să fie în măsură să desemneze o singură autoritate care să îndeplinească atribuțiile autorității competente și ale punctului unic de contact. Autoritățile competente și punctele unice de contact ar trebui să fie organisme civile, care să funcționeze integral pe baza controlului democratic, și nu ar trebui să desfășoare activități în domeniul informațiilor, al aplicării legii sau al apărării și nici să fie legate organizațional în vreun fel de organisme active în aceste domenii”¹⁷.

Observațiile Parlamentului European referitoare la separarea autorităților competente în domeniul securității cibernetice și la cele din domeniul informațiilor, al aplicării legii sau al apărării sunt semnificative, mai ales în contextual actual al dezbaterii privind afectarea libertăților fundamentale ale omului prin măsuri restrictive, dispuse în temeiul unor norme legale echivoce. În acest sens se constată că, în ultimii șapte ani, Curtea Constituțională a dezvoltat o bogată jurisprudență în materia accesului, prelucrării și stocării de către structurile de forță ale statului de date și informații, protejate prin art. 26 și 53 din Constituția României. Acest intens proces de control constituțional a generat modificări semnificative în legislația din domeniul apărării țării și securității naționale, ceea ce denotă că legiuitorul nu a acordat atenția cuvenită calității actelor normative și deci putem spune că a generat inconsecvențe în respectarea principiului securității juridice și mai ales a principiului încrederii legitime.

De asemenea, de respectarea principiului securității juridice sunt legate și aspectele referitoare la prelucrarea și stocarea datelor de trafic referitoare la abonați și la utilizatori de către furnizorul unei rețele publice de comunicații electronice sau de către furnizorul unui serviciu de comunicații electronice destinat publicului. Astfel, în 6 octombrie 2020, Curtea de Justiție a Uniunii Europene (CJUE)

s-a pronunțat asupra faptului că Directiva privind confidențialitatea electronică⁸ nu permite statelor membre ale UE să adopte legislație menită să restrângă domeniul de aplicare a obligațiilor sale de confidențialitate, cu excepția cazului în care sunt respectate principiile generale ale dreptului UE, în special principiul proporționalității, precum și drepturile fundamentale, prevăzute de Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene¹⁹. Cauzele deduse judecării privesc Regatul Unit, Franța și Belgia, state a căror legislație prevedea obligativitatea, pentru furnizorii de servicii de comunicații electronice, de a transmite autorităților publice datele despre trafic și locație ale persoanelor fizice sau de a păstra aceste date într-un mod general și nediscriminatoriu, precum și de stocare a acestor date pe diferite intervale de timp. Motivul pentru o asemenea prevedere în legislația statelor menționate îl constituia protecția securității naționale. CJUE a stabilit însă că astfel de legi intră în domeniul de aplicare a directivei sus-menționate, reținând că: „deși revine statelor membre să își definească interesele esențiale de securitate și să adopte măsuri adecvate pentru a le asigura intern și extern securitatea națională, simplul fapt că a fost luată o măsură națională, în scopul protejării securității naționale nu poate face ca legislația UE să nu fie aplicabilă și să scutească statele membre de obligația lor de a respecta această lege”²⁰.

CJUE a stabilit limitări în ceea ce privește capacitatea statelor membre de a restrânge domeniul de aplicare a directivei, precizând: „trebuie avut în vedere faptul că protecția dreptului fundamental la viață privată impune [...] ca derogările și limitările privind protecția datelor cu caracter personal să fie aplicate numai în măsura în care sunt strict necesare”²¹, directiva excluzând dispozițiile naționale care impun furnizorilor să păstreze date generale și nediscriminatorii privind traficul și localizarea, ca măsură preventivă pentru protejarea securității naționale și combaterea criminalității.

Cu toate acestea, CJUE a prevăzut, de asemenea, mai multe situații în care statele membre pot deroga de la cerințele generale de confidențialitate ale directivei, în scopul protejării securității naționale, combaterii criminalității grave și prevenirii amenințărilor grave împotriva securității publice, cu condiția ca: să prevadă aceste derogări clar și precis; să fie implementate cerințe materiale și procedurale; persoanele în cauză să aibă garanții

efective împotriva oricărui abuz. În special, CJUE a autorizat ordinele care impun furnizorilor să întrețină păstrarea generală și nediscriminatorie a datelor privind traficul și localizarea, precum și stocarea țintită, în cazul în care un stat membru se confruntă cu o amenințare gravă la adresa securității naționale care se dovedește a fi autentică, prezentă sau previzibilă, atâta timp cât măsura este supusă controlului electiv al unei instanțe sau organism administrativ independent, fiind dispusă pentru o perioadă de timp considerată strict necesară.

În România, legea prevede că datele de trafic referitoare la abonați și la utilizatori, stocate de către furnizorul unei rețele publice de comunicații electronice sau de către furnizorul unui serviciu de comunicații electronice, destinat publicului, trebuie să fie șterse ori transformate în date anonime, atunci când nu mai sunt necesare transmiterii unei comunicări, dar nu mai târziu de 3 ani de la data efectuării comunicării²².

Concluzii

Prin urmare, elementele pe care se bazează principiul securității juridice sunt certitudinea și predictibilitatea legii. Acestea sunt necesare pentru a menține încrederea legitimă a cetățenilor în sistemul de drept și, în subsidiar, în autoritățile statului, fie ele reprezentante ale puterii legislative, executive sau judecătorești. Apreciem că respectarea principiului securității juridice este o cerință pentru protejarea securității sociale, componentă a securității naționale.

NOTE:

1 *** *Constituția României, Monitorul Oficial nr. 767, din 31 octombrie 2003.*

2 Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat în Hotărârea din 26 aprilie 1979, pronunțată în Cauza Sunday Times împotriva Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, paragraful 49 că „nu poate fi considerată ca «lege» decât o normă enunțată cu suficientă precizie, pentru a permite individului să-și regleze conduita. Individul trebuie să fie în măsură să prevadă consecințele ce pot decurge dintr-un act determinat”, sens în care „o normă este previzibilă numai atunci când este redactată cu suficientă precizie, în așa fel încât să permită oricărei persoane – care, la nevoie poate apela la consultanță de specialitate – să își corecteze conduita” și atunci când „oferă o anume garanție contra atingerilor arbitrare ale puterii publice”. Principiul securității juridice se corelează cu principiul încrederii legitime (Cauzele *Facini Dori c. Recreb Srl*, care impune ca legislația să fie clară și predictibilă, unitară și coerentă, limitarea posibilităților de modificare a normelor juridice, stabilitatea regulilor instituite

prin acestea, 1994, <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/rezumat-cjue/61992J0091.pdf>; Foto-Frost c. *Hauptzollamt Lübeck-Ost*, 1987, https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-05/tra-doc-ro-arret-c-0314-1985-200802165-05_00.pdf, accesate la 10.09.2021.

3 *** *Tratatul privind Uniunea Europeană și Comunicarea comisiei către Parlamentul European, Consiliul European și Consiliu COM(2019) 163 final*, din 03.03.2019, Art. 21, Consolidarea în continuare a statului de drept în cadrul Uniunii, Introducere, para. 2, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0163&from=EN>, accesat la 10.09.2021.

4 *** *Cauza C-381/97*, Belgocodex, para. 26, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61997CJ0381&from=EN>, accesat la 10.09.2021.

5 Artin Sarchizian, *Principiul securității juridice*, 14.04.2019, <http://www.drepturile-omului.eu/jurnalul/jurnalul-drepturilor-omului-nr-12019/params/post/1768664/principiul-securitatii-juridice>, accesat la 10.09.2021.

6 *** *Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului Sunday Times contra Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, 1979*, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57584>, accesat la 10.09.2021.

7 *** *Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului Rotaru împotriva României, 2000*, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58586>, accesat la 10.09.2021.

8 *** *Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului Damman împotriva Elveției, 2005*, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-75174>, accesat la 10.09.2021.

9 *** *Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene în cauza Faccini Dori vs Recreb Srl, 1994*, para. 21 și urm., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:61992CJ0091&from=EN#Footnote*, accesat la 10.09.2021; *Foto-Frost v Hauptzollamt Lübeck-Ost, 1987*, para. 9, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:61985CJ0314&from=EN>, accesat la 10.09.2021.

10 *** *Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene din 24.03.2011, ISD Polska sp. z o.o. și alții împotriva Comisiei Europene, Cauza C-369/09 P*. „Orice particular are dreptul să se prevaleze de principiul protecției încrederii legitime, în cazul în care se află într-o situație din care reiese că administrația comunitară, prin furnizarea unor asigurări precise, l-a determinat să nutrească speranțe întemeiate (Hotărârea din 16 decembrie 1987, Delauche/Comisia, 111/86, Rec., p. 5345, punctul 24, Hotărârea din 25 mai 2000, Kögler/Curtea de Justiție, C-82/98 P, Rec., p. I-3855, punctul 33, precum și Hotărârea din 22 iunie 2006, Belgia și Forum 187/Comisia, C-182/03 și C-217/03, Rec., p. I-5479, punctul 147). În plus, asigurările date trebuie să fie conforme cu normele aplicabile (Hotărârea din 20 iunie 1985, Pauvert/Curtea de Conturi, 228/84, Rec., p. 1969, punctele 14 și 15, Hotărârea din 6 februarie 1986, Vlachou/Curtea de Conturi, 162/84, Rec., p. 481, punctul 6)”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:62009CJ0369>, accesat la 10.09.2021.

11 *** *Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului Păduraru împotriva României 2005*, para. 99 și urm., <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/72598>, accesat la 10.09.2021.



12 Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat în Hotărârea din 26 aprilie 1979, pronunțată în Cauza Sunday Times împotriva Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, paragraful 49 că „nu poate fi considerată ca «lege» decât o normă enunțată cu suficientă precizie, pentru a permite individului să-și regleze conduita. Individul trebuie să fie în măsură să prevadă consecințele ce pot decurge dintr-un act determinat”, sens în care „o normă este previzibilă numai atunci când este redactată cu suficientă precizie, în așa fel încât să permită oricărei persoane – care, la nevoie poate apela la consultanță de specialitate – să își corecteze conduita” și atunci când „oferă o anume garanție contra atingerilor arbitrare ale puterii publice”. Principiul securității juridice se corelează cu principiul încrederii legitime (Cauzele *Facini Dori c. Recreb Srl*, care impune ca legislația să fie clară și predictibilă, unitară și coerentă, limitarea posibilităților de modificare a normelor juridice, stabilitatea regulilor instituite prin acestea, 1994, <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/rezumat-cjue/61992J0091.pdf>; Foto-Frost c. *Hauptzollamt Lübeck-Ost*, 1987, https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-05/tra-doc-ro-arret-c-0314-1985-200802165-05_00.pdf, accesate la 10.09.2021.

13 Decizia Curții Constituționale nr. 455/2018 referitoare la admiterea obiecției de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii privind asigurarea unui nivel comun ridicat de securitate a rețelelor și sistemelor informatice și Decizia Curții Constituționale nr. 17/2015 asupra admiterii obiecției de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii privind securitatea cibernetică a României.

14 *** *Directiva (UE) a Parlamentului European și a Consiliului 2016/1.148, din 6 iulie 2016 privind măsuri pentru un nivel comun ridicat de securitate a rețelelor și a sistemelor informatice în Uniune, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, seria L, nr. 194, din 19 iulie 2016.*

15 *** *Hotărârea Guvernului nr. 494, din 11 mai 2011 privind înființarea Centrului Național de Răspuns la Incidente de Securitate Cibernetică – CERT-RO.*

16 *** *Decizia Curții Constituționale nr. 17/2015 asupra admiterii obiecției de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii privind securitatea cibernetică a României.*

17 *** *Raportul PE 514.882v02-00, din 12.02.2014 referitor la propunerea de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind măsuri de asigurare a unui nivel comun ridicat de securitate a rețelelor și a informației în Uniune (COM(2013)0048 - C7-0035/2013 - 2013/0027(COD)), https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-7-2014-0103_RO.html?redirect, accesat la 10.09.2021.*

18 *** *Directiva 2002/58/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 iulie 2002 privind prelucrarea datelor personale și protejarea confidențialității în sectorul comunicațiilor publice (Directiva asupra confidențialității și comunicațiilor electronice), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2009/136/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 noiembrie 2009, Art. 15. alin (1), <https://www.dataprotection.ro/servlet/ViewDocument?id=201>, accesat la 10.09.2021.*

19 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=DE>, accesat la 10.09.2021.

20 http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=232084&text=&dir=&doclang=RO&part=1&occ=first&mode=DOC&pageIndex=0&cid=5875047#Footnote*, accesat la 10.09.2021.

21 *** *Hotărârea Curții de Justiție a UE (Camera a doua), 14 februarie 2019, privind prelucrarea datelor cu caracter personal, Directiva 95/46/CE, Art. 3, Domeniu de aplicare; Înregistrare video a unor agenți de poliție în incinta unei secții de poliție în timpul îndeplinirii unor acte de natură procedurală; Publicare, pe un site internet, a înregistrărilor video, Art. 9, Prelucrarea datelor cu caracter personal numai în scopuri jurnalistice; Noțiune; Libertatea de exprimare; Protecția vieții private, para. 64, https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=210766&text=&dir=&doclang=RO&part=1&occ=first&mode=req&pageIndex=0&cid=14089710, accesat la 10.09.2021.*

22 *** *Legea nr. 506/ 2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice, cu modificările și completările ulterioare, Art. 5.*

BIBLIOGRAFIE

*** *Decizia Curții Constituționale nr. 17/2015 asupra admiterii obiecției de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii privind securitatea cibernetică a României.*

*** *Directiva (UE) a Parlamentului European și a Consiliului 2016/1.148, din 6 iulie 2016 privind măsuri pentru un nivel comun ridicat de securitate a rețelelor și a sistemelor informatice în Uniune, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, seria L, nr. 194, din 19 iulie 2016.*

*** *Cauza C-381/97, Belgocodex, para. 26, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61997CJ0381&from=EN>*

*** *Constituția României, Monitorul Oficial nr. 767, din 31 octombrie 2003.*

*** *Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului Sunday Times contra Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, 1979, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57584>*

*** *Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului Rotaru împotriva României, 2000, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58586>*

*** *Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului Damman împotriva Elveției, 2005, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-75174>*

*** *Hotărârea Guvernului nr. 494, din 11 mai 2011, privind înființarea Centrului Național de Răspuns la Incidente de Securitate Cibernetică – CERT-RO.*



*** *Legea nr. 506/ 2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice, cu modificările și completările ulterioare*, Art. 5.

*** *Tratatul privind Uniunea Europeană și Comunicarea comisiei către Parlamentul European, Consiliul European și Consiliu COM(2019) 163 final*, din 03.03.2019, Art. 21, Consolidarea în continuare a statului de drept în cadrul Uniunii, Introducere, para. 2, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0163&from=EN>

Constantinescu Mihai, Iorgovan Antonie, Muraru Ioan, Tănăsescu E.S., *Constituția României revizuită – comentarii și explicații*, Editura All Beck, București, 2004.

Dima B., *Conflictul între palate. Raporturile de putere dintre Parlament, Guvern și Președinte în România post comunistă*, Editura Hamangiu, București, 2014.

Duțu P., Sarcinschi A., Bogzeanu A., *Apărarea Națională, între viziune și realitate, la început de mileniu*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2013.

Iorgovan A., *Tratat de drept administrativ*, vol. 2, Editura Nemira, București, 1996.

Măță D.C., *Securitatea națională – concept, reglementare, mijloace de ocrotire*, Editura Hamangiu, București, 2016.

Moțiu E.I., *Autoritățile administrative autonome din domeniul siguranței naționale și al mediatizării informațiilor*, Editura C.H. Beck, București, 2010.

Muraru I., *Drept Constituțional și Instituții Politice*, Editura Actami, București, 1998.

Panc D., *Securitatea cibernetică la nivel național și internațional. Instrumente normative și instituționale*, Editura Hamangiu, București, 2017.

Predescu I., Safta M., *Principiul securității juridice, fundament al statului de drept. Repere jurisprudențiale*, <https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2021/01/predescu.pdf>

Sarchizian Artin, *Principiul securității juridice*, 14.04.2019, <http://www.drepturile-omului.eu/jurnalul/jurnalul-drepturilor-omului-nr-12019/params/post/1768664/principiul-securitatii-juridice>

<http://ier.gov.ro>

<https://curia.europa.eu>



SOMALIA – STUDIU DE CAZ PRIVIND FRAGMENTAREA UNUI STAT OMOGEN ETNIC ȘI CONFESIONAL

SOMALIA – CASE STUDY ON THE FRAGMENTATION OF AN ETHNICALLY AND CIVILIZATIONALLY HOMOGENEOUS STATE

Conf.univ.dr. Alba Iulia Catrinel POPESCU*

Orice curs de geopolitică internă a statului începe prin a afirma că stabilitatea internă și integritatea teritorială sunt rezultatul interacțiunii dintre forțele secesioniste, centrifuge, și forțele unificatoare, centripete. Același curs de geopolitică mai spune că omogenitatea etnică și confesională se înscrie în categoria celor mai puternice forțe centripete, alături de o formă cât mai rotundă a teritoriului statal, de centralitatea capitalei, de o distribuție uniformă a infrastructurii de transport și comunicații, de o distribuție cât mai echitabilă a bogăției, de o puternică idee și voință națională. Somalia este un stat omogen etnic și confesional. Mai mult, toți acești etnici nu își arogă o altă identitate în afara celei somaleze și cu toții vorbesc limba somali, limba oficială a statului, alături de arabă – limba Coranului. În Somalia nu se înregistrează uriașa diversitate lingvistică specifică altor state africane postcoloniale, nu există diferențe cultural-civilizaționale, nu există discrepante majore în privința dezvoltării regionale și a distribuției infrastructurii de comunicații și transport în teritoriu. Și, cu toate acestea, statul somalez reprezintă expresia noțiunii de stat eșuat, răvășit de război civil, de secesionism, de piraterie maritimă, de terorism, de criminalitate organizată și de insecuritate. În ultimii ani, Somalia a fost plasată constant în rândul celor mai periculoase destinații de pe glob. În prima jumătate a anului 2021, ea se situa pe locul al șaselea în clasamentul celor mai riscante destinații turistice, după Afganistan, Siria, Irak, Sudanul de Sud și Yemen¹. Care sunt cauzele secesionismului somalez și ale prăbușirii statului? Și, dacă ar fi să ierarhizăm, în funcție de intensitatea efectului, factorii secesioniști care acționează pe teritoriul Somaliei, care ar fi ordinea acestora?

Any lecture in geopolitics begins by stating that internal stability and territorial integrity of the state are the result of the interaction between secessionist, centrifugal forces, and unifying, centripetal forces. The same lecture in geopolitics also says that ethnic and confessional homogeneity falls into the category of the strongest centripetal forces, along with a round shape of the state territory, the centrality of the capital, a uniform distribution of transport and communications infrastructure, an equitable (as possible) distribution of wealth, of a strong national idea and will. Ethnically and religiously, Somalia is a homogeneous state. Moreover, all these ethnics do not boast of an identity other than Somali, and they all speak Somali - the official language of the state, along with Arabic - the language of the Koran. Somalia does not have the huge linguistic diversity specific to other post-colonial African states, there are no cultural-civilizational differences, there are no major discrepancies in terms of regional development and distribution of communications and transport infrastructure in the territory. And yet, the Somali state is the expression of the notion of a failed state, ravaged by civil war, secessionism, maritime piracy, terrorism, organized crime and insecurity. In recent years, Somalia has been consistently ranked among the most dangerous destinations in the world. In the first half of 2021, it ranked sixth in the top of the riskiest tourist destinations, after Afghanistan, Syria, Iraq, South Sudan and Yemen¹. What are the causes of Somali secessionism and the collapse of the state? And, if we were to rank, according to the intensity of the effect, the secessionist factors acting on the territory of Somalia, what would be their order?

Cuvinte-cheie: Somalia; Cornul Africii; Golful Aden; Somaliland; Puntland; piraterie maritimă; terorism; secesionism.

Keywords: Somalia; Horn of Africa; Gulf of Aden; Somaliland; Puntland; maritime piracy; terrorism; secessionism.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: albapopescu1@gmail.com

Scurtă descriere geografică

Somalia este localizată în Cornul Africii, pe coasta sudică a golfului Aden, în imediata vecinătate a punctului strategic de constricție maritimă Bab el-Mandeb, și pe cea vestică a Oceanului Indian, pe traseul coridorului de transport care unește Europa și Orientul Mijlociu de Asia. În nord, se învecinează cu Djibouti. În vest, se învecinează cu Etiopia și Kenya. În sud, este traversată de Ecuator și tot în sud, se află bazinele hidrografice ale râurilor Jubba și Shebelle (vezi harta din Figura 1).

Deține o largă fațadă maritimă, de 3.025 km, și o suprafață totală de 637,657 km². În Mogadiscio, Berbera și Kismaayo, există porturi naturale de adâncime, dar recifele de corali periculoase mențin traficul de coastă la un nivel minim².

Este un stat continental, cu forma alungită de-a lungul coastei, fără insule, nu prezintă enclave și nici nu deține exclave pe teritoriile altor state. Capitala

Există și perioade calde și umede, musonice, în nord-est, din decembrie până în februarie, și în sud-vest, din mai până în octombrie³. Vegetația este de tip savană și semideșert⁴.

Este bogată în uraniu și deține rezerve, în mare parte neexploatate, de minereu de fier, staniu, gips, bauxită, cupru, sare de mare, cărbune, gaze naturale și, foarte probabil, petrol⁵. Zăcămintele de *sepiolit mineral* (spumă de mare) din centrul și sudul Somaliei sunt printre cele mai mari rezerve cunoscute din lume⁶. Fauna terestră a fost, în mare măsură, decimată prin vânătoare. În mod special, au fost uciși elefanții, generându-se mari dezechilibre ale ecosistemului, știut fiind că aceste mamifere au capacitatea de a găsi pânze freatice și a le accesa, împiedicând deșertificarea⁷. Fauna acvatică a fost și ea distrusă prin poluare chimică. Pământul arabil reprezintă doar 1,8% din suprafața teritoriului. Pământul agricol reprezintă 70,3% din suprafața teritoriului, din care 68,5% este pășune permanentă.



Figura 1 Harta fizico-geografică a Somaliei⁸

statului, Mogadiscio, de tip colonial, este situată excentric, în sud, pe țărmul Oceanului Indian, la mare distanță de regiunile nordice ale țării.

Cu excepția unei zone montane restrânse, situate spre coasta nordică, relieful Somaliei este plat, lipsit de bariere naturale care să restricționeze mobilitatea oamenilor și a animalelor. În general, clima este uscată și caldă, cu precipitații neregulate.

Scurta descriere demografică

În 2021, populația totală a statului african număra 12.094.640 de locuitori. Conform datelor furnizate de site-ul CIA WorldFactbook, în 2021 structura etnică a Somaliei era dominată covârșitor, în proporție de 85%, de etnici somalezi, iar structura confesională a fost perfect omogenă, cu 100% musulmani sunniți⁹ de școală juridică Shāfi'ī¹⁰.

Etnicii somalezi sunt împărțiți în clanuri și subclanuri. Cele mai mari sunt: Darod, Dir, Hawiye, Isaaq, Rahanweyn (Digil și Mirifle).

Populația Somaliei este distribuită neuniform. Regiunile nord-estice și centrale, semideșertice, precum și zonele de-a lungul frontierei cu Kenya sunt mai puțin populate, în timp ce zonele din jurul orașelor Mogadiscio, Marka, Boorama, Hargeysa și Baidoa au populație densă.

Ca și alte state africane, Somalia are profilul demografic al unui stat dominat de subdezvoltare și sărăcie, caracterizat prin:

- piramida vârstelor cu baza largă, ca urmare a procentului majoritar, de 60%, al populației tinere, cu vârsta de până în 25 de ani;
- valoare crescută a ratei brute a natalității, care, în 2020, a fost de 38,25 născuți/1.000 de locuitori (locul 9 mondial);
- rată a fertilității crescută, de 5,41 născuți/femeie de vârstă fertilă (locul 9 global);



- valoare crescută a ratei brute a mortalității, de 11,82 decedați/1.000 de locuitori;

- speranța de viață la naștere scăzută, de numai 55,32 ani (57,7 ani, femei, 53,02 ani, bărbați), față de 81,3 ani în Uniunea Europeană (UE)¹¹;

- mortalitate infantilă uriașă, de 88,03 decedați/1.000 de născuți vii (locul 2 global), față de 3,4 % în UE¹²;

- mortalitate maternă uriașă, de 829 de decese /100.000 de născuți vii (locul 6 global);

- mortalitate crescută prin boli infecto-contagioase, care pot fi prevenite prin sanitație și igienă corespunzătoare¹³.

Acestor aspecte statistico-demografice li se adaugă cele sociale, la fel de sumbre. Rata de înscriere în învățământul primar depășește cu puțin 40%, există doar 0,02 medici la 1.000 de locuitori și 0,9 paturi de spital la 1.000 de locuitori, urbanizarea acoperă doar 46,7% din populație, și

27,5% din populația rurală nu are acces la surse la apă potabilă¹⁴. Prevalența mediană a malnutriției, pentru ultimii trei ani, în rândul populației somaleze a fost cuprinsă între 10 și 14,9%¹⁵.

Date politico-administrative

Republica Federală Somalia a devenit stat independent la 1 iulie 1960. Este o republică prezidențială, împărțită în treisprezece regiuni administrative și în alte cinci regiuni revendicate, dar necontrolate de guvernul central, în Somaliland. Aceste regiuni sunt reprezentate de: Awdal, Bakool, Banaadir, Bari, Bay, Galguduud, Gedo, Hiiraan, Jubbada Dhexe (Jubba Mijlocie), Jubbada Hoose (Jubba Inferioară), Mudug, Nugaal, Sanaag, Shabeellaha Dhexe (Shabeelle Mijlocie), Shabeellaha Hoose (Shabeelle Inferioară), Sool, Togdheer, Woqooyi Galbeed. La rândul lor, regiunile sunt divizate în șaptezeci și două de

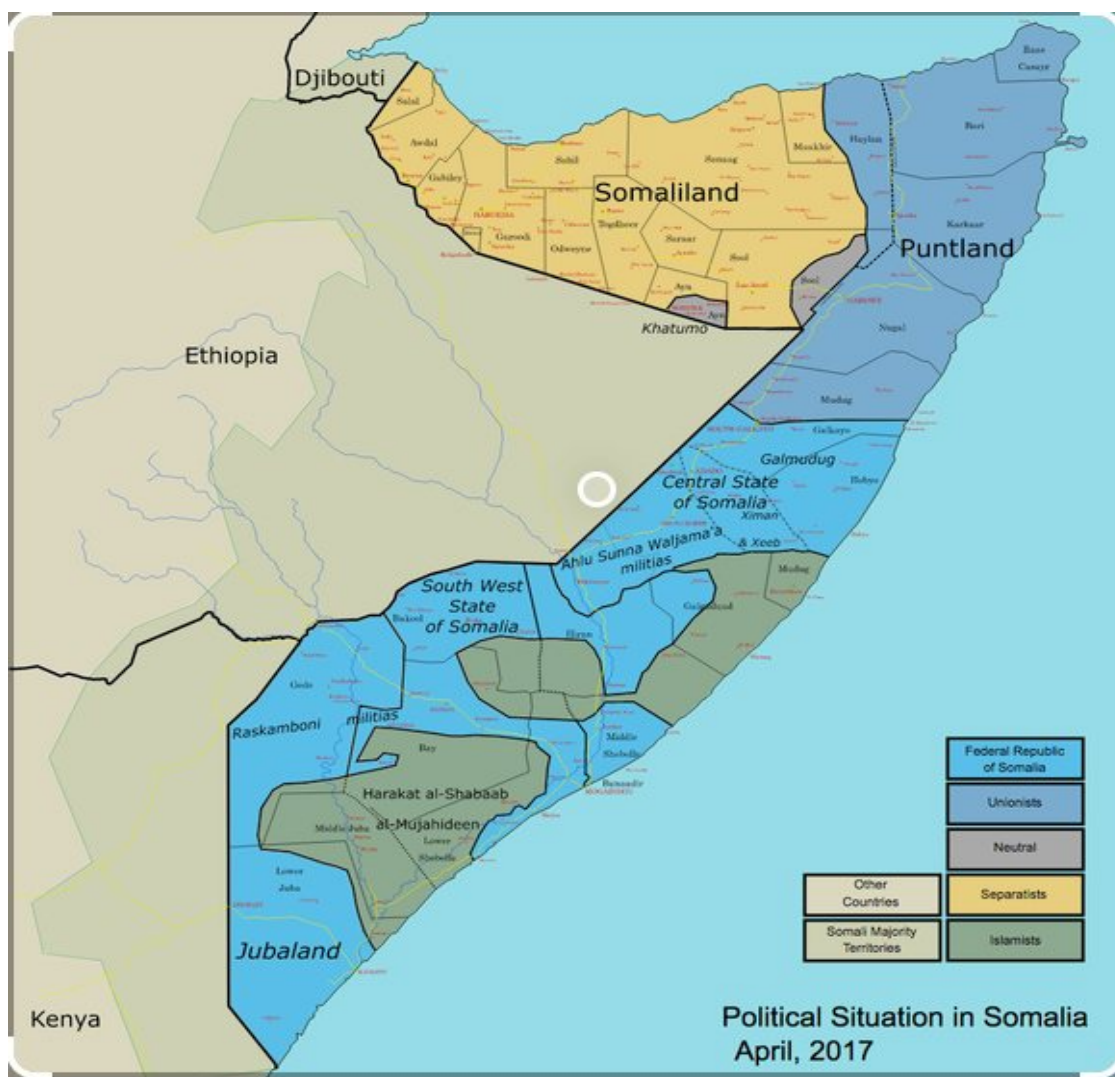


Figura 2 Situația politică a Somaliei în 2017

districte și în alte optsprezece districte revendicate, dar necontrolate din Somaliland¹⁶.

Somalia este un stat Țuat, al cărui guvern central nu mai administrează întregul teritoriu național și nu mai deține monopolul exercitării forței la nivelul teritoriului național. Actualmente, în interiorul statului somalez, există teritorii separatiste și/sau autodeclarate autonome, precum:

- Somaliland, situat în nord, autodeclarat stat suveran;
- Puntland, situat în nord-est, autodeclarat stat autonom cu intenții secesioniste, afirmate public¹⁷;
- Khatumo, situat în sudul Somaliland, autodeclarat autonom, dar nerecunoscut de guvernul central;
- Galmudug, situat în zona centrală, la sud de Puntland, autodeclarat autonom;
- Jubaland, situat în sud-est, la granița cu Kenya, autodeclarat autonom¹⁸.

Precum se poate observa în harta din Figura 2, descentralizarea și disoluția statului somalez sunt amplificate de existența unor spații controlate de autorități islamiste, guvernate de legea islamică și de școala juridică ultraconservatoare, Țabaqāt al-Ĥanābilah. Existente preponderent în regiunile central-sudice, spre coasta Adenului, aceste spații dezvoltă potențial secesionist prin conflictul dogmatic și ideologic dintre școala juridică moderată, tradițională, Shāfi‘ī, și școala juridică ultraconservatoare, Ĥanābilah, importată din Peninsula Arabă și Egipt, care consideră, drept apostazie, orice credință și dogmă care nu aparține Islamului Sunnit Ĥanābilah¹⁹.

Date economice

Cu un PIB (PPP), estimat, în 2021, de 5,37 miliarde USD²⁰ și cu un PIB/Capita, în 2020, de 309,41 USD²¹, Somalia este una dintre cele mai sărace state din lume. Principalele sale surse de venit provin din ajutor extern, remitențe și din comerțul informal. Aproximativ trei cincimi din economia Somaliei este reprezentată de agricultură. Veniturile agricole provin din trei subsectoare: păstoritul nomad, axat pe creșterea caprinelor, ovinelor, cămilelor și bovinelor; agricultura tradițională, de subzistență, practică de micii fermieri; agricultura intensivă, cu plantații irigate de-a lungul râurilor inferioare Jubba și Shabeelle. Principalele culturi și produse agricole sunt trestia de zahăr, orezul, bumbacul, legumele, bananele,

grapefruit, mango și papaya. De asemenea, în sud se recoltează tămâie și smirnă, iar pădurile de salcâm ale savanei furnizează cherestea. La acestea, se adăugă veniturile provenite din pescuit, în descreștere, ca urmare a poluării maritime și a pescuitului excesiv²².

Întrucât, după 1991 construcția barajului hidroelectric pe râul Jubba a fost oprită și puținele centrale electrice din Mogadiscio, Hargeysa (Hargeisa) și Kismaayo, erau mai mereu defecte, nu se acoperă necesarul de energie al unei activități moderne de producție, sectorul industrial este rezumat la mici ateliere meșteșugărești care aparțin sectorului informal²³.

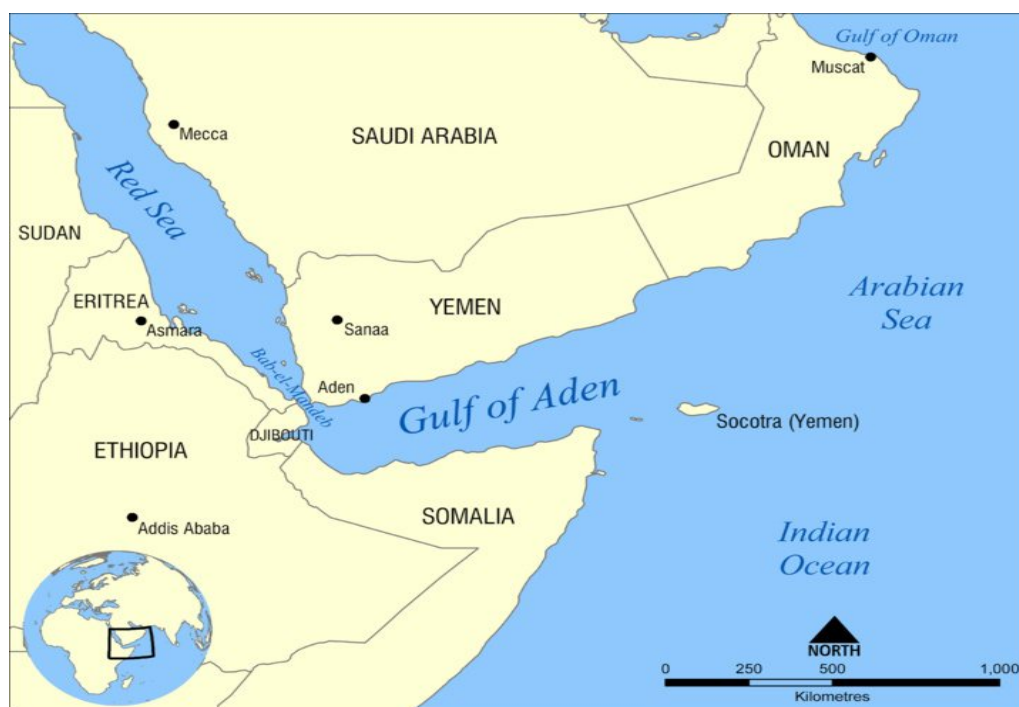
Sectorul bancar este controlat de Banca Centrală a Somaliei. Moneda țării, șilingul somalez, este într-o continuă depreciere. Autodeclarata Republică Somaliland emite propria sa monedă, șilingul Somaliland²⁴.

Nu există căi ferate. Rețeaua rutieră este de numai 2.900 km. În sezonul ploios, majoritatea așezărilor rurale nu sunt accesibile autovehiculelor. În zonele rurale, principalele mijloace de transport rămân cămilele, vitele și măgarii²⁵.

Premisele geopolitice ale secesionismului actual

Excepționala valoare geopolitică și geostrategică a Cornului Africii a început să se afirme odată cu descoperirea drumului spre Indii, în 1497, de către navigatorul portughez Vasco da Gama (1460/1469-1524). Colonizarea Asiei de către europeni și dezvoltarea comerțului cu lemn și pietre prețioase, cu mirodenii și mătăsuri orientale au transformat porturile de pe ambele maluri ale Golfului Aden în destinații obligatorii ale vaselor care transportau mărfurile Orientului și ale Africii în țările europene (vezi harta din Figura 3).

Mai apoi, în perioada contemporană, construirea Canalului Suez a crescut exponențial importanța geostrategică și geoeconomică a regiunii, prin tranzitul petrolului și al gazelor naturale provenite din Peninsula Arabă spre consumatorii europeni și prin intensificarea traficului maritim, generat de revirimentul economic chinez și indian. Importanța geostrategică este amplificată și de prezența punctului de constricție maritimă Bab el-Mandeb, care separă Golful Aden și Oceanul Indian de Marea Roșie și, mai departe, Canalul Suez și Marea Mediterană. Închiderea acestei strâmtoni

Figura 3 Golful Aden²⁶

strategice ar decupla Marea Mediterană de Oceanul Indian, obligând transportatorii să ocolească Africa prin dreptul Capului Bunei Speranțe (cu grave consecințe în plan economic, militar etc.). În anul 2018, aproximativ 6,2 milioane de barili de țiței pe zi și de produse petroliere rafinate au circulat prin punctul de constricție maritimă Bab el-Mandeb către Europa, Statele Unite și Asia. În 2017, fluxurile totale de petrol prin strâmtoarea Bab el-Mandeb au reprezentat aproximativ 9% din volumul petrolului comercializat pe mare la nivel global (țiței și produse petroliere rafinate)²⁷.

De asemenea, regiunea are caracter de *pivot* și de potențial *cap de pod*. Dominația sa facilitează controlul geostrategic al Africii, Orientului Mijlociu, Asiei de Sud și Oceanului Indian, motiv pentru care, încă din timpul bipolarității postbelice a sistemului internațional, a fost subiect de intensă dispută între puterile hegemonice. Mizele geopolitică, geostrategică și geoeconomică pentru controlul regiunii și, *in extenso*, pentru controlul nordului și estului Africii și al Peninsulei Arabe au transformat acest spațiu de compresie geopolitică dintre lumea maritimă, insulară și lumea continentală, și de compresie civilizațională dintre Creștinism și Islam, într-o „centură de ruine”. Un spațiu supus fragmentărilor, conflictelor, subdezvoltării și eșuării statale.

În plus, în subsolul țărilor din regiune, au fost descoperite zăcăminte de hidrocarburi, uraniu, minereuri strategice de bauxită, staniu, cupru, alte minereuri neferoase și feroase, iar fundamentalismul islamic vine să completeze tabloul politic deja încărcat al acestei părți de lume.

În cazul Somaliei, din punct de vedere geopolitic, forma alungită a țării și capitala situată excentric predispon la secesionism prin distribuția inegală a forței de atracție a *Mittelpunct*-ului asupra granițelor. Pe de altă parte, relieful dominat de podiș și vegetația de savană favorizează migrațiile și amestecul populației, aspect care poate potența forțele centripete, unificatoare. Fără succes însă, întrucât populația este puternic divizată pe criterii regionale clanocratice, care exced în importanță originea etnică, limba și confesiunea islamică Shāfi'ī comune; divizare favorizată de distribuția inegală în teritoriu a populației, condiționată de prezența reliefului semideșertic. Mai mult, în viitor se prefigurează o nouă linie de fractură internă între populația majoritară Shāfi'ī și cea minoritară, dar compactă, Ḥanābilah, din regiunile central-sudice ale țării.

Distrugerea mediului înconjurător, prin poluare maritimă și vânătoare excesivă, și procentul extrem de scăzut de pământ arabil, asociate cu schimbările climatice care au crescut incidența episoadelor de

secetă, urmate de infestații cu lăcuste, îndeosebi în regiunile nordice ale țării, creează condițiile apariției crizelor alimentare, de foamete²⁸, cu consecințe destabilizatoare interne și regionale, care pot accelera procesele secesioniste interne.

La aceste provocări interne, se adăugă sărăcia, subdezvoltarea, neopatriarhatul de tip clanocratic care au subminat ideea de administrație centrală, de identitate și idee națională, de autoritate de stat, favorizând secesionismul și disoluția statului.

Premisele istorice ale secesionismului actual

Perioada premergătoare unificării celor două Somalii, britanică și italiană

Legendele locului spun că Islamul ar fi pătruns în Somalia în secolul al VIII-lea, când un imam yemenit, Mohamed Abdurahman Hambali, împreună cu câțiva adepți, s-ar fi refugiat pe teritoriul tribului Galla, demarând procesul de convertire a localnicilor²⁹. Actuala capitală, Mogadishu, ar fost fondată în anul 900 d.Ch. de către neguțătorii arabi și localnicii convertiți la Islam.

Cu certitudine de data aceasta, așa după cum reiese din izvoarele istorice, în secolul al XIII-lea Islamul era prezent pe teritoriul Somaliei, și în jurul sistemului său de credințe și valori, s-au coagulat primele nuclee statale în regiune. În nord-vestul țării, a luat naștere sultanatul Adal, care, ulterior, a intrat într-un sângeros război de independență împotriva dominației portugheze. În centrul și în sudul țării, s-a format sultanatul Ajuuraan. Din cauza animozităților dintre clanuri, a atacurilor nomazilor și a interferenței portughezilor în politica locală, în secolul al XVII-lea, teritoriile stăpânite de clanurile Warsangeli, Sanaag, Bari, Mogadishu, Benadir, sultanatele Geledi-Agfoye și Hobyo, au fost cucerite de arabi și, mai apoi, de otomani, pentru ca, un secol mai târziu, să sfârșească prin a fi colonizate de europeni. Monarhiile locale s-au menținut, cu sprijin britanic, până în secolul al XX-lea, un sprijin pragmatic, la schimb cu protecția asigurată de sultani vaselor comerciale britanice care asigurau negoțul cu Indiile³⁰.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea însă, „cursa pentru Africa” începuse să intereseze și dominația britanică din Cornul Africii. Franța și, mai apoi, Italia au încercat să își adjudece teritoriile în regiune, pentru a limita controlul britanicilor asupra Mării Roșii și Golfului Aden, unde aceștia

stăpâneau toată valea Nilului și portul strategic Aden din Yemen, dar și asupra estului Africii, unde Kenya și Tanzania deveniseră colonii britanice. Pe cale de consecință, francezii, interesați de depozitele de minereuri neferoase somaleze, și-au concentrat atenția asupra nord-estului țării (actualul Djibouti), în timp ce italienii, aflați în plină expansiune colonială, au pus stăpânire pe sudul Somaliei.

Pe acest fond de competiție geopolitică între puterile coloniale, în primele luni ale secolului al XX-lea, trupele Împăratului Menelik al II-lea al Etiopiei (1844-1913), susținute de britanici, au ocupat regiunea Ogaden, din vestul Somaliei. Ocupația etiopiană a Ogadenului a fost întreruptă de rebeliunea „dervișilor” din nord, conduși de subclanul Darod (Dulbahante), susținut de francezi. Războiul dintre somalezi și etiopieni, desfășurat pe durata a două decenii, între 1900 și 1920, a ucis peste o treime din locuitorii nordului Somaliei³¹. Cu toate că populația Ogadenului și Haudului era preponderent somaleză, în urma acordului impus de britanici, la 24 iulie 1948, acestea au revenit Etiopiei³². Transferul arbitrar de teritorii între cele două state s-a transformat într-o sursă permanentă de conflict și destabilizare regională. Același acord a stabilit ca teritoriile din sudul Somaliei să revină Kenyei, sub numele de Districtul de Nord-Est, iar teritoriul din nord, din dreptul strâmtoarei Bab el-Mandeb, populat de afari și stăpânit de Franța, să devină independent, sub numele de Djibouti. Anii de rebeliune a „dervișilor” și de instabilitate regională s-au decontat în planul economic și al dezvoltării regionale, astfel că, la 1 iulie 1960, între cele două Somalii independente reunificate, britanică și italiană, se înregistra o uriașă discrepanță, o falie economică și socială care a alimentat secesionismul și viitorul război civil. În plus, în sud a existat o puternică diasporă italiană, care a construit orașe de tip colonial, cu plantații extinse, prospere și bine organizate, populația locală, mai ușor de înregimentat, a beneficiat de avantajele economice și culturale ale colonizatorilor, generându-se o fractură între nordul subdezvoltat, anarhic, măcinat de lupte între clanuri, și sudul liniștit și prosper, situație amplificată de diferențe culturale, lingvistice și chiar de monedă între cele două Somalii. Pe cale de consecință, la Conferința de la Potsdam, din 1945, în timp ce somalezii din regiunile nordice și vestice pledau pentru independență, cei din sud doreau să rămână sub dominație colonială³³.



Pe de altă parte, în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, conflictul dintre britanici și italieni s-a transferat și pe teritoriul Somaliei, nordul dominat de britanici intrând în luptă cu sudul încorporat de regimul dictatorului fascist Benito Mussolini (1883-1945) în *Noul Imperiu Italian al Africii de Est*, alături de Etiopia și Eritreea. Victoria britanicilor a fost urmată de constituirea, în sud, a rezistenței italiene. Sprijinită militar de regimul Benito Mussolini, mișcarea de rezistență a coloniștilor italieni și a populației afiliate din sud a declanșat un război de gherilă, care s-a încheiat în 1943³⁴. După război, competiția geopolitică dintre jucătorii geostrategici activi în regiune a generat noi falii, prin atragerea în sfere de putere diferite a clanurilor somaleze și prin utilizarea acestora pe post de vectori de *proxy-war*, astfel că, în anii 1960, marile clanuri somaleze dezvoltaseră deja propriile forțe paramilitare.

Pe acest fond de intensă facționalizare, au avut loc unificarea dorită doar de nord și declararea independenței, care a adus cu sine problema distribuției puterii între clanurile și subclanurile somaleze.

Din succesiunea de evenimente prezentate anterior, se disting următoarele surse de conflict și fragmentare:

- discrepanța dintre aspirațiile de autodeterminare și eliberare națională, împărtășite de populația din nordul țării, aflată sub dominație britanică, și dorința de menținere a *statu-quo*ului colonial a populației somaleze din sudul țării, aflată sub dominație italiană;
- discrepanța economică și de dezvoltare dintre nordul și sudul țării;
- rivalitățile dintre clanuri privind distribuția puterii și a bogăției;
- ingerințele marilor puteri, interesate de jocul geopolitic local.

Experimentul comunist

Unificarea *de iure* a celor două Somalii a fost urmată de unificarea administrativă, legislativă și, implicit, militară. Dar, unificarea militară a presupus dezmembrarea unităților paramilitare și transformarea lor în efective ale noii armate naționale, supuse comenzii unice, chestiune care a declanșat nemulțumirea unora dintre clanurile din nord, tot mai vocale în direcția separării de restul țării. În contrapartidă, adepții unității somaleze

au apăsat pedala *pansomalismului*³⁵, a refacerii „Somaliei mari”, care a readus în prim-plan chestiunea Ogadenului și a reîncălzit conflictul etiopiano-somalez, internaționalizându-l în spiritul jocului geopolitic al Războiului Rece (1947-1991). Reizbucnit în 1964, conflictul armat dintre cele două țări a fost urmat de un acord de încetare a focului. În timp ce SUA și-au concentrat ajutorul asupra Etiopiei și au impulsionat semnarea unui pact mutual de apărare împotriva revizionismului somalez între Kenya și Etiopia³⁶, Uniunea Sovietică, în schimbul dreptului de folosință a bazelor navale somaleze, a dezvoltat un program de echipare și de antrenare a trupelor somaleze, iar China a investit în proiecte industriale. În acest mod, o întreagă generație de ofițeri a fost influențată de ideologia comunistă și, de aici până la o lovitură de stat militară, care să înlocuiască structurile democratice, nu a mai fost decât un pas³⁷. Asasinarea președintelui Abdirashid Ali Shermarke (1919-1969), la 15 octombrie 1969, de către una dintre gărzile sale de corp³⁸, a fost catalizatorul evenimentelor care s-au finalizat cu preluarea puterii de către armata condusă de generalii Salad Gabeire Kediye (1933-1972) și Mohammad Syiad Barre (1910-1995), constituirea Consiliului Suprem Revoluționar, și desemnarea, de către noua structură de conducere, a generalului Siad Barre în funcția de președinte al țării. La data de 21 octombrie 1969, statul este redenumit Republica Democratică Somalia³⁹ și devine satelit sovietic.

În anii următori, funcționarii civili au fost înlocuiți de militari⁴⁰, tribunalele civile au fost închise, cele religioase și-au pierdut din importanță, legea fiind aplicată de tribunalele militare. A fost înființat serviciul secret denumit *National Security Service – Serviciul de Securitate Națională*, având ca principală atribuție identificarea și contracararea oricărei mișcări „contrarevoluționare”.

Ca și alți lideri africani ai generației sale, Barre s-a transformat într-un autocrat. Autointitulat „Liderul Victorios”, Barre a fost autorul unei doctrine aparte, islamo-comuniste, care combină principiile „socialismului științific” de tip marxist-leninist-maoist cu învățătura islamică, și s-a numărat printre fondatorii *Partidului Revoluționar Socialist Somalez*, afiliat Moscovei. În timp, cu toate că tribalismul era considerat infracțiune la adresa siguranței naționale, conducerea politică a statului a devenit apanajul a trei mari clanuri, toate

din nord: Marehan (al lui Barre), Ogaden (al mamei lui Barre) și Daarood-Dulbahante (al ginerelui lui Barre)⁴¹.

Bazându-se pe sprijinul sovieticilor, dar fără să se consulte în prealabil cu Kremlinul, la data de 13 iulie 1977, Siad Barre a ordonat armatei somaleze atacarea Etiopiei și ocuparea Ogadenului. Dar jocul geopolitic regional al anului 1977 nu mai semăna cu cel din anul 1969. În anul 1974, în urma puciului orchestrat de Consiliul Militar, condus de lt.col. Atnafu Abate (1930-1977), Împăratul Etiopiei, Haile Selassie I (1892-1975), a abdicat. În 1975, în prim-planul politicii etiopiene s-a impus Mengistu Haile Mariam, care, cu sprijin sovietic, a instaurat dictatura comunistă, printre victimele sale numărându-se fostul împărat, nobilimea, clerul și adversarii politici, precum Patriarhul Bisericii Ortodoxe Etiopiene, Abuna Theophilos (1910-1979), și însuși Atnafu Abate, acuzat de activități contrarevoluționare⁴².

În spatele acestor evenimente, s-au aflat sovieticii, interesați să-și consolideze dominația în Marea Roșie și în Eritreea (care, la acea dată, era încorporată în Etiopia), în condițiile în care sudul Yemenului era deja sub influența lor, și să creeze un „coridor” spre centrul Africii, care să potențeze viitoarele mișcări „democratice” de pe continent. Pe cale de consecință, Kremlinul s-a poziționat de partea Etiopiei în războiul declanșat de Siad Barre. Etiopia a încetat relațiile diplomatice cu SUA⁴³ și, un an mai târziu, în 1978, a recucerit Ogadenul. În aceste condiții, Somalia a denunțat *Tratatul de prietenie și cooperare cu URSS*, a expulzat personalul diplomatic sovietic și atașatii militari, a rupt relațiile diplomatice cu Cuba, Siad Barre confruntându-se cu o gravă criză internă și de imagine. Deși, inițial, părea dispusă să ajute Somalia, administrația președintelui Jimmy Carter, nedorind un nou Vietnam, a renunțat să implice SUA în chestiunea Ogadenului, armata somaleză fiind decimată de comuniștii etiopieni, cu largul concurs al Cubei și al altor țări frățești. Războiul s-a încheiat la data de 23 martie 1978. În anul 1982 a izbucnit un nou conflict între etiopieni și somalezi, fără urmări importante.

Pierderea Ogadenului a slăbit autoritatea regimului Siad Barre și a permis reînarmarea clanurilor. Declinul regimului Barre a devenit evident în 1986, când însuși Siad Barre a fost vizat de un atentat cu bombă. Pe de altă parte, armata

somaleză se confruntă cu un accelerat proces de fașionalizare. De o parte, erau poziționați constituționaliștii fideli regimului, iar de cealaltă parte, tribaliștii. Regimul Barre a rezistat până în 1991, când destrămarea Imperiului Sovietic și schimbarea jocului geopolitic global au dus la căderea unor regimuri totalitare, printre care și cel din Somalia.

Războiul civil

Somalia este împărțită între patru mari clanuri rivale, având în componență o mulțime de subclanuri, care acoperă circa 85% din populație:

- Darod, care stăpânește Puntaland și regiunea nordică de la granița cu Kenya;
- Hawiye, care controlează teritoriul de-a lungul coastei, situat la nord de Mogadishu;
- Isaaq, care domină în Somaliland;
- Rahanwein, care stăpânește în nord, spre granița cu Etiopia⁴⁴.

În 1991, nordul Somaliei, dominat de clanul Isaaq, și-a declarat independența, sub denumirea de Somaliland⁴⁵, având capitala la Hargiesa, în timp ce sudul era măcinat de lupte între clanuri. În același an, câteva clanuri, reunite în Mișcarea Democratică Somaleză și Alianța Somaleză, l-au ales, în funcția de președinte al Somaliei, pe Ali Mahdi Muhammad (1939-2021). Decizia acestora a fost contestată de restul jucătorilor din spectrul politic, reprezentați de Congresul Unității Somaleze, condus de generalul Mohamed Farrah Aidid (1934-1996), de Mișcarea Națională Somaleză a lui Abdirahman Ahmed Ali Tuur (1931 – 2003) și de Mișcarea Patriotică Somaleză, care-l avea, ca lider, pe colonelul Ahmed Omar Jess. Pe de altă parte, fideliul lui Barre, din centrul și sudul țării, au continuat să lupte pentru revenirea la putere a „liderului victorios”. S-au creat, astfel, premisele viitorului război civil care avea să devasteze sudul, odinioară stabil și prosper.

Seceta, care a afectat Cornul Africii în anii '80, precum și luptele dintre clanuri au distrus infrastructura, fermele și plantațiile din regiunile fertile din sudul Somaliei, generând foamete, dezastru umanitar și intervenția ONU, prin misiunea UNOSOM I, aprobată de Consiliul de Securitate al ONU, în 1992. Prerogativele militarilor trimiși în Somalia erau limitate la acțiuni defensive, motiv pentru care SUA au constituit o coaliție militară, numită UNITAF – *Unified Task Force*,



care, în decembrie 1992, a descins în sudul statului african și a restaurat ordinea. În 1993, majoritatea trupelor din UNITAF au fost înlocuite de forțe ONU, în misiunea UNOSOM II, care au devenit protagonistele unui conflict deschis cu rebelii generalului Aidid, în urma căruia 80 de militari pakistanezi și 19 militari americani ai fost uciși în bătălia de la Mogadishu⁴⁶. În 1995, ONU a decis retragerea trupelor, cu toate că misiunea nu a fost complet îndeplinită. În 1996, generalul Aidid a fost ucis, cea mai sângeroasă miliție locală fiind, astfel, „decapitată”.

În 1998, regiunea nord-estică s-a declarat autonomă, sub denumirea de Puntland. A fost urmată de Jubaland, în sud-vest, iar în 1999, o a patra regiune, situată în zona central-sudică, aflată sub conducerea *Rahaweyn Resistance Army (RRA)* – *Armata de Rezistență Rahaweyn*, s-a declarat, la rândul său, autonomă și, ulterior, a rămas sub jurisdicția *Guvernului Federal de Tranziție*, singurul recunoscut internațional, având capitala la Baidoa. Dar rivalitățile dintre clanuri au continuat, provinciile nordice nu au admis legitimitatea guvernului de tranziție de la Baidoa și nici pe cea a președintelui Abdullahi Yusuf Ahmed⁴⁷, ales prin votul parlamentarilor din noua capitală. Pe cale de consecință, situația internă a țării s-a deteriorat și mai mult, guvernul eșuând în misiunea sa de asigurare a securității, prosperității și stabilității interne, Somalia devenind un stat sărac, măcinat de conflicte armate între clanuri și subjugat de rețelele de criminalitate organizată, de piraterie și de terorism.

Soluția islamistă

Pe fondul colapsării statului și al crizei alimentare (transformate în cea mai mare criză umanitară din toate timpurile⁴⁸), populația s-a întors spre clanocrație și Islam. Treptat, tribunalele islamice au înlocuit tribunalele laice, reinstituind ordinea în teritoriile costiere. Dacă, tradițional, Islamul somalez a fost moderat de școala juridică Shāfi‘ī, în anii '90 acesta a început să fie infiltrat de ideologia ultraconservatoare Hanābilah, adusă de petrodolarii din Peninsula Arabă. În anul 2000, forțele islamiste ultraconservatoare din spatele acestor tribunale au constituit *Uniunea Tribunalelor Islamice (UTI)*, care s-a bucurat de o largă acceptare în rândul populației. Șase ani mai târziu, între *UTI* și „lorzii războiului”, reuniți în *Alianța pentru restaurarea*

păcii și contraterorism (ARPTC), s-a declanșat un conflict armat, în urma căruia islamiștii au preluat controlul regiunii centrale. Guvernul de tranziție, susținut de Etiopia și de SUA, a apelat la ajutorul Uniunii Africane, cerând trimiterea de trupe pentru restabilirea „ordinii”. Africanii au evitat să se implice. În schimb, Etiopia a acționat prin lansarea unei ofensive aeriene asupra Somaliei, urmată de atacuri ale blindatelor și artileriei⁴⁹. Islamiștii au fost respinși dincolo de Mogadishu și americanii, prin intermediul etiopienilor, au repus în drepturi așa-numitul guvern de tranziție, cu Ali Mohammed Gedi pe post de prim-ministru⁵⁰.

La 9 ianuarie 2007, SUA au intervenit direct în conflictul somalez, prin bombardarea pozițiilor islamiștilor din regiunea Ras Kamboni. Cu toate acestea, milițiile islamiste au continuat atacurile împotriva trupelor etiopiene și guvernului de tranziție. În decembrie 2008, Abdullahi Yusuf Ahmed și-a anunțat demisia din funcția de președinte al Somaliei, acuzând comunitatea internațională de neimplicare în susținerea guvernului de la Baidoa⁵¹. Iar, în Djibouti, sub auspiciile ONU, s-a semnat *Acordul de Cooperare între guvernul de tranziție și Alianța pentru Reeliberarea Somaliei (ARS)*. Trupele etiopiene au fost retrase, liderul islamiștilor, Sharif Sheikh Ahmed, a fost ales președinte al statului, Omar Abdirashid Ali Sharmarke, fiul primului președinte somalez, fiind numit prim-ministru.

Și, nu în ultimul rând, trebuie amintiți islamiștii din *Harakat al-Shabaab al-Mujahideen – Mișcarea Tinerilor Mujahedini*, organizație teroristă înființată în anul 2006⁵², afiliată *Al Qaeda în Peninsula Arabă* și Rețelei Islamiste Globale⁵³. Desprinsă, cel mai probabil, din rândurile adeptilor UTI, Al-Shaabaab s-a definit ca principal oponent al oricărui sprijin occidental și internațional acordat populației afectate de foamete și al oricărei prezențe occidentale în regiune. În august 2014, guvernul federal de tranziție somalez, sprijinit de SUA, a lansat operația „Oceanul Indian”, pentru a elimina insurgența Al-Shabaab din regiunile de coastă ale sudului și centrului țării. La 1 septembrie 2014, a fost ucis Ahmed Abdi Godane (1977-2014), liderul și fondatorul (oficial) al organizației⁵⁴. Începând cu anul 2015, Al-Shabaab s-a retras din marile orașe, concentrându-se în mediul rural, unde a continuat să activeze.

Petrol, pirați și geopolitică

Și, nu trebuie uitat petrolul. Deși nu figurează între statele exportatoare de petrol, companii, precum CONOCO, AGIP sau AMOCO, au investit sume uriașe în concesionarea rezervelor de hidrocarburi aflate pe teritoriul somalez⁵⁵, noi zăcăminte fiind descoperite de australieni în regiunea nordică Puntland. În consecință, prezența americană în culisele războiului civil somalez a urmat o logică geopolitică și geostrategică evidentă. Și, la fel de logice au fost și pozițiile Franței, Federației Ruse, Chinei și ale statelor arabe, de respingere a implicării americane în problema somaleză.

Disoluția statului somalez a deschis calea activităților ilicite și abuzurilor, în care au fost implicați atât unii lideri locali, cât și unele companii și rețele de criminalitate organizată. Tsunamiul din 2004 a scos la iveală un fapt cutremurător. În apele somaleze, în anii ultimului deceniu al secolului trecut, au fost deversate bidoane conținând material radioactiv, deșeuri toxice și chimice, responsabile de apariția, începând cu anii '90, a unui număr semnificativ de cazuri de malformații congenitale, cancer și boli degenerative în rândul localnicilor⁵⁶.

Totodată, pescadoare sub diverse pavilioane au pescuit ilegal și fără restricții, vasele comerciale au deversat deșeuri în apele somaleze, ducând la distrugerea ecosistemului acvatic, la scăderea producției piscicole și la condamnarea la foame a populației. De aici și până la apariția fenomenelor de piraterie, nu a fost decât un pas. Apărută, inițial, ca o reacție de apărare față de vasele care violau teritoriul maritim al statului, pirateria a devenit un fenomen social, cu largă acceptabilitate populară, sursă importantă de venit pentru clanurile care dețineau controlul arealelor litorale⁵⁷.

Atât de frecventă devenise pirateria încât Golful Aden a fost supranumit „aleea piraților”, pirații devenind, cu sau fără voie, actori în jocul geopolitic regional. Un incident, petrecut în anul 2008, a făcut publice practici care, până atunci, cel puțin oficial, fuseseră catalogate drept speculații. Pirații somalezi au capturat cargoul ucrainean „Faina”, care transporta 33 de tancuri americane, destinate rebelilor din Darfur⁵⁸, devalând fațetele mai puțin vizibile ale competiției dintre SUA și China în estul Africii și confirmând importanța geostrategică a Somaliei.

Conform raportului întocmit de ICC *International Maritime Bureau*, în primele 6 luni ale anului 2012 au fost raportate 44 de atacuri piraterești în spațiul maritim al Somaliei, 12 în Marea Roșie și alte 13 în Golful Aden, soldate cu reținerea a 11 nave, a 174 de ostatici, cu 2 marinari uciși și unul rănit și cu alți 44 de marinari răpiți și ținuți ostatici pentru răscumpărare⁵⁹. Conform aceluiași document, aria de acțiune a piraților somalezi se întindea dinspre Golful Aden și sudul Mării Roșii, până în Oceanul Indian, în dreptul coastei de vest a arhipelagului Maldivelor. În contrapartidă, SUA, Uniunea Europeană, Federația Rusă, India, China și alte state au mobilizat forțe navale, având misiunea de a proteja rutele comerciale maritime.

Mai mult, China și-a justificat strategia „Șiragului de Perle”, de militarizare a bazinului Oceanului Indian, prin necesitatea securizării rutelor maritime aferente „Centurii Mătăsii” de atacurile piraților somalezi⁶⁰. Turcia a construit o bază militară în Mogadiscio⁶¹, justificându-i prezența prin necesitatea luptei împotriva terorismului practicat de organizația islamistă Al-Shabaab și împotriva pirateriei maritime. Iar, Statele Unite, Japonia, Franța, Italia, Spania și cel mai recent China și Arabia Saudită și-au sporit prezența militară în statul vecin, Djibouti, care controlează malul vestic al strâmătorii Bab el-Mandeb, ca urmare a nevoii de securizare a regiunii împotriva atacurilor piraților somalezi⁶².

Deși mult diminuat, fenomenul pirateriei în Golful Aden nu este pe deplin eradicat. În prezent, atacuri piraterești se înregistrează în dreptul coastei vestice a Africii, care tinde să devină al doilea pol al pirateriei africane⁶³.

Concluzii

Somalia reprezintă un caz clasic de fragmentare a unui stat omogen din punct de vedere etnic, lingvistic, confesional și civilizațional, beneficiar al unui relief plat, de câmpie și podiș, care favorizează migrația și amestecul populației și, pe cale de consecință, unitatea națională.

Secesionismul somalez este generat de acțiunea convergentă a unui cumul de factori care potențează forțele centrifuge intrastatale, reprezentați de:

- *factori sociali*: societate neopatriarhală, de tip clanocratic, tribal; acces redus la educație și asistență medicală; profilul demografic specific al statelor dominate de subdezvoltare și sărăcie; glisarea spre



Islamul ultraconservator, în detrimentul Islamului moderat, tradițional, și înlocuirea Constituției laice cu legea islamică, Shariah;

- *factori economici*: sărăcie, subdezvoltare, foamete, generate de preponderența, în structura PIB, a veniturilor provenite din agricultura de subzistență și din comerțul informal; precaritatea infrastructurii de transport rutier, de date și de energie; conflictele și instabilitatea internă, care îndepărtează potențialii investitori; piața de forță de muncă necalificată etc.;

- *factori ecologici*: poluare masivă a apelor de coastă; distrugerea fondului cinegetic și piscicol, care amplifică efectele crizelor alimentare și separatismul;

- *factori istorici*: conflictul istoric cu Etiopia în privința suveranității asupra regiunilor Ogaden și Haud; scindarea teritoriului național în perioada colonială și crearea celor „Două Somalii”, britanică și italiană; interferența, de tip *divide et impera*, a celor două foste metropole în afacerile interne ale statului somalez independent și reunificat prin sprijinirea unor clanuri împotriva altora; transformarea teritoriului național în teatru de competiție și confruntare între cele două blocuri politice, în perioada Războiului Rece, și între principalii jucători regionali, în perioada ulterioară demantelării Imperiului Sovietic; eșuarea statală, urmată de transformarea sa în *safe haven*, pentru islamiștii radicali proveniți din Peninsula Arabă, și în centru al pirateriei maritime în Oceanul Indian și în Marea Roșie;

- *factori geopolitici și geostrategici*: forma alungită a țării și capitala situată excentric care predispon la secesionism prin distribuția inegală a forței de atracție a Mittelpunkt-ului asupra granițelor; distribuția inegală a populației care potențează gruparea pe structura clanurilor și separatismul; excepționala valoare geostrategică de pivot și potențial cap de pod a poziției geografice în Cornul Africii, în imediata vecinătate a punctului strategic de constricție maritimă Bab el-Mandeb, care amplifică exponențial miza geopolitică de control și dominație; apartenența la „centura de ruine” subsahariană, spațiul de compresie geopolitică dintre lumea maritimă, insulară și lumea continentală, și de compresie civilizațională dintre Creștinism și Islam; linia de fractură internă între populația majoritară Shāfi‘ī și cea minoritară, dar compactă, Ḥanābilah, din regiunile central-sudice ale țării.

Dacă ar fi să ierarhizăm importanța acestor factori, „axa timpului” indică, la originea și, mai apoi, pe parcursul întregii dinamici geoistorice, interferența factorilor externi, în speță a puterilor coloniale și neocoloniale, în echilibrul geopolitic local. Prin politici de tip *divide et impera*, aceste puteri au stimulat fașionalizarea populației omogene etnic, lingvistic, confesional, prin exacerbarea identității de clan, în detrimentul identității naționale, prin subminarea ideii naționale, generând partiție de tip regional și dezvoltarea „patriotismului” local, tribalist, în detrimentul celui național.

Diminuarea până la dispariție a identității naționale, alimentată extern, a favorizat terenul pentru conflicte, conflicte declanșate de competiția dintre clanuri, pentru putere și bogăție, și amplificate de ingerințele externe. Conflictele armate au distrus economia și au transformat Somalia într-un stat eșuat. Incapacitatea guvernului de a asigura securitatea și prosperitatea locuitorilor săi a amplificat tribalismul și secesionismul. În felul acesta, s-a creat un cerc vicios, în care tribalismul a generat conflictele care au aruncat țara în sărăcie, subdezvoltare, foamete, conflicte care sfârșesc prin a alimenta tribalismul. Pirateria, inițial generată de sărăcie, a fost instrumentalizată de clanurile care controlează regiunile de coastă, în acord cu interesele geopolitice ale unor jucători geostrategici activi în regiune. Rețeaua islamistă ultraconservatoare a găsit în Somalia terenul ideal pentru recrutare și *safe-haven*, organizația teroristă Al-Shabaab fiind exponenta locală a ramurii sale armate.

În concluzie, Somalia este exemplul clasic de atomizare a unui popor sub acțiunea concentrată și concertată a unor puteri dominante, aflate în competiție pentru preluarea controlului teritoriului național, extrem de valoros geopolitic și geostrategic, al poporului respectiv, acțiune potențată de colaboraționismul intern și de trăsături civilizaționale care predispon la secesionism prin neo-patriarhat, tribalism, subdezvoltare, sărăcie și dependență.

NOTE:

1 *** ”Most Dangerous Countries in the World”, *World Population Review*, <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/most-dangerous-countries>, accesat la 11.07.2021.



- 2 *** *Economy of Somalia*, Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/place/Somalia/Economy>, accesat la 11.07.2021.
- 3 *** *Somalia*, CIA – The World FactBook, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/somalia/>, accesat la 11.07.2021.
- 4 Jörg H.A. Janzen, *Somalia*, Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/place/Somalia>, accesat la 11.07.2021.
- 5 *** *Somalia*, CIA – The World FactBook, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/somalia/>, accesat la 11.07.2021.
- 6 *** *Economy of Somalia*, Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/place/Somalia/Economy>, accesat la 11.07.2021.
- 7 Jörg H.A. Janzen, *op.cit.*
- 8 <https://www.worldatlas.com/upload/be/75/1f/so-01.jpg>, accesat la 11.07.2021.
- 9 *Somalia*, CIA – The World FactBook, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/somalia/>, accesat la 11.07.2021.
- 10 Jörg H.A. Janzen, *op.cit.*
- 11 *** *Mortality and life expectancy statistics*, Eurostat, mai 2021, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Mortality_and_life_expectancy_statistics#Infant_mortality, accesat la 11.07.2021.
- 12 *Ibidem.*
- 13 *** *Somalia*, CIA – The World FactBook, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/somalia/>, accesat la 11.07.2021.
- 14 *Ibidem.*
- 15 *** *Somalia: Nutrition Cluster Snapshot (January - June 2020)*, *op.cit.*
- 16 *** *Somalia Map with Cities and Regions*, <https://www.mappr.co/political-maps/somalia-map/>, accesat la 11.07.2021.
- 17 *** *Somalia*, CIA WorldFactBook, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/somalia/#military-and-security>, accesat la 11.07.2021.
- 18 *** *Somalia Map with Cities and Regions*, <https://www.mappr.co/political-maps/somalia-map/>, accesat la 11.07.2021.
- 19 Alba Iulia Catrinel Popescu, *Analize incomedo*, Editura Militară, București, 2020, pp. 143-202.
- 20 *** *Somalia: Gross domestic product (GDP) in current prices from 2016 to 2026*, Statista, <https://www.statista.com/statistics/863078/gross-domestic-product-gdp-in-somalia/>, accesat la 11.07.2021.
- 21 *** *GDP per capita (current US\$) – Somalia*, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=SO>, accesat la 11.07.2021.
- 22 *** *Economy of Somalia*, Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/place/Somalia/Economy>, accesat la 11.07.2021.
- 23 *Ibidem.*
- 24 *Ibidem.*
- 25 *Ibidem.*
- 26 *** *File:Gulf of Aden map.png*, Wikipedia, the free encyclopedia, http://en.wikipedia.org/wiki/File:Gulf_of_Aden_map.png, accesat la 11.07.2021.
- 27 Justine Barden, *The Bab el-Mandeb Strait is a strategic route for oil and natural gas shipments*, US Energy Information Administration, 27.08.2019, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=41073>, accesat la 11.07.2021.
- 28 *** *Somalia: Nutrition Cluster Snapshot (January - June 2020)*, UNICEF, 21.07.2020, <https://reliefweb.int/report/somalia/somalia-nutrition-cluster-snapshot-january-june-2020>, accesat la 11.07.2021.
- 29 Margaret Castagno, "Historical Dictionary of Somalia", *African Historical Dictionaries*, No. 6, The Scarecrow Press, Metuchen, N.J., 1975, p. 83.
- 30 Margaret Castagno, *op.cit.*, pp. xx-xxviii.
- 31 Tibebe Eshete, "Towards A History Of The Incorporation Of The Ogaden: 1887-1935", *Journal of Ethiopian Studies*, Vol. 27, No. 2 (December 1994), <https://www.jstor.org/stable/41966038>, accesat la 12.07.2021.
- 32 *** *Ethiopia/Ogaden (1948-present)*, University of Central Arkansas, <https://uca.edu/politicalscience/dadm-project/sub-saharan-africa-region/69-ethiopiaogaden-1948-present/>, accesat la 13.07.2021.
- 33 Margaret Castagno, *op.cit.*, pp. xx-xxviii.
- 34 *** *How Italy was defeated in East Africa in 1941*, Imperial War Museums, <https://www.iwm.org.uk/history/how-italy-was-defeated-in-east-africa-in-1941>, accesat la 13.07.2021.
- 35 Gilbert Ware, *Somalia: From Trust Territory to Nation, 1950-1960*, Phylon (1960-) Vol. 26, No. 2 (2nd Qtr., 1965), Clark Atlanta University, <https://www.jstor.org/stable/273632>, accesat la 11.07.2021.
- 36 *** *Wars between the East African neighbors of Ethiopia and Somalia*, http://www.historyguy.com/ethiopia_somali_wars.html, accesat la 11.03.2013.
- 37 Philippe Moreau-Defarges, *Relații internaționale după 1945*, Institutul European, București, 2001, pp. 30 - 37.
- 38 Mohamed Haji Ingiriis, *Who Assassinated the Somali President in October 1969? The Cold War, the Clan Connection, or the Coup d'État*, 15.03.2017, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19392206.2017.1305861>, accesat la 13.07.2021.
- 39 *** *Leaders of Somalia*, <http://www.terra.es/personal2/monolith/somalia.htm>, accesat la 11.03.2013.
- 40 *** *Somalia, Supreme Revolutionary Council*, <http://www.somalinet.com/library/somalia/0033/>, accesat la 11.03.2013.
- 41 Peter Woodward, *The Horn of Africa-Politics and international relations*, London, Tauris Academic Studies, New York, 1996, pp. 65-69, http://books.google.at/books?id=9RPO0BL24uQC&pg=PA67&lpg=PA67&dq=Supreme+Revolutionary+Council+Somalia&source=bl&ots=YB4hP97jgm&sig=LzkndNNE4huVrr7Zl2z5Wo_A58&hl=de&ei=Yf8PSsq5KMvu_AaGyKSqBA&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=8#PPA68,M1, accesat la 11.03.2013.
- 42 Paul B. Henze, *Layers of Time: A History of Ethiopia*, Palgrave, New York, 2000, p. 302.
- 43 E.J. Keller, "The politics of State Survival: Continuity and Change in Ethiopian Foreign Policy", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 01.01.1987, pp. 76-87.



44 Holman Fenwick Willan, *Somalia, the Gulf of Aden, and Piracy: An overview, and recent developments*,

<http://www.hfw.com/publications/client-briefings/somalia,-the-gulf-of-aden,-and-piracy-an-overview,-and-recent-developments>, accesat la 15.03.2013.

45 *Somaliland News*, <http://www.somalilandgov.com/>, accesat la 18.03.2013.

46 Mark Bowden, "The Legacy of Black Hawk Down", *Smithsonian Magazine*, ianuarie/februarie 2019, <https://www.smithsonianmag.com/history/legacy-black-hawk-down-180971000/>, accesat la 14.07.2021.

47 David McKittrick, "Abdullahi Yusuf Ahmed: Warlord who as president failed to restore order to Somalia", *The Independent*, 30 March 2012, <https://www.independent.co.uk/news/obituaries/abdullahi-yusuf-ahmed-warlord-who-president-failed-restore-order-somalia-7604011.html>, accesat la 18.03.2013.

48 ***UN: Somalia Will Remain Largest Humanitarian Crisis, 25.01.2012 <http://www.voanews.com/content/un-somalia-will-remain-largest-humanitarian-crisis-in-the-world--138113363/151126.html>, accesat la 18.03.2013.

49 *** Ethiopia declares war against Somali militants, The Associated Press, 24.12.2006, <https://www.cbc.ca/news/world/ethiopia-declares-war-against-somali-militants-1.576842>, accesat la 18.07.2021.

50 *News-Africa: So who is Ali Mohamed Gedi?*, 05.11.2004, http://www.iol.co.za/index.php?set_id=1&click_id=68&art_id=qw1099640160473B254, accesat la 18.03.2013.

51 *** *Abdullahi Yusuf Ahmed resigns as President of Somalia*, Formae Mentis NGO, 29.12.2008, <http://formaementis.wordpress.com/2008/12/29/abdullahi-yusuf-ahmed-resigns-as-president-of-somalia/>, accesat la 18.03.2013.

52 *** "«So Much to Fear»: War Crimes and the Devastation of Somalia", *Human Rights Watch*, 08.12.2008, <https://www.hrw.org/news/2008/12/08/somalia-war-crimes-devastate-population>, accesat la 18.07.2021.

53 Alba Iulia Catrinel Popescu, *Analize incomode*, Editura Militară, București, 2020, pp. 143-202.

54 Farouk Chothia, "Ahmed Abdi Godane: Somalia's killed al-Shabab leader", *BBC Africa*, 09.09.2014, <https://www.bbc.com/news/world-africa-29034409>, accesat la 18.07.2021.

55 Vladimir Alexe, „Războaiele cu procură din Africa”, *Dosare Ultrasecrete*, *Ziua*, 13.01.2007, <http://www.ziua.ro/display.php?id=214119&data=2007-01-13>, accesat la 18.03.2013.

56 Jonathan Clayton, "Somalia's secret dumps of toxic waste washed ashore by tsunami", *The Times*, 04.03.2005, <https://www.thetimes.co.uk/article/somalias-secret-dumps-of-toxic-waste-washed-ashore-by-tsunami-hk36dwtnp8j>, accesat la 18.03.2013.

57 George Vișan, *La vânătoare de pirați!*, 20.03.2012, <http://civitaspolitics.org/2012/03/20/la-vanatoare-de-pirati/>, accesat la 18.03.2013: „Modul de operare al piraților somalezii este destul de simplu. O serie de ambarcațiuni ușoare, *skiff*-uri, sunt lansate de o navă bază, atunci când «prada» este identificată – o navă comercială. La bordul *skiff*-urilor se află pirați somalezii înarmați până în dinți cu arme ușoare și uneori cu lansatoare de rachete, RPG-7. Dacă nava comercială are noroc, are la bord un detașament înarmat al unei companii private de securitate sau poate chema în ajutorul său o navă militară care patrulează apele infestate cu pirați. Pirații

vor încerca să abordeze nava și să captureze echipajul și încărcătura navei. În schimbul navei, a echipajului și a încărcăturii, pirații vor cere o răscumpărare”.

58 Lucian Lumezeanu, „Pirații somalezii au stricat jocurile geopolitice din Africa de Est”, *Curentul*, 08.10.2008, <https://www.curentul.info/in-lume/pirati-somalezii-au-stricat-jocurile-geopolitice-din-africa-de-est/>, accesat la 18.03.2013.

59 ICC Commercial Crime Services (CCS), www.icc-ccs.org, accesat la 18.03.2013.

60 Anthony Steriotti, *The Significance of China's "String of Pearls Strategy"*, 09.04.2017, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2951903, accesat la 18.07.2021.

61 Willem van den Berg, Jos Meester, *Turkey in the Horn of Africa: Between the Ankara Consensus and the Gulf Crisis*, Clingendael Institute, 01.05.2019, https://www.jstor.org/stable/resrep21324?seq=1#metadata_info_tab_contents, accesat la 18.07.2021.

62 Sam Simon, *Why are there so many military bases in Djibouti?*, 30.06.2020, <https://medium.com/@LongTwentiethCentury/why-are-there-so-many-military-bases-in-djibouti-f8c579e961d5>, accesat la 18.07.2021.

63 *** *Maritime piracy rises again in 2020*, HDI, 04.03.2021, <https://www.hdi.global/infocenter/insights/2021/piracy/>, accesat la 18.07.2021.

BIBLIOGRAFIE

*** "Most Dangerous Countries in the World", *World Population Review*, <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/most-dangerous-countries>

*** *Abdullahi Yusuf Ahmed resigns as President of Somalia*, Formae Mentis NGO, 29.12.2008, <http://formaementis.wordpress.com/2008/12/29/abdullahi-yusuf-ahmed-resigns-as-president-of-somalia/>

*** *Africa Crisis Response Initiative*, <http://www.globalsecurity.org/military/agency/dod/acri.htm>

*** *Ethiopia/Ogaden (1948-present)*, University of Central Arkansas, <https://uca.edu/politicalscience/dadm-project/sub-saharan-africa-region/69-ethiopiaogaden-1948-present>

*** *File:Gulf of Aden map.png*, Wikipedia, the free encyclopedia, http://en.wikipedia.org/wiki/File:Gulf_of_Aden_map.png

*** *GDP per capita (current US\$) – Somalia*, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=SO>

*** *Great Somalia League*, 1960, UNBISnet, <http://unbisnet.un.org:8080/ipac20/ipac.jsp?session=1Q4103621A49V.387108&profile=bib&uri=link=3100007~!461493~!3100001~!3100040&aspect=alpha&menu=search&ri=1&source=~!horizo>



n&term=GREAT+SOMALIA+LEAGUE.&index=#focus

*** *How Italy was defeated in East Africa in 1941*, Imperial War Museums, <https://www.iwm.org.uk/history/how-italy-was-defeated-in-east-africa-in-1941>

*** *Leaders of Somalia*, <http://www.terra.es/personal2/monolith/somalia.htm>

*** *Mortality and life expectancy statistics*, Eurostat, mai 2021, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Mortality_and_life_expectancy_statistics#Infant_mortality

*** *News-Africa: So who is Ali Mohamed Gedi?*, 05.11.2004, http://www.iol.co.za/index.php?set_id=1&click_id=68&art_id=qw1099640160473B254

*** *Somalia Map with Cities and Regions*, <https://www.mappr.co/political-maps/somalia-map/>

*** *Somalia, Supreme Revolutionary Council*, <http://www.somalinet.com/library/somalia/0033/>

*** *Somalia*, CIA – The World Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/so.html>

*** *Somalia: Gross domestic product (GDP) in current prices from 2016 to 2026*, Statista, <https://www.statista.com/statistics/863078/gross-domestic-product-gdp-in-somalia/>

*** *The international Conference in support of the Somali Institutions and the African Union Mission in Somalia*, 22-23 April, Brussels, <http://www.un-somalia.org/>

*** *UN: Somalia Will Remain Largest Humanitarian Crisis*, 25.01.2012 <http://www.voanews.com/content/un-somalia-will-remain-largest-humanitarian-crisis-in-the-world--138113363/151126.html>

*** *Wars between the East African neighbors of Ethiopia and Somalia*, http://www.historyguy.com/ethiopia_somali_wars.html

Alexe Vladimir, „Războaiele cu procură din Africa”, *Dosare Ultrasecrete, Ziua*, 13.01.2007.

Barden Justine, *The Bab el-Mandeb Strait is a strategic route for oil and natural gas shipments*, US Energy Information Administration, 27.08.2019, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=41073>

Bowden Mark, ”The Legacy of Black Hawk Down”, *Smithsonian Magazine*, ianuarie/februarie 2019, <https://www.smithsonianmag.com/history/legacy-black-hawk-down-180971000/>

Castagno Margaret, ”Historical Dictionary of Somalia”, *African Historical Dictionaries*, No. 6, The Scarecrow Press, Metuchen, N.J., 1975.

Chothia Farouk, ”Ahmed Abdi Godane: Somalia’s killed al-Shabab leader”, *BBC Africa*, 09.09.2014, <https://www.bbc.com/news/world-africa-29034409>

Clayton Jonathan, ”Somalia’s secret dumps of toxic waste washed ashore by tsunami”, *The Times*, 04.03.2005, <https://www.thetimes.co.uk/article/somalias-secret-dumps-of-toxic-waste-washed-ashore-by-tsunami-hk36dwtnp8j>

Eshete Tibebe, ”Towards A History Of The Incorporation Of The Ogaden: 1887-1935”, *Journal of Ethiopian Studies*, Vol. 27, No. 2 (December 1994), <https://www.jstor.org/stable/41966038>

Henze Paul B., *Layers of Time: A History of Ethiopia*, Palgrave, New York, 2000.

Ingiriis Mohamed Haji, *Who Assassinated the Somali President in October 1969? The Cold War, the Clan Connection, or the Coup d’État*, 15.03.2017, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19392206.2017.1305861>

Janzen Jörg H.A., *Somalia*, Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/place/Somalia>

Keller E.J., ”The politics of State Survival: Continuity and Change in Ethiopian Foreign Policy”, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 01.01.1987.

Lumezeanu Lucian, „Pirații somalezi au stricat jocurile geopolitice din Africa de Est”, *Curentul*, 08.10.2008, <https://www.curentul.info/in-lume/piratii-somalezi-au-stricat-jocurile-geopolitice-din-africa-de-est/>

McKittrick David, ”Abdullahi Yusuf Ahmed: Warlord who as president failed to restore order to Somalia”, *The Independent*, 30 March 2012, <https://www.independent.co.uk/news/obituaries/abdullahi-yusuf-ahmed-warlord-who-president-failed-restore-order-somalia-7604011.html>

Moreau-Defarges Philippe, *Relații internaționale după 1945*, Institutul European, București, 2001.

Popescu Alba Iulia Catrinel, *Analize incomode*, Editura Militară, București, 2020.

Simon Sam, *Why are there so many military bases in Djibouti?*, 30.06.2020, <https://medium.com/@LongTwentiethCentury/why-are-there-so-many-military-bases-in-djibouti-f8c579e961d5>



Sterioti Anthony, *The Significance of China's "String of Pearls Strategy"*, 09.04.2017, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2951903

Van den Berg Willem, Jos Meester, *Turkey in the Horn of Africa: Between the Ankara Consensus and the Gulf Crisis*, Clingendael Institute, 01.05.2019, https://www.jstor.org/stable/resrep21324?seq=1#metadata_info_tab_contents

Vișan Gh., *La vânătoare de pirăți!*, 20.03.2012, <http://civitaspolitics.org/2012/03/20/la-vanatoare-de-pirati/>

Ware Gilbert, *Somalia: From Trust Territory to Nation, 1950-1960*, Phylon (1960-) Vol. 26, No. 2 (2nd Qtr., 1965), Clark Atlanta University, <https://www.jstor.org/stable/273632>

Willan H.F., *Somalia, the Gulf of Aden, and Piracy: An overview, and recent developments*, <http://www.hfw.com/publications/client-briefings/>

somalia,-the-gulf-of-aden,-and-piracy-an-overview,-and-recent-developments

Woodward Peter, *The Horn of Africa-Politics and international relations*, London, Tauris Academic Studies, New York, 1996, http://books.google.at/books?id=9RPO0BL24uQC&pg=PA67&lpg=PA67&dq=Supreme+Revolutionary+Council+Somalia&source=bl&ots=YB4hP97jgm&sig=LzkndNNE4huVrrr7Z12z5Wo_A58&hl=de&ei=Yf8PSsq5KMvu_AaGyKSqBA&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=8#PPA68,M1

<https://www.britannica.com>

<https://www.worldatlas.com>

<http://www.somalilandgov.com>

http://www.who.int/hiv/HIVCP_SOM.pdf

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/so.html#People>

<http://www.icc-ccs.org>





Redactor-șef: Laura MÎNDRICAN
Redactor: Irina TUDORACHE
Corectori: Mariana ROȘCA
 Carmen-Luminița IACOBESCU
Tehnoredactori: Gabriela CHIRCORIAN
 Florica MINEA
Coperta: Andreea GÎRTONEA

ISSN (on line) 2065 - 8281

Lucrarea conține 178 de pagini.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
e-mail: *buletinul@unap.ro*
Tel. 319.48.80/0215; 0453